

**SLOVENSKÁ REPUBLIKA
A SLOVÁCI ŽIJÚCI V ZAHRANIČÍ**

Stála konferencia 2012

BRATISLAVA
30. – 31. októbra 2012

Vydal: Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Zodpovedný redaktor: Igor Furdík

Zostavili: Igor Kováč
Pavel Meleg
Ľudo Pomichal

Jazyková úprava: Katarína Vrablicová

Grafická úprava: Pavol Rapoš

© Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

ISBN: 978-80-969921-4-0

Milí Slováci žijúci v zahraničí, priatelia!

Dostávate do rúk zborník, ktorý, ako verím, zachytáva všetko podstatné, čo sa udialo a čo sme zaznamenali počas minuloročnej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2012.

Chcem zdôrazniť, že vás vždy pozorne a zaujato počúvame. Naším cieľom je preniknúť do zákutí života vás, Slovákov žijúcich v zahraničí, tých, ktoré súvisia s vašou slovenskosťou. Slovenskosťou, ktorá je súčasťou našej spoločnej, dnes už globálnej slovenskosti. Myslím, že naším spoločným cieľom a záujmom je, respektíve má byť, urobiť všetko pre to, aby sme sa rozídení nestratili. Nie pre nejakú našu samofúbosť, ale pre vedomie každého z nás o nás samých. Vedomie o tom, že i v dnešnom globálnom svete sme tí, ktorí – síce možno drobní, ale určite nie nezaznamenateľní – k jeho dnešnej podobe prispeli a prispievajú aj svojou inakosťou. Inakosťou, ktorá patrí do spoločnej rôznorodosti, obohacuje ju, je jej dobrou a potrebnou súčasťou.

Je dobré si občas uvedomiť, kde sme boli pred časom a kde sme dnes. Nielen vtedy, ale ani dnes nám nikto nič zadarmo nedá. Jediné, čo máme a čím môžeme byť niečím, alebo lepšie niekým, je naše úsilie tvoriť hodnoty. Pre nás aj pre iných. A to sme dokázali.

Konferencia mala pre náš Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí aj ten význam, že – ako sme oznámili – chceme v rokoch 2013 až 2014 pripraviť novú koncepciu štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí a v rokoch 2014 až 2015 novelizovať zákon o Slovákoch žijúcich v zahraničí z roku 2005 (474/2005 Z. z.). A opäť nám nejde o samoučel. Chceme, aby tieto zásadné dokumenty, ktoré rámcujú našu činnosť, zodpovedali čo najlepšie podmienkam, v ktorých žijete, vašim potrebám, a aby boli čo najlepšie zladené so záujmami Slovenskej republiky a s našimi možnosťami.

Preto vás potrebujeme počúvať, chápať, rozumieť vám. Rovnako však potrebujeme s vami hovoriť, aby to, k čomu chcem dôjsť, dospieť, bolo niečím spoločným. Potrebujeme byť reálni vo všetkých záležitostiach, ktoré sa vás týkajú. Na to sa potrebujeme možno vrátiť k takým fundamentom, akým je napríklad otázka chápania slovenskosti, jej hodnoty a zmyslu pre nás a, samozrejme, pre vás. Je našim záujmom nájsť čo najúplnejšie, dnešku zodpovedajúce vymedzenie tohto pojmu, ale aj iných rovnako vážnych fundamentov. Veď dnes sa cestuje po svete ináč. Podstatou tohto pohybu, aj mladých Slovákov, je dimenzia slobody. Našou úlohou je rozumieť aj tomuto a dokázať takto slobodne „putujúcich“ mladých ľudí v rozídenosti nestratiť. Naopak, poskytnúť im priestor a možnosť čtiť si našu, ich slovenskosť, udržať si ju aspoň tak, ako to dokázali mnohí z tých, čo opúšťali vlasť dávno či menej dávno v dôsledku rôznych okolností a dôvodov, avšak zásadne iných, než je dnešná sloboda.

Igor FURDÍK

predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

*Príhovory, referáty a diskusné príspevky,
ktoré odznali na Stálej konferencii
Slovenská republika
a Slováci žijúci v zahraničí
2012*

Ivan GAŠPAROVIČ,

prezident Slovenskej republiky

(prihovor na prijatí delegátov stálej konferencie 30. októbra 2012 v Prezidentskom paláci v Bratislave)

Vážený pán predseda, milí krajanovia, ktorí ste prišli zďaleka, vždy mi urobíte radosť, keď sa môžem s vami stretnúť a podeliť sa s vami o vaše predstavy, o vaše názory, o to, ako by sme mali spolu lepšie vychádzať.

Som veľmi milo prekvapený aj našou slovensko-srbskou minifilharmóniou. Ďakujem vám za vaše pôsobivé vystúpenie. Veľmi ste sa mi páčili a ďakujem vám, že aj takto reprezentujete Slovákov v zahraničí.

Som veľmi rád, že sa po dvoch rokoch opäť môžeme stretnúť. Dnes sa stretávame v lepšej pohode. Posledný rok som bol nešťastný z toho, že sme sa nevedeli nijako dohodnúť; že Úrad pre zahraničných Slovákov, ktorý bol vytvorený na to, aby sme si rozumeli, nás začal od seba nejako vzdďaľovať. Veľmi rád by som sa obrátil na vládu, aby sme riešili tento problém. Som presvedčený, že dnes, keď do úradu prišiel skúsený diplomat pán Furdík, sa všetko zlepšilo. Veľmi by som si to prijal, pretože zahraniční Slováci sú veľmi silnou integrujúcou časťou Slovenska a Slovákov.

Záleží nám na vás, aby ste nestratili dobrý vzťah k vlasti, aby ste si zachovali kultúrne a jazykové tradície, aby ste vedeli podporiť Slovensko a hľadať pre Slovákov dobré prostredie v obchode; aby ste ukázali, že vy, čo žijete v cudzej krajine, ste hrdí na svoju vlasť a že aj v tejto cudzej krajine si vás vážia. Vždy keď sa stretávam s predstaviteľmi štátov, kde žije naša menšina, vážim si, keď mi povedia, že Slováci si zachovávajú svoju kultúru, pamätajú na svoju históriu, ale sú občanmi toho štátu, a to občanmi veľmi dobrými. Ďakujem vám za to, pretože pre Slovensko a slovenskú politiku posilňujete jej veľmi dobré postavenie.

Ešte raz vám chcem povedať, že si vás vážim, vážim si vašu prácu a váš dcérsky a synovský vzťah k rodnej vlasti vašich prarodičov, rodičov aj niektorých vás, ktorí ste len nedávno odišli do zahraničia.

Prajem vám, aby sa vám v týchto krajinách osobne darilo, aby ste boli spokojní, aby boli spokojné vaše rodiny.

Želám si, aby naše vzťahy boli vzťahmi dobrých, navzájom si pomáhajúcich Slovákov.

Ďakujem vám.

Jana LAŠŠÁKOVÁ,

podpredsedníčka Národnej rady Slovenskej republiky

Vážený pán podpredseda vlády SR, vážený pán minister, poslanci Národnej rady Slovenskej republiky, excelencie, predstavitelia cirkví, dámy a páni, hostia,

dnes sa začína v poradí 11. ročník Stálej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí. Práve stála konferencia je fórum, ktoré sprostredkúva vzájomnú komunikáciu slovenských spoločností v zahraničí, ich komunikáciu s domovom, upevňuje spolupatričnosť, súzvuk so slovenskosťou a vzťah krajanov k vlasti ich predkov – Slovensku.

Veľký počet účastníkov, ktorí prišli z viac ako 20 krajín sveta, ma veľmi teší a utvrdzuje v presvedčení, že väzby so Slovenskou republikou sú u zahraničných Slovákov stále silné, že nezabúdajú na svoje korene a že pocit vlastenectva v nich pretrváva. Je pre mňa tiež vyjadrením toho, že Slovákom žijúcim v zahraničí záleží na skvalitnení vzťahov a zlepšení komunikácie s domovskou krajinou.

Od prijatia zákona č. 474/2005 o Slovákoch žijúcich v zahraničí uplynulo sedem rokov. Prax nám ukázala, že je potrebné, aby došlo k úprave a redefinícii niektorých jeho ustanovení. Som veľmi rada, že prvé kroky sa nám podarilo spraviť v rámci zmien kompetenčného zákona, a som presvedčená, že diskusia v rámci panelov tejto konferencie výrazne prispieje k následnej zmysluplnej a kvalitnej úprave zákona. Ako zástupkyňa najvyššieho zákonodarného zboru som pripravená spolupracovať na tvorbe potrebných legislatívnych zmien.

Dovoľte mi preto na záver, aby som privítala našich krajanov opäť doma a konferencii zaželať úspešný priebeh.

Miroslav LAJČÁK,

minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

Dovoľte mi pozdraviť vás pri príležitosti otvorenia Stálej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2012.

Stála konferencia SR a Slováci žijúci v zahraničí počas svojho trvania priniesla výrazný posun vo vnímaní života a problémov našej krajanskej diaspóry v zahraničí nielen u politickej reprezentácie a odborníkov, ale aj v očiach slovenskej verejnosti. Toto významné podujatie dlhodobo a úspešne plní úlohu dialógu oficiálnych štátnych predstaviteľov s reprezentantmi krajských organizácií a spolkov z celého sveta a ja som veľmi rád, že rezort zahraničných vecí je jeho neodmysliteľnou súčasťou.

Spoločnou ambíciou v rámci Stálej konferencie SR a Slováci žijúci v zahraničí 2012 je pripraviť čo najviac podnetov na zlepšenie našej súčasnej a budúcej spolupráce. Nedá mi však, aby som sa v predvečer 20. výročia vzniku Slovenskej republiky na chvíľu nevrátil do roku 1993. V tomto čase sme boli postavení aj pred povinnosť tvorby politiky štátu vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí.

Spomínam dané obdobie najmä preto, že práve Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky dalo v tejto oblasti prvý impulz zorganizovaním konferencie pod názvom Slovensko a Slováci v treťom tisícročí, ktorá sa konala 4. a 5. mája 1998 v Častej Papierničke. Mnohí z vás, ktorí ste tu prítomní, sa pamätáte na túto významnú udalosť, keď sa položili základy nielen politiky štátu, ale spoločne sme našli aj významnú platformu komunikácie v podobe záväzku zaviesť inštitút stálej konferencie.

Po posledných legislatívnych zmenách sme sa stali ťažiskovým rezortom, ktorý sa podieľa na tvorbe a výkone štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí, lebo Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ) je od 1. októbra 2012 pod gesciou nášho ministerstva. Umožní to využiť koordinačné právomoci vicepremiéra v tejto, do istej miery prierezovej agende, ako aj odborne zdatné a v krajanskej problematike rozhladené personálne zázemie rezortu. Súčasne sa zjednoduší situácia našich krajanov, keďže so všetkými svojimi problémami či návrhmi a požiadavkami sa teraz budú môcť obracať v rámci SR na „jednu adresu“. Pridanou hodnotou je aj pôda slovenských zastupiteľských úradov, ktorá sa stane prirodzenejšou platformou na vzájomný dialóg. Budeme citlivejšie počúvať našich krajanov, ich potreby, rady, a tak budeme môcť aj účinnejšie riešiť problémy krajanskej komunity v zahraničí. Na druhej strane si musíme uvedomiť, že táto systémová zmena so sebou prináša dočasné problémy, ktoré vyplývajú z množstva úkonov spojených s delimitáciou.

Jednou z kľúčových tém rokovania, pri ktorej budeme pozorne počúvať vaše názory, bude bezpochyby platná Koncepcia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015, hlavne v súvislosti so zámerom pripraviť jej novú podobu. Vaša reflexia bude nevyhnutná aj pri zamýšľanej príprave novely zákona č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí. Verím, že v rámci konštruktívnej diskusie pripraví konferencia dobrý základ pre následný proces prípravy týchto dokumentov.

Predpokladám, že počas konferencie budete venovať pozornosť aj téme dotácií, dotačnej politiky a dotačného systému. Aj keď neexistuje ideálny model, ktorý by kompenzoval nepredvídateľné vplyvy hospodárskej a finančnej krízy a následné opatrenia štátu, som presvedčený,

že napriek rôznym kuloárnym dohadom nás nečaká katastrofický scenár. Za zmienku stojí aj citlivá otázka spomalenia transferu finančných prostriedkov na podporu projektov, čo bolo spôsobené objektívnymi dôvodmi. Na druhej strane je objem zaslaných prostriedkov a čas prevodu v porovnaní s rokom 2011 v priemere v lepších číslach.

Dôležitým faktorom, ktorý rezonuje v programe konferencie, je problém modernej migrácie, ktorá súvisí s voľným pracovným trhom zjednotenej Európy. Ide o globalizačné a integračné trendy, proti ktorým nie je v Európe nikto imúnny. Vzniká nová kategória tzv. európskych cudzincov, akýchsi „novooobčanov“, ktorí už v niektorých krajinách tvoria polovicu pracovných prisťahovalcov. Medzi nich patria aj naši občania odchádzajúci za prácou. Som rád, že sme v praxi ukázali schopnosť podporovať záujmové aktivity týchto nových slovenských komunít. Očakávam však, že v čoraz väčšej miere budú na tieto potreby reagovať aj cieľové krajiny našej pracovnej migrácie.

Vážení účastníci konferencie,

som veľmi rád, že na dnešnom podujatí môžeme vidieť široké zastúpenie krajanov a predstaviteľov krajanských organizácií z celého sveta. Slovenská republika je dnes aj vašou zásluhou vnímaná ako úspešná a moderná krajina, s perspektívnou budúcnosťou v rámci európskych a transatlantických štruktúr. Vaše autentické poznatky a skúsenosti nám umožňujú nachádzať také formy spolupráce, ktoré budú optimálne vystihovať záujmy a potreby zahraničných Slovákov vo všetkých kľúčových oblastiach. Zároveň pomáhajú pri tvorbe a aktualizácii našich strategických zámerov, ako aj činnosti ÚSZZ.

Podujatie by malo nadviazať na všetky pozitívne výsledky predchádzajúcich stálych konferencií a potvrdiť, že jednou z priorit štátnej politiky SR ostáva úsilie podporovať potreby a hodnoty, ktoré sú nevyhnutné na udržiavanie národnej identity a dobrých vzťahov Slovenskej republiky a Slovákov žijúcich v zahraničí. Verím, že konferencia zjednotí a upevní naše úsilie, potvrdí hodnoty národného a kultúrneho dedičstva a hrdosť na naše spoločné korene.

Vážené dámy, vážení páni, dovoľte mi na záver zaželať vám úspešný priebeh konferencie, mnoho tvorivých myšlienok a podnetných návrhov. Verím, že z terajšieho pobytu na Slovensku si odnesiete príjemné zážitky.

Dušan ČAPLOVIČ,

minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

Vážená pani podpredsedníčka Národnej rady, vážený pán podpredseda vlády a minister, vážený pán predseda, excelencie, vážené dámy, vážení páni,

začnem trošku netradične. Dnes je deň, keď sa Slováci v rozpadajúcom sa Uhorsku cez Deklaráciu slovenského národa z Turčianskeho svätého Martina prihlásili k československému štátu, k vznikajúcemu československému štátu, k tomu štátu, či sa to niekomu páči, alebo nepáči, ktorý vytvoril podmienky na to, že máme dnes samostatnú Slovenskú republiku, že Slováci po roku 1918 prežili, že sa dostali do nového štátneho útvaru, mohli sa rozvíjať cez bolesti, radosti. Viem, že aj vy, zahraniční Slováci, to vnímate rozlične, ale napriek tomu je to deň, ktorý skutočne otvoril brány slovenskému národu k dnešnej suverénnej modernej demokratickej štátnosti.

Prišiel som medzi vás, lebo sa trošku cítim aj ako potomok Slovákov žijúcich v zahraničí, pretože cez rodičovskú alebo starorodičovskú tradíciu sa k tomu pevne hlásim. A vždy som vnímal Slovákov v zahraničí ako dôležitú súčasť našich ambícií a súčasť slovenského národa, domoviny, aj tú podanú ruku, aj to stavanie mostov, ktoré je veľmi dôležité pre rozvíjanie spolupráce a najmä dôležité preto, aby aj Slováci v zahraničí našli svoje konkrétne inštitúcie, konkrétne formy, ktoré budú môcť rozvíjať nielen v tej konkrétnej krajine, v konkrétnom štáte, kde žijú, ale aj vo vzťahu k Slovenskej republike. A Slovenská republika bude podávať ruku vám, Slovákom v zahraničí – táto tradícia sa ešte výraznejšie upevnila po vzniku Slovenskej republiky. Áno, aj tým, ktorí sú dlhoročne v zahraničí, aj tým Slovákom, ktorí prichádzajú do zahraničia, ktorí sa tam usadia a žijú. S touto mladou generáciou je pre nás veľmi dôležité pracovať, a keďže som minister pre školstvo, vedy, výskum, mládež a šport, tak prirodzene chápem aj túto mladú generáciu vystaňovalcov ako dôležitú súčasť pri rozvíjaní našich konkrétnych aktivít v oblasti vzdelávania aj v iných oblastiach konkrétnej spolupráce.

Ako minister školstva Slovenskej republiky vítam toto podujatie a som veľmi rád, že som si mohol nájsť čas a prísť medzi vás. Považujem to za svoju povinnosť, za svoju vnútornú potrebu a za svoje vnútorné presvedčenie byť aj v týchto chvíľach s vami a podeliť sa aspoň v krátkosti v úvode s niekoľkými myšlienkami, najmä čo sa týka oblasti školstva a nášho gestorovania spolupráce so zahraničnými Slovákami.

Vo vzťahu k minulosti treba povedať, že rezort školstva najmä v rokoch 2006 až 2010 uvoľnil finančné prostriedky na vybudovanie a dobudovanie gymnázia v Petrovci, že rezort školstva uvoľnil finančné prostriedky na dobudovanie a vybudovanie slovenskej základnej školy v Užhorode, že rezort školstva v tom období ponúkal mnohé a mnohé finančné zdroje, ktoré v spolupráci s úradom vytvárali tiež dôležitú podmienku na rozvoj slovenskosti, na uchovávanie slovenského jazyka a, samozrejme, predovšetkým na upevňovanie vzťahov k Slovenskej republike.

Chcem vás ubezpečiť, vážené dámy, vážení páni, že ani nám politikom nie je váš život vzdialený, a my ho, samozrejme, vnímame aj prostredníctvom nášho rezortu ako bytostne veľmi dôležitý. Slovenský život v zahraničí je pre mňa jedna z dôležitých činností môjho rezortu a tak to aj vnímam pri jednotlivých aktivitách, ktoré zabezpečuje naša sekcia pre medzinárodné otázky, medzinárodné vzťahy na našom rezorte, ktorá zabezpečuje predovšetkým, nazvem

to v dobrom zmysle slova, školskú politiku. Som nesmierne rád, že máte ambície utužovať slovenského ducha, kultúrne dedičstvo, upevňovať národné povedomie, ako aj svoje jazykové kompetencie. Práve formou združovania v krajinských organizáciách sa snažite uchovávať a rozvíjať slovenskú identitu. A v tomto globálnom rozorvanom surovom svete je to úloha veľmi náročná. Uchovávať si to srdiečko na tej správnej strane a udržiavať kontakty s domovinou, či už svojich predkov, alebo svojich otcov, mám, ku ktorým sa vaše konkrétne skutky viažu. Platí to o to viac, že my doma považujeme našich zahraničných krajanov, Slovákov v zahraničí, a ich organizácie a spolky za neoddeliteľnú časť našich dejín, ale aj prítomnosti a budúcnosti.

Preto som presvedčený, že tak ako si celý rezort pripomína a pripravuje konkrétne akcie v budúcom, resp. už prebiehajúcim jubilejnom roku príchodu svätého Cyrila a svätého Metoda na územie Veľkej Moravy, samozrejme, pripomíname si aj dvadsiate výročie vzniku Slovenskej republiky a, prirodzene, netreba zabudnúť, a to je úloha môjho rezortu, aby sme prenášali nielen dovnútra, ale aj vo vzťahu k zahraničiu pripomenutie si veľmi dôležitého výročia vzniku Matice slovenskej. To sú pre mňa veľmi dôležité symboly identity slovenskosti, ktoré treba naďalej rozvíjať a ktoré treba aj v oblasti vzdelávania a oblasti školstva upevňovať. Verím, že nielen Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, ale aj ostatné rezorty, a keď hovorím so svojimi kolegami, stretávam sa s podobnými názormi, veľmi intenzívne participujú na tvorbe krajanskej politiky a budú participovať na hľadaní riešení, ktoré pomáhajú naplňovať naše spoločné ciele.

Ministerstvo školstva venuje vzdelávaniu Slovákov žijúcich v zahraničí veľkú pozornosť. Dôkazom toho je, že ročne udelí sedemdesiat štipendií vlády Slovenskej republiky na vysokoškolské štúdium pre deti našich krajanov. V tomto akademickom roku študuje na vysokých školách v celej Slovenskej republike celkovo 290 štipendistov vlády Slovenskej republiky z radov Slovákov žijúcich v zahraničí. No môžem konštatovať, že záujem zo strany krajanských komunit je niekoľkonásobne väčší a či vyšší, ako sme schopní my z našej strany či rezortu naplniť. Medzi ďalšie aktivity, ktoré majú veľký význam v oblasti vzdelávania, možno zaradiť organizovanie vzdelávacích podujatí pre žiakov základných škôl, stredných škôl, letnú školu slovenského jazyka a kultúry Studia Academica Slovaca v spolupráci s Univerzitou Komenského, ako aj kurzy celoživotného vzdelávania pre pedagogických zamestnancov, ktoré organizujeme v spolupráci s vami najmä a často v mieste vášho pôsobenia. Cieľom týchto podujatí je zdokonalenie v slovenskom jazyku. Som rád, že tento záujem sa z roka na rok zvyšuje, o čom svedčí narastajúci počet frekventantov, ktorý sa blíži k priemernému číslu tisíc účastníkov ročne. Na skvalitnenie výučby slovenského jazyka na školách v zahraničí organizujeme na Slovensku jazykové odborné a metodické kurzy pre krajanov, konkrétne pre učiteľov materských, základných a stredných škôl. Rád by som zdôraznil, že v budúcnosti sme pripravení poskytovať a organizovať tieto kurzy aj na školách v zahraničí, pokiaľ o to školy konkrétne prejavia záujem.

Okrem toho pre deti krajanov dlhodobo poskytujeme školy v prírode. Ide nám predovšetkým o to, aby sa na týchto podujatiach stretávali deti minimálne z dvoch štátov, čím sa vytvára predpoklad na vzájomné spoznávanie a porovnávanie vedomostí zo slovenského jazyka, zo slovenskej kultúry, zo slovenských dejín, z našej materčiny. Verím, že spojenie príjemného s užitočným je ten najlepší spôsob, ako podnietiť deti na spoznávanie krajiny, dnes už hrdého štátu, vlasti svojich predkov. Jedna z najvýznamnejších oblastí podpory, ale súčasne aj finančne najnáročnejšia, je vysielanie učiteľov základných a stredných škôl zo Slovenska s cieľom zabezpečiť výučbu slovenského jazyka a všeobecnovzdelávacích predmetov. Okrem nich plnia túto úlohu aj lektori slovenského jazyka a kultúry na slovakistických pracoviskách vyslo-

kých škôl v zahraničí. Všetky uvedené aktivity Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky sú smerované na podporu a pomoc krajanským komunitám, aby sme vám ako domovská krajina, hrdý štát Slovenská republika, pomáhali uchovávať a rozvíjať vzdelanosť v slovenskom jazyku, ako aj udržiavať vaše národné povedomie.

Vážené dámy, vážení páni,

na záver svojho vystúpenia chcem všetkým úprimne a z celého srdca vyjadriť veľké poďakovanie za spoluprácu v predchádzajúcom období a chcel by som vás konkrétne, nielen za seba, ale aj za rezort, ktorý riadim, ubezpečiť, že aj v tejto zložitej finančnej situácii sme pripravení naďalej pokračovať v aktivitách, ktoré prispievajú k rozvoju vášho vzdelávania v slovenskom jazyku, a to vo všetkých oblastiach života. Želám vám úspešný priebeh tohto podujatia, významného erbového podujatia Slovákov žijúcich v zahraničí vo svojej domovine, blízkej domovine – Slovenskej republike, teším sa na vaše odporúčania, ktoré odznejú pre rezort školstva, a dávam záruku opäť všetkým, že sa nimi budeme riadiť a budeme sa snažiť vám pomáhať.

Ešte raz veľa úspechov a držím vám palce. Ďakujem veľmi pekne.

Stanislav ZVOLENSKÝ,

bratislavský arcibiskup metropolita, predseda Konferencie biskupov Slovenska

Vážená pani podpredsedníčka Národnej rady Slovenskej republiky, vážený pán podpredseda vlády a minister zahraničných vecí, vážený pán minister školstva, vážený pán predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, vážené dámy, vážení páni,

je pre mňa čťou, že smiem k vám prehovoriť pri príležitosti tohto stretnutia – Stálej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí. Rád by som zároveň aj ocenil základnú skutočnosť, na ktorej toto stretnutie stojí. Stojí na vašej schopnosti žiť ako Slováci v inom prostredí, ako je Slovenská republika. Táto schopnosť je založená na ľudskej slobode; vyžaduje iste odvahu a talent. Dovolil by som si to pomenovať tak, že vyžaduje schopnosť zachovať si duchovnú zvrchovanosť.

Slovenská republika, my tu na Slovensku sa tešíme, že máme zvrchovanosť ako štát. Aby však človek prežil v inom prostredí, s istou národnou a, ak dovoľíte, poviem aj náboženskou identitou, potrebuje si zachovať duchovnú zvrchovanosť, teda mať duchovnú silu, aby žil podľa istých princípov a navonok ich prejavil. Vonkajšie prejavy duchovnej zvrchovanosti sa vo všeobecnosti označujú za kultúru. A my s veľkou radosťou počúvame, ako sa prejavy slovenskej duchovnej zvrchovanosti ukazujú aj v živote Slovákov, ktorí žijú v zahraničí. Prejavom duchovnej zvrchovanosti je aj viera. Zachovanie duchovnej zvrchovanosti má hlboký súvis s vierou.

Pri príležitosti 1150. výročia príchodu svätých vierozvestov Cyrila a Metoda na naše územie mi nedá nespomenúť, že prežitie nášho národa je bytostne spojené so schopnosťou duchovnej zvrchovanosti ľudských jednotlivcov. Zvrchovanosť ako národ, ako štát, sme dosiahli v nových dejinách; avšak schopnosť žiť v prostredí s určitou národnou a náboženskou identitou patrí k našej historickej, stáročnej a mohli by sme povedať – keďže je to už viac ako tisíc rokov – tisícročnej skúsenosti.

Katolícka cirkev chce byť, tak ako aj v minulosti, pri tom nápomocná a Konferencia biskupov Slovenska aj v súčasnosti ponúka, ako o tom mnohí viete, dlhodobu duchovnú starostlivosť prostredníctvom kňazov, Slovákov, ktorí pôsobia v najrozličnejších častiach sveta. Za Konferenciu biskupov Slovenska chcem povedať, že v našej inštitúcii je osobitne vybraný biskup poverený starostlivosťou o Slovákov žijúcich v zahraničí. V tomto období má na starosti túto agendu Mons. Jozef Haľko, bratislavský pomocný biskup. Za celú Konferenciu biskupov Slovenska, teda aj za ostatných diecéznych biskupov, ktorí umožňujú, aby kňazi z rozličných diecéz pôsobili v mnohých častiach sveta, vám chcem vyjadriť našu ochotu poslúžiť duchovným potrebám Slovákov žijúcich v zahraničí.

Celkom na záver vám želám príjemný pobyt na Slovensku a naozaj úspešný priebeh tejto konferencie. Ďakujem za pozornosť.

Miloš KLÁTIK,

generálny biskup Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku

Vážená pani podpredsedníčka Národnej rady Slovenskej republiky, vážený pán podpredseda vlády, vážený pán minister, vážený pán predseda, dôstojní bratia biskupi, vážení páni, dámy, milí bratia a milé sestry,

na úvod svojho príhovoru by som chcel citovať zo Žalmu 133, kde máme napísané: *Aké dobré, aké milé je to, keď bratia spolu bývajú.* Dnes by som dodal: bratia a sestry bývajú. Som veľmi rád, že môžem byť medzi vami a aj z tohto miesta vás pozdraviť za našu Evanjelickú cirkev augsburského vyznania na Slovensku, ako predstaviteľ cirkvi, ktorá má veľmi dobré vzťahy – a musím podotknúť – nielen so stovkami, s tisícami, ale s desaťtisícami Slovákov nášho evanjelického augsburského vyznania, ktorí žijú v zahraničí. Dovoľte, aby som vás pozdravil aj v mene novozvoleného generálneho dozorcú doc. MUDr. Imricha Lukáča, CSc., ktorý sa v týchto dňoch ujíma funkcie. Ako je napísané v citovanom Žalme 133, je naozaj milé a dobré, že ste sa opäť stretli tu, so svojimi rodákmi, že ste spolu s nami vo svojej domovine, vo svojej vlasti, a že máte záujem udržiavať s nami kontakty. Predpokladám, že každá návšteva tam, kde ste sa narodili vy alebo vaši predkovia, odkiaľ pochádzajú vaši rodičia, vás naplňa radosťou a obohacuje vás. To, že ste tu, potvrdzuje, že žijete mimo vlasti, ale že na ňu nezabúdate. A to je dôležitý faktor: nezabudnúť na svoje korene.

Privítal som slová pána podpredsedu vlády, ktorý hovoril, že je veľmi dôležité, aby ste spolu držali, aby ste sa netrieštili. V spomenutom žalme je povedané to isté, ale iným spôsobom a pozitívne: aké je dobré, aké je milé, že spolu nažívate. A my môžeme povedať za našu cirkev, a ja i za svoju osobu, že využijem každú príležitosť, keď som v zahraničí, aby som navštívil našich rodákov a zároveň ich podporil. V tomto zmysle sa aj my pripájame k uvedenej výzve, aby sa sily netrieštili, a budeme podporovať organizovanie slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí, ale na princípe transparentnosti a tak, aby to znamenalo prínos pre všetkých, bez favorizovania len niektorých jednotlivcov alebo záujmových skupín. Naša cirkev sa snaží napomáhať, aby sa vaši farári vzdelávali – aj na našej evanjelickej teologickej fakulte (neďaleko odtiaľto) už niekoľko desiatok rokov, aj v čase socializmu, vyrastali a vyrastajú generácie farárov, z ktorých mnohí pôsobia aj medzi Slovákami žijúcimi v zahraničí.

Najdôležitejšie však je poslanie kresťanov šíriť slovo Božie vo svojom materinskom jazyku – a to súvisí aj s blížiacimi sa oslavami 1150. výročia príchodu Konštantína a Metoda na naše územie – lebo vlastne túto ich myšlienku prebral aj Dr. Martin Luther (práve zajtra si pripomenieme 495. výročie Lutherovej reformácie): aby sa Božie slovo zvestovalo v materinskom jazyku, teda v tom jazyku, ktorý je ľudom prirodzený a najlepšie mu rozumiejú. Aj naše III. evanjelické cirkevné dni v Lučenci v tomto roku sme koncipovali tak, aby ste sa tam mohli stretnúť aj vy, evanjelici zo zahraničia. Do Lučenca prišlo niekoľko autobusov Slovákov zo zahraničia, čo vytvorilo krásnu atmosféru, pričom mali možnosť navštíviť aj domácnosti svojich rodákov v oblasti Novohradu, skadiaľ mnohí vaši predkovia pred niekoľkými stáročiami odišli predovšetkým na Dolnú zem.

Verím, že aj táto vaša konferencia prispeje k prehĺbeniu bratsko-sesterského spoločenstva Slovákov na celom svete. Tejto snahe chcem byť nápomocný i ja a urobím všetko pre to, aby sme rôznymi formami podporili vzájomnú spoluprácu. K tomu vám želim hojnosť Božieho požehnania, Božej milosti a lásky.

Marián TKÁČ,

predseda Matice slovenskej

Je mi ct'ou pozdraviť vás, predstavitel'ov Slovákov žijúcich v zahraničí, na tejto konferencii v mene takmer 150-ročnej Matice slovenskej, ktorá ešte stále žije a hádam aj bude žiť. Vo svojej doterajšej histórii viac ako polovicu bola zakazovaná, presne 81 rokov nesmela byť vôbec existovať (v časoch Uhorska), alebo nesmela mať členskú základňu, ako to bolo v časoch Československa po druhej svetovej vojne.

Matica teda vznikla v roku osláv tisícročia príchodu solúnskych bratov Konštantína a Metoda medzi našich priamych predkov, hoci možno mohla vzniknúť aj o rok skôr. Mám pred sebou dokumenty z viedenského archívu, ktoré svedčia o cisárovom rozhodovaní pri zriaďovaní i o mlčaní pri zatváraní Matice slovenskej v uhorských časoch. Cisár František Jozef dal súhlas na jej zriadenie už v lete roku 1862. A priložil dar 1 000 zlatých. Prvý predseda Matice, biskup Štefan Moyses, však vytiahol 2 000 zlatých a cisára pána tromfol.

Ja tak, vážení zahraniční Slováci, urobiť nemôžem, nemôžem napodobniť Moysesu a vyťahnuť z vrecka viac peňazí, ako má vážený Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, teda náš štát, ktorý sa o vás stará zo zákona. Pokiaľ ide o peniaze, Matica patrí medzi chudobných príbuzných, Matica však všetko ostatné vám, Slovákom z Európy, Ameriky i Austrálie, poskytnúť môže. Matica slovenská má možnosť pomôcť vám napríklad s knihami. Pretože viem, a teším sa z toho, že pojem Matica slovenská má medzi vami stále dobrý zvuk. Tu na Slovensku robíme všetko preto, aby sa zlepšil. Členovia Matice vypísali petíciu, aby nám orgány verejnej správy účinnejšie pomáhali pri objasnení situácie s národným pokladom i ďalším matičným majetkom, o ktorý prišla v nedávnom období.

Je to dobrá správa, že ste prišli medzi nás z 20 štátov, že všade tam ešte počúť slovenskú reč. Navštívil som v priebehu necelých dvoch rokov Slovákov v Srbsku, Poľsku, na Ukrajine, v Maďarsku, Rumunsku, Chorvátsku i v USA a všade som sa stretol s dobrými ľuďmi, dobrými Slovákami. Nie všade ste organizovaní v Matici či maticiach, ako je to v Srbsku, na Ukrajine či v Chorvátsku, kde je matíc dokonca šestnásť. Matica pod mojím vedením chce ak už nie hmotne, tak aspoň morálne prispieť k vašej spokojnosti a k tomu, aby slovenčina za našimi hranicami pretrvala bez ohľadu na to, ako sa vaše spolky menujú. V niektorých štátoch, ako v Nemecku, Anglicku či v Taliansku, možno čoskoro vzniknú miestne odbory Matice slovenskej. Pred časom taký odbor vznikol v Londýne.

Zdá sa, že najužitočnejšia je spolupráca a priateľstvo medzi miestnymi odbormi Matice na Slovensku a spolkami, ktoré pracujú v dedinách a mestách tam, kde žijete.

Teším sa na budúcoročné stretnutia s vami vo vašich terajších štátoch, zároveň vás však pozývam na budúcoročné oslavy na Slovensko. No 14. februára 2013 by sme sa mohli stretnúť v Ríme na matičnej púti k hrobu sv. Cyrila. V poslednú aprílovú nedeľu vás pozývam do Devína, kde bude púť gréckokatolíkov, pripomienka štúrovcov a vztýčenie slovenskej zástavy nad hradom. Začiatkom júla – verím, že ak bude chcieť Pánboh a predstavitelia nášho hlavného mesta – odhalíme súsošie sv. Cyrila, Metoda a Gorazda v centre Bratislavy. Osobitne vás pozývam na Svetové stretnutie Slovákov, ktoré bude v Košiciach v júli 2013, teda v čase, keď budú hlavným mestom európskej kultúry. Najlepšie asi bude, keď si zobe-

riete dovolenku na celé leto, lebo budeme oslavovať 1150. výročie príchodu Cyrila a Metoda a 150. výročie založenia Matice po celom Slovensku s vyvrcholením v Martine začiatkom augusta. Príďte, budete vítaní.

Vašej konferencii želim úspech a vám príjemný pobyt medzi nami.

Igor FURDÍK,

predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Vážení hostia, milí účastníci Stálej konferencie SR a Slováci žijúci v zahraničí, je pre mňa ct'ou stáť tu a prihovoriť sa vám v mene svojom i v mene Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Od prvého ustanovujúceho zasadnutia Stálej konferencie Slovenská republika a zahraniční Slováci, ktoré sa konalo v Bratislave dňa 2. júla 1999, uplynulo už 13 rokov.

Delegovaní zástupcovia spolkov a organizácií slovenských menšín a komunít žijúcich v zahraničí, účastníci ustanovujúceho zasadnutia stálej konferencie, vo svojom vyhlásení potvrdili, že Slováci žijúci v zahraničí, menšiny a komunity Slovákov, bez ohľadu na okolnosti svojho odchodu, ako aj miesta, kde našli a vybudovali svoj nový domov, sa vždy považovali za prirodzenú a neoddeliteľnú súčasť slovenského národa a jeho kultúrno-duchovného priestoru. Hrdosť sa hlásili k hodnotám duchovného a kultúrneho dedičstva svojich predkov, k demokratickým, humanistickým a kresťanským tradíciám a napomáhali spravodlivý zápas o štátnopolitickú nezávislosť Slovenska.

V tomto duchu a v miere svojich možností podporovali úsilie Slovenskej republiky o hospodárske a politické upevnenie a uplatnenie v medzinárodnom spoločenstve. Využívali svoju váhu a osobné kontakty na urýchlenie jej vstupu a získania plného a rovnoprávneho postavenia v európskych a transatlantických štruktúrach.

Slováci žijúci v zahraničí naďalej prispievajú k rozvoju dobrých vzťahov a spolupráce Slovenskej republiky so štátmi, v ktorých žijú. To si mimoriadne ceníme a vážime. My zo svojej strany dodávame, že na vás hľadíme ako na lojálnych občanov štátov, v ktorých žijete. Predpokladáme a očakávame váš pozitívny vzťah k Slovensku v zmysle spomínaného vyhlásenia z roku 1999, ale takisto aj aktívny prístup k udržiavaniu vašej slovenskosti.

Dnes sa tu na rokovaní Stálej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí stretávame v poradí už po jedenásty raz. Je preto logické, že sa treba zamyslieť aj nad vývojom v tomto nie príliš dlhom, ale pokiaľ ide o politiku štátu vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí, veľmi dôležitom období.

Môžeme konštatovať, že za uvedené obdobie sa kvantitatívne aj kvalitatívne zlepšila úroveň starostlivosti, dnes politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k vám, Slovákom žijúcim v zahraničí, vo vzťahu k slovenským národnostným menšinám a krajským komunitám v zahraničí, ako aj komunikácia a spätná väzba medzi Slovenskom a slovenským zahraničím. Za rozvoj a upevnenie krajského hnutia v minulosti preto patrí poďakovanie a ocenenie všetkým tým, ktorí prispeli k mnohému pozitívnemu, čo sme na tomto poli doteraz dosiahli.

Samozrejme, udialo sa toho veľa. Predovšetkým treba zdôrazniť, že vznik Slovenskej republiky ako samostatného štátu v roku 1993 a jej existencia mal a má zásadný význam pre vnímanie a prístup k otázke, k téme Slováci vo svete. Dnes je táto téma pre nás vo svete ukotvená s najvyšším možným právnym statusom. Slováci žijú v samostatnom štáte. Navyše Slováci nielenže majú samostatný štát, ale je dobré a potrebné povedať, že úspešný štát. Štát, ktorý je plnoprávnym členom všetkých významných medzinárodných organizácií, v ktorých členstvo zodpovedá tomu, čo sa dá označiť za zodpovedajúce štátu patriacemu do európskeho civilizačného okruhu.

Prečo o tom hovorím dnes a tu na začiatku našej konferencie. Preto, že som presvedčený, že ide o kľúčovú vec, ktorá veľmi zásadne súvisí s odpoveďou na celkom jednoduchú otázku:

Prečo sa niekto hlási k slovenskosti? Nebudem tu rozoberať všetok komplex súvislostí, ktoré sa pri odpovedi dajú uviesť. Veď o mnohých práve vy, Slováci žijúci v zahraničí, veľmi dobre viete, máte ich prežitú, precitenu, sú zdrojom vašej slovenskosti oddávna, ale i dnes. Je však dobré si jasne uvedomiť, že naša hrdosť na našu slovenskosť je dnes doplnená rozmerom úspešného štátu. O dva mesiace si pripomenieme dvadsiate výročie jeho vzniku. Dovoľte mi preto povedať, o tento a takýto štát sme sa pričínili my, nikto nám nič zadarmo nedal. My tu na Slovensku i vy v zahraničí máme byť na čo hrdí. Uvedomme si to! Nechceme však a nebudeme našu hrdosť zamieňať s namyslenosťou. To je naša pozícia, naša nesamofúba hrdosť.

Cesta k dnešku nebola ľahká, ale takisto treba vedieť, že nič nie je skončené, nič nie je navždy. Dokonca možno aj udržanie a o to viac ďalšie zlepšovanie postavenia a prosperity nášho Slovenska v našej Európe, na našej planéte, môže byť úloha nemenej náročná ako tie minulé. A tu dovoľte povedať, že chceme počítať aj s vašim pričinením a príspevím k tejto „večnej“ úlohe. To je výzva, pred ktorou dnes stojíme. Spojme svoje sily, o to viac, že nie sú rozmerovo veľké. Napríklad sa v zmysle štúrovského: „Kde sa sila napre, tam sa svet pohne.“ Dnes k našej slovenskosti, popri jej duchovnom rozmere, patria aj ďalšie dimenzie, a možno na prvom mieste tá ekonomická, hľadajme spoločne možnosti, tak my tu na Slovensku, ako aj vy v zahraničí, ako ekonomickú dimenziu slovenskosti posilniť. Prichádzajte s podnetmi na spoluprácu, napomáhajte spoluprácu, váš um, schopnosti uplatnite u vás doma, hľadajte však aj možnosti, ako a čím práve spoluprácou so Slovenskom posilniť ekonomiku u vás doma i u nás na Slovensku. Vo váš i náš prospech.

Teraz niečo k všeobecným vnútroštátnym i medzinárodnoprávnym základom našej činnosti.

Štátna politika starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí vychádza z Ústavy Slovenskej republiky, ktorá zaväzuje štát, aby posilňoval národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich v zahraničí, podporoval ich organizácie a inštitúcie zriadené na zabezpečovanie tohto účelu a aby posilňoval vzťahy s ich domovskou krajinou.

Podľa Európskej komisie pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia) sa môže v oblasti vzdelávania a kultúry poskytovať preferenčné zaobchádzanie s menšinami v zahraničí, pokiaľ sleduje legitímny cieľ posilňovania kultúrnych väzieb s krajinou ich pôvodu, úmerne tomuto cieľu. Podobne Výbor pre migráciu, utečencov a demografiu Rady Európy zdôrazňuje potrebu systematickej politiky vo vzťahu medzi Európanmi v zahraničí a krajinou ich pôvodu. Európska únia na summite európskych diaspór odporúčala zamerať pozornosť na úlohu, ktorú môžu diaspóry zohrať pri formulovaní politiky EÚ, a podnietiť proces, ktorého výsledkom bude vytvorenie pevnejšej väzby medzi EÚ a jej diaspórami.

Dovoľte v súvislosti s EÚ jedno zamyslenie na tému zabezpečenia potrieb zachovania národnej identity Európanov žijúcich v EÚ mimo domovských krajín. Všetci, prirodzene, prijímame to, že k povinnostiam štátu patrí aj zabezpečenie a kultivácia národných, ale aj národnostných identifikačných znakov jeho obyvateľstva. Ba čo viac, hovoríme, že je to v záujme udržania rôznorodosti nás, občanov EÚ, ako aj samotnej EÚ. Hovoríme, že práve toto je našou vysoko cenenou európskou hodnotou. Aký je stav v EÚ samotnej? Myslím si, že tu máme čo zlepšovať, máme sa nad čím zamyslieť. Dúfam a verím, že časom aj EÚ pomôže vytvoriť systém, ktorý umožní občanom EÚ, napríklad zo Slovenska, ktorí v súčasnosti pracujú dajme tomu v Írsku, že budú mať možnosť dať svoje deti do škôl, v ktorých sa bude pamätať aj na ich národnú identitu tak, že budú mať prístup k zdokonaleniu v materskom jazyku alebo budú spoznávať realitu domovskej krajiny. Táto téma sa týka hlavne menších a malých európskych národov. Myslím, že stojím za to sa aj týmito otázkam venovať.

Vážení delegáti, milí hostia,

v ostatnom čase som sa často stretával s otázkou, ktorá súvisela s tým, „pod kým“ bude či je Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Chcem vás preto informovať o tom, aký je dnes stav v tejto veci. Od 1. októbra 2012 platí novela zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy, ktorá sa tiež nazýva „kompetenčný zákon“. Súčasťou tejto novely bola aj určitá zmena zákona č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Úrad i naďalej zostáva samostatným orgánom (nie ústredným) štátnej správy, ktorý je zriadený týmto zákonom. Úrad má samostatný rozpočet. Zmena je v tom, že rozpočet nášho úradu bude teraz napojený na rozpočet MZVaEZ SR (tak ako bol v minulosti napojený na rozpočet Úradu vlády SR). Podstatnou zmenou je to, že MZVaEZ SR ako ústredný orgán štátnej správy dostalo novú kompetenciu: výkon štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí. Týmto sa významne zvýšila váha a postavenie tejto agendy – politiky – v rámci celkovej štátnej politiky. Jedným z veľmi praktických dôsledkov tejto zmeny bude i to, že slovenské zastupiteľské úrady budú podstatne viac spojené s plnením úloh štátu v tejto oblasti a my ako úrad budeme realizovať štátnu politiku vo vzťahu k vám, Slovákom žijúcim v zahraničí, v najužšej súčinnosti s MZVaEZ SR.

V tejto časti vás chcem tiež informovať o tom, že výhľadovo počítame s tým, že v rokoch 2013 až 2014 by sme pripravili novú koncepciu štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí, ktorá by nadviazala na koncepciu platnú v súčasnosti. V nadväznosti na to by sme chceli v rokoch 2014 až 2015 pripraviť novelu zákona a snáď aj nový zákon o Slovákoch žijúcich v zahraničí. Javí sa nám potrebné takto reagovať na naše doterajšie poznanie a skúsenosti v tejto téme, ale aj na nové rámce, v ktorých sa dnes touto problematikou zaoberáme, a čo je vo vzťahu k nej potrebné novým spôsobom upraviť.

Teraz niektoré bilančné fakty od ostatnej konferencie spred dvoch rokov.

Vláda SR, ako aj rezorty, ktoré majú v kompetencii problematiku Slovákov žijúcich v zahraničí, zameriavali svoju činnosť tradične na vytváranie podmienok smerujúcich k podpore slovenských menšín a komunit v zahraničí, na pomoc orientovanú do oblastí stanovených koncepciou platnou v súčasnosti. Popri priebežne riešených úlohách od ostatnej stálej konferencie dominovali viaceré konkrétne kroky, ktoré smerovali k zachovaniu slovenských spoločenstiev, ich revitalizácii a k prehĺbeniu vzájomnej súčinnosti krajanov so SR.

K úlohám štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí patrí okrem legislatívneho rámca aj vyčleňovanie zodpovedajúceho objemu finančných prostriedkov v štátnom rozpočte. Zámery koncepcie sa preto pravidelne premietali aj do požiadaviek na zabezpečenie finančných zdrojov štátneho rozpočtu na ďalšie obdobie.

Oblasť vzdelávania

Vzdelávanie a zachovávanie slovenského jazyka v slovenských komunitách v zahraničí bolo jednou z priorit ÚSZZ. Úlohu vyplývajúcu z koncepcie – zvýšiť počet prideľovaných štipendií, rozšíriť skladbu štipendijných študijných odborov v zmysle potrieb komunit s dôrazom na uplatnenie na trhu práce v domovskej krajine a s dôrazom na prínos pre vysielajúcu komunitu – sa zatiaľ v počte štipendijných miest nedarí plniť pre nedostatok finančných prostriedkov. Rozšírili sme však skladbu študijných odborov a v tomto smere budeme pokračovať.

Ďalšiu úlohu vyplývajúcu z koncepcie – zriadiť väčší počet lektorátov slovenského jazyka v krajinách a lokalitách s vyšším počtom Slovákov tam žijúcich, v ktorých dosiaľ neboli zriadené, a týmto spôsobom im umožniť získať vysokoškolské vzdelanie v odbore slovenský jazyk

v domovskej krajine – MŠVVaŠ SR nezrealizovalo, lebo považuje počet lektorátov slovenského jazyka v zahraničí za dostatočný a deklaruje skôr znižujúci sa záujem o slovenský jazyk.

Na druhej strane ÚŠZZ v rámci svojich kompetencií, ale aj možností podporoval celú paletu aktivít spadajúcich do sféry vzdelávania. Týkalo sa to predovšetkým škôl v prírode, letných pobytov študentov stredných škôl na Slovensku, súťažných podujatí v oblasti literatúry, ľudovumeleckej činnosti a slovenských reálií, spolupráce slovenských pedagógov zo zahraničia pri tvorbe učebníc v SR, kontinuálneho vzdelávania učiteľov pôsobiacich v školách s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí a vyznamenaní pre zaslúžilých učiteľov škôl s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí, ako aj návrhu rozpisu štipendií vlády SR pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Bude potrebné hľadať riešenie aj pre deti z nových krajanských komunít (Írsko a Veľká Británia).

Celkovo práve školstvu a vzdelávaniu chceme v budúcnosti venovať zvýšenú pozornosť. Tu sa totiž formuje vedomý základ zajtrajšej existencie Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí vedia komunikovať po slovensky. Súčasne však treba poctivo povedať, že na tomto poli nášho záujmu sa situácia nie vždy vyvíja priaznivo. Čelíme tu prirodzeným procesom, ale aj určitému úpadku záujmu, vyvolanému spravidla špecifickým vplyvom konkrétneho prostredia. Zásadne však chceme podporiť každú vašu snahu a záujem o udržanie možnosti vzdelávania v slovenskom jazyku či aspoň možnosti výučby slovenského jazyka. Tu tiež mnohé a snáď aj väčšina závisí od vás. My sme pripravení a budeme sa vo váš prospech angažovať, samozrejme, v prípade vášho záujmu a v súlade so všetkými záväzkami štátov v tejto oblasti.

Oblasť kultúry

Táto sféra, aj podľa množstva príspevkov, ktoré sme dostali na dnešnú konferenciu, patrí medzi najživšie oblasti vašich aktivít, súvisiacich s prejavom a hlásením k slovenskosti. Je to dobre. Tu na tomto poli sa vytvára emocionálny, duchovný, vnútorný vzťah a nutný komplementárny základ na racionálne či vedomé prihlásenie k slovenskosti. K novým prioritám ÚŠZZ v oblasti kultúry a kultúrneho dedičstva Slovákov žijúcich v zahraničí patrila v minulom období kultúrno-prezentačná činnosť s cieľom začleňovať kultúrne a umelecké aktivity Slovákov žijúcich v zahraničí do kultúrneho diania na Slovensku a odborná činnosť a koordinácia v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva Slovákov v zahraničí.

ÚŠZZ spolupracoval pri organizovaní podujatí na Slovensku s Bratislavským samosprávnym krajom, Kysuckým kultúrnym strediskom v Čadci, Miestnym odborom Matice slovenskej v Dulovciach. S mestom Detva a s obcou Dulovce má ÚŠZZ uzatvorené rámcové zmluvy o spolupráci pri organizovaní vystúpenia krajanov v samostatnom programe Krajanská nedeľa v rámci Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve a na Južnoslovenských detských a mládežníckych slávnostiach v Dulovciach. Mediálnymi partnermi kultúrnych podujatí ÚŠZZ boli Slovenská televízia, Slovenský rozhlas, Rádio Regina, TV Centrum, Televízia Patriot, Rádio Janko Hraško.

ÚŠZZ každoročne pripravil podujatie pri príležitosti Pamätného dňa Slovákov žijúcich v zahraničí (5. júla) pri základnom kameni Pamätníka slovenského vystaňovalectva v Sade Janka Kráľa v Petržalke. Zatiaľ, žiaľ, zostávame len v polohe tohto vykročenia k budúcemu pamätníku. Ako súčasť úsilia o prezentáciu vás, krajanov, tu na Slovensku sme vlani pripravili Dolnozemskej jarmok v Bratislave. V podujatiach tohto typu chceme v istom cyklickom režime pokračovať.

Úrad sa tradične podieľa na zabezpečení programu Krajanskej nedele v rámci Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve. Každoročne financujeme účasť vybraných krajanských fol-

klórnych súborov na týchto slávnostiach. V ostatnom období vždy išlo o viac ako 230 vystupujúcich takmer z 10 krajín. Každoročne tiež podporujeme vašu účasť na Južnoslovenských detských a mládežníckych folklórnych slávnostiach v Dulovciach, na národnej súťažnej prehliadke pôvodnej slovenskej dramatickej tvorby Palárikova Raková, na Martinskej literárnej jari, na celoslovenskej súťaži Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko.

V tomto výpočte by sa dalo pokračovať ešte dlho, a to najmä vtedy, keby sme chceli uviesť aspoň hlavné podujatia, ktoré v oblasti kultúry organizujete v krajinách, kde žijete, a ktoré úrad podporil. Takmer úplný prehľad sa dá nájsť aj na webovej stránke úradu, kde je zverejnený zoznam všetkých projektov, ktoré sme v tomto roku podporili.

Oblasť médií

Pôsobnosť ÚSZZ v mediálnej, informačnej a propagačnej činnosti sa premietla do aktivít smerom ku krajským komunitám, ako aj do prezentácie spätnej väzby o činnosti krajských spolkov a inštitúcií v printových, elektronických a internetových médiách na Slovensku. Pri podpore a rozširovaní vzájomnej verejnej informovanosti ÚSZZ využil aj mechanizmus zmluvne honorovanej spolupráce.

ÚSZZ v snahe zvýšiť informovanosť slovenských komunití v zahraničí o dianí na Slovensku i v zahraničí od mája 2011 prinášal selektívny výber spravodajského servisu TASR, ktorý sa zobrazoval na webovej stránke ÚSZZ.

Na zlepšenie informovanosti ÚSZZ rozpracoval projekt portálu www.slovenskezahranicie.sk. Túto informačnú platformu pre Slovákov žijúcich v zahraničí ÚSZZ začal realizovať v niekoľkých etapách. Portál bol spustený 8. marca 2012.

Oficiálna webová stránka ÚSZZ zostala naďalej kľúčovým nosičom mediálnej politiky ÚSZZ. Z nášho pohľadu sa stala zásadným zdrojom informácií a platformou pre organizačné usmernenia zo strany ÚSZZ. Napriek rozšírenej obsahovej koncepcii sa na webovej stránke ÚSZZ neprejavilo aktívnejšie zapojenie krajských komunití, spolkov a médií Slovákov žijúcich v zahraničí. Toto konštatovanie sa týka rovnako aj portálu.

Tu dovoľte ďalšiu systémovú poznámku. Týka sa všeobecne využívania internetu a jeho funkcií ako informačného zdroja a komunikačného prostriedku. Aj naše poznatky ukazujú, že v krajskom prostredí sa dosť nerovnomerne využíva toto médium či tento internetový svet. Máme dobré príklady, hlavne vo vekovo mladších komunitách, pre ktoré je táto forma komunikácie bežná a už aj zažitá. No je aj časť krajanov, ktorí si len ťažko zvykajú na tento nový svet. Asi sa nedá nič robiť, všetci musíme ísť s dobou. Pri tejto príležitosti je však potrebné a asi aj nutné povedať, že zatiaľ sa v tejto oblasti nachádzame skôr vo fáze „rozhadzovania kameňov“ než vo fáze ich zbierania. O čo ide. My, úrad, podporujeme rôzne vaše projekty zamerané na vytváranie internetových sídel spravidla vašich spolkov. I to je dobré a budeme v tom pokračovať. Myslíme si, že sa čoraz viac blížíme, hlavne z hľadiska potrieb, k onej fáze „zbierania kameňov“. Teda k tomu, aby sa tieto sídla, stránky, portály, siete postupne previazali, aby bolo možné povedzme z každej tejto krajskej adresy dostať sa na všetky ostatné. Tomuto by sme sa chceli v budúcnosti venovať. Tu by som vás rád tiež vyzval na aktívnejšie využívanie portálu, ktorý náš úrad vytvoril pre vás.

Zachováваме aj tradičné informačné a „pamäťové“ médiá. Starostlivo a pokiaľ možno i profesionálne ÚSZZ spravuje knižničný fond, do ktorého získaval od krajských spolkov a knižnic krajskú tlač aj záznamy krajských podujatí na DVD a CD. ÚSZZ archivoval krajskú tlač a rozvíjal kontakty s krajskými knižnicami. Zrealizovala sa výmena kníh s knižni-

cami a kultúrnymi strediskami Slovákov v Rumunsku a v Srbsku. Uskutočnilo sa sprístupnenie knižničného a časopiseckého fondu knižnice ÚŠZZ verejnosti.

Osvedčenia

Súčasťou starostlivosti ÚŠZZ o Slovákov žijúcich v zahraničí je aj vydávanie osvedčení v súlade s § 7 až § 9 zákona č. 474/2005. Osvedčenia, ktoré vydáva ÚŠZZ, slúžia na účely uplatnenia práv a výhod jeho držiteľa, ustanovených osobitnými zákonmi v SR.

V roku 2011 bolo podaných 993 žiadostí, pričom ÚŠZZ vyhotovil 856 osvedčení, od žiadateľov zo 14 štátov. Za deväť mesiacov tohto roku úrad prijal 698 žiadostí a vydal 663 osvedčení. Celkový počet vyhotovených osvedčení doteraz je 5 874, najviac pre žiadateľov zo Srbska (4 316) a Ukrajiny (1 124).

Ako vidieť, teritoriálne je záujem Slovákov žijúcich v zahraničí o vydanie osvedčení veľmi nevyvážený. Je to tak najmä preto, po vydaní osvedčenia môže držiteľ požiadať o prechodný pobyt v SR s možnosťou cestovať (zdržiavať sa) v určitom období aj v Schengenskom priestore, a teda o tento dokument majú záujem najmä Slováci žijúci v štátoch, na ktorých občanov sa v tejto veci vzťahujú štandardne zložitejšie procedúry. Tomuto rozumieme a chápeme to. Tešilo by nás však, keby osvedčenie bolo cenným dokladom pre každého Slováka žijúceho v zahraničí, niečo, čo chce mať pre seba, z vnútornej potreby, aj niečo, čo je spojené s jeho osobným postojom k vlastnému pôvodu, niečo, k čomu sa s prirodzenou ľudskou hrdosťou hlási.

Výhoda nadobudnúť prechodný pobyt v spojitosti so získaním osvedčenia a následne aj štátneho občianstva SR neraz láka aj prislušnikov iných štátov, ktorí nemajú slovenský pôvod. Pokúšajú sa získať osvedčenie Slováka žijúceho v zahraničí, a to aj za cenu pozmeňovania či falšovania úradných dokladov, ktorými preukazujú slovenskú národnosť svojich predkov v priamom rade. S týmto máme smutné skúsenosti. Aj preto sa niekedy môže zdať, že sme v úradných procedúrach príliš puntičkárski. No ak chceme udržať poctivosť štatútu Slováka žijúceho v zahraničí, nedá sa ináč.

Vieme o všetkých problémoch a starostiach, o ktorých nám mnohí v súvislosti s osvedčeniami hovoria. Chceme vás ubezpečiť, že podnikáme potrebné kroky, aby sa tie časti procedúry, ktoré je možné zjednodušiť, zjednodušili, a že v tomto nachádzame podporu aj vo vedení štátu a vo vláde. Osvedčenia sú však dokumentmi, z ktorých vyplývajú povinnosti aj pre ich držiteľov, a tieto povinnosti je potrebné plniť.

Dotlačný systém

V rokoch 2011 a 2012 vláda SR vyčlenila ročne na tieto účely v štátnom rozpočte finančné prostriedky v celkovej výške viac ako 1 150 mil. Eur, ako aj finančné prostriedky vo výške 99 581,79 Eur, určené na realizáciu Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry, a to v zmysle uznesenia vlády SR č. 625 zo 17. septembra 2008.

Okrem uvedenej finančnej podpory vláda SR uvoľnila pre Slovákov žijúcich v zahraničí ďalšie rozpočtové prostriedky vo výške 223 707 Eur, určené na projekt pod názvom Spomienka na Martina Jonáša v Srbsku. Na základe uznesenia vlády SR č. 355 z 21. júna 2011 boli zo štátneho rozpočtu vyčlenené dodatočné prostriedky v celkovej výške 160 000 Eur a na základe bodu B.1. uznesenia vlády SR č. 421 zo dňa 18. júna 2008 bola poskytnutá druhá časť vyčlenených účelových prostriedkov z rezervy vlády SR vo výške 132 775,68 Eur na dokončenie

výstavby a na vybavenie Strediska pilišských Slovákov v Maďarsku (známe aj ako Slovenský dom v Mlynkoch). So spokojnosťou a radosťou môžeme konštatovať, že stredisko slávnostne otvorili 2. októbra 2012 predsedovia vlád oboch štátov. Podľa časti D. uznesenia vlády č. 667 zo 6. októbra 2010 sa v roku 2011 zvýšili účelové prostriedky vo výške 60 000 Eur na generálnu opravu strechy a zariadenie podkrovia na hlavnej budove Školského strediska J. G. Tajovského v Nadlaku v Rumunsku.

Do tejto kategórie by som rád zaradil aj čiastku 100 000 Eur na zriadenie Múzea vojvodinských Slovákov v Báčskom Petrovci, ktorá bola pridelená v rámci štandardného dotačného systému ÚSZZ. Rovnakú čiastku sme na tento účel vyčlenili i v tomto roku.

V priebehu roka 2011 boli vypracované vnútorné predpisy ÚSZZ, ktoré podrobnejšie upravujú systém udeľovania dotácií. ÚSZZ prijal nový štatút a rokovací poriadok dotačnej komisie a komplexne prepracoval dotačné zmluvy. V súčasnosti analyzujeme skúsenosti a poznatky, ktoré tieto nové pravidlá priniesli.

Treba konštatovať, že vedenie ÚSZZ malo pravdepodobne dobrý úmysel, ale zložitost', komplikovanost' stanovených postupov vyvolala opačný efekt na strane žiadateľov. Navyše situáciu na strane prijímateľov skomplikovalo oneskorené vyplácanie dotácií v roku 2011. Je našou snahou a záujmom postupy zjednodušovať a odbyrokratizovať. Nutne musíme nájsť rovnováhu medzi tým, k čomu nás zaväzuje zákon, a tým, aby dotačný systém smeroval k naplneniu svojho účelu, teda financovaniu aktivít zameraných na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí v stanovených oblastiach.

Dotácie je možné v súlade s § 5 zákona udeliť v štyroch oblastiach, a to v oblasti vzdelávania, vedy a výskumu, v oblasti kultúry, v informačnej oblasti a v mediálnej oblasti. Výška prostriedkov, o ktoré sa žiadatelia každoročne uchádzajú, niekoľkonásobne prekračuje naše možnosti. Preto v snahe aspoň čiastočne podporiť všetky dobré projekty spravdila v procese schvaľovania znižujeme čiastky, ktorými na jednotlivé projekty prispievame. Riadime sa pri tom aj pravidlami, stanovujúcimi ktoré položky v jednotlivých projektoch je možné podporiť.

ÚSZZ sa pri udeľovaní dotácií v uplynulom období sústredil najmä na kultúrnu oblasť. Sem smerovala priamo či nepriamo väčšina dotácií. ÚSZZ nepodporil projekty, ktorých financovanie je záležitosťou iných subjektov na Slovensku. Medzi takéto patrila propagácia Slovenska vrátane jeho kultúry v zahraničí, podpora cestovného ruchu, účasť slovenských súborov či jednotlivých umelcov na krajaných podujatiach v zahraničí.

Chcem aj tu zopakovať, že budeme plne dodržiavať zákon, ktorý stanovuje, a to je dobré pripomenúť, tri zásady pre štátnu podporu. Po prvé: zásada rovnakého zaobchádzania vrátane zákazu diskriminácie, po druhé: zásada teritoriality a po tretie: zásada špecifického prístupu. Dotačný systém však okrem toho sleduje aj tie ciele, ktoré súvisia s podporou projektov v štátoch, kde slovenské autochtónne menšiny dodnes prispievajú k vytváraniu autentických slovenských kultúrnych hodnôt v ich najširšom zmysle slova.

Vážení hostia, ctení delegáti konferencie,

od nástupu nového vedenia v máji 2012 ÚSZZ pozorne vyhodnocuje procesy a zmeny v postavení slovenských národnostných menšín a krajaných komunit, analyzuje cieľové zameranie a efektívnosť dotačného systému, vyhodnocuje migračné trendy v rámci EÚ, pôsobnosť orgánov EÚ vo vzťahu k občanom členských štátov, žijúcim v zahraničí, najmä pokiaľ žijú v niektorom zo štátov EÚ, pričom prehodnocuje aj možnosti novelizácie tzv. pobytového zákona vo vzťahu k tým zahraničným Slovákom, ktorí sa rozhodnú žiť a pracovať v SR.

V záujme zapojenia krajanov do tvorby nových návrhov v koncepcnej a legislatívnej oblasti sa koná aj dnešná konferencia. Verím, že konferencia vytvorí priestor na to, aby ste vy, krajanovia,

prispeli svojimi návrhmi k tvorbe už spomínanej novej koncepcie štátnej politiky SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí a takisto aj k príprave novely zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí.

Budem rád, keď prinesiete svoje pohľady na témy, ktorými sa konferencia má zaoberať. Verím v mnohé cenné podnety, vychádzajúce z vašich vlastných skúseností. Je mnoho konkrétneho, užitočného a prospešného vo vašom doterajšom snažení. Musíme však byť schopní a pripravení aj na hľadanie odpovedí na nové otázky, ale aj na také otázky, ktoré súvisia s fundamentmi našej slovenskej témy v dnešnom globálnom svete. Aj také, ako napríklad: Kto je to dnes Slovák vo svete? Aké sú parametre jeho slovenskosti? Sú všade a musia byť všade rovnaké? Je absolútnym kritériom slovenskosti znalosť našej ľubozvučnej slovenčiny? Čo s dievčaťkom v Kanade, ktoré nevie po slovensky, ale hrdo sa hlási k víťazstvu našich a akosi aj jej hokejistov nad reprezentáciou Kanady? Nie preto, aby niekoho ponížilo, porazilo, ale preto, že v dnešnom svete môže mať prirodzene, bez strachu niekoľko identít, ktoré ho naplňujú, obohacujú a pokojne spolu žijú v jeho dušičke. Čo je viac ako vedomie slovenskosti? Myslím si, že slovenskosť nie je niečo, čo nás má vylučovať z prostredia, kde žijeme, ale malo by to byť niečo, čo prostredie, v ktorom žijeme, s úctou a uznaním prijíma. Veď aj to známe „pracovný Slovák“ dnes už nie je len o hrdlačení, ale o úspešnej súťaži s inými úspešnými. I jednotlivci, i štát. Verím, že raz sa dostaneme aj k tomu, že všetci Slováci neznali v slovenskej gramote, sa raz práve k tejto gramote ako k svojim koreňom môžu vrátiť. Veď ktovie, aké možnosti nám v budúcnosti ľudské poznanie aj vo sfére učenia jazykov prinesie. Preto sa neodvracajme ani od týchto našich krajanov, ponúkajme im, pokiaľ chcú, našu blízkosť. Je dobrá, žičlivá, štedrá. Veď snád' raz aj oni...

Vážení zástupcovia Slovákov žijúcich v zahraničí, milí hostia,

dovoľte mi ešte na záver zaželať našej konferencii úspešný priebeh, tvorivú atmosféru a množstvo podnetných myšlienok, ktoré využijeme na prehlbovanie a skvalitňovanie vedomia našej slovenskosti.

Ďakujem vám za pozornosť.

Vladimír SKALSKÝ, Česká republika

predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí

V prvý novembrový deň tohto roku sa uskutoční štvrté riadne valné zhromaždenie Svetového združenia Slovákov v zahraničí (SZSZ). Od tretieho uplynuli presne tri roky. Vari najbúrlivejšie v dejinách slovenského zahraničia. Zviedli sme ťažký zápas o charakter slovensko-slovenských vzťahov, teda spolupráce medzi inštitúciami Slovenskej republiky a krajanmi, o udržanie mnohých aktivít, životne dôležitých pre život našich komunít, i o zachovanie SZSZ.

Symbolicky sa tieto snaženia a zápasy pretavili do úsilia o výmenu vedenia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ), ktoré nastúpilo vo februári 2011 s programom rozdelenia slovenského zahraničia metódou cukru a biča na dobrých a zlých, protežovania svojej klientelistickej siete na úkor kľúčových aktivít najmä tradičných, autochtónnych komunít. Tie mali ustúpiť a uvoľniť tak priestor, rozumejme finančné prostriedky, pre etnobilizis pomerne úzkej skupiny vyvolených.

Ten zápas nevznikol až vymenovaním jedného nevhodného úradníka s anomálnou osobnostnou výbavou do funkcie predsedu onoho úradu, vytvoreného svojho času vďaka úsiliu slovenského sveta a osobitne SZSZ. Išlo o programové úsilie zlikvidovať združenie ako strešnú organizáciu slovenského sveta po tom, čo sa ho spomínanej skupine, snažiacej sa parazitovať na systéme podpory krajanom, nepodarilo v roku 2009 na treťom riadnom valnom zhromaždení ovládnuť.

Keď členská základňa SZSZ ich snahy pred tromi rokmi jednoznačne odmietla, charakter útokov sa zmenil. Nešlo už o útoky na jednotlivých funkcionárov, ale o generálny útok proti celej organizácii. Začalo to bezdôvodným spochybňovaním priebehu a výsledkov valného zhromaždenia, pokračovalo nekončiacim sa radom šikanózných podaní a žalôb a vyvrcholilo po ovládnutí úradu systematickou ekonomickou likvidáciou SZSZ, nezákonným zadržiavaním jeho dotácií, bezprecedentným ohováraním a všemožnými útokmi. Argumenty boli nepravdivé, účelovosť z toho presvitala jasne. Preto podania odmietla Revízná a zmierovacia komisia, všetky orgány i členská základňa SZSZ, súdy, keď ten najvyšší dokonca konštatoval, že ide o nedôvodnú a šikanóznú žalobu, médiá, inštitúcie ako Európania vo svete či PEN klub, a napokon aj politická reprezentácia. Tá, ktorá nastúpila po voľbách v roku 2012, ale aj väčšina predchádzajúcej vládnej garnitúry, ktorá už výmenu na čele úradu iba nestihla realizovať.

Hovorí sa, že čo nás nezabije, to nás posilní. V tomto zmysle vyšlo Svetové združenie Slovákov v zahraničí z ťažkého zápasu určite posilnené, očistené. Neznamená to však, že by neboli spôsobené veľké škody. Ekonomická situácia združenia je po dlhodobom šikanovaní kritická a SZSZ v tomto zmysle stále nedobojovalo bitku o samotné prežitie. Nech už by aj dopadlo hocijako, hoci je nepríjemné nad takými variantmi čo i len uvažovať, slovenský svet si týmto bojom udržal svoj charakter, chrbticu i sebaúctu, ba i jednotu všetkých rozhodujúcich síl a bude v takejto formácii pokračovať bez ohľadu na podobu inštitucionálneho zastrešenia. Vystihol to podpredseda vlády a minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák, keď povedal: „Potrebujeme, aby mal slovenský svet jednu adresu, a tou musí byť Svetové združenie Slovákov v zahraničí.“ To, že pohrobkovia niekdajších útokov zakladajú rôzne maličké spolky s nadutými názvami, obsahujúcimi niekedy viac slov, než koľko majú členov, nemôže, nesmie na tomto trende nič zmeniť. Ak by zvíťazil trend delenia na Západ a Východ, na mladých a starých, delenia podľa

konfesie, politických názorov, obdobia odchodu, stratili by sme významnú hodnotu a uvrhlo by nás to o mnoho rokov späť. Ba asi ešte horšie, do pozície, kde by sme si tie súčasné tromfy sami vyrázili z ruky a tie niekdajšie by sme už len ťažko hľadali.

Hoci tento boj bol kľúčový a odčerpал nám veľa času a energie a priniesol krutú ekonomickú situáciu, predsa SZSZ za tieto tri roky realizovalo aj nemálo významných projektov a aktivít. Pokračovalo vo vytváraní portálu Slováci vo svete, ku ktorému pribudla facebooková prezentácia, dokončilo vydávanie antológií slovenskej literatúry vznikajúcej v zahraničí, zorganizovalo v Bratislave valné zhromaždenie organizácie Európania vo svete so sídlom v Bruseli, ale aj Dni slovenského zahraničia v Poľsku, ako jeho zástupcovia sme sa podieľali na práci komisie na prípravu volebného kódexu, zriadenej ministrom vnútra SR, ale aj na projektoch v Slovenskej televízii, Slovenskom rozhlas, neskôr v zlučenom RTVS.

Mnohé sa potom zastavilo. *Inter arma silent musae*. Nedošlo na antológiu slovenského výtvarného umenia v zahraničí, prerušila sa tradícia Dní slovenského zahraničia, hoci tie v Srbsku boli už takmer pripravené, zmrazili sa aktivity portálu...

Verme, že valné zhromaždenie v roku 2012 bude bránou, ktorou prejdeme do normálneho sveta. Kde sa nebojuje, ale pracuje. Slováci sa napokon vždy oháňali lepšie motykou, ale tí talentovaní medzi nimi aj perom, slákom či štetcom než mečom. A vždy to prináša lepšie ovocie...

Anna TOMANOVÁ MAKANOVÁ, Srbsko

predsedníčka Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny

Vážený pán veľvyslanec, vážený pán predseda, vážené predsedníctvo, vážení prítomní, dovoľte mi povedať niekoľko slov. Najskôr by som rada odovzdala úprimné pozdravy Slovákov žijúcich v Srbsku, teda vojvodinských Slovákov. Ak sledujete správy, ktoré sú na Úrade Slovákov žijúcich v zahraničí, a naše informácie, tak viete, že malá hŕstka Slovákov vo Vojvodine je ešte vždy životaschopná, zapája sa do všetkých akcií, ktoré organizuje Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, vo všetkých oblastiach – či je to vzdelávanie, alebo je to oblasť kultúry, organizujeme aktivity na zachovávanie nášho kultúrneho dedičstva, prezentujeme slovenskú kultúru aj našu autonómnu autochtónnu kultúru. Stále sme schopní vytvárať aj nové kultúrne a umelecké hodnoty vo všetkých oblastiach, v oblasti kultúry a umenia, či už ide o divadlo, výtvarné umenie, alebo vydavateľskú činnosť. Zachovávame kultúrne dedičstvo, teda to, čo nám generácie predtým zanechali, a zároveň toto dedičstvo zveľaďujeme. Sme prítomní na všetkých akciách a aktivitách, ktoré Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí organizuje, a sami sme spoluorganizátormi rôznych akcií, ktoré prispievajú k vzájomnému rozvíjaniu slovenského povedomia, komunikovaniu a k výmene informácií.

Oblasť informovania, vzdelávania a kultúry sú vlastne oblasti, na ktoré by sme v našich prostrediach a našich krajinách mali dávať najväčší dôraz, pretože prispievajú k zveľaďeniu nášho národnostného povedomia. Bez tohto by sme ťažko dokázali dnes hovoriť o tom, že sme Slováci, že si vážime našu minulosť a sami vieme cestu ako ďalej.

Slováci v Srbsku to nemajú najľahšie. Žijeme v tranzitnom období, keď náš štát hľadá cestu, ako sa urýchlene priblížiť ku krajinám Európskej únie. Máme hľbu problémov, s ktorými sa denne stretávame. Zápasíme s veľkou nezamestnanosťou, sme obyčajní občania Srbska a zároveň Slováci hrdí na svoj pôvod, na svoje korene. Sme lojálni občania Srbska, zapájame sa do života krajiny, ale dennodenne si kladieme otázku, čo budeme jesť. Situácia, v akej dnes Slováci v Srbsku žijú, je veľmi ťažká. To však neznamená, že nemáme a nie sme motivovaní s vypätím obrovských síl dosahovať zvláštne výsledky vo všetkých oblastiach, byť integrovanou súčasťou obyvateľstva Srbska a jednoducho dennodenne bojovať o to svoje miesto, ktoré verím, že nám patrí, že sme si ho zaslúžili. Naši predkovia si dokázali vyše 270 rokov udržať národnosť, kultúrnu a jazykovú identitu. Verím, že sa to podarí aj nám, hŕstke 50 000, možno 55 000 Slovákov, ktorí teraz v Srbsku žijú.

Chcem pri tejto príležitosti spomenúť, že nielenže zachovávame všetky tradície, organizujeme kultúrne podujatia, festivaly, ale na základe zákona o národnostných radách, ktorý reguluje práva a povinnosti príslušníkov národnostných menšín, sme sa pustili do veľkých diel, do investičných akcií. Prednedávnom sme založili Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, ktorého činnosť poznáte. Zakladáme Múzeum vojvodinských Slovákov – je to ďalšia investícia. Ustanovíme, ktorá uchová na jednom obrovskom priestore, a k tomu odborne založenom priestore podľa všetkých muzeologických štandardov, naše dejiny – písané, predmetové, teda všetko, čo máme. Máme úžasne bohatú zbierku a tie priestory riešime iba dnes.

Musím spomenúť aj jeden investičný projekt, ktorý sme už realizovali. Je to dôkladná rekonštrukcia budovy jediného slovenského gymnázia v Srbsku – v Báčskom Petrovci. Tieto projekty sú vlastne projekty dvoch štátov – Slovenska a Srbska, a sú riešené spoločne finančnými prostriedkami oboch krajín, aj našej materskej krajiny, aj krajiny, v ktorej teraz žijeme.

A ešte jeden investičný projekt, o ktorom dnes hovoril pán Čaplovič. On je vlastne ideovým tvorcom toho projektu. Je to kúpa domu Martina Jonáša, vychýreného insitného maliara. Kovačická insita je známa v celom svete a Slovensko teraz kúpilo jeho dom a budeme ho rekonštruovať. Bude z toho miesto, kde sa budú môcť návštevníci Kovačice stretnúť s našou kultúrou, našimi zvykmi, obyčajami, ktoré budú spoznávať prostredníctvom obrazov pána Jonáša. Budeme tak prispievať k rozvoju samej Kovačice, Vojvodiny, Srbska, kultúrnej ponuky, turizmu. Dnes je to všetko také späté a spojené, že nikto viac nemôže byť sám.

Pozitívne hodnotím nielen atmosféru, ale aj organizáciu, organizátorov, všetkých, celý tím pána Furdíka, všetkých zamestnancov Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Cítia tú potrebu a vynakladajú sily, dávajú nám možnosť, aby sme sa prejavili a povedali, čo nás bolí, aby sme spoločne hľadali a kliesnili cestu ďalej. Dám vám na záver jeden dobrý recept, ktorý by sa mohol využiť aj u vás, a to riešiť veľké investičné projekty s krajinou, v ktorej žijete, a s našou materskou krajinou, aby to bolí vždy projekty dvoch alebo troch štátov. Je to dobrá cesta, my máme za sebou spoločne dobre urobenú robotu.

Dovoľte mi spomenúť ešte jednu vážnu tému. Keď hovoríme o príprave nového zákona o starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí, možno by Slovensko mohlo porozmýšľať o pridelení dvojitého občianstva pre nás, ktorí ešte vždy sme a budeme Slováci.

Ďakujem veľmi pekne a želám všetkým dobrú náladu, skvelé a užitočné príspevky aj plodnú vzájomnú komunikáciu. Ďakujem vám pekne.

Ján A. HOLY, USA

predseda Spolku kráľa Svätopluka – Zbor Slovenskej ligy v Amerike

Vážení prítomní,

som zo Spojených štátov amerických a tam máme i keď nie najstaršiu slovenskú komunitu, tak určite najväčšiu. Pri poslednom sčítaní ľudu, v ktorom sa kládol dôraz na národnosť, na identifikáciu národnosti, po roku 1990 sa prihlásilo k slovenskej národnosti skoro 900 000 ľudí. Odvtedy sa už, žiaľbohu, pri tých sčítaniach kladie viac dôraz na rasu, na pôvod, povedzme Hispánc alebo z Ázie a tak ďalej. V našich štatistikách a v našich odhadoch sa držíme toho sčítania z roku 1990 a vždy vieme vyargumentovať, že v Amerike je tak medzi 1,5 až 2 miliónmi ľudí slovenského pôvodu.

Máme problémy, tak ako máte aj vy všetci, sú to generačné problémy, sú to problémy s asimiláciou. V Amerike sa slovenský život vytváral okolo kostolov a Slováci v Amerike si vybudovali 290 katolíckych a 90 evanjelických kostolov a ešte tu stojí okolo 20 – 25 gréckokatolíckych kostolov. Slováci sa zdržovali v týchto centrách, tu nachádzali prácu a mnohé tieto farnosti mali svoje školy a veľké školy a boli skutočnými strediskami národného života. Žiaľ, dnes už máme tých kostolov, ktoré majú skutočne slovenskú identifikáciu a slovenských kňazov, len okolo 20. Žiaľbohu, je to realita, s ktorou zápasíme, a tým sa aj oslabuje náš národný život. No na druhej strane sa pretvára, vytvárajú sa samostatné organizácie, kluby a tak ďalej. A pokračujeme ďalej, aj keď už nie v slovensko-americkom charaktere, ale skôr v americko-slovenskom charaktere.

Teraz vám chcem odovzdať pozdrav zo slovenskej Ameriky. Ja som čestným členom, čestným tajomníkom Slovenskej ligy, bol som 26 rokov tajomníkom počas tej 107-ročnej histórie Slovenskej ligy, terajšou tajomníčkou je moja manželka. V Slovenskej lige združujeme veľa nezávislých spolkov a inštitúcií a naše slovenské veľké fraternalistické organizácie, ktoré žijú viac-menej z poisťovníctva, ale pritom si zachovávajú slovenský charakter a podporujú slovenské veci.

Na záver by som chcel oceniť, že v terajšom Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí znovu zavládla profesionálna atmosféra. Myslím, že to je veľký prínos pre našu vzájomnú komunikáciu. Pánovi predsedovi Furdíkovi by som chcel zaželať dobrú spoluprácu s našou komunitou a ostanými komunitami zahraničných Slovákov.

Ďakujem vám.

Ján FUZIK, Maďarsko

predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, generálny tajomník Svetového združenia Slovákov v zahraničí

Samospravovanie podstatného segmentu kultúrneho života Slovákov v Maďarsku

Vážení účastníci stálej konferencie,

srdčne vás pozdravujem v mene Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku. Zastupujem krajskú komunitu. Koncepcia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 – podstatný a často právom citovaný dokument, program vlády Slovenskej republiky – ich charakterizuje tým, že majú status národnostných menšín, žijú dlhodobo na území krajín strednej a juhovýchodnej Európy s hlbokými kultúrnymi tradíciami, vlastnou národnostnou inteligenciou, s rozvetveným systémom spolkového života, ojedinele majú vlastnú štruktúru samosprávy a viac či menej rozvinutý systém slovenského národnostného školstva.

Nuž my Slováci v Maďarsku patríme aj medzi týmito výnimočnými krajskými komunitami k tým ojedinelým, ktoré majú vlastnú štruktúru samosprávy. Už takmer dve desaťročia. Po posledných voľbách sa ustanovilo 116 miestnych slovenských samospráv, 6 regionálnych zborov a 29-členná Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku. Ako predseda tohto najvyššieho voleného zboru, ale aj poslanec miestnej slovenskej samosprávy v rodnej obci Kestúci som presvedčený o tom, že národnostný samosprávny systém je maximálne legitímny. Aj svojimi zákonom regulovanými voľbami, aj sústavnou kontrolou finančno-právneho fungovania. Tak to má aj byť, veď hospodári s verejnými peniazmi daňových poplatníkov ako rozpočtová zložka štátneho samosprávneho systému.

A tu sa zastavme na chvíľu. Slovenské národnostné samosprávy, ale najmä Celoštátnu slovenskú samosprávu v Maďarsku vyhlasujú jej domáci aj nedomáci neprajníci – tí domáci sú neraz aj poslanci CSSM – za predĺženú ruku maďarskej vlády. Veď vraj dostáva štátnu dotáciu! Ale ktorá mestská či obecná samospráva v Maďarsku alebo na Slovensku a v ďalších krajinách nehospodári v určitej miere zo štátneho rozpočtu?! A národnostné samosprávy 13 národností v Maďarsku (je ich už vyše 2 000) patria podľa viacerých zákonov do samosprávneho systému krajiny. Preto majú napríklad aj miestne národnostné samosprávy také silné kompetencie veta v záležitostiach obecných národnostných škôl.

A čo sa týka legitimacy v rámci danej komunity: národnostné samosprávy sú volené na všetkých stupňoch z kandidátov slovenských občianskych organizácií. To spôsobilo síce spolu s nepravdivým a nedávno zrušeným elektorským volebným systémom u nás Slovákov v Maďarsku v roku 2006 rozdvojenie volebnej obce a Valného zhromaždenia CSSM, ale národnostné spolky a voliči sú nesporne spojené so samosprávnym systémom.

A vracajúc sa k hlavnej téme mojej prednášky, už aj preto by som chcel hovoriť o samosprávaní podstatného segmentu kultúrneho života Slovákov v Maďarsku našou Celoštátnou slovenskou samosprávou, lebo slovenská kultúra sa pestuje a rozvíja aj na rôznych iných úrovniach. Dalo by sa povedať, že folklór živeľne pestujú mnohé ľudové spevácke zbory, tanečné súbory, i keď tieto už neraz pomocou slovenských spolkov, alebo už aj samy sa registrujú ako občianske organizácie, napríklad náš známy tanečný súbor Lipa. A to je už tá vyššia sféra slovenských spolkov, ktoré sa okrem pestovania folklóru venujú aj ďalším oblastiam národnostnej kultúry

ry, organizujú pedagogické odborné, mládežnícke, náboženské, gastronomické a rôzne ďalšie podujatia. Získavajú grantové podpory – neraz v cezhraničných reláciách z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, z Vyšehradského fondu a ďalších európskych zdrojov. Pritom niektoré spolky disponujú už aj vlastným majetkom. Čabianska organizácia Slovákov vlastní budovu Domu slovenskej kultúry s hotelom a reštauráciou, naši Slováci v bakonských horách majú tiež vlastnú budovu regionálneho kultúrneho strediska. Na prevádzkovanie týchto a ďalších nehnuteľností spolková sféra bez pravidelných, vypočítateľných finančných príjmov potrebuje, samozrejme, pomoc. A tu vstupuje do obrazu tretia, národnostná samosprávna sféra, ktorá tak s miestnymi kultúrnymi telesami, ako aj so spolkami musí byť a aj je živelne spojená. Obecné národnostné samosprávy zo svojich skromných rozpočtov prispievajú na školské súbory, na kultúrne kolektívy dospelých, zriaďujú slovenské národopisné zbierky, neraz ich aj vlastnia a rozvíjajú, ako napríklad v Békešskej Čabe. V Alkári, v Matranských horách, dokonca od septembra tohto roku aj obecnú základnú školu zriaďuje miestna slovenská národnostná samospráva. Je to však ojedinelý a výnimočný prípad, totiž obecná samospráva je z príjmov turizmu taká bohatá, že si môže dovoliť, využíjúc zákonné možnosti prostredníctvom slovenskej samosprávy, financovať a zachrániť tak malú školu a 35 detí nemusí cestovať 30 km do najbližšieho mesta.

Zakladanie a prevádzkovanie inštitúcií, sčasti i školských, je podľa zákonných predpisov a spôsobu financovania najmä parketou Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku. Národnostné školy s vyučovaním slovenčiny týždenne 4 hodiny síce z finančných dôvodov CSSM do prevádzky nemôže prevziať (takýchto je v krajine vyše 30), ale ich odborné dokumenty, učebné smernice schvaľuje i naďalej. Pritom miestne slovenské samosprávy majú právo veta pri vymenovaní a odvolaní riaditeľov alebo pri reorganizácii škôl. V Maďarsku prebieha zároveň reorganizácia verejného školstva, od januára 2013 má prevziať prevádzku týchto škôl štát, čo je zatiaľ veľká neznáma aj pre nás, aj pre celú krajinu.

Podľa doterajších informácií národných dvojazyčných škôl, z ktorých tri zriaďuje CSSM, sa to nebude týkať. Popri slovenských školách v Békešskej Čabe, Novom Meste pod Šiatrom a v Sarvaši pracujeme na prevzatí základnej a materskej školy v Slovenskom Komlóši. V Maďarsku funguje v súčasnosti päť takýchto škôl a piata v Budapešti nás taktiež požiadala o prevádzkovanie.

V školskej sfére môžeme teda len do určitej miery hovoriť o samospravovaní podstatného segmentu danej oblasti Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku, ale na mnohých ďalších poliach kultúrneho života našich Slovákov to platí výraznejšie. A to prostredníctvom prevzatých alebo znovuzaložených inštitúcií celoštátnej samosprávy, ktoré fungujú ako rozpočtové organizácie s prísnyimi pravidlami, pritom garantovaným štátnym rozpočtom.

K školskej oblasti sa úzko viaže pôsobenie Pedagogického metodického centra CSSM, založeného z iniciatívy čabianskych pedagógov. Inštitúcia vydáva metodické zošity a časopis Slovečinár, usporadúva konferencie pre pedagógov a odborne pokrýva náš štipendijný systém. Tento funguje pri Verejnoprospešnej nadácii Za Slovákov v Maďarsku s cieľom finančne a odborne motivovať žiakov 7. – 8. ročníkov základných škôl, aby sa prihlásili do našich dvoch slovenských gymnázií. Nadáciu sme založili prostredníctvom našej neziskovej hospodárskej spoločnosti Legatum, s. r. o., ktorá bola pôvodne zriadená na poskytovanie odbornej a finančnej podpory pre približne 60 slovenských národopisných zbierok v krajine. Spoločnosť Legatum vydáva popritom slovenský týždenník Ľudové noviny, ročenku Náš kalendár a čoraz viac slovenských publikácií.

Bohatou publikačnou činnosťou – bezmála 50 zväzkov – sa môže pochváliť Výskumný ústav CSSM, ktorý založil Zväz Slovákov v Maďarsku v roku 1990 ako prvú národnostnú inšti-

túciu svojho druhu v krajine. Po desaťročí ho pred krachom zachránila celoštátna samospráva. Kým predtým nemal ani jedného pracovníka, dnes má piatich na plný úväzok.

Medzi prevzaté inštitúcie patrí aj Divadlo Vertigo pri CSSM, ktoré založili ochotníci pred 15 rokmi. Dnes má skromné vlastné sídlo a tiež profesionálnu zložku. Usporadúva divadelné tábory a prehliadky pre školákov a spolupracuje s medzičasom vzniknutým slovenským divadlom v Sarvaši.

Určité zárodky v Békešskej Čabe a Novohrade malo aj Osvetové centrum CSS, ktoré sa rozrástlo podnecovaním vzniku ďalších 8 regionálnych stredísk vrátane novovybudovaného Strediska pilišských Slovákov v Mlynkoch.

Ako úplne novú inštitúciu založila CSSM v roku 2003 Dokumentačné centrum, ktoré zbiera, spracúva, digitalizuje, uchováva a sprístupňuje záujemcom i bádateľom všetky písané aj nahraté materiály o Slovákoch v Maďarsku.

Je nesporné, že inštitucionálna sieť CSSM prispieva novým spôsobom a kvalitami k pestovaniu, rozvíjaniu, bádaniu a záchrane kultúry Slovákov v Maďarsku, ako aj slovenskej kultúry vôbec. Pritom naše divadlo, výskumný ústav, dokumentačné, osvetové a pedagogické metodické centrá i hospodárska spoločnosť Legatum vykonávajú takú činnosť, ktorú namiesto nás v Maďarsku nikto neurobí. Nemenej dôležité je to, že zabezpečujú prácu nezanedbateľnému okruhu našich odborníkov, čo môže znamenať motiváciu a perspektívu pre mladých ľudí. Pomerne krátke pôsobenie väčšiny našich inštitúcií svedčí ďalej o tom, že sa nám otvárajú nové možnosti a kontakty na Slovensko, do krajanského sveta. V tejto súvislosti by som mohol spomenúť spoločné granty a spoločný kultúrno-spoločenský časopis Slovákov z Maďarska, Rumunska a Srbska pod názvom Dolnozemský Slovák.

Ak považujeme naše inštitúcie za najúčinnější prostriedok rozvíjania vlastnej kultúry, potom by bolo žiaduce, aby sme mali takéto partnerské ustanovizne aj na Slovensku. Preto si vážime pozitívny odkaz Národnej rady SR krajanskému svetu, keď schválila novelu zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí v tom zmysle, že zriadila pre nich samostatný úrad. Úrad Slovákov žijúcich v zahraničí nielen koordinuje pomoc vládnych orgánov a rôznych ustanovizní, ale napomáha aj činnosť našich inštitúcií tak finančne, ako aj sprostredkovaním partnerských kontaktov a spolupráce. Grantový systém pre Slovákov vo svete predstavuje v súčasnosti vyše 1 mil. EUR ročne, okrem toho v rámci plnenia medzivládnej dohody poskytuje Slovákom v Maďarsku ďalších 100 tisíc EUR.

A ako ďalej v CSSM na začatej ceste? Je nesporné, že rýchly a elementárny rozmach našich inštitúcií má niektoré nedostatky v regulácii a finančno-administratívnom zázemí činnosti. Zákonné predpisy sú však prísne a nehľadia na to, že náš úrad s 11 zamestnancami zabezpečuje popri doterajšej záujmovo-ochranej, kultúrnej, národnostno-politickej, medzinárodnej činnosti i prevádzkovanie ôsmich inštitúcií a hospodárskej spoločnosti s novinami s vyše 200 zamestnancami a s desaťnásobne vyšším celkovým rozpočtom, ako je rozpočet nášho úradu. Stali sme sa teda naozajstnou samosprávou, samospravujúcou vlastné inštitúcie, dominujúce v podstatnom segmente kultúrneho života Slovákov v Maďarsku.

Naša samospráva však zároveň pociťuje dosiaľ nepoznané problémy spojené s riadením takéhoto systému – so stagnáciou rozpočtových dotácií, s ľudskými konfliktmi a so zladovaním rozličných záujmov.

V období pretrvávajúcej hospodárskej krízy to, pochopiteľne, ani naša domovská krajina nemá ľahké, preto by som ani netrval príliš na vytýčení nových úloh a požiadaviek v súvislosti s Koncepciou štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015. Je tam dosť, vyše 70 našich odporúčaní a vládou SR schválených cieľov, z ktorých možno vy-

berať. Dokonca nemálo takých, ktoré vôbec nekladú nové nároky na štátny rozpočet. Napríklad už aj v medzivládnej slovensko-maďarskej zmiešanej komisii pre záležitosti menšín tiež dávno opakované odporúčanie, aby sa vysielanie učiteľov zo Slovenska uskutočňovalo s prihliadnutím na potreby a požiadavky privítacích škôl krajanov. V nami prevádzkovej škole v Novom Meste pod Šiatrom sa to ani tohto roku nepodarilo...

Aj na podporu určené a použité nemalé finančné prostriedky by sa mohli efektívnejšie využiť stanovením určitých priorít. Navrhujem, aby sa v oblasti školstva a výchovy mládeže realizoval koncepčný návrh motivačných štipendií, ako aj podpora renovácie školských zariadení. V druhom prípade by sa mohlo počítať aj so spoločným financovaním oboch zainteresovaných krajín, ako to bolo naposledy počas realizácie výstavby Strediska pilišských Slovákov v Mlynkoch.

Taktiež by som považoval za dôležité riešiť problém vysielania osvetárov a farárov do slovenských komunít v Maďarsku, ako aj zabezpečenie zvýšených podpôr pre vedeckovýskumné projekty daných pracovísk.

Určiť správne priority grantových podpôr pre rôznorodé krajanské komunity vo svete určite nie je jednoduchá záležitosť. Preto by som odporúčal do pozornosti z 27 požiadaviek zo záverov stálej konferencie 2010 tú z bodu č. 4, v ktorej účastníci navrhujú doplniť hodnotiacu komisiu grantových žiadostí nezávislými odborníkmi a zástupcami SZSZ.

O tri body nižšie sa tiež žiadalo, aby garantom starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí bol jeden z členov vlády, ako to bolo doteraz.

Úprimne nás teší, že citovaná požiadavka sa splnila poverením podpredsedu vlády SR, ministra zahraničných vecí touto gesciou. Zároveň výmenou predsedu vládneho úradu sa vyriešila napätá a krízová situácia medzi Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Svetovým združením Slovákov v zahraničí, medzi ktorými bola predtým v platnosti dohoda o spolupráci.

Chceme tiež veriť, že nový garant agendy Slovákov žijúcich v zahraničí, už aj z pozície prirodzeného diplomatického prístupu ku krajanskému svetu, ako aj pomocou rozvetvenej profesionálnej siete diplomatických zborov, bude reálnejšie posudzovať pomery a situáciu jednotlivých krajanských komunít.

Eudomír MOLITORIS, Poľsko

generálny tajomník Spolku Slovákov v Poľsku

Právne postavenie slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku

Postavenie slovenskej národnostnej menšiny v poľskom právnom systéme zakotvuje článok 35 Ústavy Poľskej republiky z 2. apríla 1997, podľa ktorého: 1. *Poľská republika zaistuje poľským občanom patriacim do národnostnej a etnickej menšiny slobodu uchovania a rozvoj vlastného jazyka a tradície, ako aj rozvoj vlastnej kultúry.* 2. *Národné a etnické menšiny majú pravo zriaďovať vlastné vzdelávacie, kultúrne inštitúcie a inštitúcie na ochranu náboženskej totožnosti a taktiež právo na účasť pri riešení vecí týkajúcich sa ich kultúrnej totožnosti.*¹

Tieto základné a všeobecné ustanovenia precizuje zákon zo 6. januára 2005 *o národnostných a etnických menšinách a regionálnom jazyku*², ktorý v kapitole 1 vo všeobecných predpisoch upravuje otázky spojené s udržiavaním a rozvojom kultúrnej totožnosti národných a etnických menšín v Poľsku i s udržiavaním a rozvojom regionálneho jazyka. Upravuje tiež spôsob realizácie princípu rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na ich etnický pôvod a určuje aj úlohy a kompetencie orgánov štátnej správy a územnej samosprávy v tejto oblasti. V článku 2 predmetný zákon určuje definíciu *národnostnej menšiny*, ktorá sa pre účely tohto zákona chápe *ako skupina poľských občanov, ktorá súhrnne spĺňa nasledujúce podmienky: je menejpočetná ako členovia zvyšnej časti občanov Poľskej republiky, zásadným spôsobom sa odlišuje od ostatných občanov – jazykom, kultúrou alebo tradíciou, snaží sa uchovať a udržať svoj jazyk, kultúru alebo tradíciu, má vedomie vlastného historického a národného spoločenstva a je upriamená na jeho vyjadrovanie a ochranu, jej predkovia bývali na súčasnom území Poľskej republiky najmenej 100 rokov, stotožňuje sa s národom, ktorý je organizovaný vo vlastnom štáte.*

Na základe takto chápanej definície národnostnej menšiny zákon enumeratívne vymenúva tieto menšiny: bieloruskú, českú, litovskú, nemeckú, arménsku, ruskú, slovenskú, ukrajinskú, židovskú.

Etnickou menšinou podľa tohto zákona je skupina poľských občanov, ktorá súhrnne spĺňa nasledujúce podmienky: je menejpočetná ako členovia zvyšnej časti občanov Poľskej republiky, zásadným spôsobom sa odlišuje od ostatných občanov – jazykom, kultúrou alebo tradíciou, snaží sa uchovať a udržať svoj jazyk, kultúru alebo tradíciu, má vedomie vlastného historického a národného spoločenstva a je upriamená na jeho vyjadrovanie a ochranu, jej predkovia bývali na súčasnom území Poľskej republiky najmenej 100 rokov, nestotožňuje sa s národom, ktorý je organizovaný vo vlastnom štáte, za etnické menšiny sa považujú nasledujúce menšiny: karaimská³, rusínska⁴, rómska a tatárska.

1 *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.* In: Dziennik Ustaw (ďalej Dz. U.) z roku 1997, č. 78, čiastka 483.

2 *Zákon zo 6. januára 2005.* In: Dz. U. z roku 2005, č. 17, čiastka 141.

3 Karaimi – sekta zriadená Ananom ben Davidom v 8. storočí pr. n. l.

4 V poľskej literatúre bolo pomenovanie Rusín umelo nahradené pojmom Lemko, od slova „lem“, ktoré táto etnická skupina mimoriadne frekventovane používa vo svojej slovnej zásobe. Autorom pojmu je poľský etnograf Seweryn Udziela koncom 19. storočia, a z politických dôvodov ju v medzivojnovom období popularizoval prof. etnografie Roman Rajnfuss z Krakova. Pozri PIERADZKA, K.: *Na szlakach Lemkowszczyzny.* Krakov : Komitet do Spraw Szlachty Zagrodowej na Wschodzie Polski, 1939, s. 10.

Základné práva národnostných menšín v Poľsku vymedzuje článok 4 tohto zákona, podľa ktorého:

- *každá osoba, ktorá patrí do menšiny, má nárok sa slobodne rozhodovať o tom, či je osobou, ktorá patrí alebo nepatrí k menšine. Toto rozhodnutie alebo využívanie práv spojených s týmto rozhodnutím nemôže spôsobovať žiadne nepriaznivé následky,*
- *nikto nemôže byť nútený, aby iným spôsobom, než stanoví tento zákon, odhaloval informácie o vlastnej príslušnosti k menšine alebo odhalil svoj pôvod, jazyk menšiny alebo náboženstvo, nikto nemôže byť nútený, aby zdôvodňoval, že patrí k istej menšine,*
- *osoby, ktoré patria k menšine, môžu využívať práva a slobody vyplývajúce z princípov pojatých do tohto zákona, individuálne, ako aj spoločne s inými členmi svojej menšiny.*

V článkoch 5 a 6 zákona zo dňa 6. januára 2005 sa hovorí o týchto zákazoch:

zakazuje sa používať prostriedky, ktorých účelom by bola asimilácia osôb patriacich k menšine, ak sa tieto prostriedky používajú v rozpore s ich vôľou, je zakázané používať prostriedky, ktorých účelom by bola zmena národnostných alebo etnických pomerov na územiach obývaných menšinami, zakázaná je diskriminácia vyplývajúca z príslušnosti k menšine a orgány verejnej správy sú povinné zaistiť náležité prostriedky na: podporovanie plnej a skutočnej rovnosti v oblasti ekonomického, spoločenského, politického a kultúrneho života medzi osobami patriacimi k menšine a osobami patriacimi k väčšine; ochranu osôb, ktoré sú predmetom diskriminácie, nenávisť alebo násilia, ktoré sú dôsledkom príslušnosti týchto osôb k menšine, a posilňovanie medzikultúrneho dialógu.

V ďalších kapitolách zákon určuje formy používania jazykov menšín vo verejnom živote, ochrany osvetu a kultúry i orgány, ktoré pôsobia vo veciach národnostných a etnických menšín, zriaďujú Spoločný výbor vlády pre národnostné a etnické menšiny a určujú spôsob voľby jeho členov. Zástupcom slovenskej národnostnej menšiny v tomto výbore je predseda Spolku Slovákov v Poľsku prof. Dr. Jozef Čongva.

Pre zachovanie národnostnej menšinovej kultúry je najdôležitejšia kapitola 3 zákona – *Osve- ta a kultúra*, najmä článok 18, bod 1, v ktorom sa hovorí, že orgány verejnej správy sú povinné vynakladať náležité prostriedky na podporu činnosti zameranej na ochranu, udržanie a rozvoj kultúrnej totožnosti menšín. Zákon hovorí, že takými prostriedkami môžu byť dotácie na:

pôsobenie inštitúcií kultúry, umeleckého hnutia a tvorivosti menšín i umelecké akcie, ktoré majú dôležitý význam pre kultúru menšín, investície slúžiace na udržanie kultúrnej totožnosti menšín, vydávanie kníh, časopisov, periodík a letákov v jazykoch menšín alebo v poľskom jazyku, v tlačenej podobe alebo formou iných techník záznamu zvuku a obrazu, podporovanie televíznych a rozhlasových programov realizovaných menšinami, ochranu miest spojených s kultúrou menšín, činnosť klubovni, prevádzkovanie knižníc a dokumentácie kultúrneho a umeleckého života menšín, vzdelávanie a výchovu detí a mládeže, uskutočňované rôznymi formami, propagovanie vedomostí o menšinách, iné programy, ktorej cieľom je podpora činnosti zameranej na ochranu, uchovanie a rozvoj kultúrnej totožnosti menšín, ktoré podporujú integráciu menšín.

Spomínaný zákon zo 6. januára 2005 o *národnostných a etnických menšinách a regionálnom jazyku* ďalej stanovuje, že politiku štátu v tejto oblasti realizuje minister zodpovedný za veci spojené s vierovyznaniami a národnostnými i etnickými menšinami, ktorým podľa zákona o dieloch štátnej správy⁵ je od schválenia predmetného zákona minister vnútra a štátnej správy. Minister vnútra a štátnej správy každoročne poskytuje dotácie na realizáciu grantov jednotliv-

5 Zákon zo 4. septembra 1997. In: Dz. U. z r. 1997, č. 141, čiastka 943.

vých národnostných menšín, ktoré schvaľuje grantová komisia ministerstva. Administratívne veci realizuje odbor vierovyznani a národnostných a etnických menšín.

Zákon o národnostných a etnických menšinách umožňuje taktiež schválenie menšinového jazyka ako pomocného jazyka na území obcí, kde počet občanov patriacich k národnostnej menšine nie je menší než 20 % z celkového množstva obyvateľstva danej obce, čo v kontexte charakteru poľského samosprávneho systému, kde jednotlivé obce nie sú samostatné, ale sú združené do tzv. gmin, je veľmi ťažké presadiť. Obdobne je to aj s dvojjazyčnými pomenovaniami obcí a ulíc, čo musí nadpolovičnou väčšinou schváliť obecné zastupiteľstvo. Realizácia práva osôb patriacich k menšine na vyučovanie v jazyku menšiny a taktiež práva týchto osôb na vyučovanie dejín a kultúry menšiny sa uskutočňuje na základe pravidiel a spôsobom stanoveným zákonom o vzdelávacom systéme⁶.

K ochrane menšín v Poľsku sa vzťahujú aj ďalšie práva garantované medzinárodnými zmluvami a dohovormi, ktoré uzavrelo Poľsko so susednými štátmi, Slovenskú republiku nevynímajúc. Ochranu menšín garantujú tiež mnohostranné zmluvy podporované Radou Európy, ktoré Poľsko ratifikovalo, napríklad *Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín*⁷ a ďalšie zákony, ktoré garantujú ochranu všeobecne chápaných ľudských práv, vyplývajúcich z Trestného zákonníka, Zákonníka práce a ďalších zákonov.

Pokiaľ teda ide o právne normy, najmä po schválení spomínaného zákona zo 6. januára 2005 o *národnostných a etnických menšinách a regionálnom jazyku* sa situácia menšín v Poľsku podstatne zlepšila. Ústredné orgány štátnej správy tieto práva všeobecne dodržiavajú. Prejavuje sa to najmä v dôsledku platnosti a fungovania článku 18 spomínaného zákona, čo je vecne viditeľné v spišskej obci Nová Belá, kde Spolok Slovákov v Poľsku s podporou Ministerstva vnútra a štátnej správy PR a Úradu pre zahraničných Slovákov úspešne realizuje stavbu Centra slovenskej kultúry. Horšie je to na regionálnej úrovni. Zákon zo 6. januára 2005 o *národnostných a etnických menšinách a regionálnom jazyku* totiž ukladá povinnosti samosprávam, ktoré podľa článku 18, bod 4 môžu taktiež poskytovať prostriedky na ciele opísané v bode č. 1 tohto článku. Slovo *môžu* však spôsobuje, že to nie je záväzná, a preto je prístup k otázkam národnostných menšín veľmi rôzny. Začína sa to už na úrovni vojvodstiev. Zatiaľ čo vojvodská samospráva si problém takmer nevšima, okresná samospráva problémy slovenskej menšiny úplne ignoruje. V samotných gminách (strediskové obce, do ktorých patrí 10 – 15 obcí) je to tiež veľmi rôzne. Všeobecne sa dá povedať, že gminy starostlivosť o národnostné menšiny nepovažujú za svoj problém a starostlivosť o opodstatnené potreby národnostných menšín na najnižšej úrovni je viac ako symbolická. Týka sa to tiež slovenskej národnostnej menšiny žijúcej na Spiši a Orave. Pokiaľ v gmine Nový Targ je situácia pomerne dobrá, tak v gmine Jablonka nie je najlepšia a snahy tamojšej slovenskej menšiny o vybudovanie kultúrneho domu sa nestretávajú s podporou, ba naopak sú priam negované⁸. Obdobne je to aj v Jurgove, ktorý patrí do gminy Bukowina Tatranská, kde Spolok Slovákov v Poľsku pred tromi rokmi stratil svoju najkrajšiu klubovňu a zmluvu zo dňa 19. júla 2006 o zabezpečení náhradných priestorov Obecný úrad v Bukowine Tatranskej nezrealizoval⁹. O oboch prípadoch boli informované slovenské zasu-

6 Zákon zo 7. septembra 1991 o vzdelávacom systéme, v znení neskorších predpisov. In: Dz. U. z r. 2004, č. 256, čiastka 2572, č. 273, čiastka. 2703 a č. 281, čiastka. 2781.

7 Poľskou republikou ratifikovaný 10. novembra 2000 s platnosťou od 1. apríla 2001, v Zbierke zákonov PR bol publikovaný až 15. marca 2002, In: Dz. U. z r. 2002, č. 22 čiastka 209.

8 Archív Spolku Slovákov v Poľsku v Krakove (ďalej ASSP Krakov), Spisy Jablonky, List starostu obce (wójta) zo dňa 9. 12. 2008.

9 ASSP Krakov, Spisy Jurgova, zmluva zo dňa 19. 7. 2009.

piteľské orgány, avšak nezasiahli. Prekvapuje to najmä preto, že v otázke stavby Slovenského kultúrneho domu v Jablonke sa bývalý slovenský generálny konzul v Krakove Ivan Horský postavil na stranu poľskej samosprávy, podporujúc konkurenčný poľský projekt (odkopírovaný od Spolku Slovákov v Poľsku a realizovaný z európskych fondov spoločne s mestom Trstená), priam sabotujúc snahy Slovákov žijúcich v častiach hornej Oravy, patriacich Poľsku¹⁰. So zárukou treba konštatovať, že Spolok Slovákov v Poľsku je sústavne vyradovaný spomedzi prijímateľov grantovej pomoci smerujúcej do oblasti, v ktorej Slováci v Poľsku žijú, a, žiaľ, naďalej nenachádza podporu na slovenských diplomatických zastupiteľstvách v Poľsku.

Problém kultúrnych domov je z hľadiska fungovania národnostných spoločenstiev mimoriadne dôležitý, lebo širšia programová kultúrno-osvetová práca si vyžaduje priestory, ktorých absenciu slovenská menšina v Poľsku veľmi negatívne pociťuje. Keďže v Poľskej republike je činnosť kultúrnych domov v gescii samospráv, ktoré dostávajú na tento účel finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu, a menšiny nevlastnia takéto inštitúcie (financované zo štátneho rozpočtu), problém je vážny, a v tejto oblasti od 1989 nenastala takmer žiadna zmena. Predmetná požiadavka – zabezpečenie financovania menšinových kultúrnych domov zo štátneho rozpočtu – má pre menšiny žijúce v Poľsku zásadný význam a na potrebu jej realizácie poukázal taktiež posudok Poradného výboru pre Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín z 27. novembra 2003¹¹.

Postoj samospráv je veľmi zreteľne viditeľný na príklade vojvodskej samosprávy Malopoľského samosprávneho vojvodstva a na problematike spojenej so zriadením Múzea slovenskej ľudovej kultúry na Spiši a Orave. Tento návrh, viacnásobne nastolovaný slovenskou menšinou, nikdy nebol akceptovaný a do roku 1989 je najstaršou požiadavkou Slovákov žijúcich v Poľsku, ktorá sa nezrealizovala. Zvlášť zreteľne sa to prejavilo počas dvoch zasadnutí Výboru národnostných a etnických menšín Snemu Poľskej republiky dňa 5. apríla 1995 v Jablonke a 6. apríla 1995 v Łopusznej, kde sa vec snažil vyriešiť vtedajší novosanczský vojvoda Wiktor Sowa, ktorý podporil návrh Slovákov žijúcich v Poľsku, aby sa rozšírila náplň činnosti jestvujúceho Etnografického múzea – Oravského skanzenu v Hornej Zubrici a do jeho činnosti sa zahrnul výskum a dokumentácia slovenskej menšiny žijúcej v časti hornej Oravy, ktorá patrí Poľsku. Obdobne sa mal rozšíriť rozsah činnosti múzeí, ktoré svojou pôsobnosťou zahmovali severný Spiš. Ostalo však len pri sľuboch a vec sa napriek viacerým urgenciám, žiadostiam a prosbám do dnešného dňa nepodarilo vyriešiť. Opätovný pokus o obnovenie a nastolenie problému zriadenia slovenských ľudových pamätných domov sa uskutočnil počas zasadnutia Výboru pre rodinu a sociálnu politiku Malopoľského vojvodského snemu, ktoré sa uskutočnilo v Tarnowe 22. augusta 2006 v Rómskom múzeu, kde reprezentácia Spolku Slovákov v Poľsku konštatovala, že je neúnosné, aby v jednotiacej sa Európe Slováci žijúci na severnom Spiši a hornej Orave v Poľsku boli naďalej zaznávaní a aby vo verejných múzeách pôsobiacich na Spiši a Orave neboli žiadne zmienky o tom, že ide o národnostne zmiešané územie. Návštevník Múzea – usadlosti Korškošovcov v Čiernej Hore na Spiši nenájde ani len jednu zmienku o tom, že toto múzeum je rodinnou usadlosťou Slovákov. Obdobne je aj v Etnografickom múzeu – Oravskom skanzene v Hornej Zubrici, kde nie sú žiadne informácie o tom, že pomerne veľká časť zbierok je odkúpená od Oravcov slovenskej národnosti. Slovákov v Poľsku veľmi prekva-

10 ASSP Krakov, Spisy Jablonky, list podpredsedovi vlády SR Dušanovi Čaplovičovi, č. 18/08 zo dňa 6. 2. 2009.

11 *Realizacja przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji ramowej Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych*. Zost.: RZEMIENIEWSKI, D., Warszawa: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, 2006, s. 273.

puje fakt, že Slovensko financuje stálu expozíciu holokaustu zo Slovenska v Oświęcime (ktorá má vecné chyby a je protislovenská, lebo je tam prezentované vyvážanie židovského obyvateľstva z Košíc, ktoré neboli súčasťou prvej Slovenskej republiky, boli anektované Maďarskom) a buduje ďalšiu obdobnú v Sobibóre, a nevynakladá žiadne úsilie (ani diplomatické, ani finančné), aby vzniklo aspoň jedno múzeum, ktoré by dokumentovalo život slovenskej národnostnej menšiny na severnom Spiši a hornej Orave.

Právne postavenie slovenskej menšiny v Poľsku výrazne ovplyvňujú bilaterálne zmluvy podpísané medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou. Proces prípravy dvojstranných zmlúv sa však, nevedno prečo, nekonzultuje so zástupcami slovenskej menšiny, čo je v rozpore s článkom 35 Ústavy Poľskej republiky a článkom 18 *Rámcového dohovoru o ochrane národnostných menšín*. Týka sa to najmä takých zásadných bilaterálnych zmlúv, ako sú školská zmluva a zmluva v oblasti kultúry. Prekvapuje to hlavne preto, že Poľská republika vo vládnom vyhlásení z 15. októbra 2001 vo veci platnosti *Rámcového dohovoru o ochrane národnostných menšín*, vyhotoveného v Štrasburgu dňa 1. februára 1995¹², sa zaviazala, že článok 18 spomínaného dohovoru bude realizovať: ... *uzatvárajúc medzinárodné zmluvy, o ktorých sa hovorí v tomto článku a ktorých cieľom je ochrana národnostných menšín v Poľsku a taktiež poľských menšín alebo skupín v iných štátoch*. Súčasná prax je však opakom týchto záväzkov. Ministerstvo kultúry a národného dedičstva Poľskej republiky i Ministerstvo národného vzdelávania Poľskej republiky zásadne odmietajú požiadavky Spolku Slovákov v Poľsku vo veci zaradenia konkrétnych požiadaviek slovenskej národnostnej menšiny žujúcej v Poľsku do bilaterálnych zmlúv. Prekvapuje preto, že podpísanie novej školskej zmluvy 20. decembra 2002 vo Varšave – *Programu spolupráce medzi Ministerstvom školstva Slovenskej republiky a Ministerstvom národného vzdelávania Poľskej republiky na roky 2003 – 2006*¹³ – už v období platnosti *Rámcového dohovoru Rady Európy o ochrane národnostných menšín* sa uskutočnilo bez akýchkoľvek konzultácií so Spolkom Slovákov v Poľsku. Žiadne požiadavky adresované jednotlivým ministerstvám neboli v zmluve zohľadnené. V súčasnosti platný *Program spolupráce medzi Ministerstvom školstva Slovenskej republiky a Ministerstvom národného vzdelávania Poľskej republiky na roky 2003 – 2006* (a ďalšie roky) teda nezohľadňuje zmenu situácie školstva v Poľsku, ktorá nastala po zavedení samosprávnych reforiem. Základné školstvo sa v Poľsku ocitlo v kompetencii samospráv, kde financovanie prebieha na základe refinancovania štátnych úloh. Vznikajú preto viaceré otázky týkajúce sa spolupráce s domovskou krajinou a vyplynulo z toho niekoľko zásadných problémov. Jedným z nich je problém účasti učiteľov slovenského jazyka zo základných škôl v Poľsku na kurzoch učiteľov na Slovensku. Tieto kurzy sa totiž konajú počas školského roka a riaditelia neochotne púšťajú učiteľov, lebo samospráva im nechce zabezpečiť úhradu nákladov spojených so zastupovaním. Učiteľia nemajú záujem o spomínané kurzy, pretože tam musia cestovať na vlastné náklady a výhradne vtedy, keď si zoberú neplatené voľno. Ďalším problémom je problém poskytovania slovenskej literatúry základným školám v Poľsku, na ktorých sa vyučuje slovenský jazyk. Podľa Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky ich podpora smeruje len na tie školy, kde vyšle učiteľa. Takéto sú vraj ustanovenia koncepcie vlády Slovenskej republiky v oblasti podpory slovenského školstva v zahraničí. Od 1989 teda školy v Poľsku, kde sa vyučuje slovenský jazyk, nedostávajú žiadnu

12 *Vládné vyhlásenie z 15. októbra 2001 vo veci platnosti Rámcového dohovoru o ochrane národnostných menšín, vyhotoveného v Štrasburgu, zo dňa 1. februára 1995*. In: Dz. U. z r. 2002, č. 22, čiastka 210. V Zbierke zákonov Poľskej republiky bolo publikované až 15. marca 2002.

13 Program platí od 20. decembra 2002 a bol publikovaný 30. apríla 2003. In: Monitor Polski z r. 2003, č. 21, čiastka 312.

podporu. Problémom je aj otázka využívania *škôl v prírode*, ktoré školám, v ktorých sa v Poľsku vyučuje slovenský jazyk, ponúka MŠ SR. V tejto záležitosti ide najmä o financovanie dopravy a odmien pre učiteľov. Podobným problémom je finančná podpora ministerstiev školstva na realizáciu letných jazykových táborov školskej mládeže z Poľska na Slovensku. Vážny je tiež problém štúdia Slovákov žijúcich v Poľsku na vysokých školách na Slovensku. MŠ SR poskytuje štipendium len na pedagogické smery. Okrem toho zmena spôsobu maturitného systému v Poľsku, na základe ktorej dostávajú maturanti vysvedčenia až koncom júna, prakticky znemožňuje ich štúdium na Slovensku. Slovenské vysoké školy vyžadujú maturitné vysvedčenie už v máji a nie sú ochotné uskutočniť žiadnu výnimku. Tým Slováci v Poľsku strácajú možnosť (ktorú sice formálne majú) získať slovenskú inteligenciu, ktorá by absolvovala celý vzdelávací proces v materinskom jazyku.

Podobne je to s *Programom spolupráce medzi Ministerstvom kultúry a národného dedičstva Poľskej republiky a Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky na roky 2009 – 2011*¹⁴, podpísaným 28. mája 2009 vo Varšave. Žiadna z požiadaviek slovenskej menšiny o doplnenie predmetného programu, zaslaných Spolkom Slovákov v Poľsku¹⁵, konkrétne článku 11 týkajúceho sa problematiky menšín v oboch štátoch, nebola zohľadnená. Prekvapuje to najmä preto, lebo Poľská republika, súhlasne s vlastným vyhlásením z 15. októbra 2001 vo veci platnosti *Rámcového dohovoru o ochrane národnostných menšín*, vyhotoveného v Štrasburgu dňa 1. februára 1995¹⁶, sa k tomu sama zaviazala. V predmetnej žiadosti o doplnenie pripravovanej zmluvy Spolok Slovákov v Poľsku, vychádzajúc z článku 35 *Ústavy Poľskej republiky*, zo zákona zo 6. januára 2005 o *národnostných a etnických menšinách a regionálnom jazyku* a z článku 15 *Rámcového dohovoru Rady Európy o ochrane národnostných menšín*, požiadal, aby jej článok 11 bol formulovaný takto: *Zmluvné strany budú vytvárať vhodné podmienky na kultúrne podujatia a prezentáciu slovenskej menšiny v Poľskej republike a poľskej menšiny v Slovenskej republike, najmä prostredníctvom: zriadenia Múzea ľudovej kultúry slovenskej národnostnej menšiny na Spiši a Orave, exponovaním fenoménu slovenskosti rodiny Korkošovcov zo Spiša v Čiernej Hore – usadlosť Korkošovcov*. V odpovedi z 29. júna 2009 Ministerstvo kultúry a národného dedičstva Poľskej republiky oznámilo Spolku Slovákov v Poľsku, že program bol podpísaný 28. mája 2009, a preto ... *nie je možné program doplniť*..., a taktiež, že slovenská menšina sa nezüčastňovala na prácach spojených s prípravou predmetného programu, lebo ... *nejestvuje formálna spoločenská potreba konzultovania dokladov tohto druhu*.¹⁷

Pre úplnosť nášho príspevku sa ešte dotkneme otázok náboženského života, ktoré normuje článok 18 konkordátu – zmluvy so Svätou stolicou, ktorý Poľská republika uzavrela 28. júla 1993¹⁸. Znenie tohto článku uvediem v poľštine: *Stosownie do potrzeby zapewnienia opieki duszpasterskiej nad członkami mniejszości narodowych biskupi diecezjalni decydują o organizowaniu posługi duszpasterskiej i katechizacji w języku właściwej mniejszości*...¹⁹,

14 Program platí od 28. mája 2009 a bol publikovaný 7. júla 2003. In: Monitor Polski z r. 2009, č. 41, čiastka 652.

15 ASSP Krakov, List č. 100/09 zo dňa 15. mája 2009.

16 *Vládné vyhlásenie z 15. októbra 2001 vo veci platnosti Rámcového dohovoru o ochrane národnostných menšín, vyhotoveného v Štrasburgu dňa 1. februára 1995*. In: Dz. U. z r. 2002, č. 22, čiastka 210.

17 ASSP Krakov, List MKiDN č. DWZ/1373/09 zo dňa 29. júna 2009.

18 *Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską*. In: Dz. U. z r. 1998, č. 51, čiastka 318.

19 *V súlade s potrebami diecézni biskupi zabezpečujú dušpastiersku starostlivosť o príslušníkov národnostných menšín a rozhodujú o organizovaní bohoslužieb a katechézy v jazyku patričnej menšiny* (preklad autora). *Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską*. In: Dz. U. z r. 1998, č. 51, čiastka 318.

prítom zostáva len sčasti naplnené. V súčasnosti sa slovenské bohoslužby na územiach Spiša a Oravy v Poľsku odbavujú v šiestich z dvanástich farností na Spiši: v Kacvíne, Nedeci, Vyšných Lapšoch, Jurgove, Krempachoch a v Novej Belej, a v jednej z dvanástich obcí na Orave: v Jablonke. Len jeden kňaz na Spiši je schopný aktívne hovoriť po slovensky. Keďže sväté omše sú v siedmich farnostiach, vzniká otázka: Prečo v ďalších šiestich farnostiach nepôsobia kňazi, ktorí ovládajú slovenský jazyk? Ďalším problémom sú ostatné farnosti severného Spiša a hornej Oravy. Veď aj tu je národnostná štruktúra obyvateľstva obdobná. Písal o tom krakovský metropolita, kňaz kardinál Karol Wojtyła v liste z Ríma 23. októbra 1969 biskupovi Dominikovi Kaľatovi z Novej Belej, zdôvodňujúc odmietnutie povolenia slovenských bohoslužieb. Svoj odmietavý postoj odôvodňoval tým, že zavedenie slovenských bohoslužieb žiadali len dve obce (vtedy jedna farnosť) – Nová Belá a Krempachy, a keďže iné v tom čase nežiadali, pričom majú takú istú národnostnú štruktúru, tak: ... *Žiadosť o zavedenie celej slovenskej liturgie v jednej farnosti je výlomkom, ktorý vzhľadom na pastoračný poriadok ťažko pripustiť...*²⁰ V tom istom liste sa krakovský arcibiskup odvolával, že pokiaľ ide o kostolné spevy, platí vo všetkých kostoloch na Spiši a Orave zásada: ... *polovica po slovensky, polovica po poľsky...* Žiaľ, je to už minulosť. V niektorých farnostiach sa vôbec po slovensky nespieva, v niektorých sa aj v súčasnosti sústavne vyskytujú pokusy obmedziť alebo dokonca zakázať slovenské spevy a v niektorých kostoloch sa slovenčina vyskytuje už len symbolicky. Vzhľadom na to, že sú to slová najvyššej autority v Poľsku pre tamojšiu katolícku cirkev, riešenie problému v súlade so zápisom konkordátu je, zdá sa, nedosiahnuteľné. Veľmi podrobne problém rozobral prof. Jozef Ciągwa v štúdií *Krakovská cirkev a jazykové práva slovenskej menšiny na Spiši v rokoch 1920 – 2005*²¹ v publikácii *Cuius regio, eius religio?*. So zármutkom treba konštatovať, že od začiatku 90. rokov nenastal v tejto citlivej oblasti prakticky žiaden pokrok. Slovenská národnostná menšina v Poľsku naďalej pozoruje postupné snahy obmedzovania rozsahu slovenských spevov a zdá sa, že je to premyslená taktika malých krokov. Bolo by rozhodne dobre, keby Krakovská kúria zriadila dušpastiera pre slovenské otázky, akého majú napríklad Rómovia či Arméni.

---

20 Štátny archív v Levoči, f. Pozostalosť Michala Grigera, List krakovského metropolitu Karola Wojtylu biskupovi Dominikovi Kaľatovi z 23. októbra 1969.

21 CIAĞWA, J. Kościół krakowski a prawa językowe mniejszości słowackiej na Spiszu w latach 1920-2005. In: *Cuius regio, eius religio?* Lublin : KUL, 2008, s. 267-298.

Pavel HLÁSNIK, Rumunsko

*podpredseda Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku,
prvý podpredseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí*

Spoločné dolnozemske projekty a ich vplyv na vzdelávanie v slovenskom jazyku

Významná časť slovenského národa žije kratší alebo dlhší čas mimo územia súčasného materského národa. Dôvody tohto stavu sa na rôznych fórach mnohokrát rozoberali a je možné o nich aj naďalej hovoriť tak objektívne, ako aj subjektívne. V tomto príspevku sa budeme venovať iným oblastiam, ale považujeme za potrebné spomenúť, že slovenské komunity žijúce v Maďarsku, Rumunsku, Srbsku a Chorvátsku tvoria tú najstaršiu zložku slovenského zahraničia a žijú v týchto priestoroch už pomerne dlho.

Tri storočia alebo štvrttisícročie predstavuje dostatočne dlhý časový úsek na to, aby si tieto slovenské komunity vytvorili vlastné hodnoty, vlastnú kultúru, vlastný slovenský svet. Skutočnosť, že práve tieto slovenské ostrovy, že dolnozemskí Slováci žijú aj dnes komplexným národnostným životom, je zrejme jedinečný jav v slovenskom zahraničnom svete. Hoci sa naši predkovia sťahovali na dnešné obývané územia v rámci toho istého štátneho celku, teda vo vnútroštátnych migračných vlnách, vznikom štátnych hraníc nástupníckych štátov sú už takmer celé storočie odtrhnutí od materského národa. V tom čase už však boli zabývaní, mali vlastné inštitúcie, veď na Dolnú zem prichádzali spolu s učiteľom a farárom a títo ich koordinovali v celkovom organizovaní života v novom prostredí.

Vďaka svojej vitalite, silnej vôli či tvrdohlavosti s vysokým nasadením všemožne bojovali za udržanie slovenských národných hodnôt, ktoré si so sebou priniesli a ktoré si prispôbili a prenačili podľa novovzniknutých miestnych pomerov. Naši predkovia si dokázali pestovať slovenské hodnoty, dokázali si udržiavať a rozvíjať slovenské povedomie, tvoriť slovenskú kultúru, aj keď možno trocha inú, ako bola tá na Slovensku, ale autentickú. Vždy sa cítili a aj my sa cítíme byť Slovákmi.

O vitalite dolnozemských Slovákov svedčia aj mnohé medziregionálne formy spolupráce, ako príklad spomeňme časopis Dolnozemský Slovák na začiatku 20. storočia, o ktorom Ján Širácky písal v obnovenom rovnomennom časopise v roku 1996 takto: „... *Hoci sa usiloval byť časopisom všetkých, alebo aspoň prevažnej časti dolnozemských Slovákov, pokladáme ho za významný prejav emancipačných úsilí najmä Slovákov vo Vojvodine a ich vodcov... Vznikol ako odraz vzrastajúcich národno-kultúrnych i hospodárskych potrieb vtedajších Slovákov v juvovýchodnom, no najmä južnom Uhorsku, ako naliehavá potreba na istom stupni ich celkového vývinu, pozoruhodného aj v reláciách ostatných Slovákov vo vtedajšom Uhorsku.*“

Historicky jestvujúce formy spolupráce medzi dolnozemskými Slovákmi predstavujú zaujímavý fenomén. Hoci bola neformálna a viac alebo menej výrazná a systematická, predsa existovala, a to aj vďaka rôznym príbuzenským vzťahom. Veľký počet dôkazov v dobovej tlači, v rodinných fotoarchívoch a podobne potvrdzuje existenciu medziregionálnej alebo cezhraničnej spolupráce už dlhé desaťročia v tomto geografickom priestore slovenskej Dolnej zeme. Naším zámerom však je venovať sa bližšie práve aspektom určitej formálnej spolupráce dolnozemských Slovákov koncom 20. a v 21. storočí.

Napríklad obnovený časopis Dolnozemský Slovák je už svedectvom koncepcnej a uvedomelej spolupráce tejto časti slovenského zahraničia. Ako sa začal vydávať obnovený spo-

ločný časopis dolnozemsých Slovákov, zaznamenali viacerí autori. Za všetkých uvedieme slová Anny Ištvánovej, ktorá v úvodníku prvého minuloročného čísla Dolnozemského Slováka (2011) napísala: „*Máme za sebou pätnásť rokov práce pri vydávaní spoločného časopisu Dolnozemský Slováka. Ako jedna z tých, ktorí boli pri zrode myšlienky jeho znovuvydávania... sa chcem zamyslieť v niekoľkých myšlienkach nad skutočnosťou, že kto a kedy sa zasadil za vydávanie tejto spoločnej kultúrnej tribúny dolnozemsých Slovákov. Práve tie prvé spoločné kontakty po roku 1989, o ktorých budeme hovoriť, položili základy vytvárania našich spoločných dolnozemsých projektov, ktorými sa v posledných rokoch právom pýšime.*“

Kontaktovanie dolnozemsých Slovákov bolo v počiatočkoch úplne prirodzeným javom...

Po roku 1989 nastali veľké zmeny aj v živote našich komunít. Ožilo stretávanie spolkov a ľudí, začalo sa rozmýšľať aj o spolupráci. Na margo tohto novodobého kontaktovania Slovákov žijúcich na Dolnej zemi mi dovoľte teraz upozorniť na zmluvu, ktorú sme pripravili ešte v roku 1991 a v ktorej sa písomne prvýkrát objavila myšlienka obnovenia časopisu Dolnozemský Slováka. Poukázali sme takmer na všetky odbory a polia, na ktorých by mohla prekviatať naša spolupráca. Verte mi, že v tom mimoriadnom ovzduší, ktoré prevládalo v našich spoločenstvách, ako aj v politike a spoločenskom živote, nebolo to cudzie ani príliš nadnesené, že sme chceli svetu dať najavo, čo si myslíme MY o našich/svojich možnostiach a o našom bratstve. Vtedy nikto z nás nepochyboval o tom, že si máme čo povedať, naopak: boli sme presvedčení, že si budeme vzájomne pomáhať.“

Spolupráca, kontakty, vzájomné výmeny súborov a divadelných skupín, výmeny žiackych skupín, recipročná účasť na organizovaných podujatiach v 90. rokoch minulého storočia už bežne fungovali. Taktiež fungovala aj spolupráca vo vydavateľskej oblasti. Začali sa objavovať aj spoločné projekty, iniciované jednotlivými komunitami, pre všetkých dolnozemsých Slovákov. Adekvátny príklad je inšpiratívna myšlienka skupiny Nadlačanov, ktorí presadzovali zorganizovanie spoločného kultúrneho podujatia všetkých komunít dolnozemsých Slovákov. Takýmto podujatím je od roku 1999 prehliadka sólistov slovenskej ľudovej piesne Cez Nadlak je..., ktorej úspešných štrnásť ročníkov máme za sebou. Na uplynulých ročníkoch vystupovali stovky sólistov z Chorvátska, Maďarska, Rumunska a Srbska. V rámci galakonzertov hosťovali folklórne súbory z Dolnej zeme, ale aj zo Slovenska.

Určitá inštitucionalizovaná spolupráca a zastrešenie spoločných počínov dolnozemsých Slovákov sa realizuje počnúc rokom 2007, po tom, čo v decembri 2006 bola v Segedíne podpísaná prvá dohoda o spoločných dolnozemsých projektoch. Od tej chvíle sa začala písať nová história spoločných podujatí Slovákov na Dolnej zemi.

Uplynulé obdobie nám ukazuje, že táto iniciatíva bola veľmi vhodná a vďaka nej sa podarilo zrealizovať už desiatky spoločných podujatí, ktoré sú hodnotené veľmi pozitívne vo všetkých troch zúčastnených komunitách, ako aj zo strany tých subjektov zo Slovenska, ktoré sa venujú problematike Slovákov žijúcich v zahraničí.

Iniciátormi stretnutia v Segedíne a podpísania prvej dohody boli Anna Ištvánová a Ondrej Štefanko. Ďalšie stretnutia pripravovala A. Ištvánová, v ostatných rokoch v spolupráci s Pavlom Hlásnikom.

Po náhlom odchode Ondreja Štefanka na večnosť v roku 2008 sa jeho stála prítomnosť medzi nami zhmotnila v založení Ceny Ondreja Štefanka, ktorú každoročne od roku 2009 udeľuje Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Kraska v súčinnosti so Svetovým združením Slovákov v zahraničí dvom osobnostiam slovenského zahraničného sveta a je to jeden zo spoločných dolnozemsých projektov. V nadväznosti na odovzdávanie ceny vždy organizujeme aj medzinárodnú konferenciu na vybranú kulturologickú tému.

Hodnotenie uplynulých ročníkov spoločných dolnozemských projektov – hoci to vyznie akokoľvek neskromne – jednoznačne dokazuje, že sa nám podarilo naplniť mnohé dlhoročné predstavy, podarilo sa nám realizovať celý rad užitočných kultúrnych, vydavateľských, ale aj výchovno-vzdelávacích projektov. Do realizácie týchto podujatí sú zahrnuté stovky našich Slovákov všetkých vekových kategórií. A čo je ozaj mimoriadne významné, je tu zastúpená aj mladá generácia – a nie symbolicky!

Prvá dohoda o spolupráci, ktorá bola podpísaná v Segedíne v januári 2007, obsahovala 10 spoločných projektov. Každoročne počet projektov narastal. V roku 2010 bolo vybraných 28 spoločných projektov. V tomto roku sa reprezentatívne organizácie Slovákov v Maďarsku, Rumunsku a Srbsku ako podpisujúce strany dohodli na 25 projektoch. V období 2007 – 2012 bolo v dohodách o spolupráci zahrnutých spolu 124 projektov. Výchovno-vzdelávacie aktivity a podujatia pre mládež majú medzi spoločnými dolnozemskými projektmi výrazné zastúpenie, či už ide o projekty organizované spolu s našimi školami, alebo o mimoškolské činnosti. Spomedzi výchovno-vzdelávacích aktivít, ktoré patria stabilne k spoločným dolnozemským projektom, spomenieme: Stretnutie slovenských dolnozemských učiteľov, Slovenské ľudové remeselníctvo – tábor pre deti, Medzinárodný workshop Slovenská mládež na Dolnej zemi a jej implikácia do života komunity, putovnú súťaž zo slovenských dolnozemských reálií pre stredoškôľakov, rozhlasovú súťaž pre mladých recitátorov, Workshop mladých slovenských umeleckých tvorcov z Dolnej zeme, metodický časopis Slovenčinár, Cenu Samuela Tešedíka.

Hoci Cena Samuela Tešedíka patrí medzi projekty, ktoré sme iniciovali v tomto kalendárnom roku, pripisujeme jej mimoriadny význam, a preto si ju dovoľíme stručne predstaviť. Ide o cenu adresovanú tým členom slovenských komunít v zahraničí, ktorí významný úsek svojho života venovali výchove a vzdelávaniu v materinskom jazyku. Teda cena nie je regionálne obmedzená, ale adresuje sa celému slovenskému zahraničnému svetu.

Zriaďovateľmi ceny sú Spoločnosť pre edukáciu a kultúru v Nadlaku, Asociácia slovenských pedagógov a Čabianska organizácia Slovákov. Udeľuje sa v súčinnosti so Svetovým združením Slovákov v zahraničí k Svetovému dňu učiteľov (5. október). Cena sa udeľuje individuálne Slovákom žijúcim v zahraničí alebo občanom Slovenskej republiky, ktorí svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispievali k rozvoju slovenského národnostného školstva v zahraničí. Spravidla odovzdávame tri ceny ročne. Cena sa udeľuje za jednu alebo viacero z týchto oblastí:

- za vynikajúcu pedagogickú, organizátorskú a riadiacu prácu v oblasti slovenského národnostného školstva v zahraničí;
- za didakticko-metodickú prácu vykonávanú v prospech vzdelávania v slovenskom jazyku v zahraničí;
- za mimoriadnu voľnočasovú činnosť vyvíjanú pre deti a mládež v slovenských komunitách v zahraničí;
- za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí.

Návrhy na ocenenie podávajú len právnické osoby. O udelení ceny rozhoduje sedemčlenná medzinárodná porota, ktorú každoročne vymenúvajú zriaďovatelia v súlade so štatútom ceny (príloha č. 1). Sme presvedčení, že po prvých štyroch laureátoch ceny, ktorými sa stali Viera Boldocká zo Srbska, Rudolf Jaroš z Rumunska, Zuzana Medved'ová z Maďarska a Anita Murgašová zo Slovenska, bude nasledovať rad ďalších ocenených a aj takýmto spôsobom sa ujde zrnko pochvaly a uznania tým, ktorí značnú časť svojho aktívneho života venovali a venujú výchove a vzdelávaniu v slovenskom jazyku v zahraničí.

Na záver môžeme konštatovať, že dlhodobá spoločná história a mnohé podobnosti v spôsobe života slovenských dolnozemsých komún, ale hlavne skúsenosti vyplývajúce z realizácie spoločných dolnozemsých projektov nám jednoznačne potvrdzujú správnosť myšlienky implementácie takýchto projektov. Na jednej strane vytvárajú priestor na zapojenie viacerých slovenských komún, a teda sa aj zväčšuje počet prijímateľov, na druhej strane umožňujú aj určitú zdravú konkurenciu medzi organizátormi, najmä v prípade projektov putovného charakteru. Takže takáto koncepcná a do určitej miery inštitucionalizovaná spolupráca v regióne slovenskej Dolnej zeme sa ukazuje ako veľmi dobrá a výhodná pre všetky implikované subjekty. Potvrďuje to aj ich – podľa nášho názoru – opodstatnená úspešnosť v rámci grantovej podpory zo strany Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorá nie je zanedbateľná. To všetko nás však oprávňuje uvažovať aj o ďalších formách a spôsoboch spolupráce a zrejme, skôr či neskôr, aj pod hlavičkou spoločnej regionálnej organizácie dolnozemsých Slovákov.

Príloha 1

ŠTATÚT Ceny Samuela Tešedíka

(schválený na stretnutí zástupcov zriaďovateľov, ktoré sa uskutočnilo
v Nadlaku dňa 18. februára 2012)

Spoločnosť pre edukáciu a kultúru v Nadlaku (Rumunsko), Asociácia slovenských pedagógov (Srbsko) a Čabianska organizácia Slovákov (Maďarsko) sa uzniesli na tomto štatúte:

Článok 1

- (1) Zriaďuje sa Cena Samuela Tešedíka (ďalej len cena). Zriaďovateľmi ceny sú Spoločnosť pre edukáciu a kultúru v Nadlaku (ďalej SEK), Asociácia slovenských pedagógov (ďalej ASP) a Čabianska organizácia Slovákov (ďalej ČOS).
- (2) Cenu Samuela Tešedíka udeľujú Spoločnosť pre edukáciu a kultúru v Nadlaku, Asociácia slovenských pedagógov, Čabianska organizácia Slovákov v súčinnosti so Svetovým združením Slovákov v zahraničí (ďalej SZSZ).
- (3) Cena sa udeľuje individuálne:
  - a) Slovákom žijúcim v zahraničí;
  - b) občanom Slovenskej republiky, ktorí svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispeli k rozvoju slovenského národnostného školstva v zahraničí.
- (4) Súčasťou ceny sú:
  - a) Pamätná medaila, ktorá má na averze reliéfny portrét Samuela Tešedíka a po obvojde text „Cena Samuela Tešedíka“;
  - b) diplom s uvedením základných údajov o ocenenom, oblasti, v ktorej bola cena udelená, a roku udelenia ceny;
  - c) finančný príspevok vo výške stanovenej každoročne zriaďovateľmi.Tieto súčasť môžu byť postupne doplnené aj inými, ktoré predtým schvália zriaďovatelia.
- (5) S cenou je spojené právo laureáta ceny uvádzať si jej udelenie v spojitosti so svojím menom.

Článok 2

- (1) Cena sa udeľuje každoročne pri príležitosti Svetového dňa učiteľov – 5. októbra, ktorý ktorý vyhlásilo UNESCO v roku 1994 (World Teachers' Day) ako pripomienka Charty učiteľov – Odporúčania o postavení učiteľov, podpísanej v tento deň v roku 1966.
- (2) Cena sa udeľuje:
  - a) za vynikajúcu pedagogickú, organizátorskú a riadiacu prácu v oblasti slovenského národnostného školstva v zahraničí;
  - b) za didakticko-metodickú prácu vykonávanú v prospech vzdelávania v slovenskom jazyku v zahraničí;
  - c) za mimoriadnu voľnočasovú činnosť, vyvíjanú pre deti a mládež v slovenských komunitách v zahraničí;
  - d) za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí.
- (3) Spravidla sa udeľujú tri ceny ročne za splnenie jednej alebo viacerých podmienok uvedených v odseku (2).
- (4) V opodstatnených situáciách zriaďovatelia ceny môžu rozhodnúť o udelení ešte jednej ceny. Taktiež zriaďovatelia môžu rozhodnúť v určitom roku aj o neudelení ceny v danom roku.

Článok 3

- (1) Cenu môže získať:
  - a) Slovak žijúci v zahraničí;
  - b) občan Slovenskej republiky, ktorý svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispel k rozvoju slovenského národnostného školstva v zahraničí.
- (2) Cenu je možné získať len raz.
- (3) Navrhnuť na ocenenie môže:
  - a) organizácia Slovákov žijúcich v zahraničí so sídlom mimo územia Slovenskej republiky;
  - b) organizácia so sídlom v Slovenskej republike, ktorá má vo svojom predmete činnosti problematiku Slovákov žijúcich v zahraničí.
- (4) Návrhy na ocenenie podávajú len právnické osoby. Nie je možné podávať návrhy zo strany fyzických osôb.
- (5) Návrhy sa podávajú písomne vždy do 30. júna daného roka na adresu SEK a elektronickou poštou na adresy uvedené v prílohe č. 1. Rozhodujúca je však písomná forma návrhu, ktorá má byť zaslaná v uvedenom termíne. Elektronická forma má len informatívny charakter a nie je záväzná.
- (6) Návrhy na ocenenie budú obsahovať:
  - a) návrhový list na tlačive, ktoré je v prílohe č. 2 tohto štatútu;
  - b) doklad o právnej subjektivite navrhovateľa (kópia dokladu + autorizovaný preklad do slovenského jazyka – ak je vydaný v inom jazyku);
  - c) doklad, z ktorého vyplýva, že ide o organizáciu Slovákov žijúcich v zahraničí, resp.pektíve o organizáciu zo Slovenskej republiky, ktorá má v predmete činnosti aj problematiku Slovákov žijúcich v zahraničí;
  - d) stručný štruktúrovaný životopis navrhovanej osoby;
  - e) predkladaciu správu, ktorá upresní opodstatnenosť návrhu.Okrem uvedených povinných príloh je možné priložiť aj iné, ktoré by boli nápomocné pri rozhodovaní o udelení ceny.

- (7) V prípade potreby zriaďovatelia ceny môžu vyžiadať od navrhovateľa aj ďalšie doplňujúce údaje o navrhovanej osobe.

Článok 4

- (1) O udelení ceny rozhoduje sedemčlenná porota, ktorú každoročne vymenúvajú zriaďovatelia.
- (2) Člen poroty nemôže byť navrhnutý na ocenenie v danom roku.
- (3) V porote budú povinne zastúpení zriaďovatelia ceny. Zloženie poroty je spravidla takéto:
  - a) zástupcovia zriaďovateľov;
  - b) zástupca SZSZ, ktorým je spravidla predseda pracovnej skupiny pre školstvo SZSZ alebo iný člen vedenia;
  - c) odborník na problematiku krajanského školstva zo Slovenska;
  - d) iný člen podľa potreby.Členovia poroty po ich akceptácii nominujú zriaďovatelia.
- (4) Predsedom poroty je spravidla zástupca jedného zo zriaďovateľov ceny.

Článok 5

- (1) Porota získa na nahliadnutie materiály od vedenia SEK, a to vždy najneskôr do 15. augusta.
- (2) Do 15. septembra sa porota stretne na pracovnom zasadnutí, kde rozhodne o udelení ceny.
- (3) Porota rozhoduje o udelení ceny hlasovaním jednoduchou väčšinou. Rozhodnutie hlasovaním sa pokladá za kolektívny výsledok a je záväzný pre všetkých členov poroty.
- (4) Členovia poroty sú viazaní mlčanlivosťou o priebehu prác poroty a do vyhlásenia výsledkov a udelenia ceny aj o rozhodnutí poroty.

Článok 6

- (1) Cena sa udeľuje na slávnostnom zasadnutí, ktoré sa uskutoční v lokalite stanovenej každoročne zriaďovateľmi.
- (2) Cena sa udeľuje v októbri.
- (3) Na slávnostné udelenie ceny sa pozývajú ocenené osoby a spravidla aj zástupcovia organizácií, ktoré ich navrhli.
- (4) V prípade neprítomnosti niektorého z ocenených na slávnostnom udeľovaní ceny môžu zriaďovatelia poveriť odovzdaním ceny niekoho zo svojich zástupcov pri inej vhodnej príležitosti, a to spravidla do konca daného kalendárneho roka.

Článok 7

- (1) Tento štatút nadobúda platnosť počnúc 20. februárom 2012.

Katarína MELEGOVÁ MELICHOVÁ, Srbsko

predsedníčka Matice slovenskej v Srbsku

Matica slovenská v Srbsku nateraz nemá riešený problém stáleho financovania aj napriek tomu, že v tomto roku oslávila 80 rokov od svojho založenia, a tak jej činnosť, ale aj bohatá činnosť jej miestnych odborov (30) v značnej miere závisí od finančnej podpory Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a grantového systému v Republike Srbsko. Nie je od vecí pri tejto príležitosti pripomenúť, že nebyť toho, že v roku 1948 Maticu slovenskú v Juhoslávii násilne zatvorili ako prejav údajného slovenského nacionalizmu, Matica by dnes okrem matičnej budovy, kde sídli a ktorú si z celonárodnostnej zbierky kúpila po svojom obnovení, mala svoje nehnuteľnosti, zbierky, knižnicu...

V Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí Matica našla dobrého partnera pri realizácii početných projektov: či už vydavateľských počinov, alebo aj pri upravení a zateplení svojho sídla, pri organizovaní početných tradičných festivalov a prehliadok, ale aj technickom vybavení svojich miestnych odborov. Bez nápomocnej ruky ÚSZZ by dnes ani naše Slovenské národné slávnosti, sviatkov Slovákov v Srbsku, nemohli vyzerat' tak rôznorodo a honosne a neobsahovali by viac ako 40 obsahovo rôznych podujatí.

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí však podporuje aj účasť našich súborov a umelcov na podujatiach na Slovensku, umožňuje našu tvorbu a kultúru, ktorá je špecifická, predstaviť Slovensku, pretože je tiež súčasťou slovenskej kultúry a tvorivosti. Na strane druhej, my sa snažíme v našom prostredí uvítať súbory a umelcov zo Slovenska, spisovateľov ako Etele Farkašová, Dana Podracká a ďalších, z čoho potom vziđu aj také vydavateľské počiny ako vydanie poézie Etely Farkašovej a Viery Benkovej v srbcíne vo vydavateľstve Prometej v Novom Sade v tomto roku. Tieto naše snahy smerujú k posilneniu kontaktov a pút, ktoré nás nerozlučne spájajú so Slovenskom, lebo ono je neodlučiteľnou časťou každého Slováka bez ohľadu na to, v ktorom kúte sveta žije.

Ako sa usporadúvajú stále konferencie organizované ÚSZZ, tak sa pred týmto podujatím po internete rozletia analýzy grantového systému ÚSZZ, v ktorých sa poukazuje hlavne na to, že Slováci v Srbsku, Maďarsku, Rumunsku a v Chorvátsku, ku ktorým sú v tomto roku priradení aj Slováci v Česku, z toho priveľa čerpajú. Aj v tomto roku Dušan Klimo v texte, ktorým doplnil prehľad o tom, kto koľko prostriedkov získal z ÚSZZ, hovorí o disproporciách a o potrebe ich odstránenia pri prideľovaní dotácií. Peniaze vedia narobiť zle aj medzi najbližšími rodákmi, či súrodencami, alebo manželmi. Odmietam sa takto správať a hádať sa so Slovákami v zahraničí či cez prizmu pridelených grantov.

V mene Matice slovenskej v Srbsku, ktorá je najpočetnejším reprezentantom slovenskej komunity v Srbsku, chcem vyjadriť svoj nesúhlas s takýmto zjednodušeným ponímaním a prezentovaním grantového systému ÚSZZ a jeho výsledkov. Matica slovenská v Srbsku sa ani doteraz, a nemieni sa ani oteraz zúčastňovať na hocíjakých štvavých akciách proti čelným ľuďom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorých vymenúva vláda Slovenskej republiky, čoho, žiaľ, sme museli byť svedkami v ostatných rokoch a do čoho všetkých nás chceli povliecť. To, že sa naši predkovia ocitli nie vlastným pričinením odlúčení od Slovenska a že nie sme občanmi Slovenskej republiky, neznamená, že by nás niekto zakaždým, keď to bude považovať za vhodné, zneužíval v boji za svoje ciele, či už politické, alebo hocíjaké iné.

Nikto nemá právo vyvolávať v nás na Dolnej zemi pocit viny, že aj po bezmála troch storočiach máme ešte svoje slovenské školy, svoje slovenské inštitúcie, svoje slovenské médiá, svoju slovenskú literatúru a kultúru, svoje slovenské spolky a združenia. Aj keď sme nenavštevovali školy na Slovensku, aj keď je naša slovenčina archaickejšia od tej na Slovensku alebo od tej, ktorou hovoria Slováci na „západe“, my sa za našu slovenčinu nehanbíme. Podobne ako sa nehanbíme ani za to, že sme si boli schopní vybudovať naše školy, kostoly, spolky, združenia, žiť slovenským životom až dosiaľ. Nehanbíme sa ani za to, že sa dnes, keď Slováci majú svoj štát a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, hlásime so svojimi projektmi a že sa nám dostáva z ÚŠZZ aj podpora.

Odmietam zaradenie Slovákov zo strednej a juhovýchodnej Európy medzi „zahraničných Slovákov z povolania“. Lebo takí Slováci z povolania, žiaľ, sú všade a je ich čím ďalej, tým viac. Teda aj na „západe“. Len sa treba poohliadnuť. Nechcem povedať, že je grantový systém ÚŠZZ ideálny. Bolo by dobre považovať o tom, či štátne inštitúcie môžu čerpať z prostriedkov ÚŠZZ, veď na to nemajú právo ani v domovských štátoch vzhľadom na to, že sú financované zo štátnych zdrojov, čím nešťátnym subjektom prakticky zostáva na ich projekty menej prostriedkov.

Osobitnú možnosť angažovania ÚŠZZ vidím v zjednodušení zákonom stanoveného spôsobu získať právo na prechodný pobyt, lebo platný zákonný regulatív spôsobuje aj držiteľom osvedčenia Slováka v zahraničí nemalé problémy a finančné výdavky.

Možno by ÚŠZZ mohol navrhnúť zaradiť do učebných plánov a osnov vo vyšších ročníkoch základných, respektíve na stredných školách v Slovenskej republike učivo o Slovákoch v zahraničí: od toho, ako došlo k masovému vystaňovaniu do niektorých končín sveta, až po súčasný stav. Dnes mimo hraníc Slovenska žije viac ako 2,5 milióna Slovákov, o ktorých existencii by mali vedieť aj mladé generácie na Slovensku.

Pravdepodobne keby mal pán Klimo poznatky o minulosti a súčasnosti slovenských komunit vo svete, ani on a ani iní by takto sústavne nerozdúchavali neznášanlivosť voči niektorým slovenským komunitám. Nemôžem súhlasiť, že sa v prvom rade podporujú také projekty, ktoré sú zamerané „na imitovanie slovenského folklóru, insitu, remeselné zručnosti a publikačnú činnosť rôzneho druhu“. Na základe uvedeného citátu by som uzavrela, že pán Klimo sotva pozná slovenský život na Dolniakoch a dovolí si ťať hlava-nehlava.

Už na stálej konferencii pred dvoma rokmi som orodovala za to, aby nás po kadejakých portáloch a v textoch prestali deliť na Slovákov zo západu a z východu či juhovýchodu. Sme Slováci a nemyslí si, že sme menejhodnotní Slováci, aj keď nie sme občania Slovenskej republiky. Neimitujeme slovenský život. My slovenským životom žijeme, odlúčení od Slovenska, navzdory času a časom. Aj neprajníkom.

Slováci žijúci v zahraničí veľmi dobre vedia, že nie vždy máme na ružiach ustlané, že aj v súčasnosti sa máme s čím pasovať. Obrovskú energiu a sebazaprenie si vyžaduje obhájiť si pred každým právo na svoju inakosť. Tých, čo pochybujú o pravdivosti mojich tvrdení, pozývam medzi nás. O pevných koreňoch našej slovenskosti sa najlepšie presvedčia medzi nami, na tvári miesta. Nemusíme imitovať ani folklór, ani insitu, ani remeselné zručnosti. Máme aj svoj folklór, aj insitu, ale aj akademických maliarov, profesionálnych divadelníkov, vedcov, spisovateľov a môžeme byť hrdí, že ešte v tej veľkej Juhoslávii sme boli najvzdelanejšie etnikum v takom mnohonárodnostnom štáte. Vytvorili sme a vytvárame hodnotné diela. Diela, ktoré patria aj do celoslovenskej kultúry.

Som hrdá, že nás Slovákov v Srbsku takto vidia a majú v úcte nielen naši srbskí spoluobčania, ale aj štátni hodnostári. Generáciami sme sa o to zaslúžili. Preto by som bola rada, keby

energiu, ktorú niektorí z nás vynakladajú na neprospešné podpichovanie, usmernili na zachovanie a zveľadenie slovenskosti, kdekolvek ona v zahraničí je.

Na tom poli je toľko roboty, že by sme nemali márneť čas a sily na neúnosné škriepky.

Ján BENCSIK, Maďarsko

predseda Spolku segedínskych Slovákov

Spolok segedínskych Slovákov má predovšetkým za úlohu združovať v Segedíne žijúcich Slovákov, organizovať pre nich kultúrne aktivity, slovenský jazykový kurz a zviditeľniť našu kultúru v našom meste a materskej krajine, takisto šíriť slovenskú kultúru v našom meste, respektíve sprostredkovať ju našim členom. Naše valné zhromaždenie každoročne schválilo pracovný plán, aby sme našu činnosť vedeli naplniť v takomto duchu.

Náš spolok je verejnoprávna spoločnosť, ktorá nemá od štátu žiadne pravidelné financie, svoje programy realizujeme z členských poplatkov, z rôznych podpôr od členov, značnú časť podujatí financujeme s pomocou Slovenskej samosprávy v Segedíne a z rôznych ďalších projektov vrátane grantu zo Slovenska. Spolok nemá žiadneho plateného pracovníka, ktorý by vykonával nejakú funkciu v spolku za peniaze. Samozrejme, musíme platiť účtovníčku a odborníka, ktorý nám prevádzkuje webovú stránku.

Sme nesmierne vďační, že si Slovensko všimlo našu činnosť, a vďaka grantovému systému sme si mohli zaobstarať počítače, vydať CD platne, uskutočniť Týždne slovenskej kinematografie a pravidelné pobyty v materskej krajine. Veľkou výhodou týchto pobytov je to, že sa na nich zúčastňujú celé rodiny, čiže viac generácií, a tak spolu spoznávame Slovensko, jeho kultúru a prekrásnu prírodu. Aby som bol konkrétny, v tomto roku v lete sme boli vo vlastivednom tábore v Zuberco, kam sa chystáme aj do zimného tábora, v ktorom prebieha aj lyžiarsky kurz. Toto je forma, ktorou môžeme prilákať aj mladých – inak sa dajú ťažko zapojiť do našej činnosti, jedine folklórom.

Sme vďační za každú korunu, ktorú dostávame z grantového systému, no dovoľte, aby som vás oboznámil s niektorými praktickými skúsenosťami s touto podporou. A aby som bol znova konkrétny, poviem vám, ako sa k nám dostali financie vo vlaňajšom roku. Dostali sme podporu na letný tábor a na Týždeň slovenskej kinematografie v Segedíne – všetky filmy sme tlmočili do maďarčiny, tým sme súčasne slovenské umenie prezentovali aj pre väčšinový národ.

Tábor sa uskutočnil začiatkom júla a seminár niekedy v novembri. Všetky akcie sme si financovali sami. Keď sme tábor začali organizovať, a ani potom, keď sme odcestovali, sme ešte netušili, či vôbec nejakú podporu dostaneme. Čiže každý si zaplatil pobyt zo svojho, ale možnože keby sme dopredu vedeli povedať našim členom, s akou podporou by mohli počítať, by sa nám prihlásilo viac ľudí. Potom sme sa však veľmi potešili, že naša organizácia bola úspešná a dostala podporu aj na tábor, aj na filmový seminár. Trpezlivo sme čakali, kým mi 6. decembra zavolali z úradu, že nemám v poriadku nejaké potrebné zmluvy k Týždňu slovenskej kinematografie. Predtým som už napísal mnoho čestných vyhlásení o rôznych veciach, čo úrad potreboval, no žiadané zmluvy od všetkých autorov, ktorých som prezentoval v kine v Segedíne,

by som zohnať, pochopiteľne, nemohol. Filmy nám, samozrejme, poskytli rôzne produkčné spoločnosti, ktorým sme sa zaviazali, že nevyberáme vstupné, a mali sme povolenie na jedno premietanie. Mal som poslať ešte jedno čestné vyhlásenie a už bol 6. december. Nakoniec sme dostali podpory v decembri. Jednu čiastku začiatkom decembra a druhú až 27. decembra. To všetko došlo na náš účet, ktorý sme vytvorili pre podpory zo Slovenska. To, že peniaze prišli, sme zistili až v januári, keď sme z banky dostali výpis z účtu. Medzitým sme podľa zmluvy mali vyúčtovať jednu akciu a urobili sme to aj s druhou, aby sme neporušili zmluvu. V januári sme znova museli dokladovať, ako sme minuli peniaze z grantu, z čoho sme financovali tábor i filmový týždeň, čo sme raz už vo vyúčtovaní napísali. Zároveň sme mali okamžite podporu zo Slovenska preúčtovať na náš primárny účet, aby bolo jasné, že sme tie peniaze minuli. Vyskytol sa ďalší problém, že sme ich mali vo vlnajšom kalendárnom roku a ešte aj v tomto na našom účte vytvorenom iba pre Slovensko. Znova sme mali všetko dokladovať a komunikovať s pracovníkmi úradu.

A dnes už má náš spolok aj eurový účet pre podpory zo Slovenska, na ktorý sme museli dať nejaké eurá, aby sme ho vôbec mohli otvoriť. V Maďarsku pre malé organizácie predstavuje tento účet veľkú finančnú záťaž, pretože, po prvé, samotné vedenie účtu si vyžaduje peniaze, po druhé, by každý mal mať takého účtovníka, ktorý má skúšku a povolenie viesť účtovníctvo aj v devízovej mene. V tomto roku sme od daňového úradu dostali list, v ktorom nám napísali, že naša organizácia dostala od daňových poplatníkov podporu v sume asi 77 000 HUF. Aby nám to úrad preúčtoval, museli sme predkladať potvrdenia o tom, že naša organizácia nemá žiadne dlhy. Banka nám to nevedela potvrdiť, lebo nás – čo sme si vždy všetko platili načas – eviduje ako organizáciu, ktorá má dlhy. Zistili sme, že ich počítače nás evidujú ako dlžníkov preto, lebo neplatíme eurá mesačne za vedenie eurového účtu, keďže sme nedovolili strhávať z tej sumy, ktorú sme na eurový účet vložili. Nie je to veľká suma, no v ročnom meradle by nám stačila na jedno naše podujatie. Možno teraz, keď už tieto veci vieme, tak k tomu v budúcnosti viac nedôjde. No ľutujeme, že z vašej podpory podporujeme navyše banky. Pýtam sa, či naozaj je nevyhnutne potrebné vytvoriť pre grant eurový účet? Nebolo by stačilo mať jeden sekundárny účet ako podúčet nášho primárneho účtu? Pre nás by to bolo určite jednoduchšie a lacnejšie.

Na záver chcem povedať, že grantový systém je pre naše slovenské komunity veľmi potrebný, je nám na veľkej pomoci, ale navrhujem ho zjednodušiť a urýchliť celý proces. Možno by bolo na mieste, keby organizácie už teraz do novembra mali napísať svoje projekty, ktoré by mohli byť vyhodnotené už v januári, a každý by mohol počítať s danou podporou už v nasledujúcom kalendárnom roku. Takisto by stihol vyúčtovať do konca decembra. Tak by sa teória a prax možno zblížili, každý by svoje akcie mohol uskutočniť podľa plánu na dobrej úrovni.

Považujem za dobrý nápad aj v budúcnosti zorganizovať školenia pre krajanov priamo v ich komunite, na ktorých by prednášali experti ÚSZ o grantovom systéme, upozornili by krajanov na typické chyby, poukázali by na to, ako čo najrýchlejšie a správne vyúčtovať.

Pre nás krajanov je veľmi dôležité stretávať sa s predstaviteľmi slovenských organizácií vo svete, aby sme si vymenili skúsenosti, nadviazali kontakty, prípadne nadviazali priateľské styky. Aj to je prínosom, i keď druhoradým, Stále konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2012, ktorú aj touto cestou pozdravujem.

Peter LIPTÁK, Česká republika

1. podpredseda Obce Slovákov v Českej republike

Quo vadis, Slováci v Česku? Dvadsať rokov existencie slovenskej menšiny v ČR – peripetie, úspechy, neúspechy, možné východiská. Dvadsať rokov antiasimilačného snaženia OS v ČR

Tematický okruh: Kultúra, kultúrne dedičstvo, médiá a informácie

Kam kráča Slovenská menšina v Českej republike? To je otázka, ktorú si kladieme už takmer 20 rokov. Podľa informácií o postupne sa znižujúcich počtoch Slovákov, získaných prostredníctvom cenzu každých 10 rokov, tá cesta ide dole strminou. Je to však takto naozaj? Čísla nie sú všetko! Poďme sa spolu zamyslieť na danú tému a nevychádzajme pritom zo želaní ani z fám, ale z faktov.

Slovenská menšina v Českej republike a jej organizácie

Slováci tvoria najpočetnejšiu národnostnú menšinu v ČR. Aktuálne výsledky sčítania, publikované v decembri 2011, ukazujú na výrazný pokles (o cca 45 000 za desať rokov), a to na **149 140** obyvateľov ČR. (V roku 1991 to bolo 314 000, v roku 2001 – 195 000). Ak však prirátame aj tu žijúcich Slovákov „cudzincov“, čiže 84 380 (t. j. takých, čo tu nežijú natrvalo a nie sú občania ČR – študenti, zamestnanci, podnikatelia), tak je **to 233 520**.

Výrazná je však skupina 2,74 milióna obyvateľov ČR, ktorá rubriku národnosť nevyplnila.

V skutočnosti je v ČR asi **300 až 350 tisíc** Slovákov. Toto číslo neoficiálne všeobecne akceptujú aj štátne inštitúcie. Je to po USA druhá najpočetnejšia slovenská komunita na svete.

Aj keď je slovenská menšina v ČR rozptýlená, dosahuje v určitých regiónoch a mestách vyššiu koncentráciu. Vyšší podiel na počte obyvateľov dosahujú Slováci v Prahe, v severočeskom, západočeskom a v severomoravskom regióne. Je to dôsledok osídľovania týchto oblastí po 2. svetovej vojne a hľadania pracovných príležitostí v priemyselných aglomeráciách ČR.

Po roku 1993 sa Slováci v ČR začali organizovať v národnostne orientovaných občianskych združeniach. Medzi početnejšie a aktívne možno zaradiť Klub slovenskej kultúry v Prahe, ktorý ako jediný vznikol už v roku 1969, **Obec Slovákov v ČR, klasický krajanský spolok, ktorý je prostredníctvom trinástich regionálnych obcí zastúpený v celej ČR**, a veľmi aktívny, pokiaľ ide o počet a spektrum aktivít, Slovensko-český klub v Prahe. V Brne aktívne pracuje folklórne združenie Púčík, v Prahe Limbora a Šarvanci. V ČR existuje dvanásť folklórnych súborov dospelých a detí, ktoré sa venujú špecificky slovenskému folklóru. Tie sa raz za rok stretávajú na Medzinárodnom festivale slovenského folklóru **Jánošíkov dukát** v Rožnove pod Radhoštěm na Morave. Združenia Slovákov v Prahe vytvorili v roku 1993 neformálne Fórum slovenských aktivít (FoSA), v roku 2005 premenované na Slovenské fórum, kde sa predstavitelia jednotlivých spolkov schádzajú s cieľom vzájomne sa informovať a koordinovať svoje aktivity. Problémom však je, že časť členov fóra tvrdí, že ich sa táto (pomerne formálna zmena) nedotkla, a naďalej zotrávajú vo Fóre slovenských aktivít. Existujú teda dve fóra a ani jedno

v skutočnosti nevyvíja žiadnu činnosť. Hľadanie spoločnej reči a spoločných postupov bolo tak až do súčasnosti v podstate paralyzované.

V Karvinej na severnej Morave existovala do roku 2000 jediná základná škola s vyučovacím jazykom slovenským, ktorá pre malý počet žiakov ukončila činnosť. Pokus o založenie Slovenského gymnázia M. R. Štefánika bol pre malý záujem študentov ukončený.

Slováci v ČR vydávajú s podporou vlády ČR niekoľko časopisov: **Korene – prvý slovenský časopis v ČR** (Obec Slovákov v ČR), **Slovenské dotyky** (Slovensko-český klub), **Slovenské listy** (Klub Slovenskej kultúry a iné združenia) a **Zrkadlenie** (Slovenský literárny klub). O tzv. **Slovenských koreňoch** nehovorím, pretože vznikli za zvláštnych a právne neštandardných okolností, a túto (podľa nás) odcudzenú kópiu Koreňov OS v ČR ako celok odmietla akceptovať.

Časopis KORENE – prvý slovenský časopis v Českej republike

Vydavateľom časopisu je Obec Slovákov v Českej republike. Vychádza ako mesačník bez prerušenia od roku 1993. V roku 1993 vychádzal pod názvom Džavot. Pri jeho zrode stáli N. Vokušová a V. Skalský. Je klasickým periodikom národnostnej menšiny, odrážajúcim jej problémy a informujúcim o záležitostiach, ktoré Slovákov v ČR zaujímajú. Rovnako ako vydavateľ vo svojej činnosti, tak aj časopis vo svojom obsahu dodržiava zásadu nadstranickosti a pozitívneho vzťahu k domovine príslušníkov slovenskej menšiny v ČR – k Slovensku. V jeho obsahu je maximálny priestor venovaný informáciám o aktivitách Slovákov v Českej republike a spolkov, v ktorých sa združujú. Časopis reflektuje aj bohaté aktivity vydavateľa (OS v ČR), pravidelne informuje o živote Slovákov v iných (hlavne európskych) krajinách a je v živom kontakte s množstvom čitateľov. **V súčasnosti je jeho vydávanie v tlačenej podobe pre nedostatok financií dočasne pozastavené. V roku 2010 vyšlo tlačou 6 čísiel. Časopis je v súčasnosti zverejňovaný na webových stránkach OS v ČR www.slovaci.cz v internetovej podobe v dvoch formách – Korene (6 čísiel) a Koriienky (5 čísiel).**

Čo je možné považovať za úspechy a problémy slovenskej menšiny v ČR

Aktuálny stav a niektoré reálne problémy

Slovenská národnostná menšina v Českej republike je výrazne špecifická z pohľadu historického, jazykového, duchovného, ekonomického a hlavne z hľadiska svojho vzťahu k majoritnému národu. Špecifické charakteristiky slovenskej menšiny v ČR sú významným faktorom zvláštneho fenoménu, ktorému my hovoríme „vzájomnosť“ medzi Čechmi a Slovákmami.“ To, o čo sa v oblasti ekonomiky, kultúry a politiky usilujú vo vzťahoch medzi národmi a štátmi Európy orgány EÚ, to medzi Čechmi a Slovákmami existuje už niekoľko desaťročí. Životný štýl príslušníkov slovenskej menšiny, ich kultúrna a jazyková blízkosť s majoritným národom je predpokladom aj prostriedkom ich bezproblémovej integrácie. Pozitívna integrácia sa však, prirodzene, celkom zákonite mení na prirodzenú asimiláciu (**nikým nechcenú a nikým neorganizovanú – to zdôrazňujem!**). My sa pred ňou snažíme brániť okrem iného aj uplatňovaním dvojjazyčnosti (v rodine a škole), dvojkultúrnosti a postupným dozrievaním k bieticite, dvojnárodnosti. Tejto možnosti pomáha aj štát, ktorý dvojnárodnosť a dvojjazyčnosť pripúšťa v zákonných ustanoveniach aj pri sčítaní obyvateľov ČR v roku 2011, kde bolo možné v rubrike národnosť uviesť slovenskú aj dvojakú národnosť. Slovenská menšina je v ČR rozptýlená,

dosahuje však v určitých regiónoch a mestách vyššiu koncentráciu. Sú regióny (okresy Sokolov, Cheb, Karviná, Český Krumlov, Bruntál, Karlovy Vary), kde Slováci dosahujú 5 % až 7 % celkového počtu obyvateľov.

Ochrana práv národnostných menšín (a teda aj slovenskej)

Ochrane práv národnostných menšín v Českej republike je zo strany štátnych orgánov ČR venovaná patričná pozornosť a k pozitívnemu posunu došlo najmä v období po ratifikácii Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín. Oceňujeme i to, že ČR v roku 2006 ratifikovala aj Európsku chartu regionálnych alebo menšinových jazykov a na jej základe sa slovenčine ako menšinovému jazyku dostáva v ČR zvláštnej ochrany. Hodnotením celkovej situácie sa každý rok zaoberá Rada vlády pre národnosti, ktorá schvaľuje podrobné správy o situácii v tejto oblasti.

Hlavným nástrojom ochrany a naplňania práv národnostných menšín je platná legislatíva. Okrem Ústavy ČR a Listiny základných práv a slobôd je základnou normou zákon č. 273/2001 Zb. o právach národnostných menšín a zmene niektorých zákonov. Zákon o právach národnostných menšín upravuje naše postavenie a práva a pozitívne je, že **definuje národnostnú menšinu, najmä však úlohy a postavenie Rady vlády pre národnostné menšiny.** Napriek evidentnej snahe predsedov rady, jej sekretariátu a členov **je však reálny vplyv Rady vlády pre národnosti na činnosť vlády nedostatočný!** Viaceré jej (podľa nás veľmi dobré) uznesenia v uplynulých rokoch vláda neakceptovala. Prejavuje sa to napríklad v stagnujúcej výške dotácií na rozvoj kultúry národnosti a na vydávanie vlastných informačných periodík, kde výška dotácií napriek odporúčaniam rady vlády a niektorých odborov MK ČR v absolútnych číslach stagnuje, a tak reálne vlastne už viac rokov klesá.

Zákon stanovuje aj určitú formu participácie príslušníkov národnostných menšín na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú. Deje sa tak prostredníctvom výborov a komisií vytváraných na úrovni samosprávnych orgánov miest, obcí a krajov. Sú viaceré príklady dobrej práce týchto orgánov. Zákonnú povinnosť o ustanovení Výboru pre národnostné menšiny však časť samosprávnych orgánov nerešpektuje.

V časti existujúcich výborov a komisií nemajú predstavitelia národnostných menšín zastúpenie. Obsah ich činnosti a ich kompetencie nie sú všade dostatočne ujasnené. Tu je stále určitá rezerva pri naplňaní článku 15 Rámcového dohovoru (o participácii národnostných menšín na veciach verejných).

Školstvo

Od 1. 1. 2005 je v platnosti nový školský zákon, ktorý rieši aj problematiku národnostného školstva a dáva možnosť ministerstvu, obciam a krajom zriaďovať školy alebo triedy s **vyučovacím jazykom národnostnej menšiny.** To je model, ktorý však už dnes slovenskej menšine v podstate nevyhovuje. Myslíme si, že by sme sa mali uberať cestou bilingválnych alebo viacjazyčných základných, prípadne aj stredných (menšinových) škôl, nielen súkromných, ale aj zriaďovaných štátom alebo samosprávou.

Článok 14 odst. 1) tohto zákona obsahuje sporné ustanovenie o tom, že vzdelávanie v jazyku príslušníkov národnostných menšín zaisťuje obec, kraj, prípadne ministerstvo v obciach, „*v nichž byl v souladu se zvláštním právním předpisem zřízen výbor pro národnostní menšiny*“. Toto je ustanovenie, ktoré by za určitých okolností mohlo spôsobiť obmedzenie deklaro-

vaného práva. Naša snaha presadiť zmenu tohto článku pri schvaľovaní zákona v Poslaneckej snemovni (dokonca ani s podporou časti poslancov) nebola úspešná. Oceňujeme, že na základe metodických materiálov MŠMT sa v poslednom období u žiakov českých škôl znova vytvára isté povedomie o slovenskej menšine, jej kultúre a jazyku. Rovnako oceňujeme grantovú podporu pre vzdelávanie v jazyku menšiny, ktorá je zo strany MŠMT relatívne stabilná a dlhodobá.

Posledné sčítanie obyvateľstva v roku 2011

Cenzus 2011 nepriniesol z pohľadu príslušníkov národnostných menšín (a teda ani českých Slovákov) relevantné výsledky ako výsledok rozhodnutia o nepovinnom uvádzaní národnosti u každého respondenta, a jeho údaje vlastne vo svojom dôsledku ochranu menšín limitujú. Napríklad vznik výborov pre národnostné menšiny je zo zákona daný práve percentuálnym pomerom minority vo vzťahu k majoritnému národu. Cenzus v roku 2011 z hľadiska celkového počtu príslušníkov menšiny neodráža reálny stav. Výrazne „skreslil“ počty nielen nás Slovákov, ale hlavne Rómov. Samozrejme, z výsledkov anonymného sčítania obyvateľstva nemožno viniť štát, ale ukazuje sa, že by bolo vhodné hľadať účinnejší spôsob na zistenie relevantných čísiel v tejto oblasti, aby sa nemuselo pracovať s odhadmi, hoci tzv. kvalifikovanými. Uchovanie anonymity tých, o ktorých sa tieto čísla zisťujú, je, prirodzene, stále kategorickým imperatívom.

Zákony Českej republiky poskytujú národnostným menšinám a ich predstaviteľom aj iné možnosti na uplatnenie svojho práva participácie na riešení spoločenských záležitostí. Málo sa využíva možnosť, že každý občan má právo zúčastniť sa na rokovaní zastupiteľstva kraja a obce a tam podávať námety a pripomienky, na ktoré musí dostať v zákonnej lehote odpoveď. Rokovací poriadok oboch komôr parlamentu umožňuje i predstaviteľom národnostných združení (ako expertom na danú problematiku) zúčastniť sa na rokovaní parlamentných výborov a tam tiež uplatňovať svoje námety a pripomienky. Tieto možnosti sa využívajú iba minimálne. Pravidelný a užitočný kontakt medzi poslancami a predstaviteľmi národnostných menšín na pôde Podvýboru pre národnostné menšiny v Poslaneckej snemovni z čias, keď mu predsedal poslanec – príslušník poľskej menšiny, bol s ukončením jeho mandátu prakticky ukončený.

V oblasti médií oceňujeme vzťah k národnostným menšinám v prípade verejnoprávneho Českého rozhlasu, ktorý si v podstate plní svoju zákonnú povinnosť. Na druhej strane však Česká televízia je stále začarovaný zámok, ktorý svoje komnaty pre národnostné menšiny otvára iba sporadicky, a podľa nás je v tejto oblasti bez koncepcie. Ponúkaná spolupráca zo strany rady vlády aj predstaviteľov menšín nie je takmer vôbec akceptovaná.

Obec Slovákov v Českej republike. Ciele, zásady, úlohy a aktivity v období rokov 2011 – 2014

Kto sme, čo chceme

Usilujeme sa o udržanie a rozvoj kultúrnej a jazykovej identity Slovákov v ČR, o ich občiansku emancipáciu, o pestovanie vzájomnosti Čechov a Slovákov. **To všetko smeruje k prospechu oboch našich domovov, Česka aj Slovenska, ktoré sa (možno aj naším pričinením) nepodarilo úplne rozdeliť ani oddeliť.**

Všeobecné povedomie o našom klasickom krajanskom spolku je jednoznačne pozitívne. Máme svoje viditeľné miesto v spoločensktve občianskych združení národnostných menšín v ČR. Spoluzaložili sme Asociáciu národnostných združení ČR a náš zástupca reprezentuje

slovenskú menšinu v Rade vlády pre národnosti i v jej Výbore pre spoluprácu so samosprávou. Významné je aj naše postavenie na medzinárodnom poli, o čom svedčí naše členstvo vo Federatívnej únii európskych národností, sme zakladajúcimi členmi Európskej rady slovenských krajaných spolkov (člen obce jej predsedá) a Svetového združenia Slovákov v zahraničí, kde máme stabilné zastúpenie vo vrcholných orgánoch. Aj na Slovensku nás považujú za jedného z dôležitých reprezentantov názorov a potrieb Slovákov v ČR. Svojho zástupcu máme tiež v Zahraničnej rade Matice slovenskej.

K váhe nášho hlasu prispieva (okrem iného) aj súčasný počet členov a regionálnych obcí. Dnes tvorí náš národnostný spolok 13 regionálnych obcí a im na roveň postavených organizácií (Karviná, Třinec, Brno, Praha, Kladno, Tábor, Plzeň, Karlove Vary, Sokolov, Kroměříž, Teplice, Stříbro, Kopřivnice). Registrovaných je viac ako 1 500 členov.

Slováci v Česku sa po roku 1993 bezproblémovo občiansky integrovali. Teraz ide o to, či tento proces má plynulo pokračovať rýchlou kultúrnou a jazykovou asimiláciou a stratou vlastnej identity. Výsledky sčítania obyvateľstva v rokoch 2001 a 2011, žiaľ, potvrdzujú práve tento trend. Počet Slovákov poklesol, ako som už spomenul, za 10 rokov z 314 tisíc na 150 tisíc. Tento stav nie je pre nikoho užitočný a vieme, že takýto vývoj si neželajú ani politické a kultúrne elity majoritného národa, preto sa usilujeme tieto procesy mapovať, chápať a v rámci svojich síl pozitívne ovplyvňovať.

Naša Obec Slovákov v ČR je miesto, kde sa usilujeme hľadať cestu k sebe navzájom a súčasne aj k iným. Nechceme sa však uzatvárať do seba a pestovať nostalgické spomienky na domovinu pod Tatrami. Sme emancipovanými občanmi ČR, ktorí majú radosť z rozvoja jej ekonomiky, kultúry, medzinárodnej prestíže. To isté úprimne želáme aj Slovensku.

Prispievame svojim malým dielom k snahám ČR o demokraciu a prosperitu. Občiansky prvok a národný prvok v našom živote nechápeme ako protiklady. Myslíme si, že sa môžu prelínať a dopĺňať. Tieto procesy chápeme ako kultúrne emancipačné, svojou podstatou demokratizačné, prinášajúce pozitívny výsledok v podobe rozšírenia multikultúrnej sféry spoločnosti. Pre takto chápanú emancipáciu českých Slovákov už OS v ČR mnoho dobrého urobila a chceme v tom pokračovať.

Základné smery a východiská našej činnosti

Tvorí ich **pestovanie slovenskosti**, upevňovanie **vzájomnosti** Slovákov a Čechov, **participácia**, čiže občianska angažovanosť na tých miestach, kde sa riešia problémy národnostných menšín, a **starostlivosť o Slovákov** (najmä členov obce) v Česku.

Sme klasický krajaný spolok, ktorý je na tento účel demokraticky celorepublikovo usporiadaný a realizuje široké spektrum najrozličnejších aktivít. Od začiatku našej existencie prispievame k hľadaniu novej kvality vzájomnosti medzi Čechmi a Slovákmí. Príznačný je pre nás vrelý vzťah k Slovensku a ochota ku korektnej komunikácii s domovskou krajinou a jej demokraticky zvolenou štátnou reprezentáciou.

Princípmi činnosti OS v ČR sú nadstraníckosť a ústretovosť voči všetkým, ktorí podporujú kultúrnu emancipáciu slovenskej menšiny v ČR.

Čo považujeme za hlavné úspechy a výsledky našej činnosti

Medzinárodný festival slovenského folklóru **Jánošíkov dukát** je organizovaný v spolupráci s folklórnym združením Púčik a ďalšími organizáciami. Záštitu nad ním prevzali významní

predstavitelia štátu v ČR aj v SR a počas prvého augustového víkendu 2012 sa uskutočnil už jeho štrnásť ročník. Dnes už na jeho príprave spolupracuje aj Svetové združenie Slovákov v zahraničí (SZSZ). Vysoké spoločenské renomé má **Cena Mateja Hrebendu**. Už ju prevzalo štrnásť dvojíc – významných osobností z ČR aj SR. Mimoriadnym úspechom bolo vydávanie časopisu **Korene** a za úspech je možné považovať i to, že napriek neudeleniu grantu naďalej vychádzajú, aj keď len v internetovej podobe. Významný je cyklus besied s význačnými a zaujímavými osobnosťami pod názvom **Kluby Koreňov**, ktoré sme rozšírili aj do regionálnych obcí. Usporiadali sme mnoho výstav slovenských umelcov. Boli sme iniciátormi a organizátormi viacerých odborných seminárov. V roku 2011 to bol **seminár v spolupráci so Senátom Parlamentu ČR** k príprave na sčítanie obyvateľstva v tomto roku. Regionálne obce organizujú Dni (alebo mesiace) slovenskej kultúry, besedy, plesy, majálesy, poznávacie zázjazy, turistické a športové akcie. Každý rok sa v Obci Slovákov v ČR uskutoční okolo sto akcií.

Osobitnou kategóriou sú rozsiahle aktivity jednotlivých regionálnych obcí, ktoré uskutočnia za rok v priemere 8 – 12 akcií, čo za celú OS v ČR, spolu s akciami jej vedenia, predstavuje okolo 120 – 130 akcií do roka.

S kým spolupracujeme

Čeníme si spoluprácu so štátnymi orgánmi a ďalšími inštitúciami alebo organizáciami v ČR aj na Slovensku a sme im vďační za pomoc vrátane ekonomickej pomoci. V tejto súvislosti treba spomenúť najmä ministerstvá kultúry ČR aj SR, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Slovenský inštitút v Prahe, Maticu slovenskú, Národné osvetové centrum v Bratislave, Folklorne združenie Českej republiky, Folklorne združenie Púčik, Magistrát h. m. Prahy a magistráty ďalších českých miest, kde sídlia naše regionálne obce, najmä v Karvinej, Brne, Těpličiach a v Karlových Varoch, Krajské úrady v Zlíne, Plzni, Brne, Ostrave, Mestský úrad v Rožnove pod Radhoštěm. Vďační sme aj sponzorom našich akcií a všetkým jednotlivcom, ktorí na našu činnosť prispeli finančne alebo osobnou angažovanosťou. Bez tejto pomoci si našu prácu nevieme predstaviť.

Analytická práca OS v ČR

V rámci OS v ČR pracuje analytická skupina, zložená z intelektuálov a vedcov – Slovákov aj Čechov. **V roku 2011 vzniklo samostatné občianske združenie Analytické centrum Slovákov (ACS).**

Počas existencie OS v ČR si jej členovia a demokraticky volení funkcionári kladli množstvo otázok. Základná otázka znie: „Ako žiť v Česku so slovenským srdcom?“ Dnes už vieme odpovedať aj na tú, skoro biblickú otázku: „Quo vadis, slovenská menšina?“ A vieme aj, ako vnímať našu „slovenskosť“ v multikultúrnom svete 21. storočia“. Tak sme nazvali prvé dve z našich analytických publikácií, ktoré vyšli v edícii nazvanej Dobré slovo Slovákom aj Čechom. V kladení správne položených otázok a hľadanií odpovedí treba aj naďalej vytrvalo pokračovať a „obcovať“ tak v našej obci s každým súcim a dobrým človekom, s každým, kto prejaví záujem o Slovensko, Slovákov, slovenskú menšinu v ČR a slovenskú kultúru v jej mohutnej košatosti.

V čom sme boli prví a v čom sme jedineční

- Sme prvý reálny klasický krajanský spolok v ČR, ktorý je na tento účel od samého začiatku aj demokraticky celorepublikovo štruktúrovaný a realizuje široké spektrum aktivít typických pre krajanov na celom svete.

- Boli sme prví a pomerne dlho jediná, kto od samého začiatku reflektoval a akceptoval **vznik slovenskej menšiny v ČR**. Ako prví a dosiaľ jediná sme analyzovali jej špecifiká a naznačili možné cesty jej kultúrnej emancipácie.
- Boli sme prví, kto na pôde Fóra slovenských aktivít, Rady pre národnosti a Poslaneckej snemovne požadoval otvorenie diskusie na tému zákonnej úpravy **ochrany a práv národnostných menšín v ČR** v duchu európskych štandardov. Predložili sme štátnym orgánom aj podrobnú štúdiu na túto tému. Podieľali sme sa na tvorbe zákona o ochrane práv národnostných menšín v ČR.
- Boli sme od začiatku svojej existencie za hľadanie **novej kvality vzájomnosti Čechov a Slovákov**. Navrhujeme vrátiť sa k tomuto zabudnutému slovnému spojeniu, ktoré je podľa nás oveľa obsažnejšie a lepšie vyjadruje, že ide predovšetkým o vzťahy ľudí, občanov z obidvoch strán novej hranice.
- Boli sme iniciátormi obnovenia a vzniku študentského spolku **Detvan**.
- Ako prví sme po rozdelení federácie začali vydávať slovenský časopis **Korene**, ktorý si vypestoval a uchoval tvár skutočného periodika národnostnej menšiny, robeného pre ňu a prevažne o jej živote a problémoch.
- Sme prvý slovenský spolok v ČR, ktorý sa aktívne začlenil aj do medzinárodných štruktúr.

Pohľad dopredu, z čoho vychádzame

- Z pozitívnej spoločenskej klímy v ČR vo vzťahu k Slovákom a slovenskej menšine a z deklarovanej a čiastočne realizovanej snahy vlády a parlamentu o vytvorenie základného legislatívneho rámca pre ochranu práv národnostných menšín a ich kultúrnu emancipáciu.
- Z kooperatívneho vzťahu k výkonnej a zákonodarnej moci v ČR a snahy o účinnú participáciu na riešení vecí verejných, ktoré sa OS v ČR alebo slovenskej menšiny týkajú.
- Zo znalosti súčasného stavu slovenskej menšiny, ktorá podlieha prirodzeným asimilačným vplyvom, a **vedomie jej kultúrnej a jazykovej identity je z rôznych príčin oslabené**.
- Z názorovej plurality v Obci Slovákov v ČR a jej demokratickosti v organizácii aj v činnosti.
- Z názorovej plurality v celej spolkovej základni slovenskej menšiny v ČR, ktorú vnímate v jej rozpornosti a hľadáme v tejto situácii pozitívne riešenia.
- Zo všeobecného klasického krajanského charakteru OS v ČR so širokým spektrom rôznoodej činnosti a z toho vyplývajúceho postavenia pri vyjadrovaní reálnych potrieb slovenskej menšiny v ČR.
- Z reálneho postavenia OS v ČR v rámci občianskych združení slovenskej menšiny a zo systematickej snahy o ich spoluprácu.
- Z rešpektovaného postavenia OS v ČR v rámci občianskych združení národnostných menšín v ČR a zo snahy o hľadanie spoločných postupov v principiálnych záležitostiach, ktoré sa dotýkajú ich záujmov.
- Z postavenia OS v ČR v rámci jej začlenenia do medzinárodných štruktúr, hľadaním účinných a pre všetkých užitočných prepojení krajanských spolkov v rámci Európy a sveta.
- Z veľkého vzťahu k našej domovskej krajine – Slovensku – a z pripravenosti na korektné a užitočné kontakty s jej štátnymi orgánmi, Maticou slovenskou a ďalšími organizáciami, ktoré sa angažujú v oblasti krajanskej problematiky.

Ktoré sú základné dlhodobé smery našej činnosti

- **Rozvíjanie slovenskosti**

Sústavné a všestranné pestovanie, obnovovanie a upevňovanie slovenskej národnej identity, a to udržiavaním všestranných väzieb s materským národom, so slovenčinou, slovenskou kultúrou a so Slovenskom ako domovinou vlastnou alebo našich predkov.

- **Poskytovanie informácií a pomoci pri realizácii kultúrnych, sociálnych, vzdelávacích potrieb Slovákov žijúcich v ČR**

Obsahom tejto úlohy je dôslednejšie poznanie potrieb a starostí Slovákov v ČR, príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny v sociálnej, kultúrnej, vzdelávacej oblasti a prístupu k informáciám v rodnom jazyku.

- **Účasť na verejnom živote**

Obsahom tejto kategórie je legitímne, Ústavou ČR zabezpečené právo na účasť príslušníkov menšiny na riešení spoločenských záležitostí, zvlášť tých, ktoré sa jej týkajú. Toto právo je dané tiež medzinárodnými záväzkami, ktoré prijala Česká republika.

- **Pestovanie novej kvality vzájomnosti Slovákov a Čechov**

Vzájomnosť chápeme ako vzácnu, historicky vytvorenú možnosť pozitívneho vnímania, ovplyvňovania a obohacovania dvoch národov, ktorá vznikla na základe zvláštností ich (spoločného) historického, kultúrneho a jazykového vývoja. Jej nová kvalita znamená hľadanie spôsobu koordinácie a vzájomnej pomoci po vstupe ČR a SR do Európskej únie a snahu o vytvorenie priestoru na širšiu angažovanosť občanov.

Čo na to potrebujeme

- Rozširovať počet regionálnych obcí a počet členov na základe spontánnej aktivity Slovákov v jednotlivých mestách a oblastiach Českej republiky.
- Zvyšovať účinnosť koordinačnej a metodologickej činnosti volených, riadiacich orgánov OS v ČR, Výkonnej rady a Republikovej rady OS v ČR.
- Pokračovať v spolupráci s inými subjektmi, hlavne tými, ktoré sa systematicky zaoberajú problematikou národnostných menšín v ČR. Snažiť sa o vytváranie konsenzu pri realizácii projektu s ďalšími združeniami slovenskej menšiny v ČR.
- Rozvíjať zahraničné kontakty s inými krajanskými združeniami Slovákov, iných národnostných menšín, ale aj s inštitúciami, ktoré sa v rámci svojho zamerania venujú problematike ľudských práv a národnostných menšín.
- Hľadať diferencované zdroje finančných prostriedkov a iné spôsoby podpory, ktoré umožnia naše koncepcie a plány uskutočniť.

Na záverom niekoľko poznámok k aktuálnym vzťahom a situácii slovenských spolkov v ČR

1. Slováci v ČR žijú v priaznivom prostredí a sú plne integrovaná národnostná menšina. Rýchlo však postupuje aj prirodzená asimilácia. Zo Slovákov v ČR sa stávajú českí Slováci, hrozí však, že v ďalšej generácii to už budú Česi slovenského pôvodu. Vývoj je podobný ako u Slovákov v USA.
2. Medzi spolkami v ČR nepanuje zhoda v názoroch na spôsoby, metódy eliminácie týchto negatívnych procesov.
3. Príčinou tejto nezhody nie sú principiálne názorové rozdiely, ale umelo vytváraná osobná animozita medzi predstaviteľmi časti slovenských spolkov. Došlo k rozdeleniu

v podstate na dve skupiny. Pozitívne snahy jednej skupiny (OS v ČR, Slovensko-český klub a ďalšie) vníma druhá skupina apriórne negatívne. Spory sa prezentujú aj v českých médiách.

4. Pokusy o názorové a akčné zjednotenie v Slovenskom fóre (aspoň na báze platformy na diskusiu) druhá skupina spolkov v zárodku eliminovala.
5. Narastá počet spolkov, ktoré nijako nedeklarujú svoje ciele v prospech slovenskej komunity. Presadzujú svoj osobný, skupinový a účelovo zúžený pohľad na riešenie problémov slovenskej menšiny v ČR. Dôvodom vzniku časti spolkov je možnosť čerpania grantov na českej aj slovenskej strane. Pritom sú nesmierne dôležité dva faktory. Tam, kde niektoré z týchto organizácií pôvodne mali širšiu členskú základňu, dnes je už minimalizovaná. Tam, kde je vskutku minimálna či zanedbateľná, nevidíme snahy o prílív nových členov, skôr v tomto smere sledujeme neochotu k tomuto druhu činnosti a snahu vedení týchto spolkov žiť len sami pre seba.
6. Zákopy sú vykopané tak hlboko, že hľadanie spoločného menovateľa sa ukazuje ako veľmi zložitá, ba takmer nereálna. Zákopmi či hradbami okolo záujmov niektorých skupín sú v každom prípade získané granty a snaha udržať si ich za každú cenu.
7. Dnes už niet autority, moderátora, ktorý by bol schopný dostať predstaviteľov všetkých spolkov za spoločný rokovací stôl. A ak, tak minimálne za dva.
8. Napriek uvedenému stále existuje aj spolupráca a množstvo dobrých príkladov realizácie konkrétnych projektov.
9. Vyjadrujem obavu, že keď sa aj naďalej budeme hrať na dvoch (či viacerých pieskoviskách), tak nám piesok v podobe ignorancie partnerov definitívne zanesie oči aj uši a my sa prestaneme nadobro vnímať.
10. To, o čom hovorím, však nie sú Slováci v ČR. Týka sa to iba niekoľkých málopočetných spolkov a hlavne ich vedúcich činiteľov, často samozvaných, bez verejnej prezentácie demokratickosti ich výberu. Platí zásada: „Kto si založí spolok, ten je predseda!“
11. O skutočných potrebách slovenskej komunity v jej zložitej a štruktúrovanej podobe vieme málo a časť „spolkov“ to, zdá sa, ani nezaujímajú.
12. Cestu nepoznám. Viem však, kde by sa mohla začať: pri okrúhlym stole, za ktorý by sme si mali urýchlene sadnúť.
13. Jedným z možných východísk je realizácia spoločných projektov, ktoré by priniesli úžitok celej komunite, napríklad: slovenská škola (v jej rôznych, možných variantoch) a Dom slovenskej kultúry v Prahe.

Eva KAPIČÁKOVÁ, Írsko

šéfredaktorka Slovak Online Ltd., Dublin

Príležitosti ležia na zemi, stačí ich len zdvihnúť!

Vážený pán predseda, milí krajanovia,

dovoľte mi v úvode predstaviť nás: mladú, úspešnú, aktívnu a všestranne zameranú slovenskú komunitu krajanov v Írsku. Zaujímavého a známeho krajana, ktorý pôsobí, pracuje a žije v Írsku, by ste mohli nájsť takmer v každej oblasti života – od školstva cez stavebný priemysel, modeling po kultúru a umenie. V Írsku pracujú Slováci na manažérskych pozíciách, v štátnych organizáciách, školstve, umení a kultúre atď. Preto nie, nie sme umývači riadov o nič viac, ako by sme boli umývači riadov na Slovensku. Je to len zvláštna propaganda.

O nás krajanoch, o našich problémoch, o zaujímavostiach, zmenách, o živote v Írsku – aj o tomto informujeme v našom krajskom periodiku, na webovej stránke či prostredníctvom videokanála, ktorý nesie názov Slovak in Ireland.

Zmenené potreby čitateľa a vyššie nároky na redaktorskú činnosť

Sme partia mladých ľudí, ktorí vždy chceli dokázať niečo navyše, nielen stáť a prizerat' sa. V prvom rade sme chceli, aby sa o nás krajanoch v Írsku vedelo viac a aby sme si navzájom sprostredkovali informácie, ktoré keď sme začínali, teda už v roku 2006/2007, neboli dostupné v takej miere, v akej sú dostupné dnes. Niektorí členovia redakcie začali prispievať pre krajanov už v roku 2006. Neskôr, v roku 2008 vznikol časopis, ktorý naďalej celkom úspešne vydávame. Sú to zaujímavé štyri roky, počas ktorých sme stretli množstvo ľudí, poprekladali snád' tisíce informačných článkov, oslovovali právnikov, štátne inštitúcie v Írsku i na Slovensku, len aby sme sa dozvedeli viac, informovali a robili to, čo nás baví, naplnia, niektorí robili to, čo vyštudovali.

Pre zaujímavosť, boli sme to práve my, kto zistil zaujímavé čísla od írskych štátnych organizácií a štatistiky o počte krajanov v Írsku, boli sme to práve my, kto sa začal zaoberať právnym poradenstvom a snažil sa poradiť neinformovaným Slovákom prostredníctvom kontaktov, ktoré si redakcia na tento účel v Írsku vytvorila.

Aj vďaka našim rozhovorom viac ako 20-tisícová komunita vie, kto je najstarší Slováčok a obchodník s perlamy v Írsku, vie o známom huslistovi Vladovi Jablokovi, ktorý to z Grafton Street dotiahol až do National Concert Hall, dozvedela sa o Vladovi Timulákovi, učiteľovi na Trinity College (jednej z najprestížnejších univerzít sveta, 110. miesto, mimochodom), o modelkách, vedcoch, fotografoch, ale aj o živote obyčajných ľudí, rodín atď. atď.

Keďže sme „tu“ už od roku 2008, cítime, že sa mení aj čitateľ a jeho charakter, respektíve obsah, ktorý chce čítať. Ľuďom nestačí článok preložený z angličtiny, prepis rozhovoru so šéfom daňového úradu, pretože aj úroveň angličtiny a znalostí krajanov sa posunula na vyšší level. Chcú čítať nové zaujímavé témy, informácie z viacerých zdrojov a uhlov pohľadu, ktoré ich obohatia. Čitateľ sa „zmenil“ a posunul ďalej. Cieľovú skupinu už tvoria aj rodiny s deťmi, ktoré sa tu plánujú usadiť, kúpili si tu dom, utrácajú a podobne. Toto vytvára potrebu nových, kvalitnejších redaktorov, ktorí budú zisťovať informácie a spracujú ich tak, ako je potrebné – vyvážené, objektívne, presne a jasne.

Niečo o nás

Záverom redakcie Slovak in Ireland je informovať krajanov o aktuálnom dianí v Írsku, ale aj na Slovensku. V časopise informujeme o zmenách v zákonoch, prinášame pravidelné rubriky z oblasti stavebníctva, HR, pracovného trhu, ale aj zaujímavé témy, rozhovory, reportáže. Taktiež reflektujeme aktuálne dianie v komunite krajanov prostredníctvom redaktorskej siete po celom Írsku (Cork – Limerick – Galway). V Slovak in Ireland sa snažíme prepájať informácie z Írska s informáciami zo Slovenska, aby časopis nadobudol krajanový rozmer. Veľmi aktívne spolupracujeme s rôznymi krajanovými záujmovými skupinami (FS Ostroha, kresťanská komunita v Írsku, slovenská škola v Dubline, Írsko.fotoklub, komunita v Galway, Limericku či komunita v Corku), so slovenským veľvyslanectvom v Dubline, ale aj s tlačovými agentúrami a inými médiami na Slovensku i v Írsku (RTVS, TV Patriot, Dublin City TV). Okrem toho sme v stálom kontakte aj s Írmi žijúcimi na Slovensku a prinášame informácie aj o nich.

Web

Ako som už spomínala, okrem tlačovej podoby časopisu máme aj webový portál www.slovakinireland.ie. Teší sa veľmi vysokej návštevnosti. Z webového portálu www.slovakinireland.ie sa momentálne stalo veľmi aktívne médium s **dennou návštevnosťou viac ako dvetisíc ľudí**. Na stránke pravidelne uverejňujeme aj videoreportáže a v decembri 2011 sme pridali novú položku, v ktorej si môžu naši čitatelia stiahnuť všetky doteraz vydané verzie časopisu Slovak in Ireland v elektronickej forme. Náš portál sa navyše vďaka spojeniu so sociálnou sieťou Facebook stal interaktívnym komunikačným kanálom s krajanmi a rýchlou platformou na šírenie dôležitých informácií a informácií o pripravovaných podujatiach pre krajanov v Írsku. Je na ňom ešte veľa práce, no v čase, keď časopisy a tlačové periodiká ustupujú moderným elektronickým vydaniam pre vysoké náklady na tlač a čas, zohráva [slovakinireland.ie](http://www.slovakinireland.ie) veľmi dôležitú úlohu nielen pre krajanov, ale aj Slovákov doma na Slovensku.

Okrem už spomínaných dvoch projektov sme v júni 2011 otvorili slovenský dom – Slovak in Ireland House.

Slovak in Ireland House v Dubline už funguje vyše roka, no za ten čas sa stal **dôležitým miestom pre slovenskú komunitu v Írsku**. Spája jednotlivé organizácie, ktoré tu pôsobia, a je **otvorený pre každého**, kto chce niečo robiť pre komunitu, respektíve sa jej venovať. Stretáva sa tu FS Ostroha, funguje tu Vzdelávacie centrum, fotografi, kresťanská komunita, milovníci slovenského filmu (Slovak Cinema Club) a mnoho iných a v neposlednom rade je sídlom redakcie časopisu a tiež sídlom slovenskej knižnice v Írsku, ktorá má viac ako tisíc kníh a naozaj sa teší popularite. V súčasnosti máme registrovaných viac ako 80 stálych čitateľov knižnice. Určite treba spomenúť, že okrem písania sa venujeme aj tvorbe audiovizuálneho diela, teda pracujeme s videom a prinášame ľuďom reportáže.

Video

Tu by som pustila jednu krátku reportáž, aby ste vedeli, o čom hovoríme...

www.youtube.com/slovakinireland

Ďalšou vecou, ktorá nás baví, je práca s kamerou a videom a nakrúcanie rôznych videoreportáží, ktoré sa tešia veľkému záujmu zo strany krajanov. Úspešne sme spolupracovali s TV Markíza pri kvalifikačnom zápase Írsko – Slovensko, nakrútili sme futbalovú hymnu,

pravidelne sme prispievali do TV Novín a športových novín atď. Pri rôznych príležitostiach nahrávame reportáže, ktoré sprostredkujeme Slovákom v Írsku. Je mi trochu ľúto, že spolupráca so slovenským médiami, hovoríme tu hlavne o verejnoprávnej televízii, nie je na úrovni, na akej by sme si to predstavovali. Verejnoprávna televízia má predsa zo zákona plniť svoj cieľ a informovať aj o menšinových žánroch, a teda možno aj o živote krajanov v zahraničí. Doteraz naše reportáže odvysielala TV Patriot, ktorá tak zastupovala a aspoň čiastočne plnila túto úlohu. Ako to však bude teraz? Má vôbec verejnoprávna STV záujem informovať o týchto veciach? To, prečo by mala mať, vysvetlím postupne...

Áno, sme ekonomickí migranti a minimálne polovica z nás plánuje sa raz vrátiť na Slovensko

Komunita Slovákov v Írsku, podobne ako je to napríklad vo Veľkej Británii, je iný typ komunity a komunitného života ako komunity žijúce povedzme v Maďarsku, Česku, Srbsku a podobne. Nikto nemá rád delenia – ani my. Treba si však uvedomiť realitu a pozrieť sa na tieto odlišné komunity odlišne. A to z pohľadu ich potrieb, z pohľadu ich aktivít a najmä z pohľadu prezentácie tejto komunity priamo v danom štáte a potenciálneho prínosu, ktorý komunita môže priniesť Slovenskej republike. Takéto malé, nie delenie, ale radšej to nazvime členenie, určite pomôže pri určovaní priorít a pri výbere vhodných metód podpory aktivít v jednotlivých komunitách.

Pozrime sa na našu komunitu v Írsku. Áno, sme ekonomickí migranti. Áno, pracujeme a naše zárobky sú vyššie. Áno, slovenskú národnosť, jazyk a kultúru nepotrebujeme udržiavať a podporovať, lebo máme k dispozícii slovenské médiá, internet, cestujeme pravidelne na Slovensko. Preto tu neexistuje taká silná potreba inštitucionalizovania kultúry. No zároveň podľa našich prieskumov sa minimálne polovica z nás raz chystá vráti späť. Vycestovali sme, lebo sme doma nenašli uplatnenie alebo sme neboli spokojní so zárobkom, spôsobom života či pre iné príčiny. Tieto charakteristiky majú svoje konzekvencie z pohľadu, „čo takáto komunita môže pre Slovensko urobiť a čo potrebuje“.

Slováci v Írsku priemerne cestujú na Slovensko dvakrát do roka. Priemerný Slovák, ktorý sa plánuje vrátiť na Slovensko – keďže odišiel iba z ekonomických príčin – v Írsku šetrí prostriedky a posielal ich na Slovensko, priemerne pri veľmi nízkom a pesimistickom predpoklade okolo 500 – 600 eur každý mesiac. Ak v Írsku žije viac ako 20 tisíc Slovákov (pesimistický odhad) a len polovica pošle domov 500 eur mesačne, na Slovensko príde v hotovosti každý mesiac viac ako 10 miliónov eur!

Čo tým chceme povedať? Slováci v Írsku svojou flexibilitou, skúsenosťami, kontaktmi dokážu Slovenskej republike nielen každý mesiac poslať 10 miliónov eur, ale dokážu vytvoriť, prezentovať, vytvárať kontakty a podporovať investície na Slovensku, prezentovať cestovný ruch a destinácie a prípadne vývoz do Írska.

Slováci v Írsku, ako ich poznáme prostredníctvom nášho časopisu, sú mnohí veľmi úspešní, mnohí sú ochotní sa zapojiť do propagácie Slovenska, predstavujú silný ľudský potenciál. My sa ich svojimi aktivitami snažíme zviditeľniť. Toto je investícia, ktorá sa oplatí.

Záver a zhodnotenie: my sme ten potenciál

Richard Branson, zakladateľ veľkej britskej korporácie Virgin, ktorý zhodou okolností ako 16-ročný vydával študentský časopis „Student“, hovorí, že príležitosti ležia na zemi, stačí ich

len zdvihnúť. Myslím, že aj Slováci v Írsku a Slováci v zahraničí všeobecne predstavujú potenciál pre vládu, pre štát a slovenskú spoločnosť. Je len na nej/nich, či nás zodvihnú...

Janka HALUKOVÁ, Česká republika

presbyterka evanjelického a. v. cirkevného zboru v Prahe

Duchovná starostlivosť o Slovákov v zahraničí – cirkevný zbor ako miesto pravidelného kontaktu s rodným jazykom

I. Skúsenosti zo Slovenského evanjelického a. v. cirkevného zboru v Prahe

Tento zbor má už viac ako 60-ročnú existenciu a predstavuje za celé tie roky nielen miesto duchovných stretnutí Slovákov žijúcich v Prahe, ale aj miesto mnohých kultúrnych aktivít, miesto pravidelnej práce s deťmi a mládežou.

Zbor má okolo 300 registrovaných členov, ale v skutočnosti ho navštevuje omnoho viac ľudí, hlavne slovenských študentov, ktorí študujú na pražských vysokých školách, ale aj Slovákov, ktorí prichádzajú do Prahy krátkodobo za prácou. Jadro zboru však tvoria Slováci, ktorí žijú v Prahe dlhodobo, a kostol je pre nich miestom, kde sa pravidelne stretávajú s rodným jazykom na službách Božích, ale aj na spoločných stretnutiach a programoch.

1. Zborové aktivity
  - pravidelné služby Božie v slovenskom jazyku 1x týždenne,
  - biblické hodiny pre dospelých, výučba náboženstva, konfirmačná príprava v slovenskom jazyku.
2. Práca s deťmi
  - nedeľná detská besiedka,
  - športovo-vlastivedné programy so súťažami o Slovensku,
  - kultúrne akcie (detské divadlo, Deň detí, Mikuláš, vianočné hry, výtvarné aktivity).
3. Práca s mládežou
  - pravidelné stretnutia slovenských študentov 1x týždenne,
  - návčiky spevokolu,
  - návšteva kultúrnych podujatí, pravidelné športové aktivity,
  - pomoc pri zborových akciách.
4. Práca so Slovákami, ktorí prichádzajú do Prahy za prácou (duchovno-misijná, sociálna, kultúrna).
5. Spolupráca so slovenskými spolkami v ČR, Slovenským inštitútom – spoločné akcie.
6. Starostlivosť o pomníky významných slovenských osobností (Kollár, Šafárik, Štefánik).
7. Zakladanie nových slovenských zborov a kazateľských staníc v ČR (Brno, Plzeň, České Budejovice, Kaznejov). Mapovanie nových možností hlavne v pohraničí v spolupráci so Slovenským evanjelickým seniorátom v Nadlaku.

8. Úvaha o založení slovenskej (slovensko-anglickej?) materskej škôlky.
9. Zhromažďovanie archívnych materiálov i osobných pozostalostí.
10. Problémy – nedostatok priestorov na pravidelnú prácu.

II. Skúsenosti z konferencií slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí

1. Prvý ročník tejto konferencie sa konal v Prahe 19. – 21. septembra 2008 pod názvom *Vplyv evanjelického náboženstva na udržanie národnej identity Slovákov žijúcich v zahraničí a jeho vízia do budúcnosti*. Konferencia bola veľmi úspešná, konala sa s podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, zúčastnilo sa na nej okrem zástupcov slovenských evanjelických zborov z celého sveta aj veľa oficiálnych hostí vrátane vtedajšieho podpredsedu vlády SR D. Čaploviča.
2. Na pozvanie Slovenského evanjelického luteránskeho cirkevného zboru v Nadlaku a za podpory a v spolupráci s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí so sídlom v Bratislave sa 23. – 26. septembra 2010 uskutočnila druhá konferencia slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí, ktorá sa niesla v znamení motta *Doklad minulosti, základ budúcnosti slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí* a na ktorej sa zúčastnilo 45 delegátov a hostí.
3. Tretia konferencia sa konala 27. – 29. júna 2012 vo Veľkom Krtíši a predchádzala III. evanjelické cirkevné dni v Lučenci, ktoré boli zamerané práve na slovenských evanjelikov zo zahraničia, hlavne z Dolnej zeme. Konferencia i ECD spoluorganizovala ECAV na Slovensku. Konferencia podporil ÚSZZ, zúčastnilo sa na nej vyše 100 delegátov a hostí. Zo všetkých troch konferencií sa vydali zborníky.
4. Základnými tézami rokovanií bola v prvom rade výmena konkrétnych praktických informácií z cirkevných zborov; vízia ďalšej vzájomnej práce slovenských cirkevných zborov v zahraničí; podpora zahraničných slovenských zborov; no hlavne myšlienka založenie Združenia slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí, ktoré by pomáhalo revitalizovať existujúce cirkevné spoločenstvá v zahraničí a mohlo ponúknuť know-how na oživenie zborov a ich prácu s deťmi a mládežou. Práve toto združenie by malo napomôcť lepšiu vzájomnú komunikáciu medzi samotnými evanjelickými zbormi, seniorátmi a biskupstvami, ktoré pôsobia v zahraničí, ale tiež podporiť spoluprácu a udržať úzku väzbu s Evanjelickou cirkvou augsburského vyznania na Slovensku. Ďalej si združenie za svoje ciele vytýčilo: podporovať slovenské evanjelické cirkevné spoločenstvá pri komunikácii s konkrétnymi štátnymi a regionálnymi orgánmi v krajinách, kde pôsobia; sledovať situáciu v oblasti súčasného vystaňahovalectva Slovákov do zahraničia a v spolupráci s ECAV na Slovensku zabezpečovať duchovnú starostlivosť, dávať podnety na zakladanie nových cirkevných zborov; vyvíjať charitatívnu a misijnú činnosť v spolupráci s organizáciami podobného zamerania.

Hlavnými prostriedkami na napĺňanie týchto cieľov sú:

- verejné podujatia a vzdelávacie aktivity (prednášky, diskusné fóra, konferencie);
- poradenská činnosť;
- informačný servis;
- vydávanie tlačovín a publikácií;
- získavanie finančných prostriedkov na podporu už fungujúcich zborov alebo na ich zakladanie;

- spolupráca s ďalšími podobnými alebo inými slovenskými a zahraničnými organizáciami, iniciatívami a nadáciami.

III. Zhodnotenie doterajších skúseností

1. Z dlhoročnej praxe vieme, že v niektorých krajinách býva zvyčajne kostol a farský zbor, či už evanjelický, alebo katolícky, práve tým prvým miestom, kam vedú kroky našich krajanov v zahraničí. To zaznievalo vo viacerých príspevkoch aj na všetkých troch konferenciách.
2. Tieto zbory či farnosti tiež bývajú často jediným miestom, kde zaznieva pravidelne slovenský jazyk, kde sa pravidelne stretáva mládež i deti a kde komunikujú v rodnom jazyku – slovenčine. Tu sa tiež organizujú mnohé kultúrne a vzdelávacie podujatia, ktoré majú vzťah k Slovensku, jeho kultúre, histórii aj súčasnosti. Komunikácia a vzájomná spolupráca týchto slovenských evanjelických komunít vo svete, ich misijná a pastoračná činnosť, pomoc pri zakladaní nových zborov na podnet Združenia slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí v spolupráci s ECAV v SR a vedením cirkvi v príslušnej krajine prinesie nepochybne nový prvok do spolupráce s materskou krajinou a prinesie tiež nové možnosti prezentácie Slovenskej republiky v zahraničí.

IV. Odporúčania a námety

1. Pri tvorbe nového grantového systému ÚSŽZ zaradiť duchovnú starostlivosť ako samostatný program alebo podprogram. Toto sme už odporúčali pri tvorbe grantového systému za predchádzajúceho vedenia, bohužiaľ, takýto program nebol zaradený.
2. Využiť archívy jednotlivých farských zborov, katolíckych farností či misií na dokumentáciu o živote Slovákov v zahraničí, zvlášť z ostatného obdobia. Podporiť zmapovanie slovenských pamätných miest – evanjelických i katolíckych (kostoly, cintoríny, pomníky).
3. Podporiť myšlienku udržania slovenského jazyka, ale aj slovenskosti či slovenského povedomia hlavne v slovenských zboroch, kostoloch, cirkevných spoločenstvách, nielen tradičných, ale aj v práci s novoprichádzajúcimi Slovákami.
4. V prípade Českej republiky odporúčanie pre slovenské spolky a aktivity – zjednotiť sa v aktivite na získanie a budovanie Slovenského domu s podporou českých aj slovenských štátnych orgánov.
5. Iniciovať spoločné stretnutie vrcholných predstaviteľov slovenských katolíckych a evanjelických cirkví, zborov a farností a využiť ich dobré skúsenosti na prácu so Slovákami v zahraničí i na propagáciu Slovenska v príslušných krajinách.

Miroslav BENKA, Srbsko

predseda Art centra Chlieb a hry

Súčasná tvorba zahraničných Slovákov v celoslovenskom kontexte

Dnes, keď vláda Slovenskej republiky a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí usporiadali *Stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2012*, v duchu najvyšších európskych noriem nás zhromaždili a umožnili nám, aby sme navzájom zhodnotili a prípadne aj podnikli riešenia aspoň tých najpálčivejších otázok, s ktorými sa stretávame v každodennom živote, v vede, v kultúre, školstve a vôbec v tvorbe.

Narodený v slovenskej rodine, pochádzam z Dolnej zeme, súčasne zo srbskej Vojvodiny, z ktorej pochádzali aj moji predkovia: Michal Milan Harminc, Gustáv Maršall-Petrovský, Jozef Gregor Tajovský, VHV a široko-ďaleko známa, vychýrená kovačická škola insitného umenia, vedená Martinom Jonášom a Zuzanou Chalupovou.

Pre tých z juhovýchodnej Európy som „Tót“ (pre tých, čo nevedia, o čo ide – „Tót“ je pohľadavé maďarské pomenovanie Slovákov) a pre Slovákov – tých slovenských nepriaznivcov na Slovensku – jednoducho „Jugoš“. Preto nechcem byť apatridom – chcem byť ten, kto som: vďaka svojim predkom som biologickým pôvodom Slovak a súčasne som rozhladený svetový občan, vedomý si svojho pôvodu a prarodičovskej vlasti.

Často som sa zamýšľal nad kultúrou Slovenska a nemalou potenciálnou silou slovenskej diaspóry, rozosiatej po svete, po všetkých kontinentoch, ktorá sa rovná takmer polovici počtu občanov v domovskom štáte, v Slovenskej republike – hybnou silou slovenskej entity.

Pracujem v umení a neraz som túžil aktívne sa zapojiť do najvyšších kultúrno-umeleckých fór, no prišiel som k záveru, že tento sľubný potenciál ešte stále nie je dostatočne zapojený do centra diania v domove, v samotnej Slovenskej republike, do jej najvyšších kultúrno-umeleckých podujatí s cieľom predstaviť sa Európe a svetu v tom najkrajšom, najšľachetnejšom zmysle slova.

Chcem veriť, že jednotlivé nadané osobnosti, vedci alebo umelci, takmer vždy boli piliermi, ktoré tvorili dejiny ľudstva za podpory štátov a národa, pre ktorý sa nezištne dávali. Preto aj my nevyhnutne musíme kritickejšie a premyslenejšie hodnotiť terajšiu prácu našej celoslovensko-svetovej tvorby a začať kráčať veľkými krokmi dopredu, v ústrety svetu s cieľom, aby konečným výsledkom sa stala kvalita našej tvorby. Treba nám pracovať na tom, aby sme podstatne viac boli prítomní v tvorbe v svetovom kontexte.

Okrem evidentnej kvantity nevyhnutne treba našu pozornosť aktívne usmerniť na kvalitu, aby sme sa vo svete mohli presadiť v plnej hodnote.

Viem, že by sme mali čo povedať na mnohých svetových podujatiach v rámci umenia, v ktorom musíme zanechať hlbšie stopy a podľa ktorého si na nás budú spomínať tí, čo prídu po nás. Chcem veriť, že budúcnosť sveta nie je v sliapaní za veľkými národmi, ale v afirmovaní autochtónnej kultúry a v prelínaní tvorby takzvaných „malých národov“, o ktorých „veľký svet“ vie ešte stále tak veľmi, veľmi málo.

Žijeme v dobe, keď takmer na všetkých úrovniach – spoločenských, vedeckých či umeleckých – treba prehodnotiť, čo sme urobili a pokiaľ sme prišli. Zvažovať, kde sa nachádzame

v celoslovenskom a vo svetovom kontexte. Nastala chvíľa, keď treba objektívne konštatovať, pokiaľ sme prišli, keď si navzájom treba vymeniť názory, uzavrieť, rozhodnúť, ktorým smerom treba ísť, a definovať, kam spejeme. Treba nám pracovať tímovo, konať na najvyššej úrovni, so svetom sa integrovať v podobe vzájomných spoločných záujmov a v rámci vzájomnej korporatívnej kultúry, najvyššej synergie, a zanechať stopy v rámci celoslovenskej a svetovej tvorby – pre nás a pre tých, čo prídu po nás.

Chcem veriť, že stála konferencia je šanca, aby sme si podali ruky a vzájomne začali aktívnejšie tvoriť pre dobro nás všetkých – pre dobro Slovenska. Aby sme sa v kontexte Slovenska a mimo Slovenska začali integrovať do celoslovenských inštitúcií, lebo naša sila spočíva v integrácii a jednote. Preto chcem veriť, že aj výsledky by čoskoro boli podstatne viditeľnejšie.

Keď sa pozerám dozadu na to, čo sme spolu vytvorili, je toho mnoho, ale ešte stále je oveľa viac pred nami, a spoločnou snahou môžeme prispieť v rámci našich vzájomných záujmov oveľa viac. Preto pozdravujem dnešnú stálu konferenciu a prajem nám, aby sme boli viac prítomní a čoraz viditeľnejší vo vzájomnej integrácii v podobe celoslovensko-svetových združení na poli vedy, kultúry, umenia, školstva, športu a „jedinečného brandu“, autochtónnej tvorby, podľa ktorej nás bude poznať Európa a svet.

Ďakujem za pozornosť!

Jozef M. RYDLO, Švajčiarsko

predseda Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska

Niekoľko slov ku koncepcii záchrany dedičstva zahraničných Slovákov a Slovákov v zahraničí

(príspevok predniesol v zastúpení autora Dr. Ján Košiar)

Ctené predsedníctvo, dámy a páni,

som veľmi vďačný dôstojnému pánovi Dr. Jánovi Košiarovi, diplomatovi Zvrchovaného rádu maltézskeho rytierov v Minsku (Bieloruská republika), že vyhovel mojej prosbe a podujal sa zastúpiť ma na tohoročnom rokovaní tohto významného podujatia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Neočakávajte nijaké extra vystúpenie, na ktoré ste odo mňa možno zvyknutí. Jednak preto, že sa mi brídí donekonečna opakovať tie isté veci, jednak preto, lebo mi zdravie štrajkuje, takže, bohužiaľ, nemôžem byť prítomný na tohoročnej konferencii Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2012.

O koncepcii záchrany dedičstva zahraničných Slovákov a Slovákov v zahraničí som na Slovensku po prvý raz hovoril čajsi pred dvadsiatimi rokmi. Bolo to v roku 1993 na medzinárodnej konferencii v metropole Šariša Prešove na pôde tamojšej Štátnej vedeckej knižnice. Konala sa z mojej iniciatívy pod egidou Slovenskej národnej knižnice, vtedy ešte pod krídlami Matice slovenskej. Bol som vtedy, naivný navrátiliec, námestníkom riaditeľa SNK a myslel som

si, určite omámený slobodou a znovunadobudnutou štátnou samostatnosťou rodnej krajiny, že „mladý štát starého národa“ podnikne všetko možné na záchranu dedičstva svojich rodákov, ktorí sa ocitli kto v cudzine, kto v exile, kto v emigrácii. Pochopiteľne, „na Slovensku je to tak“, ako som sa za tie roky naučil, zostalo len pri peknoduchých slovách: najprv doslova vykopli z funkcie správcu Matice slovenskej Miša Adamova Kováča, potom som letel ja. O vypracovanej koncepcii sa ešte hovorilo na kongrese slovenskej vedy. Bola aj zverejnená a publikovaná, ale tým sa to skončilo. Dnes, keď vieme, že ktosi rozkradol dokonca aj národný poklad, tak sa neprestávam čudovať, aký som bol naivný. Aby som však nešíril celkom nepravdu, Slovenská národná knižnica sa začala venovať aj zahraničným slovacikám, začala vydávať dokonca aj samostatný, im venovaný zôšit, vyčlenila však na to len 1, slovom jednu pracovnú silu, jednu pracovníčku, síce veľmi kompetentnú a veci oddanú, ale samučičká sama ostávala ako hlas sv. Jána: *vox clamantis in deserto* (hlas volajúci na púšti). Slovenská národná knižnica, či už pod krídlami Matice slovenskej, či na vlastných nohách, však nikdy nepovažovala systematické dopĺňanie svojich fondov zahraničnými slovacikami za svoju prioritu. To, čo z iniciatívy exulantskej, emigrantskej a krajanskej pospolitosti do Slovenskej národnej knižnice prišlo, aj ja sám som do jej fondov prispel početnými knihami, časopismi či archívnym materiálom, tam aj zaprírástkovali do normálnych fondov, nie už tzv. prohibitných fondov, ale nikdy nedošlo k systematickému vyhľadávaniu a dopĺňovaniu toho, čo vo fondoch reálne chýba. A tak to trvá už 20, slovom dvadsať rokov.

A obdobná situácia je v ostatných ustanovizniach, nezáleží, či je to Slovenská národná rada, Slovenské národné múzeum, Slovenský národný archív, či Slovenská národná galéria, a na neposlednom mieste samotná Matica slovenská – v uplynulých rokoch sa všade iba hasilo, hasilo a hasilo. Nikde nijaká systematická zbierkotvorná činnosť, iba nikam nevedúca svätá improvizácia. Tak sa nemožno čudovať, že knihy, časopisy a artefakty slovenskej diaspóry zanikajú, v lepšom prípade sa ocitajú v zbierkach cudzích záujmov, ktoré o Slovákoch vedia pramálo, ak vôbec vedia, a Slovensku nie sú prajne naklonené, neraz skončia na dražbách, ak nie rovno na smetiskách.

Už pred niekoľkými rokmi som konštatoval, a povedal som to aj v snemovni, aj na tomto fóre – a nemajte mi za zlé, že nemôžem nezopakovať túto smutnú konštatáciu aj dnes – od roku 1918, od vzniku česko-slovenského štátu, teda od konca prvej svetovej vojny, nie druhej, ale od konca prvej svetovej vojny na Slovensku, v našom štáte, už pekných pár rokov nejestvuje nijaká verejná inštitúcia, štátna alebo cirkevná, akademická či univerzitná, konfesijná či ateistická, napokon ani súkromná nie, čo by sa profesionálne a systematicky, opakujem profesionálne a systematicky, venovala dejinám zahraničných Slovákov a Slovákov v zahraničí. Slovensko má neviem koľko historických inštitútov, v Slovenskej akadémii vied, v Matici slovenskej, v Ústave pamäti národa, na univerzitách, má 38 univerzít a vysokých škôl, desiatky magnificencií, stovky honorabilít a tisícky univerzitných profesoriek a profesorov, ale nik, opakujem nik a nikde sa systematicky a profesionálne nevenuje minulosti slovenskej diaspóry. Na nijakej univerzite či vysokej škole nemáme katedru dejín slovenského vystaňovalectva, iba sem-tam nejaký vraj pedagóg či vraj profesorka na odôvodnenie svojej existencie, svojho tzv. kariérneho rastu, zláta nejaký článok či prednášočku, čo nehanebne a neogabane podpisuje z príspevkov dávno publikovaných a z pera všeobecne známych autoriek a autorov. Nuž „na Slovensku“ je to v súčasnosti aj „tak“...

Keď 14. marca 1939 vznikla 1. Slovenská republika, krátko po jej vzniku štát založil a slušne financoval Vedeckú spoločnosť pre zahraničných Slovákov. Nebola tzv. kríza, ktorú v súčasnosti skloňujeme dokonca v sedemástich pádoch, bola vojna, ale slovenská vláda na jej

činnosť, na jej časopis a publikácie vedela nájsť prostriedky, pretože v tom čase zahraniční Slováci neboli len epitetom ornans, ktorí sú dobrí len na to, aby sme sa s nimi raz do roka odfotovali a možno sa dostali aj do kúpnopredajných médií...

Neviem prečo voči slovenskej diaspóre jestvujú ešte aj dnes, viac ako dve desaťročia po roku 1989, neopodstatnené, ideologicky, ba politicky smiešne až primitívne motivované predsudky, s akými som sa nestretol v nijakej civilizovanejšej krajine. Vari sa máme hanbiť za to, že slovenská emigrácia vždy bola zásadne proti červenému prízraku, ktorý na Slovensku pol storočia lámal charaktery poctivých slovenských ľudí do takej miery, že geneticky poznačil náš národ? Alebo je vari hriechom, že slovenskí exulanti svojho času založili Svetový kongres Slovákov a striktné trvali na politickej individualite Slovenska a stáli na platforme demokratickej štátnosti pre náš slovenský národ? Alebo že slovenská diaspóra vybuodovala z groša chudobnej vdovy vo Večnom meste Slovenský ústav svätých Cyrila a Metoda, ktorý v roku 2013 oslávil 50. výročie svojho založenia?

Poviete, že toto všetko je minulosť. Áno, toto všetko je minulosť. Prečo si však kľúčové ustanovizne nášho obnoveného štátu neplnia svoju povinnosť a tejto emigrantskej minulosti nevenujú elementárnu pozornosť? Akú? Aby sme aspoň v jednej slovenskej knižnici našli časopiseckú produkciu našich rodákov zo Severnej či Južnej Ameriky a zo svojho času slobodnej časti Európy, knihy slovenských exulantov, vydané počas 2. svetovej vojny, tvorbu Slovákov, ktorí museli ujsť po roku 1945, 1948 či 1968. Nie je hanba, že v nijakej slovenskej knižnici, v nijakom slovenskom archíve, pravdupovediac ani len v českých ustanovizniach, nenájdeme napríklad všetky knihy a najdôležitejšie spisy Eugena Löbla, slovenského žida, ktorý v azda najtragickejšom politickom monsterprocese v 50. rokoch minulého storočia nedostal povraz, ale „len“ doživotie? Je to azda preto, že bol predsedom politickej komisie Svetového kongresu Slovákov a bránil demokratickú štátnosť pre Slovákov? Či preto, že napísal knihu *Marxismus: Wegweiser und Irrweg* (Marxizmus: návesť a scestie), opretú o vlastnú skúsenosť?

Samostatnou problematikou sú slovenské katolícke misie v zahraničí, ktorým nie je venovaná primeraná pozornosť ani zo strany štátnych autorít, ani zo strany katolíckej cirkevnej vrchnosti. Tá v Paríži existuje už 60 rokov, obdobne na desiatky rokov možno počítať existenciu misií v Mníchove či v Zürichu. Čo o nich vieme? V akej materiálnej situácii sa nachádzajú ich vedúci, archívy? Najlepšie o tom vypovedia tí, ktorí ich držia pri živote, mnoho ráz na úkor vlastnej existencie...

Na iných miestach som viackrát spomenul, že starostlivosť o Slovákov žijúcich v zahraničí je zakotvená v ústave nášho štátu. Som hrdý na to, že vláda Slovenskej republiky navrhla a Národná rada Slovenskej republiky nielen schválila zákon č. 474/2005 o Slovákoch žijúcich v zahraničí, ale pri tvorbe štátneho rozpočtu vedela vždy nájsť prostriedky pre Slovákov v zahraničí a zahraničných Slovákov. Nie, nečudujte sa, máme aj také zákony, ktoré síce platia, ale zostávajú *lettera morta*, zostávajú mŕtvym chrobákom...

Každý zákon časom ukáže svoje nedostatky a potreby, ktoré ukáže len prax. Preto mi dovoľte zopakovať, pretože takýto návrh som už formuloval – bohužiaľ, zbytočne. Pri budúcej novelizácii zákona považujem za potrebné, aby z hľadiska právneho poriadku slovenského štátu Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí dostal rang ústredného orgánu štátnej správy a aby sa riešila jeho zbierkotvorná, vedeckovýskumná a publikačná činnosť. Riešenie je viacero, je však absolútne potrebné, aby sa zbierkotvorná, vedeckovýskumná a publikačná činnosť vzťahujúca sa minulosť a súčasnosť zahraničných Slovákov a Slovákov v zahraničí stala serióznym, odborným a trvalým predmetom záujmu a pozornosti Slovenskej republiky. Pri tvorbe takejto multidisciplinárnej platformy podám osobne a podajú pomocnú ruku aj tí, dnes už prakticky

vymierajúci členovia Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska, niekdajšieho Spolku slovenských spisovateľov v zahraničí.

Ďakujem za pozornosť.

Hilda GULÁČIOVÁ, Mad'arsko

farárka Slovenského evanjelického cirkevného zboru, Budapešť

Náš malý Slovenský evanjelický cirkevný zbor v Budapešti má bohatú, úctyhodnú minulosť. Naši slovenskí predkovia chodievali do kostola ešte na Deákovom námestí. Vlni bolo 200 rokov od posvätenia toho kostola. Ako evanjelický farár tam slúžil 30 rokov aj Ján Kollár.

Slovenská samospráva piateho obvodu už plánovala a chcela spolu s bývalým pánom veľvyslancom Jurajom Migašom odhaliť Jánovi Kollárovi pamätnú tabuľu. Táto tabuľa sa nachádza teraz na slovenskom veľvyslanectve a čaká na svoj ďalší osud. Vlni evanjelický cirkevný zbor na Deákovom námestí pri príležitosti 200. výročia posvätenia kostola dal urobiť nakoniec tri pamätné tabule. Trojjazyčnú tabuľu kostola, kde je napísané, že tam pôvodne pôsobil, fungoval trojjazyčný cirkevný zbor – slovenský, nemecký a maďarský. Mohli tam počúvať Slovo Božie všetci v materinskom jazyku. Odhalili pamätnú tabuľu aj pánovi farárovi a významnej slovenskej osobnosti Jánovi Kollárovi po slávnostných službách Božích, odslúžených trojjazyčne. Tieto oslavy potom pokračovali u nás, v našom cirkevnom zbore, konferenciou venovanou Jánovi Kollárovi.

Náš slovenský evanjelický cirkevný zbor v tomto roku oslávi 150. výročie osamostatnenia, znovuzaloženia. Mohli by sme hovoriť aj o viacerých rokoch, nedávno sa v článku v Evanjelickom poslovi písalo, že náš cirkevný zbor vznikol v roku 1798. Pri tej príležitosti chceme vydať knihu – pamätnicu peštianskych Slovákov, zborník prameňov k dejinám slovenského evanjelického cirkevného zboru. Z histórie nášho cirkevného zboru máme ohromný materiál. Tento materiál by sme chceli zhrnúť, napísať a vydať dvojjazyčnú knihu o našich dejinách. Táto kniha by hovorila o radoostiach aj o ťažkostiach našich slovenských predkov, ale aj o tom, aké dôležité bolo pre nich, aby mali samostatný kostol a školu. Tak sa rozhodli postaviť si kostol a potom budovu našej prvej slovenskej školy v Budapešti tu na Kerepešskej ceste. Ale aj o tom by mala kniha hovoriť, že potom prišla prvá svetová vojna a ďalšie historické pokúšenie a vždy klesol počet veriacich. Tie dokumenty sú verným svedectvom o minulosti našich slovenských predkov, o tom, čo dosiahli, ale aj o ich pokúšeniach a biedach. Biblia hovorí o tom, aby sme spomínali na svojich predkov, ktorí nám hlásali slovo Božie. Teda tou knihou by sme chceli vzdať česť, hold ich pamiatke.

Pri príležitosti 150. výročia chceme odhaliť pamätné tabule nášmu cirkevnému zboru, nášmu bývalému pánovi farárovi a biskupovi Danielovi Bachátovi a nášmu bývalému učiteľovi, kantorovi Eudovitovi Izákovi, ktorý má tiež v tomto roku 150. výročie narodenia. Zároveň by sme odhalili aj pamätnú tabuľu Jánovi Kollárovi, ktorá je teraz na slovenskom veľvyslanectve. Plánujeme pri tej príležitosti slávnostné služby Božie so službami nášho slovenského generálneho pána biskupa Dr. Miloša Klátika a nášho maďarského pána biskupa Pétera Gáncsa.

Po službách Božích plánujeme odhalenie pamätných tabúl' a prezentáciu našej knihy v rámci sympózia.

Veľmi pekne vám ďakujeme za doterajšiu pomoc, podporu a touto cestou vás srdečne pozývame na naše oslavy. Ďakujeme pekne.

Juraj BÁLINT, Rumunsko

senior Slovenského evanjelického luteránskeho seniorátu, Nadlak

Mnohovážený Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí,
dôstojný pán predseda Igor Furdík,
milé sestry, milí bratia v mene nášho Pána Ježiša Krista,

Jeremiáš, 29, 11-14:

„Lebo ja poznám úmysly, ktoré mám s vami – znie výrok Hospodinov – úmysly smerujúce k blahu, a nie k nešťastiu: dať vám budúcnosť a nádej. Keď budete volať ku mne, keď prídete a budete sa modliť ku mne, vypočujem vás. Budete ma hľadať, a nájdete ma; keď ma budete hľadať celým srdcom, dám sa vám nájsť.“

Týmito slovami chcem zaďakovať synom a dcéram nadlackského slovenského evanjelického pôvodu, ktorí pracovali počas svojej mladosti a dospelosti vo svojom povolani v obciach rímskokatolíckych, ako aj evanjelických pre zachovanie slovenského povedomia a slovenskej kultúry.

Citát z diela Ivana Bujnu *Stručný nástin dejín evanjelickej a. v. cirkvi v Nadlaku*:

*„Prirodeným spôsobom kresťanskej evanjelickej cirkvi za chrámom nasleduje škola, a to škola cirkevná, vierovyznanská. Lebo ako je chrám pre ľud Boží svätýňou služby a pocty Božej, tak je škola svätýňou a miestom zhromažďovania sa útlých Kristových dietok, ktoré On k sebe volával, na ramená brával, a kráľovstvo Božie im sľuboval. A ako Pán kedysi učieval nielen v chráme, ale i v školách, tak On až dosiaľ chce, aby dietky boli od útlej mladosti vychovávané v Jeho pravde a v Jeho duchu. A preto ako dietkam sirotám rodičovský dom nič nenahradí, tak našim dietkam evanjelickú cirkevnú školu žiadna iná škola nemôže a nedokáže nahradiť. A preto už od doby Jána Husa, muža Božieho, neskoršie od doby požehnanej reformácie Luthe-
ra a Melanchtona škola vždy stála vo veľkej láske a úcte. Títo muži Boží sa zo všetkých síl zaujímali o jej vývin a rozkvet. A tak to má byť až po dnes tam, kde ľud a cirkev stojí na pevnom základe Evanjelia.“*

Preto skláňam hlavu, kľakám pred vami, milí rodičia – otec, matka – vychovávateľa, ctihodní páni profesori a profesorky, učiteľia a učiteľky, vychovávajte deti doma a v škole vo viere v nášho Pána Ježiša Krista. Lebo len tak dosiahnete to, čo žiada vaše úprimné slovenské evanjelické povedomie. Akým príkladom ste vy dnes pre vaše deti a žiakov, to budete zať v budúcnosti.

Je to dobré, keď každá generácia prináša vďaka tým, s ktorými je viazaná cez svoje duchovné drahokamy, lepšie povedané, vďaka tým učiteľom, ako aj tým posvätným miestam, kde sa vychovávali a vychovávajú budúce generácie. Je to škola, ktorá hrá životnú úlohu v príprave do

budúcnosti. Povedané podľa dnešného zmysľania, to najlepšie podnikanie je vkladanie hodnôt do detí, ktorého osoh vidieť len po dobrých niekoľkých rokoch.

V našich dejinách nastali v roku 1945 a neskôr radikálne zmeny. V Nadlaku vzniklo slovenské gymnázium, ktoré navštevovali mnohé generácie žiakov pochádzajúcich z nášho Nadlaku, z Butína, Vukovej, Cipára (slovenské evanjelické obce), neskoršie prichádzali slovenskí žiaci z Bihora, žiaci rímskokatolíckeho vierovyznania. Chcem pripomenúť školské budovy – budovu gymnázia, pôvodne nazývanú Hungária, Hotel Slovák, v ktorom sídlila Slovenská ľudová banka, od roku 1945 to bolo Československé gymnázium, neskôr Pedagogická škola, od roku 1956 Lýceum Jána Amosa Komenského, potom Lýceum „George Coşbuc“ a dnes je to sídlo Školského strediska Jozefa Gregora Tajovského. Pripomínam tiež budovu dnešného cirkevného domu, bývalý internát po roku 1961, ktorý prispel k ubytovaniu žiakov zo spomenutých slovenských lokalít.

Keď je reč o školstve, aj dnes bývalí žiaci majú tie najkrajšie spomienky na svoje školské roky. Je to naša úprimná vďaka za všetko. Ale je to aj úprimná vďaka za námahu a obetavosť slovenských evanjelických praotcov, ktorí pochopili význam týchto budov do budúcnosti, tak tiež aj iných školských budov, ktoré dnes už nie všetky spĺňajú sväté školské poslanie. Je to moja prosba, ako i všetkých vás, priniesť vďaka všetkým tým, ktorí opustiac lavice našich škôl, išli v prvom rade najmä do Bihora, do našich slovenských evanjelických lokalít, nesúc posolstvo kultúry, výučby a vzdelania tamojších žiakov, aby sa zachovala slovenská reč a slovenská tradícia. Tiež pripomínam tých, ktorí opustili tieto lavice, išli na vysoké školy, a ukončiac štúdiá, pokračovali v živote vo svojom povolani po širšej našej vlasti. Boli to najkrajšie časy ich mladosti, snažili sa splniť svoju povinnosť, niektorí z nich zakladali si nové rodiny v nových pôsobiskách, zanechajúc minulosti rodisko, svoje zvyky, a podaktorí aj materinskú reč a evanjelické vierovyznanie. Niektorí z nich, dôjduc do dôchodku, sa vracali do rodného Nadlaku, iní zostávali vo vzdialených miestach od svojho rodiska.

Chcem pokračovať. Väčšina hovorí, že hodno rozprávať o tom svojim deťom. Ale kde sú Nadlačania? Bolo to niekedy v roku 1948, keď bolo nadšenie splniť oduševnené volanie: „Matka zem ťa volá!“ Na toto volanie opustilo svoju domovinu vyše 4 000 duší evanjelických, pravda, týka sa to aj rímskokatolíckych Slovákov. My sa dnes pýtame tiež: malo to zmysel, zachovali si svoje vierovyznanie, svoju národnosť? Dejinári možno nám na to odpovedia.

Je to jedna skutočnosť, nasleduje iná, spomínajúc tých, ktorí opustili rodný kraj, emigrujúc ilegálne do iných svetoznámych miest za lepším životom. Opytujeme sa tiež: ich dietky hovoria ešte po slovensky? Pripomínajú si ešte krásne a jedinečné chvíle detstva svojich rodičov? Ctia si ešte prameň tečúcej riečky svojho pôvodu? Áno, je to pre niektorých z nás smutný zážitok.

Pokračujeme v čase, prichádzajú zmeny i do nášho života. Mnohí z nás odchádzajú za krajším miestom, hľadajúc prácu. Je to Slovensko, ale aj iné európske krajiny. Je to dnešný trend života. Zjavila sa ruka pochopenia a naši absolventi slovenského gymnázia v Rumunsku odchádzajú na štúdiá na Slovensko, prijímúc pozhnané štátne štipendium. A po ukončení štúdií sa iba asi každý desiaty vráti do svojho rodiska. Je to niečo, čo patrí do dnešnej doby. Mnohí nechcú myslieť na tieto skutočnosti, ale je to odpoveď na to, prečo sa píše len o našej minulosti, čerpajúc z tých krásnych čias histórie dolnozemskej evanjelikov. Opytujem sa, koľkí z týchto si ešte zachovali vierovyznanie, svoju národnosť, ako aj svätú zodpovednosť za miesta, na ktorých sa narodili a potom sa hrali ako krásne dietky svojho ctihodného pôvodu.

Je to moje zamyslenie, ktoré by som rád nejakým spôsobom opísal, ale zostávajú pre mňa, ako i pre všetkých, ktorí si svoje myšlienky nájdu aj v mojom príbevu, slová nádeje povedané na začiatku skrze Jeremiáša. Odpovedia mi mnohí: je to osud menšiny vo svete.

Elena LOMENOVÁ, Austrália

predsedníčka Slovenskej spoločenskej a kultúrnej asociácie L. Štúra, Melbourne

Skúsenosti Slovenského spolku Ľudovíta Štúra v Melbourne (Austrália) v zachovávaní slovenskej identity a kultúrneho dedičstva

Slovenský spolok Ľudovíta Štúra v austrálskom Melbourne bol založený v roku 1966 na podnet slovenských emigrantov zo slovenských osád Vojvodiny, z vtedajšej Socialistickej federatívnej republiky Juhoslávie (SFRJ). Emigrácia zo SFR Juhoslávie sa začala v 60. rokoch 20. storočia a kulminovala v 70. rokoch, po ktorých slovenských emigrantov z tých oblastí bolo čoraz menej, až po 90. roky, keď sa v dôsledku rozkladu FR Juhoslávie a vojny na jej území emigrácia do Austrálie znovu rozprúdila.

Charakteristiky tých dvoch skupín vysťahovalcov sú príliš rozličné. Prvú vlnu vysťahovalcov tvorili prevažne osoby s nižším stupňom odborného vzdelania, poľnohospodári a remeselníci, ktorí sa vydali cestou lepšieho života v krajine, ktorej jazyk dostatočne neovládali, nuž aj to bola pre nich prekážka pri plnom zapojení do spoločenského života v novej krajine. Práve z tých príčin vyrástla aj túžba stretávať sa s krajanmi, medzi ktorými sa cítili viacej „doma“, čo vyvrcholilo rozhodnutím založiť spolok, ktorého pôvodné ciele – stretávať sa – sa veľmi rýchlo rozšírili aj na zachovanie materinskej reči a bohatého kultúrneho dedičstva, ako aj poskytovanie informácií v slovenskej reči.

Slovenská emigrácia z bývalej Juhoslávie na sklonku 20. storočia už pozostávala z osôb, ktoré mali odbornú kvalifikáciu nielen v oblasti remeselníctva, ale aj školstva, umenia, náboženstva, farmakológie a väčšina z nich ovládala anglický jazyk, nuž aj pracovné možnosti týchto osôb boli iného typu. Z bohatej činnosti slovenského spolku vyrástali aj jednotlivé odbočky ako tanečná, futbalová, Slovenská škola, Združenie matiek, rozhlasové vysielanie v slovenskej reči, a tak ako sa zintenzívňovala činnosť spolku, vzrastala aj potreba vlastného objektu, v ktorom by sa jeho členovia stretávali. Z dobrovoľných príspevkov a nespočetných hodín dobrovoľnej práce členov spolku vyrástol Slovenský dom, ktorý bol slávnostne otvorený 26. decembra 1981 a aktivita slovenského spolku sa ešte väčšmi rozprúdila. Každoročne sa usporadúvali tak tradičné zábavy pri príležitosti cirkevných, ale aj spoločenských sviatkov (Fašiangová zábava, Veľkonočná zábava, Hroznová zábava, Vínový bál, Ondrejská zábava, Krojová zábava, Vianoce s kultúrno-umeleckým programom, Štefanská zábava a Silvestrovská zábava), ako aj niektoré prevzaté z nového prostredia (zábava na Deň matiek a Deň otcov, Párový/Debutantský bál).

Okrem zábav vo vlastnom Slovenskom dome vedenie spolku organizovalo nespočetné pikniky, výlety a tábory, často spolu so Slovenským evanjelickým cirkevným zborom Krista Pána v Lavertone, a Združenie matiek Slovenského spolku Ľudovíta Štúra usporadúvalo priadky s výstavami ručných prác a staralo sa o kroje tanečných skupín. Na podujatiach spríjemňovala chvíle slovenská hudobná skupina, ktorej členovia sa počas rokov striedali a stále pribúdali noví mladí milovníci slovenskej hudby. V súčasnosti nám do tanca hrá hudobná skupina Zmena 5, ktorú tvoria výlučne mladí členovia: Tom Peška, Michal Oravec, Benjamin Peška, Tom Šimák, Martina Povolná a speváčka Tatiana Chrtánová.

V Slovenskom spolku Ľudovíta Štúra od jeho založenia pôsobili tanečné skupiny, ktoré svojou aktivitou prispievali spočiatku k zachovaniu kultúrneho dedičstva Slovákov z Dolnej

zeme a vďaka rozšíreniu spolupráce so súbormi a učiteľmi tanca zo Slovenskej republiky aj k zachovaniu kultúrneho dedičstva zo Slovenska. Tanečníci bývali zaradení do dvoch alebo aj troch tanečných skupín podľa veku. Úspešne vystupovali nielen na vlastných spolkových podujatiach, ale aj na podujatiach iných spoločenských združení a zúčastňovali sa na rôznych festivaloch tak v lokálnych rámcoch v štáte Viktória, ako aj v Tasmánii a v Novom Južnom Wales. Zájazdy na Slovensko a do slovenských osád Vojvodiny a vystúpenia na veľvyslanectve Slovenskej republiky predstavujú vrchol aktivity tanečných skupín.

Okrem zájazdov našich tanečných skupín slovenský spolok bol ešte častejšie hositeľom folklórnych a hudobných súborov ako Lipa, Hájenka, Ekonóm, Prvosienka, hudobná a spevácka skupina bratov Muchovcov, otca a syna Ivaškovcov zo Slovenskej republiky, súboru Koleso z bývalej Juhoslávie a najnovšie súboru Jednota z Hložian a Detvan z Vojlovice v Srbsku. Takou formou spolok zabezpečoval kontinuitu v zachovávaní slovenskej identity, v pestovaní, sprístupňovaní a prenášaní kultúrneho dedičstva už pre tretiu, ba aj štvrtú generáciu Slovákov, ktorí vlastne v materskej krajine, na Slovensku, nikdy ani nežili, a niektorí z členov ho dosiaľ nikdy nenavštívili.

Uvedené mnohopočetné aktivity je v Slovenskom spolku Ľudovíta Štúra možné usporadúvať vďaka tomu, že jeho členovia vybudovali vlastný Slovenský dom, kde sme si práve vlni počas Vianoc pripomenuli 30. výročie jeho otvorenia. V Slovenskom dome sa od samého začiatku uskutočňuje vyučovanie slovenského jazyka, a od roku 1996 je Slovenská škola Ľudovíta Štúra aj úradne registrovaná na Ministerstve školstva Viktórie ako škola jazyka etnických komunit a na účely vyučovania slovenského jazyka podľa počtu žiakov vyčleňuje určitú sumu peňazí. Slovenský spolok sa riadne zúčastňuje na Vianočných či Novoročných stretnutiach krajanov v Canberre, iniciovaných veľvyslankyňou Slovenskej republiky Dr. Annou Tureníčovou a v súčasnosti organizovaných veľvyslankyňou SR, jej Excelenciou Evou Ponomarenkovou. Jedno z podujatí, na ktoré je Slovenský spolok Ľ. Štúra veľmi hrdý, je aj organizovanie slávnostnej recepcie pri príležitosti osláv 10. výročia Slovenskej republiky na žiadosť veľvyslankyne SR Dr. Anny Tureníčovej.

Každý z doterajších predsedov slovenského spolku si iste s radosťou a hrdosťou spomínal na mnohé podujatia, ktoré pomohol organizovať, a na mnohých vzácných hostí, ktorých mal príležitosť privítať.

Predsedami Slovenského spolku Ľ. Štúra boli (v chronologickom poradí):

- Ján Beláni (1966 – 1968),
- Pavel Pálenkáš (1968),
- Pavel Peška (1968 – 1972),
- Ján Horeš (1972 – 1973),
- Ján Beláni (1973 – 1976),
- Vladimír Peška (1976),
- Ján Kulík (1976 – 1980),
- Štefan Bovdiš (1980 – 1983; 1983 – 1986; 1986 – 1989; 1989 – 1992),
- Samuel Poniger (1992 – 1995),
- Vladimír Dubovský (1995 – 1998; 1998 – 2001),
- Daniel Šuster, DrSc. (2001 – 2004; 2004 – 2007),
- Ján Horeš (2007 – 2010),
- Elena Lomenová, DrSc. (2010, terajšia predsedníčka).

Všetci uvedení predsedovia, ako aj početní členovia Slovenského spolku L. Štúra v Austrálii stále vynakladajú úsilie na zachovanie slovenskej identity, jazyka a kultúrneho dedičstva aj v takej veľkej vzdialenosti od materskej krajiny. Zdá sa, že máme na to dobré predpoklady. Veď práve my dolnozemsí Slováci zotrávame mimo materskej krajiny už vyše 250 rokov a na austrálskom kontinente už celých 45 rokov. Sme na svoj pôvod a na svoju činnosť hrdí. A môžeme sa pochváliť aj jedným nezvyčajným bohatstvom – máme až tri vlasti: vlasť našich pradedov (Slovensko), vlasť našich otcov (Juhoslávia) a vlasť našich detí (Austrália).

Vlastimil FABIŠÍK, Česká republika

predseda Folklórneho združenia Púčik, Brno

Udržiavanie a rozvíjanie slovenskej tradičnej ľudovej kultúry v Českej republike

Vážené dámy, páni, milí hostia, svet ľudovej tradície je možné pozorovať z niekoľkých hľadísk. Má svojich nekritických obdivovateľov, nepravých odporcov, ale aj trpezlivých zástancov. V kultúrnych dejinách obidvoch národov, tak slovenského, ako aj českého, sa striedajú obdobia, keď ľudová tradícia, najmä jej umelecká zložka, hrá dôležitú, niekedy dokonca prvoradú úlohu v národnej kultúre, s obdobia, keď sa na túto súčasť kultúrneho dedičstva neprávom zabúda.

Vo svojom vystúpení chcem priblížiť skutočnosti späté s uchovávaním a prezentáciou slovenského folklóru v Českej republike v ostatnom období, najmä po rozdelení Československej republiky v roku 1993 a vzniku slovenskej menšiny.

Nedá mi, aby som nenačrel trochu do histórie spoločnej vlasti Čechov a Slovákov, v ktorej korene folklórneho hnutia spadajú do druhej polovice 19. storočia, čo viedlo k stotožňovaniu s národnou kultúrou – to malo taktiež kladné jadro, ktoré zohralo nemalú úlohu v zápase o národnú svojbytnosť a existenciu. Určité vyvrcholenie tohto procesu zaznamenalo hnutie okolo Národopisnej výstavy československej v Prahe v roku 1895, keď český a slovenský národ demonštrovali svoju kultúrnu vyspelosť práve na prejavoch ľudovej kultúry. Ľudové umenie sa stávalo inšpiračným zdrojom umelcov, ktorí v ňom nachádzali impulzy pre vlastnú tvorbu.

V prvých desaťročiach 20. storočia pod vplyvom teórií odrodenosti ľudového umenia od umení tzv. vyšších spoločenských vrstiev i v dôsledku šírenia rôznych umeleckých smerov a ďalších okolností došlo k celkovému zmenšovaniu záujmu o túto súčasť národnej kultúry. V tomto období sa však objavujú aj snahy o udržanie folklórneho hnutia pri živote, čo bolo podnetom na vznik celého radu regionálnych národopisných slávností a iných akcií.

Návrat k tradíciám ľudovej kultúry, úsilie o zachovanie a ďalší rozvoj sa zintenzívnili a bohato rozvinuli v povojnovom období. V tejto súvislosti sa často hovorí o „*renesancii folklóru*“ a v protiklade s tým o „*tarche folklóru*“.

Aj keď vývoj ukázal, že význam ľudového umenia pre súčasnú kultúru nemožno podceňovať, ale rovnako ani preceňovať, je nevyhnutné znovu sa k týmto otázkam vracieť v teoretickej i praktickej rovine.

Pozrime sa, dámy a páni, na spoločné znaky folklórneho hnutia na Slovensku a v Českej republike.

Spoločná kultúrna politika, a teda aj spoločný vývoj Čechov a Slovákov sa začal formovať od vzniku Československej republiky po prvej svetovej vojne. Je nutné podotknúť, že kultúrne kontakty trvali už dávno predtým a folklór v nich hral nemalú úlohu. Veď Leoš Janáček, Karel Plicka a ďalší nedbali na hranice, tak ako nakoniec nedbá na hranice ani samotný folklór. Politické delenie tieto styky nikdy úplne neprerušilo – ani za Rakúsko-Uhorska, ani za slovenského štátu a podľa vývoja v ostatných pätnástich rokoch ani po rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky.

Najtypickejším znakom folklórneho hnutia bol rozmach hudobno-tanečného folklóru v jeho scénickej podobe. Zatiaľ čo dedinské folklórne skupiny boli priamymi pokračovateľmi pôvodných folklórnych tradícií, mestské, školské a závodné súbory išli cestou imitácie, rekonštrukcie a scénickej štylizácie folklóru. Vo väčšom počte vznikali tieto súbory na Slovensku v rokoch 1948 – 1949, na Morave a v Čechách o niečo skôr. Prudký nárast súborov, skupín a spolkov, čo sa týka počtu, ale aj čo sa týka významu v spoločenskom živote, vzbudil záujem politických a kultúrnych inštitúcií. A nech už mal politický režim s folklórom akékoľvek úmysly a plány, treba priznať, že s jeho podporou dosiahlo folklórne hnutie v Čechách aj na Slovensku nebývalý rozmach. Takže politické orgány využívali súbory, a naopak, súbory využívali politické inštitúcie, ktoré im vytvárali dobré podmienky na prácu (finančné i hmotné, publicitu, odbornú pomoc atď.). To sa, bohužiaľ, neobišlo bez rôznych deformácií v náplni práce a v umeleckom vývoji súborov, folklórnych festivalov a iných folklórnych akcií. V celom tomto politickom ovzduší a po celé toto obdobie vývoja folklórneho hnutia bojovali folklórne kolektívy (dedinské skupiny aj mestské a závodné folklórne súbory) o svoju nepokriivenú umeleckú tvár spoločne – na Slovensku aj v Česku. Vďaka spoločným súťažiam a prehliadkam sa v tomto úsilí vzájomne podporovali. Najčastejším miestom stretávania českých, moravských a slovenských súborov (každoročne a pravidelne po celé obdobie povojnového folklórneho hnutia) bol folklórny festival v Strážnici. Tu bolo možné najlepšie sledovať spoločný rozvoj, ale aj rozdiely v práci súborov. Slovenský folklór bol tiež súčasťou ďalších festivalov a slávností v Českej republike. Návštevníci folklórnych festivalov si nevedeli ani predstaviť, že by na ich podujatí chýbal slovenský folklór.

Koncom 80. rokov minulého storočia folklórne súbory a skupiny vytvorili vlastnú občiansku organizáciu na báze spolkovvej činnosti a prostredníctvom nej hájili záujmy na domácej i zahraničnej úrovni, koordinovali svoju činnosť, vytvárali podmienky na nové formy stretávania nesúťažného charakteru. Po rozdelení Československa sa hľadali nové možnosti a formy spolupráce s folklórnym hnutím na Slovensku.

Podme sa pozrieť, ako je to so slovenským folklórom v Českej republike.

Vznik slovenských súborov v Čechách môžeme zaradiť do obdobia 50. – 60. rokov minulého storočia, keď slovenskí študenti a pracovníci či už v Prahe, Brne, alebo v iných mestách boli nápomocní pri zakladaní slovenských folklórnych súborov. Vznikli súbory ako Poľana v Brne, Limbora v Prahe, Dunajec v Olomouci. Druhú rovinu základu slovenských súborov v ČR tvorili vojaci, ktorí v českých a moravských posádkach vykonávali vojenskú službu, a tak v roku 1954 v Olomouci vznikol slovenský súbor Jánošík, folklórny súbor Detvanec v Kroměříži a ďalšie armádne kolektívy a skupiny. Treťou rovinou je skutočnosť, že v mestách a dedinách, kde je väčšia koncentrácia Slovákov, vznikali slovenské skupiny zamerané na ľudovú tradíciu, ako napríklad v Chomutove folklórna skupina Skejušan. A v neposlednom rade sú to folklórni nadšenci, ktorí okolo seba združovali Slovákov žijúcich v ich okolí, a tak vznikali súbory Púčik

a Jánošíček v Brne, Dunaječek v Olomouci či Šmýkňa v Ostrave, alebo Šarvanci v Prahe, či Čučoriedky v Trinci a Hraškovci v Hradci Králové. V súčasnosti v ČR pôsobi 14 folklórnych súborov, ktoré spracovávajú výhradne slovenský folklórny materiál. Treba povedať, že ešte najmenej ďalších 17 folklórnych súborov má v repertoári tance, spevy a muziku zo Slovenska.

Slovenské folklórne kolektívy, ktoré pracujú v ČR, nemajú na ružiacich ustlané. Aj keď väčšina z nich sú členovia Folklórneho združenia ČR, chýba im odborná pomoc od fundovaných odborníkov zo Slovenska. Niektorí môžu namietajú, veď na Slovensko je to, čo by kameňom dohodil, to áno, ale kde vziať finančné zdroje na zaplatenie týchto odborníkov či choreografov.

Druhou nemenej dôležitou otázkou je krojové vybavenie týchto súborov. Musím povedať, že veľa krojov či krojových súčiastok si ušijú sami, na kolene, ale niektoré krojové súčiastky sa ani v ČR nedajú zhotoviť – a zasa sa dostávame k finančným otázkam fungovania folklórnych súborov, ktoré prezentujú slovenské ľudové umenie za hranicami Slovenska.

Slovenská menšina v ČR udržuje a rozvíja svoju kultúrnu a jazykovú identitu rôznymi formami. Jednu z rozhodujúcich foriem predstavuje tradičná ľudová kultúra, ktorú rozvíjajú najmä folklórne súbory. V rôznych mestách ČR pôsobia folklórne súbory, ktorých členovia (dnes už väčšinou Česi) sa venujú slovenskému folklóru. Ich aktivity si zaslúžia nielen obdiv a úctu, ale aj ochranu a podporu. Formou takejto podpory je aj Medzinárodný festival slovenského folklóru Jánošíkov dukát, ktorý je významným príspevkom k uplatňovaniu zásad UNESCO – Odporúčania na ochranu tradičnej kultúry a folklóru z roku 1989.

Poslaním festivalu je rozvíjať pozitívny vzťah (hlavne mladých ľudí) k tradičnej ľudovej kultúre svojho národa; podnecovať tvorivé schopnosti aktivistov folklóru, žijúcich a pôsobiacich v ČR; vytvoriť priestor na rozvoj spolupráce a výmenu skúseností medzi folklórnymi súbormi z rôznych krajín; prehĺbiť vzájomné kontakty medzi folklórnym hnutím na Slovensku a folklórnym hnutím v Českej republike; oboznámiť širokú divácku verejnosť s tvorbou folklórnych súborov, ktoré rozvíjajú a zachovávajú slovenské ľudové umenie; v neposlednom rade vytvoriť platformu na nadväzovanie medzinárodných kontaktov so súbormi v zahraničí, ktoré rozvíjajú a spracovávajú slovenské ľudové umenie.

Na festivale dostávajú priestor aj iné národnostné menšiny žijúce v ČR, a to predovšetkým formou vystúpení kolektívov, ktoré spracovávajú folklór danej národnostnej menšiny (rómska menšina, maďarská menšina, poľská menšina, grécka menšina, rusínska menšina, chorvátska menšina a ďalšie).

Súčasťou programu festivalu je už od prvého ročníka jarmok ľudových remesiel. Ukážky tradičných ľudovomeleckých remesiel sú obohatením pre návštevníkov festivalu, ktorí majú príležitosť vidieť na vlastné oči prácu majstrov ľudového remesla. Zámerom nie je len poskytnúť výrobcom ľudovomeleckých predmetov priestor na prezentáciu alebo oživiť výrobu, ale povýšiť ju na príležitosť na obohatenie domácich i zahraničných návštevníkov o poznanie krásy tradičnej ľudovomeleckej výroby a vnímať ju ako nenahraditeľné ľudové kultúrne bohatstvo. Pre návštevníkov festivalu sú pripravené aj gastronomické špeciality a tradičné jedlá z Maďarska, Poľska, Slovenska i z Českej republiky.

Spracovávanie a interpretácia jednotlivých foriem tradičnej ľudovej kultúry privádza súčasného človeka ku koreňom jeho bytia. Dáva človeku pocit kontinuity a zmyslu vlastného života. Ľudové umenie v sebe skrýva trvalé pozitívne mravné hodnoty, patrí všetkým bez rozdielu národnosti, rasy alebo náboženstva.

Slovenské folklórne súbory z ČR už jedenásť rokov majú možnosť stretnúť sa na Medzinárodnom festivale slovenského folklóru v ČR Jánošíkov dukát, ktorý pre takéto stretnutia a vzájomné poznanie organizuje Obec Slovákov v ČR a Folklórne združenie Púčík z Brna

v malebnom prostredí Valašského múzea v prírode v srdci Beskýd, v Rožnove pod Radhoštem, vždy prvý augustový víkend. Tento termín sa už hlboko vryl do kalendára folklórnych podujatí nielen v ČR a na Slovensku, ale aj medzi milovníkmi slovenského folklóru vo svete.

Prvý až jedenásty ročník festivalu sa konal pod záštitou ministra kultúry ČR a ministra kultúry SR. Nad dvanástym ročníkom prevzal záštitu veľvyslanec Slovenskej republiky v Českej republike, Jeho Excelencia Peter Brño, a námestník ministra zahraničných vecí Českej republiky pre európske záležitosti Vladimír Galuška. Nad trinástym a štrnástym ročníkom prevzala záštitu prvá dáma Slovenskej republiky, pani Silvia Gašparovičová, podpredsedníčka Senátu Parlamentu Českej republiky, pani Alena Gajdušková a hajtman Zlínskeho kraja Stanislav Mišák.

Na tomto sviatku slovenského folklóru v ČR majú folklórne súbory možnosť predstaviť svoju tvorbu, porovnať sa s inými súbormi či pobesedovať s odborníkmi. Folklórny festival Jánošíkov dukát je za štrnásť rokov trvania v ČR jedným z najvyhládavanejších festivalov, stal sa miestom stretávania Slovákov žijúcich v ČR. Snahou organizátorov – a ak dovolíte, i mojou snahou ako riaditeľa tohto folklórneho sviatku – je, aby sa tento festival stal akýmsi miestom, kde by sa mohli stretávať všetci Slováci, nielen tí, ktorí majú blízko k ľudovému umeniu. Súčasťou festivalu v širšom medzinárodnom kontexte je aj účasť slovenských spolkov a súborov z krajín, kde žijú Slováci. Nemalú úlohu pri príprave a samotnej realizácii tohto projektu zohrávajú finančné prostriedky, ktorých sa organizátorom nie vždy dostáva. Myslím si, že takýto projekt medzinárodného charakteru pre Slovákov žijúcich či už v blízkom, alebo vzdialenejšom zahraničí by si zaslúžil väčší záujem a pomoc zo strany slovenských inštitúcií, ktoré venujú pozornosť zahraničným Slovákom.

Dovoľte trochu štatistiky: Za štrnásť rokov sa na MFSF Jánošíkov dukát predstavilo 307 folklórnych súborov, čo predstavuje 10 550 účinkujúcich, 69 folklórnych súborov bolo krajan-ských z rôznych štátov Európy, kde žijú Slováci. Organizátori festivalu Jánošíkov dukát pripravili za 14 ročníkov tohto festivalu 344 rôznych programov. Podľa podkladov z Valašského múzea v prírode MFSF Jánošíkov dukát v Rožnove pod Radhoštem za trinásť rokov navštívilo 143 000 návštevníkov.

Ďalšími podujatiami, ktoré organizujú slovenské folklórne súbory v ČR, je napríklad Festival národov a národností Praha srdce národov, ktorého organizátorom je Slovenský folklórny súbor Limbora v Prahe. Folklórny súbor Šmykňa z Ostravy každoročne organizuje Slovenský bál v Ostrave. Folklórne združenie Púčik je zasa organizátorom tradičného Slovenského plesu v Brne. Slovenské súbory, ktoré pôsobia v ČR, sa predstavujú na rôznych festivaloch v ČR, ale aj v zahraničí. Na folklórnych podujatiach sa taktiež podieľa Obec Slovákov v ČR nielen ako jeden z hlavných organizátorov Jánošíkovho dukátu, ale aj festivalov v mestách, kde sídlia regionálne obce, ako napríklad v Tuchloviciach, Plzni, Karlových Varoch, Brne a v Kroměříži. K rozvoju slovenskej tradičnej kultúry v ČR veľkým dielom prispievajú aj občianske združenia, ako napríklad už spomínaná Obec Slovákov v ČR, Folklórne združenie Púčik z Brna, Slovensko-český klub, Asociácia Etnica, Klub slovenskej kultúry, Folklórne združenie v ČR, ale i mnoho ďalších jednotlivcov a osobností.

Slovenské folklórne súbory z ČR majú možnosť predstaviť sa aj divákovi na Slovensku: sú to najmä pozvania Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí na Dni zahraničných Slovákov, na Krajan-skú nedeľu v rámci Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve i dvojstranné výmenné pobyty so slovenskými súbormi či samostatné zájazdy do rôznych končín čarokrásneho Slovenska.

Dovoľte mi ešte spomenúť spoluprácu s rodnou krajinou. Musím vopred povedať, že je to môj názor a moje skúsenosti ako predsedu Folklórneho združenia Púčik, ale aj ako organizátora slovenského folklórneho festivalu Jánošíkov dukát.

V prvom rade je to spolupráca s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a s Národným osvetovým centrom v Bratislave. Spolupráca s týmito inštitúciami je veľmi dobrá. Nemôžem nespomenúť aj dobrú spoluprácu s Folkloornou úniou na Slovensku a mnohými folklórnymi súborami či jednotlivcami.

Vážené dámy, páni, milí hostia, dovoľte mi na záver poďakovať Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za doterajšiu pomoc a podporu venovanú slovenským súborom, spolkom pracujúcim v ČR, poďakovanie patrí taktiež MK SR. Poďakovanie právom patrí aj Národnému osvetovému centru a Folklornej únii na Slovensku. Dovoľm si vyjadriť presvedčenie, že spoločne nájdeme správnu cestu k zlepšeniu súčasného stavu folklóru a folklórneho hnutia medzi zahraničnými Slovákami. Buďme hrdí na svoju dedovizeň a chráňme si ju pre ďalšie generácie či už na rodnom Slovensku, alebo v krajine, v ktorej žijeme.

Ružena EGYDOVÁ BARÁNEKOVÁ, Maďarsko

predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku

Ako zostať Slovákom v Maďarsku?

Možnosti občianskej sféry v boji za udržanie slovenského národnostného povedomia • Sústavné ponižovanie, arogancia, ignorovanie • Panuje nie integrujúca, ale rozdeľovacia politika • Našou šancou na prežitie je súdržnosť, spolupráca, tolerancia a nekompromisnosť v presadzovaní svojich práv

Možnosti občianskej sféry v boji za udržanie slovenského národnostného povedomia

Ako zostať Slovákom v Maďarsku? Odpoveď na túto otázku je na prvý pohľad jednoduchá. Zostať Slovákom sa dá, len treba chcieť a využívať ústavné práva Maďarska. A prečo teda boj a prečo občianska sféra? O tom boji trochu neskôr, začneme občianskou sférou. V Maďarsku ako v jedinej krajine existuje a funguje v národnostnej oblasti nielen občianska, ale aj samosprávna sféra.

Len na vysvetlenie pojmov: samosprávna sféra predstavuje sieť miestnych a regionálnych (župných) volených zborov príslušníkov tej-ktorej národnosti, ako aj jednu celoštátnu samosprávu. Miestne štvorčlenné – v našom prípade slovenské – samosprávy si zvolili občania, ktorí sa dali registrovať, prihlásili sa na tzv. listiny slovenských národnostných voličov. Členovia miestnych slovenských samospráv potom ako elektori volili regionálne sedemčlenné samosprávy a dvadsaťdeväťčlennú Celoštátnu slovenskú samosprávu v Maďarsku. Voľby regionálnych samospráv a celoštátnej samosprávy sa konali na základe kandidačných listín, ktoré zostavili naše registrované občianske organizácie. Všetky typy národnostných samospráv majú určitú, štátom zabezpečenú finančnú podporu a – čo je tiež dôležité – za určitých podmienok môžu prevádzkovať vlastné inštitúcie, no a v neposlednom rade majú právo veta pri rozhodovaní miestnej samosprávy v otázkach týkajúcich sa národnostných inštitúcií.

Tu je vhodné vysvetliť, že v Maďarsku termín „slovenská národnostná škôlka/škola“ je zavádzajúci, skrásľujúci, keďže napríklad pod „slovenskou národnostnou materskou školou“ sa rozumejú (aj) škôlky, v ktorých celý týždeň prebieha v slovenčine iba jedna hodina, jedno zamestnanie, no a „slovenská národnostná škola“ je tá, v ktorej sa vyučuje slovenčina iba ako predmet – týždenne na štyroch hodinách. Žiaľ, počet škôl, v ktorých prebieha výučba slovenčiny, v ostatných rokoch, respektíve dvoch desaťročiach drasticky klesol.

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku je partnerom pre všetky štátne inštitúcie. Tak ona, ako aj štátne orgány by v podstate mali prizývať pri vypracovaní určitých podkladov, návrhov, uznesení atď. aj predstaviteľov našej občianskej sféry, veď tá ich zvolila. Pravda, prax je iná...

A ako je na tom slovenská národnostná občianska sféra v Maďarsku? Máme viac riadne registrovaných občianskych organizácií, ktoré pôsobia na celoštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni, respektíve sú zaregistrované aj tzv. volebné zoskupenia. Ja budem hovoriť konkrétne o Zväze Slovákov v Maďarsku, najväčšej a najstaršej slovenskej občianskej organizácii u nás, ktorá počas 64-ročnej existencie urobila mnohé veľmi závažné kroky. Spomeniem aspoň tie najdôležitejšie: ZSM založil Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku; vytvoril sieť miestnych organizácií, pobočiek zväzu a odborné výbory či sekcie; vybudoval štruktúru celoštátnych súťažných prehliadok – Slovenský škovránok pre spevácke, folklórne a hudobné skupiny, Slovenské spievanky a veršovačky pre deti a mládež; pravidelne usporadúva jedinečné, dnes už legendárne stretnutia v slovenskom Hronci; je organizátorom takých dôležitých, významných podujatí, ako napríklad konferencie pod názvom Ako ďalej, Slováci v Maďarsku?, odborných školení pre pedagógov i vedúcich ohotníckych kultúrnych súborov atď.

Kto a za akých podmienok v organizácii pracuje? ZSM má kanceláriu v Budapešti, ktorú si prenajíma od Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, a platí v podstate len náklady za používanie elektriny, plynu, vody a telefónu. Naša celoštátna organizácia nemá platených zamestnancov. Celá práca sa uskutočňuje na báze dobrovoľnosti. Nakoniec volení predstavitelia si boli a sú si toho aj vedomí. Lenže financie na uvedené, často skutočne veľkolepé aktivity a akcie sa získavajú na základe žiadostí adresovaných fondom a tie rozhodujú podľa neznámych, respektíve nie dosť transparentných pravidiel a z časového hľadiska tak, že aj v minulom roku ZSM získal financie až koncom novembra. V čase, keď nám už dávno vyplí všetko, čo sa vypnúť dalo, a celý chod sme zabezpečovali z vlastných financií – na úkor vlastného i rodinného rozpočtu.

Možno ani tento fakt nie je najdôležitejší, odzrkadľuje však postavenie slovenskej národnostnej občianskej sféry v Maďarsku. Jej existencia je ozajstným bojom o prežitie a bojom s vlastnými psychickými aj fyzickými silami. Prečo psychickými? Sústavné ponižovanie, arogancia, ignorovanie je príliš častý jav. Veď ako možno nazvať fakt, že Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku nás ani raz nepozvala na spoločné rokovanie, že na konferencii o národnostiach žijúcich na území Maďarska, ktorá sa konala v maďarskom parlamente, boli predsedovia jednotlivých sekcií výlučne Maďari zo zahraničia, že financie na fungovanie sú z roka na rok podstatne nižšie, články o činnosti ZSM v jedinom celoštátnom slovenskom periodiku, „týždenníku Slovákov v Maďarsku“ sú čoraz zriedkavejšie atď. atď.

Toto je naozaj boj, tvrdý boj o prežitie. A to sa už netýka „iba“ ďalšej existencie ZSM. Hovorím aj o slovenskej národnosti v Maďarsku. Ako prežiť, keď nielen medzi Maďarmi, ale aj medzi Slovákami panuje nie integrujúca, ale rozdeľovacia politika; keď okrem Slovenska nás – ani v politickej rovine – nepovažujú za partnerov; keď sa vedie voči nám tzv. vyhľadzovacia politika; keď v štátnych médiách sa hovorí len o Maďaroch v zahraničí a o domácich

národnostiach len výnimočne; keď vysielanie slovenského magazínu Domovina vo verejnoprávnej Maďarskej televízii je v najnevýhovujúcejšom vysielacom čase; keď ešte aj zasadnutia samospráv musia byť (nie z vôle slovenských poslancov) v maďarskom jazyku; ako teda prežiť, keď vládne neistota a obavy z budúcnosti...

Tých problémových „keď“ je tu veľmi veľa. Snáď najväčším problémom je predsa to, že na to neupozorňujú kompetentní. Radšej sa tvária, že „situácia je vážna, nie však kritická“. Hovoria skôr o pozitívach, ktoré sa, pochopiteľne, tiež nájdu, lenže ich je vzhľadom na reálnu situáciu neporovnateľne menej. Čo nám teda zostáva? To, čo doteraz: každodenný boj o slovenský jazyk, o slovenskú kultúru, o každého človeka, ktorý sa nielen cíti byť Slovákom, ale ktorí si uvedomuje, že je pre svoju národnosť dôležitý, potrebný a je ochotný pre ňu niečo aj urobiť. Staršia generácia to ešte takto cíti, mladšej to však musíme prízvukovať, že slová o budúcnosti v ich rukách nie sú len akýsi staromódny slogan, ale tá najrealistickejšia realita. Vieme, že ani oni to nemajú ľahké, veď zvonku od malička počujú veľké reči takmer výlučne iba o Maďaroch, maďarskej histórii, maďarskej ceste a podobne. Musíme ich presvedčiť, že existuje aj naša cesta, cesta Slovákov, Slovákov v Maďarsku. K tomu však musí prispieť aj Slovensko. Starostlivosť o svoju (našu) národnosť nie je len vnútroštátnou záležitosťou, je tiež záležitosťou materskej krajiny.

Na príslušných fórach a úradoch sa konštatuje, že Slováci skoro vo všetkých štátoch, v ktorých žijú, predstavujú rozhádané komunity. Konštatovanie je málo. Bolo by treba vypracovať program na prekonanie tohto stavu, počnúc reálnymi situačnými správami až po riešenie vnútro-slovenských problémov. Nie direktívnym spôsobom. Mala by predsa existovať nejaká inštitucionalizovaná forma, kde by sa aj o našich slovensko-slovenských problémoch malo hovoriť, diskutovať a hľadať riešenie. Výsledky takéhoto spoločného a otvoreného uvažovania by potom mali slúžiť aj ako podklad na medzinárodné rokovania v oblasti starostlivosti o národnosti.

Ako veľmi pozitívny príklad musím uviesť finančnú podporu, ktorú na základe medzinárodnej slovensko-maďarskej dohody v oblasti starostlivosti o národnostné menšiny v oblasti kultúry a vzdelávania poskytuje každoročne vláda SR Verejnoprospešnej nadácii ZSM. Presná polovica finančnej podpory je venovaná deťom a mládeži slovenskej národnosti. V rámci školy v prírode pod názvom Poznaj svoje korene sa celé triedy vo viacerých turnusoch v Hronci na Slovensku intenzívne zdokonaľujú v slovenskom jazyku, spoznávajú históriu, kultúru a prírodné krásy Slovenska. S jediným cieľom: získať, respektíve prehĺbiť svoj citový vzťah k Slovensku a slovenskosti vôbec, uvedomiť si a byť hrdí na svoju príslušnosť k slovenskej národnosti. Ide o ojedinelý a mimoriadne dôležitý projekt, ktorého výsledky sú viac ako pozitívne. Možno by bolo treba uvažovať aj o zapojení detí z iných krajín do tohto projektu.

Ak by som mala zhrnúť podstatu do jednej vety: našou šancou na prežitie (nielen v Maďarsku) je súdržnosť, spolupráca, tolerancia a nekompromisnosť v presadzovaní svojich práv.

Juraj ANDO, Maďarsko

Celoštátna slovenská samospráva

Ako sa stará Celoštátna slovenská samospráva o slovenské národopisné zbierky v Maďarsku?

„Sme bohatá národnosť! Hovoria to občas o nás naši hostia zo Slovenska, slovenskí krajanovia z rôznych kútov sveta, ale aj príslušníci iných národností či väčšinového národa v Maďarsku. Občas, keď si pozrú naše slovenské ľudové pamätné domy v Békešskej Čabe, Malom Kereši, vo Veňarci či Fizéri alebo putujú po piatich rôznych národopisných zbierkach v Slovenskom Komlóši. A ešte keď počujú, že takýchto máme v krajine spolu do šesťdesiat!“ – týmito slovami vypravil na cestu dvojjazyčnú knihu *Slovenské národopisné zbierky v Maďarsku* predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy Ján Fuzik.

Vznik tých „múzeí“, ktoré predstavujú ľudovú kultúru Slovákov v Maďarsku, súvisí s celoštátnym vlastivedným – národopisným hnutím v 60. až 70. rokoch 20. storočia, keď sa záujem o tradičnú ľudovú kultúru dostal do popredia. Vtedy sa zakladali ľudové spevácke a tanečné skupiny, konali sa celoštátne súťaže, zapisovali a zdokumentovali sa folklórne tradície, ľudová vzdelanosť, zbierali sa národopisné, predmety spojené s miestnou históriou, ktoré sa umiestňovali v starých budovách, predstavujúcich charakteristickú tradičnú ľudovú architektúru danej lokality. Prvé takéto miestnohistorické národopisné „múzeá“ v Slováckmi obývaných osadách v Maďarsku vznikli vo Veľkej Tarči (1960) a v Kestúci (1964). Prvé slovenské homogénne národopisné zbierky, uložené v objektoch ľudovej architektúry, zahŕňovali ľudové kultúrne dedičstvo danej osady. Pod názvom „oblastné domy“ boli otvorené v Slovenskom Komlóši (1972), v Békešskej Čabe (1972), v Sarvaši (1975), v Malom Kereši (1977). Záujem o ľudovú kultúru nepretržite rástol, počet slovenských národopisných zbierok v Maďarsku sa zvyšoval. Časom sa ukázala potreba zmapovať tieto zbierky. V roku 1990 vznikol v Békešskej Čabe *Výskumný ústav Slovákov*, ktorý vedeckými metódami a usmerňovaním prispieval k zachovaniu a mapovaniu pamiatok ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku.

S týmto cieľom uzrela svetlo publikácia Ondreja Krupu *Pamätné ľudové domy, zbierky, dedinské múzeá*, v ktorej sa prvý raz sumarizujúco podáva úplný prehľad slovenských pamätných ľudových domov a zbierok v Maďarsku, registrovaných v roku 1996 – vtedy ich bolo 26.

Druhá vlna zakladania slovenských národopisných miestnohistorických zbierok siaha do nedávnej minulosti, pamätné ľudové domy, dedinské múzeá, oblastné domy masovo vznikali celkom na začiatku 21. storočia. Nárast počtu zbierok súvisí jednak s oživením aktivít civilných národnostných organizácií a jednak s posilnením slovenských obecných samospráv.

V súčasnosti na území Maďarskej republiky existuje spolu asi 300 – 350 *pamätných domov* (expozícií v objekte ľudovej architektúry). Medzi týmito oblastnými domami a národopisnými zbierkami sa vyskytujú v značnom počte tie, ktoré predstavujú ľudovú kultúru národností v Maďarsku. Spomedzi domácich národností majú najviac múzeí ľudovej kultúry Nemci a Slováci. Slovenské národopisné zbierky v Maďarsku sa nachádzajú v 11 župách v 49 lokalitách, v roku 2009 ich bolo 57, dnes máme vyše 60 takýchto domov. Na účely ich záujmového zastúpenia a odborného koordinovania práce sa *Celoštátna slovenská samospráva* 12. decembra 2003 rozhodla založiť **obchodnú spoločnosť** – *Verejnoprospešnú spoločnosť služieb a zúčtovania*

nehnutelností Legatum, ktorej hlavnou úlohou bolo prevádzkovanie a spravovanie slovenských národopisných zbierok, ktoré sú v správe miestnych menšinových samospráv. Legatum podporuje rozvoj oblastných domov, ako aj zachovanie národopisných zbierok. Spoločnosť funguje s finančnou podporou Maďarska a Celoštátnej slovenskej samosprávy.

Verejnoprospešná spoločnosť začala fungovať v roku 2004. Jej sídlo sa nachádza v Budapešti v sídle Celoštátnej slovenskej samosprávy. Od začiatku svojho fungovania musela riešiť problémy zakladateľov a prevádzkovateľov oblastných domov. Boli to predovšetkým otázky právneho, vlastníckeho a odborného charakteru. Slovenské oblastné domy majú podobné problémy ako všetky ostatné v Maďarsku. Týkajú sa najmä vlastníctva, povolenia na fungovanie, na údržbu a zachovanie budovy a zbierky, ďalej sa týkajú prevádzkovania, výstav, otváracieho času, vstupného, poplačných zariadení, odmien, miezd správcov, propagačných materiálov.

Odborná práca verejnoprospešnej spoločnosti sa koncentruje na muzeologickú, ekonomickú (poskytovanie finančnej podpory) a právnu oblasť, súvisiacu s prevádzkovaním slovenských národopisných zbierok. V muzeologickej oblasti sa práca zameriava na poskytovanie odbornej pomoci pri umiestnení, vytvorení výstav, reštaurovaní, pri vedení evidencií a rekonštruovaní domov. Odbornú prácu a vedenie spoločnosti vykonáva výkonný riaditeľ, národopisár, člen predsedníctva *Združení oblastných domov v Maďarsku* Juraj Ando, právnu oblasť má na starosti Dr. Ondrej Horváth, ekonomiku Marta Feketová, administratívne úlohy Ester Lamiová.

Strategickým cieľom (Mission Statement) obchodnej spoločnosti Legatum je, *aby v prevádzkovaní skryté možnosti sa čím lepšie využili v záujme Slovákov žijúcich v Maďarsku a aby sa prevádzkovanie slovenských národopisných zbierok v Maďarsku uskutočňovalo takým spôsobom, aby to zodpovedalo najmodernejším odborným výzvam doby a aby to vyhovovalo turistickým požiadavkám.*

Hlavné úlohy spoločnosti sú:

I. prevádzkovanie spoločnosti,

II. podnikateľská činnosť

(zužitkovanie nehnuteľností, vedecké práce, vydateľská činnosť, turistika atď.),

III. prevádzkovanie vlastného pamiatkového domu

Oblastný dom zemplínskych Slovákov,

IV. odborná pomoc národopisným zbierkam,

V. konferencie, odborné semináre,

VI. vydateľská činnosť

(vydávanie týždenníka Slovákov v Maďarsku *Ludové noviny*, vlastné publikácie),

VII. založenie Verejnoprospešnej nadácie Za Slovákov v Maďarsku.

Na riešenie otázok súvisiacich so slovenskými oblastnými domami a národopisnými zbierkami verejnoprospešná spoločnosť Legatum, neskôr Nezisková verejnoprospešná s. r. o. Legatum organizuje každoročne celoštátne konferencie pre vedúcich oblastných domov. Každá takáto konferencia je zameraná na odbornú tému týkajúcu sa danej problematiky a na záver každej konferencie sa prijme odborný program spoločnosti s určením oblasti zamerania podpory na daný rok. V roku 2003 bola téma konferencie *Hodnoty bez ochrany*, v roku 2004 v Sudiciach téma *Oblastné domy pre návštevníkov (Úloha marketingu v oblastných domoch)*, v roku 2005 v Šárišape téma *Ničiace sa hodnoty (reštaurovanie národopisných predmetov)*, v roku 2007 v Ečeri téma *Zrátanie hodnôt (Inventár národopisných predmetov)*. V roku 2008 spoločnosť organizovala ôsmu celoštátnu konferenciu vedúcich slovenských ľudových pamätných domov v Kestúci na tému *Hodnoty ľudového staviteľstva – Zachovanie ľudových domov domácim spôsobom*. Celoštátna konferencia v roku 2009 sa konala v *Dunaegyháze* na tému *Oblastný dom*

je výklad obce. V roku 2010 v Tatabáni-Bánhide na tému *Mám povolenie na muzeálnu činnosť*. V roku 2012 sa v obci Šóškút organizovala odborná konferencia pod názvom *Prečo je dobré organizovať podujatie práve v pamätnom dome*.

Okrem konferencií spoločnosť organizuje aj doškoľovanie pre prevádzkovateľov národopisných zbierok vo forme seminárov.

Regionálne semináre:

Orosláň – *Ludové staviteľstvo* (2007),

Békéš – *Obchodná spoločnosť Legatum* (2009),

Pišpek – *Muzeálna pedagogika v pamätných domoch* (2010).

Nezisková verejnoprospešná s. r. o. Legatum poskytuje aj významnú finančnú podporu pre slovenské zbierky. V roku 2004 dostalo podporu 12 slovenských národopisných zbierok podľa cieľov určených na predchádzajúcej konferencii, v rámci rekonštrukcie domov a dotovania správcov. V roku 2005 spoločnosť podporovala 10 domov so zámerom vybudovať poplašné zariadenia a popritom zaplatila ročné prevádzkové náklady 2 domov a mzdy 8 správcov. V roku 2006 na základe rozhodnutia konferencie v Šárišápe v roku 2005 dostalo 30 domov príspevok na reštaurovanie, zachovanie zbierky. Okrem toho 3 domy dostali príspevok na údržbu. V roku 2007 spoločnosť podporila 6 oblastných domov, okrem toho každá národopisná zbierka dostala sériu odbornej publikácie *Maďarskej národopisnej spoločnosti – Národopis Slovákov v Maďarsku* a inventárnu knihu. V roku 2008 finančne podporila 14 národopisných zbierok, 4 z nich dostali figuríny muža a ženy na prezentáciu ľudového odevu danej lokality. V roku 2009 spoločnosť finančne podporovala nasledujúce zbierky: Orosláň, Ečer, Terany, Veľká Tarča, Išaseg. V roku 2010 spoločnosť finančne podporovala zbierky: Alkár, Síleš, Terany, Sarvaš, Hollóháza, Lucina, Šóškút, Malý Kereš, Vaňarec, v rokoch 2011 – 2012 obchodná spoločnosť poskytla značnú finančnú podporu na rekonštrukciu pamätných domov.

Spoločnosť Legatum prevádzkuje aj vlastnú národopisnú zbierku. V roku 2005 Celostátna slovenská samospráva zainvestovala do vlastného oblastného domu a tak sa zakúpila nehnuteľnosť v Baňačke a vzniklo „múzeum“ – *Oblastný dom zemplínskych Slovákov*. Dom bol slávnostne odovzdaný 16. septembra 2006, zbieranie národopisného materiálu a zariadenie domu realizovala Anna Bacskaiová s aktívnymi miestnymi obyvateľmi.

V živote spoločnosti zohráva významnú úlohu vydateľská činnosť. Spoločnosť pripravuje a vydáva propagačné materiály pre slovenské oblastné domy, národopisné zbierky v jednotnej forme. Farebné viacstranové leporelá pre každý oblastný dom s informáciami o miestnej histórii a zbierke, ako aj ďalšími užitočnými informáciami sa vydávajú prieběžne. Každé leporelo má náklad 5 000 kusov, má aj vložku, na ktorej sa nachádzajú kulinárske informácie po maďarsky, ako aj v miestnom nárečí. Doteraz vydané leporelá: *Čabiansky slovenský oblastný dom (Čabajská klobása)*, *Čabiansky „sálas“ a expozícia pestovania obilia (Cigánka)*, *Slovenský oblastný dom, Slovenský Komlós (Kvasienka – cestoviny na pare)*, *„Sálašské“ múzeum, Slovenský Komlós (Barania kapusta)*, *Slovenský pamätný dom, Malý Kereš (Snehovie lopty)*, *Pamiatkový dom – Orosláň (Zatrepaná krumplová polévka)*.

Verejnoprospešná spoločnosť má od roku 2007 vlastné samostatné farebné periodikum. V každej časti predstavuje 12 slovenských národopisných zbierok v Maďarsku, uverejňuje odbornú štúdiu i zoznam všetkých slovenských oblastných domov, národopisných zbierok s dôležitými informáciami (adresa, telefón, otváracie hodiny atď.), ktoré fungovali v danom roku. (*LEGATUM 2008. Verejnoprospešná spoločnosť služieb a využitia nehnuteľností. Budapešť – Békešská Čaba. 64. LEGATUM 2009. Verejnoprospešná spoločnosť služieb a využitia nehnuteľností. Budapešť – Békešská Čaba. 72.*)

Vo vydavateľskej oblasti najobsiahlejšou prácou Neziskovej verejnoprospešnej s. r. o. Legatum je vlastná dvojazyčná (slovensko-maďarská) publikácia *Juraj Ando, Dr. Ondrej Horváth: Slovenské národopisné zbierky v Maďarsku – Szlovák néprajzi gyűjtemények Magyarországon, LEGATUM 2009, Budapešť – Békešská Čaba, 168.*, v ktorej sú predstavené všetky súčasné slovenské národopisné zbierky v Maďarskej republike. V roku 2007 sa začala príprava tejto populárno-odbornej publikácie, ktorá zmapovala výskyt slovenských národopisných zbierok v Maďarsku. Paralelne s tým prebiehalo i bádanie dejín tých lokalít, kde sa nachádzajú tieto zbierky. Bádateľskú prácu vykonali etnograf Juraj Ando a právnik Ondrej Horváth. Po ročnom výskume sa zistilo, že na území Maďarskej republiky sa nachádza 57 slovenských národopisných zbierok v týchto župách: Bácsko-malokumánskej, Belehradskej, Békešskej, Boršodsko-avovsko-zemplínskej, Čongrádskej, Hevešskej, Komárňansko-ostrihomskej, Novohradskej, Peštianskej, Sabolčsko-satmársko-berežskej a Vespřemskej. Ich počet z roka na rok rastie, v súčasnosti ich máme vyše šesťdesiat!

Jarmila STOJMIROVIĆ, Srbsko

riaditeľka Knižnice Štefana Homolu, Báčsky Petrovec

Knižnica Štefana Homolu v Báčskom Petrovci a jej význam pre kultúru a kultúrne dedičstvo Slovákov vo Vojvodine a v Srbsku

Knižnica v Báčskom Petrovci s takmer 170-ročnou tradíciou je jedným zo svojráznych symbolov kultúrnych a osvetových snáh dolnozemsých Slovákov.

Prvú knižnicu a nedeľnú školu sto rokov po príchode Slovákov do Báčskeho Petrovca (v roku 1845) založil Štefan Homola, narodený v Revúcej na Slovensku, ktorý prišiel za kaplána k tunajšiemu kňazovi.

Nedeľná škola spolu s knižnicou v polovici 19. storočia bola významnou verejnou inštitúciou na vzdelávanie a kultúrne pozdvihnutie Petrovčanov a posilňovanie ich národného povedomia, škola na prelome 19. a 20. storočia zanikla, knižnica prežila. Druhé obdobie pôsobenia knižnice bolo späť so založením Matice slovenskej v Južoslávii v roku 1932, keď sa stala matičnou knižnicou. Prežila i zánik Matice v roku 1948 a vstúpila do tretieho obdobia svojho pôsobenia pod rozličnými menami a strechami. V roku 1996 sa začalo štvrté obdobie činnosti, odvtedy funguje samostatne pod menom Knižnica Štefana Homolu. V roku 2011 Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny vyhlásila Knižnicu Štefana Homolu za inštitúciu osobitného významu pre slovenskú národnostnú menšinu, lebo je v súčasnosti najväčšou knižnicou vo Vojvodine a v Srbsku s vyše 50-tisícovým knižným fondom prevažne v slovenskom jazyku, a zároveň je najstaršou knižnicou, ktorú založili Slováci mimo Slovenska, a jednou z najstarších knižníc v Srbsku vôbec.

Knižnica disponuje aj nemaleým počtom starých a vzácnych kníh písaných v latinčine, maďarčine, nemčine, češtine, slovenčine a v iných jazykoch (najstaršia kniha je z konca 17. storočia v latinčine). Tieto knihy sú vlastne zachované zostatky pôvodnej knižnice a knižníc viace-

rych spolkov a inštitúcií, ktoré zanikli a ich knižné fondy boli venované Homolovej knižnici: napríklad knižnica Hospodárskej školy, Slovenského roľníckeho združenia, knižnica Priemyselného čítacieho kruhu, knižnica Matice slovenskej, ale i rozličné dary jednotlivcov...

V rámci knižnice sa buduje aj osobitný fond – regionálna zbierka, ktorá pozostáva z tlačeného, rukopisného a iného materiálu, ktorý autorsky, tematicky alebo iným spôsobom súvisí s Petrovcom, ale i so slovenskou národnosťou vo Vojvodine, respektíve v Srbsku.

O uvedenú regionálnu zbierku a slovaciká, ktoré obsahuje, prejavila záujem i Slovenská národná knižnica v Martine, pracovisko bibliografie Zahraničné slovaciká, ktoré sa zaujíma o publikácie Slovákov v zahraničí a venuje pozornosť knižniciam v zahraničí, zbierajúcim a sprístupňujúcim slovacikálne dokumenty. V tom zmysle sa nadviazala spolupráca a v roku 2008 podpísala dohoda o spolupráci medzi Slovenskou národnou knižnicou v Martine a našou knižnicou. Prvoradou úlohou vyplývajúcou z tejto spolupráce, na splnení ktorej pracovníčky knižnice pracujú, je pripraviť elektronický katalóg našej knižnice a napojiť ho na portál ku knižniciam a zbierkam slovenských knižníc „Slovenská knižnica“, ktorý je súčasťou Európskej knižnice. Spoluprácu podporila Národná knižnica v Belehrade a Knižnica Matice srbskej v Novom Sade. Pokiaľ ide o elektronické spracovanie kníh, prvé kroky sa urobili nielen vďaka odbornej, morálnej a nepriamo aj finančnej podpore SNK v Martine, ale aj vďaka finančnej podpore Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý pozitívne hodnotí pôsobenie našej ustanovizne. V tomto segmente sa doteraz urobilo neveľa, hodne treba ešte urobiť, ale pomoc, ktorú našej ustanovizni poskytujú SNK a ÚSZZ, je vzácna a veľmi si ju vážime.

Nevyhnutná je digitalizácia jednotlivých novín a časopisov, ktoré vychádzali a vychádzajú vo Vojvodine, respektíve v Srbsku v slovenskom jazyku, a máme ich uchované v našej regionálnej zbierke (Dolnozemskej Slováč, Národná jednota, Hlas ľudu, kalendáre, Nový život...). Skrýva sa v nich bohaté, nevyčerpatelne žriedlo informácií a významné sú predovšetkým pre historikov, kultúrnych dejateľov, žurnalistov, študentov atď., ktorí tieto zdroje veľmi často využívajú. Digitalizácia by umožnila ich sprístupnenie všetkým, čo by v budúcnosti mali o ne záujem, pretože mnohé z nich sú v pomerne chatrnom stave. V tomto zmysle každá pomoc, odborná, technická i finančná, bude vítaná.

Aby knižnica aj v budúcnosti bola knižnicou s väčšinovým fondom v slovenskom jazyku, pre našu ustanovizňu je veľmi dôležité pestovať kontakt s materským štátom, stále obohacovať knižný fond o nové tituly, a to predovšetkým zaobstarávaním kníh zo Slovenska (beletria slovenských autorov i prekladová, odborná literatúra, encyklopédie a slovníky, knihy pre deti...). Knihy z nášho fondu využívajú všetky vekové kategórie, čitatelia rozličnej vzdelanostnej i pohlavnej štruktúry, takže prioritou je zaobstarať ich pre početných používateľov služieb knižnice.

Zaujíma nás, či je nejaká možnosť, keďže naša knižnica je určitým spôsobom aj súčasťou SNK v Martine, aby sa dostala na zoznam tých knižníc, ktoré získavajú povinné exempláre. Eventuálne aby knihy získavala prostredníctvom SNK, ktorá by mohla dostávať o jeden povinný exemplár jednotlivých kníh viac. My by sme si vybrali tituly, o ktoré by sme mali záujem (knihy z niektorých vydavateľstiev – Slovenská akadémia vied, Mladé letá, Literárne informačné centrum, Ikar a i.). Knižnú výmenu, ako sa pôvodne plánovalo a krátko aj realizovalo, naša knižnica so SNK pravidelne robiť nemôže, lebo nedisponujeme dostatočnými finančnými prostriedkami na také účely.

O časopisy vydávané na Slovensku prejavujú členovia knižnice veľký záujem. Niekoľko posledných rokov predplatné pravidelne vybavujeme vďaka prostriedkom získaným z ÚSZZ. Faktúrou hradíme nielen predplatné na jednotlivé časopisy, ale aj poštové náklady, ktoré sú enormne vysoké. Zaujíma nás, či je možnosť pravidelne prepravovať jednotlivé časopisy do

Srbska diplomatickou poštou prostredníctvom Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Belehrade. Ušetrili by sa tak značné prostriedky, mohli by sme nakúpiť viacej časopisov za rovnaké peniaze a ošoh by bol obojstranný – informácie o Slovensku by sa do zahraničia širili naďalej a čitatelia by mali veľkú radosť a pôžitok nielen z čítania kníh, ale aj časopisov.

Toto sú iba niektoré naše námety, naše rozmýšľanie nahlas, zaujíma nás, či je možná ich realizácia v rámci štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí. Dovoľte mi pri tejto príležitosti vyjadriť vďaka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za doteraz poskytnutú finančnú pomoc našej ustanovizni, v ktorej vynakladáme úsilie, ďalej za hranicami materského štátu, o záchranu nášho kultúrneho dedičstva pre budúce generácie.

Michael KAŇA,

konateľ Výboru storočnice Gorazda Zvonického

Vážení pán predseda, vážené predsedníctvo, milí krajanovia!

Pozdravujem vás na tejto konferencii ako člen slovenského výboru, ktorý sa chystá osláviť storočnicu narodenia básnika Gorazda Zvonického. Doménou našej doby sú rôzne oslavy, významné podujatia, okrúhle výročia a významné jubileá. Keby sme ich chceli všetky vymenovať, potrebovali by sme na to možno aj niekoľko hodín. Počuli sme ich už tu viacero. Je tu určitá fermentácia v relatívne staro-mladom slovenskom národe, ktorý hľadal svoju identitu a doteraz nebol navonok veľmi známy.

Preto by som chcel, vážení prítomní, priblížiť aj vám **dve vzácne jubileá**, ktoré sa týkajú určite celého Slovenska, pretože obaja aktéri zanechali viditeľné stopy pre Slovensko a Slovákov doma i v zahraničí. O koho vlastne ide?

Jedným vzácnym jubilantom je básnik **Gorazd Zvonický**, ktorý sa narodil pred sto rokmi v Michalovciach a celý svoj plodný básnický život prežil v exile. A druhým jubilantom je **Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda v Ríme**, ktorý na budúci rok bude oslavovať päťdesiat rokov od svojho vzniku.

Gorazd Zvonický a Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda sú ako spojené nádoby, ktoré nemožno od seba oddeliť, pretože splynuli a vytvorili jeden celok. Ktokoľvek v tom čase žil, v Taliansku v Ríme alebo medzi Slovákami v podtatranskej vlasti, či už v Európe, alebo v Amerike, a či v Austrálii a alebo inde v exile, keď sa spomenulo meno Gorazda Zvonického, nutne sa spomenul aj Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda a naopak.

Gorazd Zvonický, vlastným menom Andrej Šándor, sa narodil v Močaranoch (časť Michaloviec). Jeho otec odišiel do Ameriky, tak ako aj dnes mnohí Slováci a Slovenky odchádzajú na zárobky, musel opustiť krajinu a šiel do sveta. Andrej Šándor musel štúdiá niekoľkokrát prerušiť z rôznych dôvodov, no vo svojom predsavzatí vytrval až do konca a ako 35-ročného ho vysvätili za kňaza. Ako mladý kňaz pracoval jeden čas v Trnave na biskupskom gymnáziu, ktorý však zakrátko v pohnutých povojnových časoch zrušila štátna vrchnosť. Po zrušení tohto pôsobiska ho ako mladého kňaza prideliť na saleziánsku faru do Michaloviec, kde vyučoval náboženstvo na tom istom gymnáziu, ktoré kedysi ako murár staval. V roku 1950 toto takisto

zlikvidovala štátna vrchnosť a všetkých rehoľníkov nasilu odviekli a uväznili v kláštore v Podolínci, odkiaľ mladý Andrej, alias Gorazd Zvonický, nenápadne zmizol na pravé poľudnie a v krátkom čase prešiel cez hranice cez riekú Moravu. Istý čas sa zdržiaval v Rakúsku, potom v Taliansku a nakoniec ho jeho rehoľní predstavení poslali do Buenos Aires (Argentína), kde pobudol dvanásť rokov. V roku 1963, keď mal presne päťdesiat, ho na žiadosť slovenských saleziánov pozvali do Ríma, aby posilnil pedagogický zbor na slovenskom gymnázii, ktoré bolo ešte vo fáze budovania. Tu na tomto slovenskom gymnázii vytvoril prakticky takmer všetky svoje zbierky.

Druhým jubilantom je Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda v Ríme. Do slovenského gymnázia pri Slovenskom ústave svätého Cyrila a Metoda v Ríme prichádzali chlapci zo slovenských rodín z celého slobodného sveta: z Kanady, USA, z Francúzska, Švajčiarska, z Belgicka, Nemecka, ale prevažne z bývalej Juhoslávie. Boli to chlapci zo slovenských rodín, ktoré krátko po vojne emigrovali na Západ, kým chlapci z bývalej Juhoslávie boli prevažne z chudobných slovenských rodín. Hodno spomenúť obec Selenča, odkiaľ prišlo študovať na Slovenské gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Ríme až štyridsať mladíkov, ako aj obce Josipovac a Jelisavac. Z týchto študentov slovenský ústav nepriamo vychoval učiteľov a profesorov slovenského jazyka, širiteľov slovenskej kultúry a buditeľov slovenského povedomia v regióne východnej Slavónie.

Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda mal v stanovách štyri hlavné činnosti:

1. kňazský dorast (Malý seminár),
2. vydavateľskú činnosť,
3. duchovno-pastoračnú činnosť medzi Slovákami roztrúsenými vo svete a
4. venovať sa Slovákom a Slovenkám, ktorí prichádzali na púť do Ríma.

Počas päťdesiatročného jestvovania Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme plnil a dodnes plní tieto stanovené činnosti. Osobitnú pozornosť by bolo treba venovať jeho vydavateľskej činnosti, pretože tu počas totality vyšli vzácne diela, ktoré by azda nikdy neboli uzreli svetlo sveta.

Oslavy storočnice narodenia básnika Gorazda Zvonického sú už v prípravnej fáze v jeho rodnom meste Michalovciach, ako aj v Taliansku a inde.

O zlatom jubileu Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda sa pripravuje medzinárodná konferencia, na ktorú budú pozvané osobnosti z celého sveta.

Andrej KURIC, Chorvátsko

predseda Zväzu Slovákov v Chorvátsku – slovenská národnostná menšina v Chorvátsku

Hlavný nositeľ národnej identity každého národa je jeho kultúra. Predstavitelia slovenskej národnostnej menšiny v Chorvátsku (spolky, matice) boli a sú nositeľmi a tvorcami bohatstva ľudového umenia, folklóru, vyspelého amatérskeho divadla a iných aktivít, ktoré obohacujú chorvátsku spoločensko-kultúrnu sféru. No hlavné ťažisko národnej slovenskej identity a kultúrnej sebareflexie – vnímané prostredníctvom prezentácie – spočívalo v minulosti takmer vý-

lučne v ľudovej kultúre a vo folklóre. A s istotou môžeme povedať: keby si Slováci v Chorvátsku nepestovali zvyky a obyčaje svojich predkov a keby nebolo folklóru (tance, spevy, hudba), ktorý sa pestoval v slovenských spolkoch, v mnohých osadách by dnes vôbec nebolo Slovákov.

Vedúci slovenských spolkov a kultúrno-umeleckých spolkov si ani neuvedomovali, aký kus vlasteneckej práce vykonali na roli dedičnej. Ochotníkom zo spolkov musíme byť povďační, že naša slovenská národnostná menšina ešte žije. Hoci je počtom malá, predsa spestruje kolorit národnostných menšín v Chorvátsku a je mostom priateľstva dvoch bratských národov – chorvátskeho a slovenského.

Predstavitelia slovenskej národnostnej menšiny zakladali si československé besedy, v 70. rokoch minulého storočia slovenské kultúrno-umelecké spolky (SKOS) a v nich pestovali slovenské tance, spevy, hudbu, obyčaje. V Lipovľanoch založili Československú besedu už v roku 1923, v Iloku v roku 1925 Združenie stredoškôľakov, ktoré sa pripojilo k Spolku československých akademikov v Južoslávií. V Iloku vznikol v roku 1928 aj čítací spolok. Spojením oboch spolkov v roku 1939 vznikol Slovenský kultúrny a osvetový spolok Ľudovíta Štúra, ktorý je činný aj v súčasnosti. V Jelisavci bola založená Československá beseda v roku 1936, v Markovci Československá beseda Pokrok v roku 1939, ktorá iniciovala prácu na zachovaní slovenských obyčají a tanečnej a divadelnej činnosti. V Josipovci bola Československá beseda založená v marci 1937 a v Jurjevci v novembri 1938. V československých besedách sa začala rozvíjať kultúrna a národnostná práca, no žiaľ, druhá svetová vojna túto činnosť zastavila. Boli potrebné dlhé desaťročia, kým sa začalo znova pracovať na šírení kultúry a osvetu slovenskej národnostnej menšiny v Chorvátsku.

Kultúrna identita slovenskej národnostnej menšiny sa začala seabavedomejšie a pestrejšie prezentovať na kultúrnych podujatiach Slovákov a Čechov až koncom 70. rokov minulého storočia. Boli to tradičné dožinkové slávnosti a folklórne prehliadky, ktoré organizoval Zväz Čechov a Slovákov v osadách, kde žili Slováci a Česi. Keď si Chorvátska a Slovenská republika vydobyli samostatnosť a Slováci v Chorvátsku založili Maticu slovenskú v Chorvátsku, folklórne prehliadky začala organizovať Matica slovenská a potom zväz, ktorého cieľom a poslaním bolo ochraňovať národné a kultúrne dedičstvo Slovákov v Chorvátsku a prispievať k spoznávaní a zblíživaniu dvoch národov. V roku 1992 prehliadka nebola, pretože v Chorvátsku bola vojna, no už v roku 1993, hoci ešte mnohé časti Chorvátska boli okupované Srbmi a juhoslovenskou armádou, Matica slovenská organizovala v Josipovci 11. prehliadku slovenského folklóru. Zúčastnili sa na nej slovenské folklórne skupiny z Markovca, Jelisavca a z Josipovca. V nasledujúcom roku (1994) folklórna prehliadka bola v Jelisavci, potom v Markovci (1995), v Josipovci (1996), v Jelisavci (1997), v Markovci (1998), v Iloku (1999), v Meduriči (2000), v Josipovci (2001), v Našičiach (2002), v Rijeke (2003), v Jelisavci (2004), v Osijeku (2005), v Markovci (2006), v Lipovľanoch (2007), v Iloku (2008), v Josipovci (2009), v Meduriči (2010), v Našičiach (2011), v Jelisavci (2012). Rok po roku prehliadka bola kvalitnejšia a masovejšia, takže tohto roku sa v Jelisavci predstavilo 12 SKOS-ov, matíc s viac ako 400 folkloristami.

Aby slovenské spolky a matice mohli pracovať vo svojich folklórnych sekciách, bolo veľmi dôležité, aby si každý spolok vychovával mladých tanečníkov, spevákov, divadelníkov. To dobre vedeli v našich spolkoch, a preto každý založil svoju detskú tanečnú a spevácku skupinu. Práve tí mladí chcú vystupovať a ukázať svoju šikovnosť v tanci, aj pre nich sa organizujú detské tanečné prehliadky. V Jelisavci bola v roku 1994 prvá prehliadka detského folklóru, druhá bola v Markovci (1995), potom bola v Josipovci (1996), v Iloku (1998), v Meduriči (1999), v Jurjevci (2000), v Rijeke (2001), v Soľanoch (2002), v Markovci (2003), v Josipovci (2004), v Zokovom Gaji (2005), v Jelisavci (2006), v Iloku (2007), v Osijeku (2008), v Soľa-

noch (2009), v Lipovčanoch (2010), v Mifovciach (2011), v Markovci (2012), kde vystúpilo 13 detských slovenských folklórnych súborov. Aj detské skupiny sa predstavujú v svetle najsvetlejšom. Choreografie, s ktorými sa predstavujú, sú na dobrej umeleckej úrovni.

V rámci Zväzu Slovákov v Josipovci zorganizovali v januári 2001 festival hudby a piesní Slovákov v Chorvátsku pod názvom Keď sa ruža rozvíjala. Ideovým iniciátorom festivalu bol predseda Jozef Kvasnovski a predsedníctvom Zväzu Slovákov. Týmto podujatím si zväz predsavzal prezentovať a uchovávať slovenskú hudbu a pieseň, ako aj získať pre slovenskú pieseň nových priaznivcov a urobiť zbierku slovenských piesní Slovákov v Chorvátsku. Veď slovenská pieseň je nevšedný dar, pôvab a dedičstvo, ktoré sme zdedili po našich otcov a matkách. Druhá prehliadka bola v novembri v Markovci (2000), potom v Jelisavci (2001), ďalšie boli v Osijeku (2002), v Iloku (2003), v Lipovčanoch (2004), v Rijeke (2005), v Meduriči (2006), v Sofňanoch (2007), v Josipovci (2008), v Markovci (2009), v Jelisavci (2010), v Jakšiči (2011) a v Osijeku bude tohto roku (2012). Aj tento festival z roka na rok mocnel a rozrastal sa počtom účastníkov, aj pokiaľ ide o kvalitu. Dnes je významnou propagáciou kultúrneho dedičstva Slovákov v Chorvátsku. A že tento festival padol na úrodnú pôdu, potvrdzuje skutočnosť, že jednotlivé matice a spolky začali zbierať a nahrávať vlastné slovenské piesne. Členovia MS v Markovci, Iloku, Jelisavci a v Jurjevci nahrali CD nahrávky so slovenskými piesňami.

V Iloku sa v októbri 2006 konal prvý detský festival slovenských piesní, kde sa zúčastnili iba deti z MS v Iloku, no dnes sa na festivale zúčastňujú aj deti z Iloka, Radoša, Jelisavca, Markovca a z Jakšiča.

Naši ochotníci, tanečníci, speváci, hudobníci nás reprezentujú doma, na Slovensku i vo svete na rôznych kultúrno-umeleckých podujatiach. Na prehliadkach národnostných menšín v Záhrebe nás reprezentovali: v roku 1988 SKUS F. Strpač z Markovca, v roku 1999 KUS b. Banasovci z Josipovca, v roku 2000 KUS I. B. Slovák z Jelisavca, v roku 2001 SKUS L. Štúra z Iloka, v roku 2002 Markovec, v roku 2003 Josipovec, v roku 2004 Jelisavec, v roku 2005 Ilok a Lipovčany, v roku 2006 Markovec, v roku 2007 Ilok, Josipovec, Markovec, Jelisavec, v roku 2008 Josipovec. V rokoch 2009 a 2010 sa stretnutie neorganizovalo.

Na Detve nás zviditeľňovali: v roku 1992 Josipovec, potom Jelisavec (1993), Markovec (1994), Josipovec, Ilok (1995), Jelisavec (1996), Markovec, Ilok (1996), Josipovec (1998), Jelisavec (1999), Ilok (2000), Markovec (2001), Josipovec (2002), Jelisavec (2003), Ilok, Markovec (2004), Markovec (2005), Josipovec (2006), Jelisavec (2007), Ilok (2008), Markovec (2009), Josipovec, Ilok, Osijek (2010), Jelisavec (2011) a tohto roku nás v Detve úspešne reprezentovali matičiari z Iloka.

Na medzinárodnej prehliadke Južnoslovenské detské a mládežnícke slávnosti v Dulovciach nás reprezentovali deti a mládež z Iloka v roku 2001, z Markovca v roku 2002, z Josipovca v roku 2004, z Jelisavca v roku 2005, z Jurjevca v roku 2006, z Meduriča v roku 2007, z Iloka v roku 2009, z Markovca v roku 2010, z Josipovca v roku 2011 a tohto roku (2012) nás v Dulovciach budú reprezentovať deti a mládež z Jelisavca.

Podľa zápisnice Matice slovenskej v roku 1995 bolo viac ako 70 vystúpení. Za nasledujúce roky sme nenašli údaje. Dôkladná evidencia o vystúpeniach sa začala viesť od roku 2003.

V roku 2003 sme mali 209 vystúpení, v roku 2004 to bolo 238, v roku 2005 bolo 177 vystúpení, v roku 2006 bolo 250, v roku 2007 bolo 300, v roku 2008 bolo 336 vystúpení, v roku 2009 bolo 290, v roku 2010 bolo 325 a v roku 2011 bolo 302 vystúpení.

Ešte treba pripočítať aktivity predsedu zväzu, účasť na odborných schôdzkach – predstavovanie zväzu a matic doma i v zahraničí; Svetové združenie Slovákov, Matica slovenská, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Rada

pre národnostné menšiny ChR, Rada Európy, Ministerstvo zahraničných vecí SR, Ministerstvo kultúry ChR, Ministerstvo kultúry SR, Veľvyslanectvo SR v Záhrebe; so zástupkyňou českej a slovenskej národnostnej menšiny v chorvátskom parlamente, Ústrednou knižnicou Slovákov v Našiciach, s primátormi miest, náčelníkmi, županmi, Československým ústavom zahraničným z Prahy, s predstaviteľmi cirkví, so spoločensko-politickými činiteľmi doma i v zahraničí.

Čo sa týka členstva v Matici slovenskej, môžeme povedať, že presná evidencia sa každý rok nevedla. Máme záznam z roku 1995, že Matica slovenská mala 1 181 členov. Až od roku 2003 sa vedie presná evidencia členov Zväzu Slovákov.

V roku 2003 sme mali 824 členov, v roku 2004 to bolo 1 002, v roku 2005 ich bolo 1 777, v roku 2006 bolo 1 578 členov, v roku 2007 ich bolo 1 523, v roku 2008 bolo 1 758 členov, v roku 2009 ich bolo 1 472, v roku 2010 bolo 1 581 členov a v roku 2011 bolo 1 746 členov.

Privieť nových členov do matic a Zväzu Slovákov je jeden z našich hlavných cieľov. Keďže v Chorvátskej republike je viac ako 20 národnostných menšín, štát sa o ne stará a finančne podporuje ich spoločensko-kultúrnu aktivitu. Rada pre národnostné menšiny vlády Chorvátskej republiky schvaľuje a financuje projekty matic a Zväzu Slovákov, ktoré jej predkladáme. Máme predstaviteľa, zástupcu Zväzu Slovákov, v tejto rade, ktorý sa priamo zapája do riešenia problémov národnostných menšín, akými sú: ústavný zákon, volebný zákon, priestory na aktivitu, financovanie národnostných orgánov, regionálne elektronické médiá atď. V chorvátskom sneme nás zastupuje predstaviteľ Čechov a Slovákov. Nie sme spokojní s volebným zákonom. Podľa neho Slováci v chorvátskom parlamente nemôžu byť v žiadnom prípade, pretože voličov českej národnostnej menšiny je dvakrát viac ako voličov slovenskej národnostnej menšiny. Veď Slovákov v Chorvátsku je okolo päťtisíc a Čechov viac ako deväťtisíc!

Ústavný zákon o národnostných menšinách, schválený v Chorvátskej republike na jar 2004, umožní ešte širšiu účasť národnostných menšín v politickom živote krajiny. V máji 2003 boli voľby príslušníkov národnostných menšín do žúp, okresov a miest. Rady slovenskej národnostnej menšiny sa zapájajú a pomáhajú pri riešení problémov našej národnostnej menšiny.

Doterajšia starostlivosť Slovenskej republiky nebola malá. Slovenská republika pomáhala a pomáha, koľko môže: knihami, časopismi, organizovaním rôznych kurzov pre slovenských učiteľov, tábormi mládeže, školou v prírode, prijatím študentov na štúdium na Slovensko. Pomohla finančne aj pri budovaní kultúrnych domov, škôl, ustanovizní, akou je budova zväzu a SKC v Našiciach. Zabezpečila knihy pre slovenské knižnice a školy a iné učebné, didaktické prostriedky. Aj teraz pomáha pri financovaní rôznych projektov prostredníctvom ÚSZZ, Maticy slovenskej, ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu, ministerstva kultúry, ministerstva zahraničných vecí... Veľkú pomoc nám poskytuje aj Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Záhrebe, ako aj honorárny konzul Slovenskej republiky v Osijeku pán Ivan Komak. Finančne nám pri mnohých projektoch a aktivitách pomáhajú aj sponzori...

Slovenská národnostná menšina v Chorvátsku je v súčasnosti relatívne málopočetná komunita, na ktorej dlhodobá existencia v inoetnickom prostredí zanechala výrazné stopy. Slováci v Chorvátsku prevzali niektoré kultúrne a národné príznaky väčšinového chorvátskeho obyvateľstva. No súčasná spoločensko-politická atmosféra, ktorá má svoj základ v domacom a medzinárodnom zákonodarstve, prajne vplýva na vytváranie priaznivých podmienok na silný rozvoj slovenskej menšiny v Chorvátsku. Sme si však vedomí, že národne uvedomelí dejatelia, ktorí s veľkou vôľou a optimizmom pracujú v prospech svojej národnostnej menšiny, budú a zostanú zárukou toho, že Slováci v Chorvátsku zostanú rozoznatelným segmentom multikultúrnej spoločnosti. Potvrďuje to i toto výročie, ktoré oslavujeme. No veľmi dôležitá je tu stála štátno-matičná spolupráca.

Práva slovenskej národnostnej menšiny, ktoré sú chránené Ústavou Chorvátskej republiky, môžeme každodenne aplikovať. Potrebne je ešte aktívnejšie sa zapojiť a uplatňovať Rozhodnutie Európskej komisie o podpore regionálnych a menšinových jazykov, ako aj iné implementačné európske opatrenia, týkajúce sa uplatňovania práv národnostných menšín. Štátna pomoc je zaručená zákonom. Štát očakáva reciprocitu a to sa, pokiaľ ide o postavenie Slovákov v Chorvátsku, začalo realizovať.

Dvojazyčnosť je prirodzený jav, ale nemal by byť na úkor menšinového jazyka. Našu mládež je potrebné stále oduševňovať a povzbudzovať, aby rozprávala vo svojej slovenskej materskej reči. Pravdaže, potrebné je i neustále udržiavať kontakty medzi slovenským a chorvátskym národom a pracovať na kultúrnej spolupráci.

Viacrát sme sa snažili riešiť problém v náboženskom živote Slovákov v Chorvátsku (Slovákov katolíckeho vierovyznania). Totiž bohoslužby sa konajú iba v chorvátskom jazyku a my sme sa viackrát dožadovali, aby sa bohoslužby konali v materinskej (slovenskej) reči. Dosiaľ sa nám to nepodarilo. No toho sa nechceme a ani nemôžeme vzdať. Domnievame sa, že je naliehavo potrebné vyslať slovenských kňazov katolíkov do misijnej služby v Chorvátsku.

V oblasti školstva sme v ostatných rokoch urobili mnoho. Máme nadstatoč odborných kádrov, vlastné učebnice, metodiky pre učiteľov, pracovné listy pre žiakov. V budúcnosti musíme vynaložiť sily, aby sa vyučovanie slovenského jazyka a kultúry dostalo i na stredné školy.

Vydavateľská činnosť, ktorej iniciátorom bol Zväz Slovákov v Chorvátsku, má perspektívu rozvoja i v nasledujúcich rokoch, za podmienky, že sa ešte viac rozšíri kruh autorov, ktorí budú mať dost' síl na to, aby zaznamenali a zachovali všetko to, čo je potrebné zachovať pre budúce generácie. Ale vydávať knihy v slovenskom jazyku bude mať zmysel len za podmienky, že sa rozrastie okruh čitateľov, ktorí budú rozumieť slovenským textom. Komunikácia v rodinách by mala byť v materinskej reči a aj na ulici v slovenských osadách by sme mali rozprávať v slovenskej reči. Ovládanie slovenského jazyka u budúcich generácií Slovákov v Chorvátsku bude mať silný vplyv na spomalenie asimilácie.

Aj v budúcnosti sa musíme snažiť konštruktívne debatovať o všetkom, čo môže vylepšiť podmienky života a práce našej národnostnej menšiny, a prezentovať svoje žiadosti vládnym i mimovládnym subjektom.

Východiskové pozície, pokiaľ ide o perspektívu slovenskej národnostnej menšiny v Chorvátsku, sú už vkorenené v aktivitách zväzu a matíc a mali by urobiť širokým spektrom národných iniciatív.

V tejto globalizačnej a liberalizačnej dobe úloha zachovania vlastnej identity sa kladie na srdce všetkým príslušníkom slovenskej národnostnej menšiny v Chorvátsku. A to si vyžaduje od nás ešte väčšie vypätie síl, usilovnosť a vytrvalosť v práci na roli dedičnej a dôveru a pomoc Všemohúceho.

Nad'a VOKUŠOVÁ, Česká republika

predsedníčka Slovensko-českého klubu v Prahe

Témou môjho príspevku sú nové trendy v kultúre a mediálnej sfére v Českej republike. Ak chceme tieto trendy pochopiť, musíme si najprv uvedomiť, do akej miery je už i táto menšina aktívna a veľmi bohato štruktúrovaná.

Slovenská menšina realizuje množstvo aktivít predovšetkým prostredníctvom občianskych združení, čiastočne aj cirkevných zborov a rôznych profesijných skupín. Tieto organizácie uskutočňujú neobyčajne veľké množstvo kultúrnych, vydateľských a vzdelávacích aktivít, ich množstvo a kvalita zodpovedajú, pochopiteľne, výnimočnosti česko-slovenských vzťahov a tiež početnosti menšiny, ktorá je výrazne najväčšia v Česku a súčasne druhá najväčšia slovenská komunita vo svete. I keď nemusí so mnou každý súhlasiť, počtom po slovensky hovoriacich príslušníkov menšiny určite prekonáva i deklaratívne najväčšiu slovenskú komunitu v USA.

Slovenské občianske združenia navzájom spolupracujú na najrôznejších projektoch. V podstate sú také tri prúdy v Českej republike, čo sa týka občianskych združení a ich spolupráce. Dá sa povedať, že dva prúdy výrazne vo všetkom spolupracujú a tretí prúd sa k spolupráci nejako nehlási. Pretože však tieto rozpory nemajú hlbšie ideové dôvody, dá sa predpokladať, že v budúcnosti môžu byť prekonané. Treba povedať, že, pochopiteľne, menšine tento nedostatok komunikácie významne škodí. Myslím, že to je aj dôvod, prečo Slovensko doteraz nedokázalo podporiť veľké rozvojové projekty v prospech celej menšiny tak, ako to bolo v Maďarsku, Rumunsku, Srbsku, Chorvátsku, Poľsku či na Ukrajine, alebo inde. Veríme však, že k tomu v najbližšom čase príde.

Slovenské menšinové združenia, ktoré majú svoje dva koordinačné orgány, nie sú v súčasnosti priveľmi funkčné. Rozoberať dôvody teraz nebudem. Naším veľkým problémom je aj strata československej pasívnej dvojjazynosti, to tu už veľa krát zaznelo, príčiny treba hľadať v deficite výskytu slovenčiny v elektronických médiách, najmä vo verejnoprávnej televízii, a tiež v českom školstve, kde sa to však v ostatnom čase trochu zlepšilo. Zlepšenie je aj v oblasti televízneho vysielania, digitalizácia priniesla väčší podiel programov v slovenčine, bohužiaľ, skôr archívnych. Aplikácia Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov v Českej republike napomáha skôr zachovanie súčasného stavu, nie pokrok.

Slovenská menšina vydáva päť periodík. Slovenské organizácie vydávajú aj neperiodické publikácie, treba povedať, že vydateľskej činnosti sa venuje najmä Slovensko-český klub, ktorý už vydal desiatky publikácií slovenských spisovateľov žijúcich v Česku, ako aj významných českých slovakistov a tiež preklady slovenských autorov do češtiny. Takže keď sa venujem téme najnovších trendov, tento je trend veľmi smutný, pretože literatúre sa venuje čím ďalej, tým menej finančných prostriedkov aj zo Slovenska, aj z Českej republiky. Je veľmi smutné, ak sa nepodporujú slovenskí autori v zahraničí financiami, pretože títo autori vlastne vydávajú svedectvo tak o menšine, ako aj o vzájomných vzťahoch v krajine. A to sú veci, ktoré by mali zaujímať aj rodnú krajinu slovenských autorov vo svete.

Hovorím tu aj o trendoch, slovenských periodikách, aj o kultúrnych aktivitách, ktoré sa medzitým rozvíjajú a vznikajú, o ich spolupráci alebo nie, aj o rozporoch, ktoré máme. Predstavitelia menšín v našej domovskej krajine by mali spojiť sily vo všetkom, čo je menšinovému a dokonca i väčšinovému obyvateľstvu prospešné. Veď všetci spoločne dnes stojíme zoči-voči

tej najväčšej hrozbe, a to je ubúdanie financií na menšinovú kultúru a menšinovú tlač. Je to hrozba postupne smerujúca k tomu, že čokoľvek, nech je to akokoľvek kvalitné a prospešné, napokon neprežije. Existuje také príslovie, ktoré my často spomíname, že z olív a človeka sa dostanú tie najkvalitnejšie veci len pod tlakom. Ja si však myslím, že ten tlak nemusí byť zase priveľký, lebo by olivy i snahu ľudí mohol zmeniť na kašu.

Ďakujem vám.

Juraj RÁCZ, Česká republika

podpredsa Obce Slovákov v Prahe, šéfredaktor časopisu Slovenské korene

Význam krajských médií v slovenskom svete

Rozhodne nechcem demonizovať úlohu a vplyv médií, osobitne národnostných, ale v dnešnej informačnej epoche je ťažké byť Robinsonom. Audiatur et altera pars, čiže vypočúť si názory aj druhej strany. Už v starom Ríme to bola jedna z najrešpektovanejších zásad demokracie. V našich podmienkach môžeme považovať za tú „druhú stranu“ v dnešnom kyberneticko-mediálnom slovníku zavedenejšiu „spätnú väzbu“, ako ju nazval „otec“ kybernetiky Norbert Wiener.

Tento výraz nájdeme aj v tohtoročnej správe Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ) o štátnej politike starostlivosti, ktorú sme mali možnosť pripomienkovať. Pasáž o mediálnej a informačnej oblasti, súvisiaca s poskytovaním štátnej podpory Slovákom žijúcim v zahraničí, vzhľadom na dôležitosť tejto oblasti aspoň z môjho pohľadu mohla byť aj obsiahlejšia. K tomu sa však dostanem v časti venovanej prístupu príslušných orgánov a inštitúcií k vydávaniu krajských periodík.

Takže niekoľko poznámok a praktických skúseností k otázkam postavenia národnostných médií a k úlohám, ktoré by mali plniť. Predovšetkým si musíme uvedomiť, že sú to práve médiá, ktoré najvplyvnejšie interpretujú náš krajský život, naše pôsobenie v majoritných spoločnostiach, a skladajú náš slovenský svet ako mozaiku. Všetko, čo vieme nielen o živote našich komún a o ich aktivitách, ale aj o kultúre, politike, o športe a o všednom, každodennom živote krajín, ktoré sa stali naším druhým domovom, sa dozvedáme z veľkej časti práve prostredníctvom médií. Tie majú aj v národnostnej žurnalistike významný psychologický, ale tiež pedagogický, morálny a dovoľm si tvrdiť, že v našom prípade aj určitý politický vplyv. Prieskumy verejnej mienky bez rozdielu národností, prostredia, krajiny alebo kontinentu, kde sa uskutočnili, potvrdzujú, že váha jednotlivých skupín v majoritnej spoločnosti je dnes daná aj ich možnosťami a schopnosťami prezentovať svoje hodnoty aj prostredníctvom svojich médií.

My zahraniční Slováci ako národnostná menšina – slovakistka Magdaléna Rychlíková v nedávno vydanéj knihe Slováci v Praze odporúča namiesto výrazu „slovenská menšina“ používať radšej výstižnejší pojem „slovenská komunita“ – predstavujeme tiež tie skupiny obyvateľstva v majoritných spoločnostiach, ktoré deklarujú etnickú, jazykovú a kultúrnu odlišnosť od väčši-

novej spoločnosti v štáte, a máme preto subjektívnu potrebu túto odlišnosť uchrániť, kultivovať a rozvíjať.

K téme ochrany, kultivovania a rozvíjania sa čoraz častejšie usporadúvajú najrôznejšie semináre a konferencie na ochranu kultúrnych hodnôt národných a etnických menšín v záujme zachovania identity jednotlivých národností. S tým súvisiace aktivity podnecujú aj dokumenty Rady Európy, ako je Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín a charta menšinových jazykov. Tie sa týkajú aj médií, ktoré môžu napomáhať nielen záchrane identity, ale aj vlastnej existencie.

Národnostné periodiká v krajských tlačných a elektronických médiách majú vplyv nielen na udržiavanie národného povedomia. A aj preto by mal náš úrad spolu s ďalšími inštitúciami okrem finančného, technického a materiálneho vybavenia slovenských krajských redakcií iniciovať a organizovať pre ich redaktorov, spolupracovníkov a hlavných prispievateľov vzdelávacie programy a stáže na Slovensku. Tuším, že to bolo začiatkom septembra, keď sa v Modre konala Letná škola agentúrnej žurnalistiky pre redaktorov žijúcich v zahraničí a pôsobiacich v krajských tlačných či elektronických médiách. Prítomný bol aj predseda ÚSZZ pán Furdík, a nebolo by márne, keby ju úrad zaradil opätovne do svojich aktivít. Myslím, že k podpore odborného novinárskeho vzdelávania Slovákov z krajských médií by sme mohli prispieť aj my zahraniční Slováci, ktorí máme s touto problematikou bohaté skúsenosti. Na druhej strane študenti z Katedry žurnalistiky FF UK, ktorá akciu organizovala, by mohli pripravovať podklady na porovnanie a vyhodnocovanie národnostných periodík, ktoré ÚSZZ vo svojom knižnom a časopiseckom fonde archivuje. Ich analýza a výsledky by mohli byť, okrem splnenia ďalších podmienok, dôležitým, ťažko spochybniteľným a konkrétnym argumentom napríklad ako podklady pre členov dotačnej komisie pri rozdeľovaní štátnych prostriedkov na ich existenciu.

Aj v Čechách existuje xenofóbia a zavedené kliše. Cigáni sú leniví a kradnú, Vietnamci podvádžajú, Rumuni žobrujú, Balkánci sa uchylujú k násiliu a Ukrajinci narúšajú bezpečnosť štátu. V našom prípade to nie je až také urážajúce, ale predsa len sa Čechom zdajú Slováci stále pre niečo ukrivdení, a prekáža im tiež, že odmietajú hovoriť po česky. Člen majoritnej spoločnosti aj tu ľahko odsudzuje iných len preto, že hovoria iným jazykom, majú inú národnosť, príslušnosť alebo odlišné názory. Bez rozmyšľania odmieta možnosť lepšie spoznať preňho takú zvláštnu, nezvyklú odlišnosť. Týmto sa oberá o možnosť poznania a my si kladieme otázku, ako by nám mohli vlastne porozumieť.

Na lepšie poznanie – okrem folklórnych vystúpení, oživovania tradícií, besied a ďalších rôznych akcií označovaných za „vzájomnosť“, do ktorej sa vojde všetko – slúžia práve naše národnostné médiá, teraz bez ohľadu na to, či sú elektronické, alebo printové. Bývalí českí spoluobčania strácajú s nami kontakt, chýbajú im informácie o Slovensku, okrem iného aj preto, že slovenské periodiká v Čechách prakticky nezoženiete. Vylepšiť tento stav môžeme čiastočne aj vďaka národnostným periodikám. Tie by však mali zviditeľňovať Slovensko ako modernú, ekonomicky vyspelú a dynamicky sa rozvíjajúcu krajinu v Európskej únii a Eurozóne. Prospelo by tiež zmiernenie stereotypov (vytvorených pre zmenu nami) o Slovákoch preskakujúcich vatru, o haluškách, fujarách a ovečkách. Som za zachovanie tradícií a pestovanie folklóru do chvíle, kým si šikovní etnobiznismeni neurobia z národnej klenotnice dobre vynášajúce zavedené „súkromné firmy“, dotované zo štátnych peňazí. Sami to však nezvládneme. S našimi malými nákladmi stačíme sotva osloviť našich krajanov a účelové dotácie, od ktorých závisí naša existencia, sú rok čo rok menej isté. Okrem iného je to aj na úkor koncepcnej kreatívnej práce, bez ktorej médiá strácajú vo svojom poslaní význam.

To všetko však úzko súvisí s rôznymi zdrojmi, z ktorých by sme mali dotácie čerpať. V ostatných rokoch sledujeme, žiaľ, čoraz viac sa zužujúce možnosti získavania finančných prostriedkov z čoraz chudobnejších a vyčerpanejších nadácií či fondov. Tento stav nás donútil prejsť podľa vzoru leteckých spoločností na akýsi „low cost“, čiže nízkonákladovú prípravu a výrobu časopisu bez nárokov na honoráre a na akékoľvek nezaslúžené výhody či príjmy. Tak to je aspoň u nás v Slovenských koreňoch.

Inak táto neistota sa rovnako dotýka printových, ako aj elektronických médií. V ostatných rokoch sa čoraz viac hovorí o potrebe posilňovania ozajstných on-line médií národnostných menšín. Teraz sa stretávajú v tejto otázke dva, nazval by som to sebazáchranné názory. Medzi obhajcami virtuálnej komunikácie prevláda názor, že aj z tých dotácií, ktoré nie sú zďaleka postačujúce, sa uprednostňujú printové médiá, čiže tlačené podoby novín, časopisov a publikácií, pričom internetové noviny navštevuje neporovnateľný počet záujemcov. Akceptujem desať- až stotisícové návštevy webových stránok, portálov a internetových denníkov. V Českej republike dokonca aj ich argumenty, pretože Praha skutočne – a ako obhajca papierových periodík hovorím na šťastie – uprednostňuje (aspoň zatiaľ) printové periodiká. Zdá sa mi, že v našom bratislavskom úrade prevládajú práve opačné trendy, prejavujúce sa uprednostňovaním elektronických médií.

Áno, žijeme v čase informaçnej spoločnosti, kde sa informácie šíria tak rýchlo, že ich nestačíme zaznamenávať, a nie ešte vyhodnocovať. Satelitné spojenia vďaka komunikačným družiciam nám spolu s internetom, rozhlasom a televíziou umožňujú, aby sme boli v dennom spojení a pravidelne informovaní o dianí na tejto planéte, kam patrí aj slovenský svet. Vo virtuálnom prostredí už niet tajností a niet ani meškania – informácie sú na dosah ruky a nemusi to byť vždy len horúca aktualita. Stačí stlačiť gombík!

U nás v Čechách, a inak to nebude, myslím si, ani v ďalších krajinách so slovenskými komunitami, prevláda medzi čitateľmi skôr staršia generácia. Výnimkou aspoň v ČR je iba Obec Slovákov v Prahe, ktorá je vydavateľom časopisu a je zameraná na študujúcu i pracujúcu mládež. Tá tvorí v ostatných rokoch medzi návštevníkmi našich podujatí až 75 percent. So samozrejmosťou, vlastnou tejto generácii, si prečítajú naše informácie z internetu, ale viditeľne si zalistujú aj vo vytlačenej časopise. Naopak, starší čitatelia požadujú len tlačené slovo, podľa možnosti s čo najväčšími písmenami. Odoberaný časopis si vzájomne rodinne i susedsky požíčávajú, odkladajú a dokonca z neho aj vystrihujú.

Sme zástancovia oboch verzií, to znamená, že sa usilujeme oslovovať stručne mládež vo virtuálnom jazyku a tlačenú formu koncipujeme tak, aby bola prijateľná aj pre staršiu generáciu. O tom, že takéto spojenie je najlepšie možné, svedčí naša príloha Slováci doma a vo svete, kde sa nám elektronickou cestou podarilo pojiť kontinenty a v printovej podobe priniesť zaujímavosti zo slovenského sveta nielen v Európe, ale aj z ďalších kontinentov.

A ešte sú tu deti, najmladšia generácia, pre ktoré vydávame printovú interaktívnu prílohu o živote ich rovesníkov v jednotlivých krajinách Európskej únie. Neberte to prosím ako samochválu, ale Detský kútik má ako samostatná, ojedinelá príloha v oblasti národnostných periodík najväčší ohlas u čitateľov a pedagógov, ktorých pozitívne ohlasy nás inšpirujú aj vo finančnej tiesni naďalej pokračovať. Príloha sa pripravuje interaktívne v spolupráci s deťmi základných škôl. S bohatým a zaujímavým obsahom a peknou grafikou sa Detský kútik stal v niektorých prípadoch požadovanou učebnou pomôckou s podmienkou, že musí byť v tlačenej forme.

V Prahe vychádzajú tri slovenské printové časopisy. Som presvedčený, a ohlasy čitateľov ma na to oprávňujú, že Slovenské korene s celoštátnou pôsobnosťou pre všetkých Slovákov

v ČR majú medzi nimi nezastupiteľné miesto. Konkurencia v dnešných časoch je potrebná, ale problém vydávania akéhokoľvek periodika by nemal Slovákov rozdeľovať.

Dúfam, že nová slovenská vláda a pripravovaný nový zákon o financovaní národnostných menšín prinesú pozitívne zmeny aj do riešenia problémov s vydávaním národnostných periodík vrátane Slovenských koreňov. Na to všetko však treba vytvoriť skutočne kreatívne prostredie, pretože je to, ako som už spomenul, koncepčná činnosť na niekoľko rokov dopredu. Mám sen, povedal by Martin Luther King, keby bol Slovák a vydával časopis, na ktorý by žiadal štátny príspevok, že raz nastane chvíľa, keď vydavateľ, ktorý plní všetky podmienky vydávania národnostného periodika, poskytnuté dotácie použil na daný účel a správne a včas ich vyúčtoval, by sa už nemusel obávať, či v tom alebo ďalšom roku dostane vôbec nejaký príspevok na svoju prácu, a keď áno, tak kedy a ako budú krátené. Myslím si, že myšlienka bývalého vedenia poskytovať na niektoré projekty dlhodobejšie, tri- až päťročné dotácie mala, najmä v oblasti médií, racionálne jadro. Zabezpečovala by aspoň niekoľkoročnú istotu a viac ráz spomínanú kreativitu.

Svoje odporúčania a námety zhrniem heslovite:

- Skvalitniť informovanie slovenskej verejnosti o našom živote v krajských komunitách v zahraničí prostredníctvom krajských periodík a spestriť informácie pre nás o dianí nielen na Slovensku, ale aj v celom slovenskom svete.
- Inicovať a organizovať pre redaktorov, spolupracovníkov a hlavných prispievateľov krajských médií vzdelávacie programy a stáže na Slovensku.
- Uskutočniť stretnutie šéfredaktorov krajských periodík.
- Nadviazať kontakt s Katedrou žurnalistiky FF UK na spoluprácu pri vyhodnocovaní národnostných periodík a použiť ich výsledky pre podklady na udeľovanie štátnych dotácií.
- Poskytovať na niektoré projekty dlhodobejšie, tri- až päťročné dotácie, najmä v oblasti médií.

Jaromír SLUŠNÝ, Česká republika

predseda Obce Slovákov v Českej republike

Niekoľko poznámok k významu práce teritorialistu

Práca organizácie národnostnej menšiny každého štátu má svoje špecifiká a v mnohých prejavoch sa odlišuje od iných. Nemôžem teda zasvätené hovoriť vo všeobecnej rovine o všetkých krajinách, a tak sa budem venovať len problémom Českej republiky.

Z nášho hľadiska je nutné konštatovať, že aj vo všeobecnej rovine sa v ostatnom období akoby rozovreli finančné nožnice medzi výškou grantov poskytovaných jedným či druhým organizáciám národnostných menšín. Podľa mňa to bolo v dôsledku politiky rozdrobovania a rozoštvávania organizácií národnostných menšín zo strany minulého vedenia ÚSZZ, ich delenia na „dobré“ a „zlé“, alebo „naše“ a „nie naše.“ Ako ináč si možno vysvetliť to, že niektoré

organizácie dostávali za predchádzajúceho vedenia ÚSZZ doslova až neuveriteľné čiastky, zatiaľ čo ostatné živorili na okraji záujmu úradu i finančných tokov?

Je mi úplne jasné, že vedenie ÚSZZ ako celok nemôže detailne poznať špecifiká a prácu jednotlivých organizácií národnostných menšín, ale malo by na to mať k dispozícii skutočných špecialistov – **teritorialistov**, ktorí vo svojej činnosti vychádzajú z nezastupiteľnej **znalosti problematiky**.

Na prvom mieste ich pozornosti musí stáť **obsahový a priestorový záber každej z národnostných organizácií**. Obec Slovákov v ČR je priestorovo najrozľahlejšia v ČR. Jej čiastkové organizácie pod názvom regionálne obce a im na roveň postavené inštitúcie dnes nachádzame v Prahe, Brne, Kladne, Tepliciach, Plzni, Karlových Varoch, Sokolove, Stříbre, Tábore, Kroměříži, Karvinej, Třinci a v Kopřivnici. Nie všetky pracujú rovnako intenzívne a úspešne. Máme organizácie, ktoré uskutočnia 5-6 akcií do roka, ale drvivá väčšina z nich organizuje v podstate jednu akciu za mesiac, pričom ROS Karviná zabezpečuje 20 – 24 akcií do roka. Ak k tomu pripočítame aktivity vedenia OS v ČR, vyjde nám v priemere 10 akcií do roka na každú našu čiastkovú organizáciu, čo predstavuje 130 akcií do roka, t. j. vychádza nám, že OS v ČR má jednu akciu raz za 3 dni! Popritom sa najmä v Prahe v podstate „pasívne“ zúčastňujeme na množstve ďalších akcií, čo toto číslo len zvyšuje.

Pritom si uvedomujeme, že časť týchto akcií je veľmi podobná – výlety, športové popoludnia, súťaže (bowling, koly, minigolf), spoločné návštevy kultúrnych zariadení, besedy s predstaviteľmi kultúry, športu, mesta či regiónu. Takto by sme mohli pokračovať do nekonečna. Nepodceňujme ich však! Na väčšine z nich sa zúčastňuje priemerne 50 ľudí, t. j. väčšina Slovákov žijúcich v danom meste. OS v ČR tým v praxi napĺňa princíp rozvoja slovenskosti, ktorý si dala pri svojom vzniku do vienka.

Sú však aj rozsiahlejšie akcie: plesy, zábavy, kapustnice... V mnohých regiónoch je ich návštevnosť vysoká – 80 – 100 ľudí, často aj viac. V Karlových Varoch, Sokolove alebo v Karvinej nie je výnimkou prípad, keď je nutné predaj ďalších lístkov zastaviť, pretože už jednoducho v miestnostiach, v ktorých sa konajú, niet miesta. Schádzajú sa tu tak Slováci, ako aj priatelia Slovákov a ich priaznivci. Tu sa napĺňa princíp vzájomnej úcty a pochopenia Čechov a Slovákov, ktorý okrem nás praktickým obsahom naplňujú aj vlády ČR a SR.

Potom tu máme akcie, ktoré aj z tohto rámca svojim rozsahom a významom výrazne vybočujú. Tak napríklad minuloročnú akciu na záver školského roku v Třinci, prepojenú s plnením projektu Heuréka, navštívilo viac ako 800 ľudí. Na stovky sa počítajú návštevníci akcií typu Dni vzájomnosti, Dni slovenskej kultúry atď. V Karvinej napriek zlému počasiu zaznamenali v tomto roku 250 – 300 návštevníkov, v Sokolove rovnako okolo 300 ľudí atď. Mimoriadnou akciou je, prirodzene, folklórny festival Jánošíkov dukát, na ktorom slovenský folklór zohráva dominantnú úlohu, a nielen ako jedno z množstva folklórnych vystúpení iných národov či národností. Aj v tomto roku Jánošíkov dukát navštívilo 6 000 návštevníkov, čo je skutočne obdivuhodné číslo.

Tisícky ľudí navštívili aj jednotlivé mobility v rámci projektu Heuréka, ktorého je OS v ČR jedným zo spoluorganizátorov.

Prečo to rozoberám takto podrobne? Pretože rozsah finančnej pomoci, ktorá sa jednotlivým organizáciám dostáva zo strany českého štátu, už niekoľko rokov nezodpovedá tomuto nesmierne širokému záberu aktivít OS v ČR. Časopis Korene už v minulosti dostával od českého ministerstva kultúry najnižšiu sumu, nakoniec už grant nedostal vôbec. Na druhej strane znepokojene sledujeme, ako napríklad **Listy**, ktoré vychádzajú nepravidelne, niekedy až v nasledujúcom roku, dostávali a dostávajú pravidelne dotáciu omnoho vyššiu. Koreňom by v Českej

republike v časoch, keď ešte grant dostávali, už bola dávno dotácia zastavená, ak by časopis vychádzal za podobných podmienok. Listy sa síce pomerne kvalitne venujú niektorým národnostným a spoločenským problémom, ale problémom ich materiálov je taký všeobecný prístup, ktorý navyše problematiku slovenskej komunity v ČR obchádza do tej miery, že je úplne jedno či vychádzajú po slovensky, alebo po česky. Ináč to nie je ani s tzv. **Slovenskými koreňmi**, projektom, ktorý Obci Slovákov bývalý šéfredaktor časopisu Korene doslova ukradol spolu s databázou predplatiteľov. Nie je to ich jediný problém. Neurčitý je ich obsahový adresát. Často sa venujú všetkému možnému, len nie životu slovenskej menšiny v ČR. O jej živote priňášajú iba pojedinele správy, resp. rozsah týchto informácií je oproti ostatným materiálom často až zanedbateľný, takže musíme konštatovať: nič neprinášajú, pre slovenskú menšinu sú úplne neužitočné, na jej skutočnej činnosti len parazitujú. Nakoniec si to ich vedenie aj samo uvedomuje, označujúc ich za národnostno-rodinný časopis. Prečo má byť rodinný časopis dotovaný z grantov na rozvoj národnostných menšín, nechápem. Pri hodnotení oboch týchto časopisov vôbec vzniká oprávnená otázka: Sú tieto časopisy pre slovenskú menšinu v ČR vôbec potrebné? Myslím, že vôbec nie.

Preto sa chtiac či nechtiac musíme zastaviť pri otázke kritérií, podľa ktorých by sa mali štátne dotácie či granty na vydávanie časopisov poskytovať.

Na prvom mieste by mala stáť **pôvodnosť** a na ňu nadväzujúca **tradícia projektu**.

Prednosť by vždy mali dostať časopisy, ktoré už vychádzajú dlhší čas a spĺňajú aj ďalšie kritériá, ktoré uvediem. Takéto časopisy majú pevne zakotvenú čitateľskú základňu, väčšinou aj kvalitnejšie autorské zázemie, miestne štátne i kultúrne orgány ich uznávajú a aj podporujú. Do týchto časopisov rozličné slovenské úrady a inštitúcie, zaoberajúce sa podporou Slovákov žijúcich v zahraničí, už v minulosti investovali nemalé prostriedky a bolo by čudné, keby sa k vlastnej investícii obrátili chrbtom.

Ďalej by sa mala brať do úvahy **účelnosť a využitie grantu**. Kritériom nemôže byť to, ako pekne časopis na prvý pohľad vyzerá, aké farby, tlač a papier používa, ale ako je skutočne užitočný pre slovenskú menšinu, žijúcu v danej krajine. V Českej republike máme časopisy, ktoré sú jednoznačne krajské – informujú o dianí v našej krajskej menšine, prinášajú články o jej jednotlivých aktivitách, informujú o udalostiach na Slovensku (politika, kultúra, šport, veda), doslova dovážajú slovenských predstaviteľov vedy, kultúry a športu do Českej republiky, približujú ich krajanom po celom území štátu, venujú sa rozvoju duchovného života a analytickej činnosti, všetkými spôsobmi sa snažia udržať slovenské povedomie medzi Slovákami žijúcimi v ČR a bojujú za udržanie dobrých vzťahov nielen medzi našimi dvomi štátmi, ale aj priamo medzi Čechmi a Slovákami. V tomto smere jednoznačne dominujú originálne Korene, dnes vychádzajúce len v internetovej podobe, a Slovenské dotyky.

Tretím kritériom by mala byť **rozšírenosť** časopisu. Čitateľské zázemie je veľmi dôležitým kritériom. Originálne Korene boli rozširované do všetkých miest, kde existovali regionálne obce OS v ČR, ktoré sme už vymenovali. Okrem toho ich odoberali významné vedecké inštitúcie v ČR a SR, ktoré sa venujú problematike národnostných menšín. Slovenské dotyky sú rozšírené medzi pražskými predstaviteľmi kultúry, študentskou obcou a odoberajú ich v ďalších mestách ČR (České Budějovice...). Tzv. Slovenské Korene si nelegálne privlastnili databázu originálnych Koreňov, ale ďalšie rozšírenie nemajú. O databáze Listov nemám žiadnu informáciu.

Štvrtým kritériom by mohla byť **pravidelnosť vydávania**. Pravidelne a v riadnych termínoch vychádzali aj v ostatnom období predovšetkým Slovenské dotyky. OS v ČR obrali o dotáciu na vydávanie Koreňov na MK ČR, ale napriek tomu sa jej podarilo udržať pravidelnosť vydávania aj počas rokov 2010, 2011 i v tomto roku pomocou internetovej podoby jednotlivých

čísel. Tzv. Slovenské Korene sú českým MK finančne dotované, takže si pravidelnosť udržali. Listy v ostatnom období vychádzali skôr sporadicky a často až po stanovených termínoch niekoľko čísel naraz.

Neposledným kritériom by pre Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí mala byť **informácia o výške grantov**, ktoré na ten alebo onen časopis vyčlenil grantový orgán materského štátu. Nie je morálne, aby časopisy, ktoré sú z tohto prameňa dostatočne finančne zabezpečené, boli ešte navyše finančne dotované z fondov ÚSZZ, zatiaľ čo tie, ku ktorým sa tieto orgány stavajú chrbtom, by zo strany ÚSZZ dostávali len symbolickú finančnú pomoc. To nie je kritika úradu, ale, myslím, dôležitý námet na zamyslenie.

MK ČR v roku 2010 zastavilo Obci Slovákov v ČR dotáciu na vydávanie Koreňov pod zámenkou prebiehajúcej kontroly, pretože bývalému šéfredaktorovi vyplatila honorár za 8 čísiel, vyčíslený jeho vlastnými faktúrami, bez existencie zmluvy na daný rok. Bol i rad iných pripomienok, ale kontrolné orgány postupne všetky zhodili zo stola ako nepotvrdené či nepodstatné. Vec nakoniec doriešilo Generálne finančné riaditeľstvo v Prahe s tým, že absencia takejto zmluvy na daný rok bola síce chyba, nie však fatálna a taká závažná, aby OS v ČR vrátila do štátneho rozpočtu sumu vyplatenú bývalému šéfredaktorovi + príslušné penále, ako to bolo na začiatku navrhované, ale sa uspokojilo so symbolickou pokutou vo výške necelého promile z pôvodnej sumy. Tri roky sa veci prešetrovali, aby sa dospelo k takémuto výsledku! Ale MK ČR malo „objektívny dôvod“ nám za ten čas žiaden grant neudelieť.

Veľmi nám v tejto situácii pomohlo predminulé a súčasné vedenie ÚSZZ. Vďaka ich priazni sme mohli realizovať aspoň časť našich aktivít. Bývalé vedenie, naopak, pre nás takéto pochopenie nemalo. Za minulý rok sme dostali len dva granty, pričom oba nám zaslali na účet až 28. decembra 2011, tri dni pred koncom roku. Pritom grant na Cenu Mateja Hrebendu sme museli v situácii, keď sme vôbec nevedeli, či vôbec nejaké peniaze prídu, realizovať za vlastné peniaze, takže celý tento grant nám bol nakoniec fakticky nepotrebný.

Nebudem tu špekulovať o tom, či nás bývalé vedenie malo či nemalo rado. Jednu z hlavných príčin vidím v **nedostatočnej práci teritorialistu**. V situácii, keď je kvalita a odbornosť takéhoto hodnotára nezastupiteľná. On musí vedieť, aké problémy má tá alebo iná naša organizácia, on musí poznať jej hodnotu pre danú národnostnú menšinu i Slovenskú republiku. Len tak môže plniť svoju úlohu a vedieť, či je pre ňu finančná pomoc Slovenska vhodná, žiaduca, potrebná a skutočne na mieste alebo nie.

To všetko sledujeme na pozadí nástupu **etnobiznisu**, keď začínajú vznikať organizácie, ktoré sa priživujú na grantoch, žijú na úkor skutočných organizácií národnostných menšín. Často sú drzejšie, útočnejšie i úskočnejšie. Vidíme, ako sa kradnú projekty, ktoré dlhé roky realizovali iné organizácie, ako dochádza k parcelácii a následnej „privatizácii“ viacerých aktivít. Opakujem: pôvodnosť činností by mala byť ďalším kritériom udeľovania grantov a každému, kto skutočne pracuje pre národnostnú menšinu, je tento princíp jasný.

Etnobiznis má ešte jednu veľmi dôležitú podobu. Vedie k **rozkladu** prvotných organizácií, doslova k ich atomizácii. V honbe za grantmi môžu vznikať ďalšie a ďalšie organizácie s jediným cieľom – získať pre seba peniaze. Naliehavo sa tak objavujú ďalšie a ďalšie otázky: Je takáto situácia pre Slovenskú republiku finančne a organizačne prijateľná? Je to v súlade s jej politikou? Ako bude reagovať na vznik ďalších organizácií? Veď jedného dňa bude donútená povedať: dost! Takto to už ďalej nejde! Na to peňazí nemáme! Myslím, že takýto stav už nastal.

Proti zámerom etnobiznisu máme dva významné, ale účelné nástroje:

Po prvé je to už spomenutá **znalosť problematiky a inštitúcií, ktoré o granty žiadajú**. Nie je pre nikoho tajomstvom, že za mnohými z nich vidíme malé skupinky ľudí, oficiálne

a verejne horujúcich proti „profesionálnym Slovákom“, ktorí ale sami v skutočnosti práve takými ľuďmi sú. Treba zistiť a vedieť, kto v skutočnosti za žiadosťami o granty či dotácie stojí, a podľa toho postupovať. Je jasné, že nie každá týmto spôsobom „zdvojená“ či „strojená“ žiadosť o grant a dotáciu je nemorálna a nepotrebná. Mechanizmus udeľovania grantov či dotácií k tomu žiadateľov niekedy vlastne núti. Ale nie je možné, aby jedna skupinka ľudí získala od štátu na svoju činnosť neporovnateľne viac ako iná, vo svojej podstate úplne rovnaká, len nie taká agresívna a sebecká.

Po druhé je to **kontrola účelnosti vynaložených prostriedkov**. Ak niekto žiada grant či dotáciu na múzeum, mal by ukázať depozitár s presnou evidenciou jednotlivých dvoj- či trojrozmernov spolu s dátumom ich získania. Ak niekto žiada peniaze na výstavu, malo by sa skontrolovať, kto ich vytvoril, kde boli inštalované, koľkokrát, s akým ohlasom atď. Ak niekto žiada prostriedky na konferencie, nech ukáže protokol o ich konaní, zborníky, ktoré sa z nich vydali, fotografický a iný podobný materiál. Kontrolné úrady by sa nemali uspokojiť len s ústnymi vyhláseniami alebo všeobecnými odôvodneniami. Len takto sa odhalia fiktívne projekty a ich predkladatelia.

Je vecou teritorialistu a isto aj vedenia ÚSŽZ, aby rozhodli, či grant bude slúžiť ako pomoc tým, čo obetavo, nezištne, na úkor svojho voľna a často aj rodiny pracujú pre slovenskú vec vo svojom regióne, alebo bude platom tých, ktorí ak peniaze nedostanú, žiadnu činnosť ani realizovať nebudú. V minulosti sa ľudia na tejto pozícii až príliš rýchlo striedali, takže noví teritorialisti sa ani nestihli s problematikou a skutočným stavom vecí na pridelenom teritóriu zoznámiť. Dnes pre ČR do tejto funkcie nastúpil pán Lang. Je to človek nielen s bohatými skúsenosťami, ale je aj zapálený pre slovenskú vec a podporu skutočných národnostných aktivít krajanských spolkov v ČR. Hlboko sa zaujíma o danú problematiku a dokáže rozlišovať medzi reálnymi a virtuálnymi projektmi či činnosťami. Tak by mali postupovať aj ostatní teritorialisti.

Obec Slovákov sa skutočnej konkurencie nebojí. S jej činnosťou sa môžu porovnať len rovnako veľké a rozvetvené organizácie. Tri roky je už bez peňazí a či sa to už niekomu páči, alebo nepáči, je to tak. Nedostali sme grant na vydávanie Koreňov, ktoré predtým vychádzali tlačou 17 rokov. Nič to. Začali sme vydávať ich internetovú podobu. V minulom roku, keď sme sa to len učili, sme vydali 4 štvrťročníky. Ale tohto roku vyšli, resp. ešte vyjde spolu 6 čísiel Koreňov a 5 čísiel ich odnože – Korienkov. Je to 11 čísiel do roka. Počet pripojení z 60 prekročil v roku 2011 hranicu 2 000 pripojení mesačne, čo znamená, že nás číta o polovicu ľudí viac, ako je našich členov. Ale tlačené Korene si naši vekovo starší členovia predsa len viac cenia. Hoci aj oni sa učia využívať internet.

V týchto dňoch opäť žiadame MK ČR o grant pre originálne Korene, uvidíme, ako to dopadne. Ak nebude, budeme prosiť o pomoc ÚSŽZ, aby sme spoň časť našich aktivít dostali na tlačenej stránke. Naším prostredníkom bude náš teritorialista, bez jeho kvalitnej práce sa veci hýbať nebudú.

Dušan TÓTH, Kanada

predseda Kanadskej základiny pre umenie a divadlo

Dejiny vystaňovallectva slovenského etnika sú bohaté a tvoria neoddeliteľnú súčasť našej histórie. Úprimne sa skláňam pred prácou, kultúrnymi a spoločenskými úspechmi, duchovnými snaženiami tisícov známych i neznámych vystaňovalcov, i zabudnutých hrdinov, ktorí v ďalekej cudzine dokázali svojou húževnatosťou nielen stať sa platnými členmi adoptívnej krajiny, ale svojou unikátnou životaschopnosťou a svojou vitalitou obohatili kultúrne a duchovne svoje nové prostredie, čím robili dobré meno Slovensku, ako aj svojmu národu, z ktorého vyšli. Napríklad v Kanade sa pri sčítaní ľudu pred 15 rokmi Slováci umiestnili z 89 krajín na 4. mieste, čo sa týka úspešnosti. Kritériá boli vzdelanie, pracovné postavenie, majetkové zaradenie atď. Na budúci rok to bude 150 rokov odvtedy, čo sa v rokoch 1878 – 1889 začalo slovenské vystaňovalctvo do zámoria, do Spojených štátov a Kanady. Počty nie sú presné ani v Ellis Island, čo bola akási vstupná brána na severoamerický kontinent. No prínos bol vo všetkých oblastiach náboženského, politického, kultúrneho a hospodárskeho života. Chcem veriť, že raz aj túto kapitolu dejín slovenského vystaňovallectva objektívne zhodnotí národ, ktorý môže byť právom hrdý na svojich synov a dcéry, ktorí do národnej pokladnice vložili vzácne bohatstvo, ktorým zveľadili národ svojou vierou, umom, jazykom, ako aj húževnatou prácou.

Nie som historik, aj keď moje šediny prezrádzajú skúsenosti Matuzalema. Svoje drobné skúsenosti o slovenskej komunite vo svete som získal počas 19-ročnej práce vo Svetovom kongrese Slovákov a potom ako misionár v postkomunistických krajinách. Precestoval som všetky kontinenty, na ktorých sa naše etnikum usadilo, a bol som očitým svedkom zmien po páde komunizmu nielen v Európe, Ázii, Afrike, ale aj v Južnej Amerike.

Veľa vecí sa zmenilo v živote zahraničných Slovákov. Kým ešte v roku 1980 sme v SKS mali 1,2 milióna jednotlivých a inštitucionálnych členov a odhadovali sme ďalších 1,3 milióna, ktorí stáli mimo kongresu, dnes tieto čísla už dávno neplatia. Každý rok je nás menej a menej. Slovenský jazyk, na ktorý sme boli takí hrdí, sa vytráca z našich rodín, kostolov, z nášho každodenného života. „Živá vlna“ tých, čo prišli do emigrácie v roku 1968, už začína vymierať a s ňou vymiera aj naša slovenskosť. Nemám v pláne analyzovať historické súvislosti. Už som predznačil, že nie som historik, no stále mi znejú v ušiach slová môjho učiteľa dejepisu: „Minulosť nás učí poznať budúcnosť.“ Dovoľte mi však len niekoľkými vetami nazrieť do našej nedávnej histórie. Každý vážny historik 18. a 19. storočia, ktorý sa zamýšľal nad emigráciou, vyslovil viac-menej túto vetu: „Naši otcovia si do emigrácie priniesli pracovný elán, dve zdravé ruky, veriace srdce, slovenského ducha, Bibliu, modlitebnú knižku, pátričky, Transcius, aby ich tieto hodnoty udržali pri živote ako národ, ktorý ma hlboké korene vo viere otcov.“ Predtým potrebovali jeden druhého, aby si pomáhali v ťažkých začiatkoch, a tak si budovali kostoly, kluby, strediská, svojpomocné organizácie. Potom sa stretávali okolo týchto inštitúcií, ku ktorým pribudli obchody, zdravotné zariadenia, vytvárali si malé getá vo veľkých mestách, aby prežili.

Historici na konci 20. storočia a na začiatku 21. storočia o tých, čo odchádzajú do emigrácie, píšú: „Novoprichádzajúci si do emigrácie prinášajú laptop, kopolu informácií o možnostiach, ako sa presadiť a realizovať.“ Dnešný emigrant nepotrebuje nikoho, vystačí si sám, rýchle sa integruje a nemá záujem o nič, čo by ho prípadne viazalo so súkmeňovcami, lebo chce žiť

v anonymite a v závetrí. Dokonca aj pri sčítaní ľudu každých 10 rokov odpovedá na otázky, ako sa cíti: raz ako Čechoslovák, Slovák, občan Európskej únie či svetoobčan. A pre nás a našu komunitu sa v tej chvíli stratil.

Ako tohto Európana či svetoobčana, ktorý žije v anonymite, pozvať do slovenskej spoločnosti a do ktorej? Do tej, ktorá sa združuje okolo kostola, keď už dávno prestal veriť v Boha, do tej rýdzo slovenskej, za ktorú sa už dávno hanbí, že je poznačená fašistickou či komunistickou ideológiou? Do tej kultúrnej, ktorá nevie čo robí, ved' sú tam samí diletanti a nevedia robiť kultúru? Do tej folklórnej, ktorá je síce na úrovni, ale doma sme tejto folklórnej kultúry mali viac ako dost? Do ktorej...? A tak ho lákame do kostola, na koncert, do divadla, na poéziu, na zábavu a nedarí sa nám. Bojujeme o každého potenciálneho krajana, že ho možno osloví ten alebo onen spevák, koncert, divadlo ako zabíjačka, či divočina. A tak hľadáme chytáky: To tu ešte nebolo! Jedinečný koncert! Príďte a neobanujete! Toto ste ešte nejedli! Takéto niečo ste ešte nezažili! Poseďte si s naším nezabudnuteľným spevákom, ktorého si pamätáte ešte pred 45 rokoch atď.

Zabudli sme na duchovné bohatstvo národa, z ktorého sme vyšli. Prestali sme si vážiť hodnoty ducha. Prestali sme sa stretávať a vymenili sme osobné stretnutia a rozhovory za četovanie, pri ktorom nám 4-5 hodín prešlo ako voda, ale na stretnutie s priateľmi na koncerte nám už čas nevychádza. Dokonca sme sa prestali rešpektovať a byť hrdí na svoj pôvod. A keď sa predsa len náhodou stretáme, už si nemáme čo povedať, lebo sme takí roztriešteni, takí do seba zahľadení, že sme vysoko povznesení nad tými, ktorí sa ešte niečo snažia tvoriť pre svojej.

Kde sa stala chyba? Kde sme zabľúdili? Je ešte možné ponúknuť jeden druhému kus spolupatričnosti? Dobré a milé slovo? Kus dobrého umenia, pri ktorom by sme pookriali?

Áno, je!

My, čo sa snažíme tu a tam ponúknuť kus dobrého umenia alebo si len ucítiť tých, ktorí čosi vytvorili a nás Slovákov preslávili tu v ďalekej cudzine, máme svojich potomkov, ktorým odovzdáme štafetu?

Áno. Prvoradou úlohou je pozrieť sa na seba. Ako sme disciplinovaní. Nezáleží, čo robíme, akí sme dôležití, ale kto sme. Myslíme to, čo robíme, úprimne a nezištne, alebo sú naše záujmy postranné, ziskuchtivé? Skutočne dnes už nejde o to, koľko nás bude sedieť na tej alebo onej akcii, ale aké poslanstvo nesieme, alebo len jednoducho, čo chceme povedať.

Druhou zásadou je, koho získame pre našu prácu, kým sa obklopíme. Iste poznáte výraz: Môžeš priviesť koňa k vode, ale nemôžeš ho prinútiť, aby sa napil. Je niekoľko možností, ako konička motivovať. Jedna sa ponúka, keď má slané jedlo, vysmädol a napije sa s chuťou vody. Keď budú naši súkmeňovci hladní a smädní po duchovnej potravine či po dobrej spoločnosti, prídu. Je veľmi potrebné vytvoriť hlad po umení, po domove, po spoločensťve a ponúknuť ozaj cenný zážitok v číro slovenskom slove.

Konečne komu odovzdáme štafetu dedičstva, aby sme si uctili predkov a tým si uctili sami seba a tých, čo nás povzniesli ako národ, pretože bez nich by sme dnes nič neznamenali?

Môj obdiv uznanie a úcta patrí všetkým, ktorí nešetria silami a obetujú svoj čas na povznesenie ducha a skvostného slovenského dedičstva.

Slováci žijúci v zahraničí sa dostali v povedomí národa na perifériu záujmov aj vinou toho, že sme si sami tento neželateľný stav spôsobili. Nepokoje vo vlastných radoch, pertraktované v médiách, nás dostali do nežádanej situácie. Kde sú tie časy, keď sa Svetový kongres Slovákov stal hovorcom slovenskosti v zahraničí a vybuďoval si vážnosť ako kritik na Helsinskej konferencii v oblasti porušovania ľudských a občianskych práv doma v Československu. Dnes sme sa rozdelili a Slovensko akosi nemá záujem o nás a o náš život.

Pred časom sme prišli s návrhom, aby sme mohli informovať slovenskú verejnosť o našej činnosti v zahraničí. Dokonca sa nám podarilo presadiť program, ktorý Rádio Slovakia vysiela- lo na sviatok Cyrila a Metoda. Mal to byť prvý pokus, ako pravidelne raz do týždňa v 15-minú- tovej relácii informovať o našej práci v zahraničí a predstaviť osobnosti slovenského pôvodu, ktoré povzniesli slovenský národ v rodine národov či už v oblasti vedy, filmu a televízie, lite- ratúry, alebo v iných odvetviach. Tento prvý pokus mal viacero chýb, ale pokus to bol správny a veľmi zabodoval v poslucháckej obci.

Máme vhodných a schopných ľudí tak v USA, ako aj v Kanade, Austrálii na Blízkom výcho- de i v západnej Európe. Dokonca máme aj pracovníčku, ktorá by bola ochotná tento program produkčne pripraviť, máme bývalú hlásateľku z rozhlasu, ktorá je ochotná koordinovať túto prácu, a ďalších schopných tvorivých ľudí, ochotných pomáhať.

Slovenský rozhlas vysiela do zahraničia, za čo sme veľmi vďační, no chýba spätná väzba na Slovensko, ktoré je ochudobnené o činnosť Slovákov v zahraničí, ktorí sa stále cítia, že sú integrálnou časťou národa, a národ o nich vie len veľmi málo.

Návrh:

Navrhujem, aby ÚSŽZ zabezpečil pod svojou hlavičkou alebo pod hlavičkou *Hlas sloven- ského zahraničia domovu* pätnásťminútový program raz do týždňa. Výdavky by boli takéto:

Produkcia: Redaktor – moderátor, ktorý by mal vo svojej náplni prípravu relácie – scenár, aktuálny prehľad, moderovanie, nahrávanie, rozhovory, pre- dely, výber hudby atď. Dve až štyri hodiny týždenne 700 Eur mesačne	8 400 Eur
Honoráre za odborné služby zvukovému majstrovi 150 Euro mesačne	1 800 Eur
Administratívna prevádzka (administratívna sila, technické zabezpečenie liniek, telefóny, fax, kancelárska technika, pripojenie na internet, notebook atď. 200 Eur mesačne	2 400 Eur
Honoráre pre spravodajstvo od 90 do 300 sekúnd 15 Eur. Rozpočet na jedno vysielenie 90 Eur	4 320 Eur
Nepredpokladané výdavky	1 000 Eur
Spolu	17 920 Eur

Za túto sumu máme možnosť pravdivo, aktuálne a pravidelne informovať Slovensko o na- šich aktuálnych snaženiach.

Ďalší projekt, na ktorom by sme mali začať súčasne pracovať, je televízne vysielenie do za- hraníčia. Z vlastnej skúsenosti viem, že deti ruských, poľských, ukrajinských, talianskych, čín- skych a ďalších emigrantov pozerajú dennodenne televíziu v rodnom jazyku, ktorá prichádza priamo do ich domu. Dokonca na to vznikla v Toronte firma IMP Plus, ktorá sprostredkováva takéto možnosti. Nežiadame 24-hodinové vysielenie, ale mali by sme žiadať vysielenie 4- až 6-hodinové pre Austráliu, Európu a Južnú a Severnú Ameriku. Viem, že takáto možnosť by po- mohla novým emigrantom udržať si jazykovú sviežosť, a navyše vošli by sme do ich príbytkov a oslovili ich rodným jazykom.

Ďakujem za pozornosť!

Ján Juraj FRAJKOR, Kanada

publicista, Múzeum slovenského kanadského kultúrneho dedičstva

Budem hovoriť o našich médiách aj o slovenských médiách.

Slovenské médiá nevedia o nás nič, ani nemajú o nás záujem. Ja hovorím o Kanade, ale myslím, že to platí o všetkých Slovákoch na celom svete. Napríklad nedávno v Kanade zomrel jeden žurnalista – Robert Gregory. Bol Slováčok, dvakrát dostal medailu Najlepší žurnalista v Kanade, dvakrát. V 70. a 80. rokoch túto cenu vyhrali traja, jeden z nich bol Slováčok. Slovenské médiá o tom nevedia.

Ontario je najväčšia a najbohatšia provincia v Kanade. Budú voľby, a vyzerá to, že vyhrá Slováčok. Ale slovenské médiá nemajú o to záujem, vraví jedna žena Slovenka v Ottawe, čo pre ne píše. Nemáme záujem, že bude prvý minister v Kanade Slováčok. Musíme mať dajakú organizáciu, ktorú môžeme všetci informovať o našich problémoch, o tom, čo robíme, kto sú dobrí, kto sú nedobří, a púšťať to tu u vás do slovenských médií, do agentúry TASR, do Slovenskej televízie, to je vládna, oni musia vedieť, čo robíme. Tak prečo tu nemáme takú organizáciu, ktorej by sme všetci mohli ukázať, čo robíme a aké máme problémy, aby nás tu na Slovensku poznali?

A ešte jedna vec. Čítal som v Sme aj v Pravde, aj v Týždni – budem hovoriť o starom Československu, ako sa rozpadlo. To hovorili Masaryk a Štefánik, Slováci, ktorí tu boli, ale historici u nás vedia, že Angličania a Francúzi nechceli rozbiť Rakúsko-Uhorsko. A oni im povedali, keď skončíte vojnu s nami, nebudeme rozbíjať, ale keď Masaryk išiel do Ameriky, Slovenská liga v Amerike sa spojila s Českou ligou, lebo Česi sa tak volali. A robili nátlak na Masaryka, žeby vypísal dohodu, že bude demokratická strana, že tu budú Slováci aj Česi, jeden demokratický štát. Na to Roosevelt, americký prezident, kázal Angličii aj Francii, že musia rozbiť Rakúsko-Uhorsko. Táto Slovenská liga v Amerike robila tlak na amerického prezidenta a dosiahla úspech.

Rád by som vás ešte informoval, že my máme v Ottawe polhodinový televízny program, ktorý robíme už tridsať rokov.

Dakujem.

Vladimír VALENTÍK, Srbsko

podpredseda Národostnej rady slovenskej národostnej menšiny

Vznik slovenskej tlačiarne v Báčskom Petrovci a jej súčasný osud

Podnet na založenie tlačiarne v Petrovci závažne vyplýval zo spoločensko-politických pomerov, v akých sa Slováci na území Báčky, Banátu a Sremu ocitli v roku 1918 po rozklade a rozpade rakúsko-uhorskej monarchie. Na povestnom Veľkom národnom zhromaždení v No-

vom Sade 25. novembra 1918 aj predstavitelia Slovákov vyslovili súhlas s pričlenením k novozrodenej krajine Srbov, Chorvátov a Slovincov. Po vyše stosedemdesiatich rokoch života na Dolnej zemi zostali oddelení od jadra svojho národa hranicami novovzniknutých štátov. V tej a takej situácii bolo treba čím skôr zabezpečiť predpoklady na samostatný národno-kultúrny život. Poprevratová doba si vyžadovala ako najdôležitejšie – okrem iných akcií upriamených na zakladanie národných spolkov – založenie slovenskej kníhtlačiarnie a slovenského gymnázia. Kníhtlačiaren mala zabezpečiť slovenské tlačené slovo, teda učebnice, knihy a časopisy, zatiaľ čo gymnázium malo zabezpečiť stredoškolské vzdelávanie ako podmienku na vytváranie vlastných slovenských kádrov.

Kníhtlačiaren, ako aj gymnázium v priebehu uplynulých vyše deväťdesiat rokov úplne splnili svoje poslanie, aj keď im všetky etapy vo vlastnom narastaní nie veľmi žičili. Petrovská tlačiareň v určitých obdobiach vydávala aj učebnice pre slovenské školy v Juhoslávii a tlačila takmer všetky slovenské noviny a časopisy, ktoré u nás v 20. storočí vychádzali. Spomeňme si len na Dolnozemskeho Slováka, Národnú jednotu, Frčku, Hévis, Snahy, Svit, Náš život, Naše slniečko, Hlas ľudu, Rozhľady, Vzlet. Aj v súčasnosti tlačí väčšinu slovenských časopisov v Srbsku: mesačník pre literatúru a kultúru Nový život, časopis pre deti Zorničku, rodinný magazín Rovinu a, samozrejme, Národný kalendár, ktorého prvý ročník vyšiel už v roku založenia tlačiarne. V priebehu vyše storočnej tradície vydávania slovenských kníh vo Vojvodine z približne dvoch tisícok kníh petrovská tlačiareň od roku 1919 dodnes vydala temer polovicu a vytlačila určite omnoho viac.

Idea založenia kníhtlačiarnie v Petrovci sa začala realizovať v miestnostiach petrovskej sporiteľne na prvej porade, usporiadanej 22. decembra 1918, za prítomnosti dvadsiatich deviatich popredných Petrovčanov. O význame založenia tlačiarne hovoril učiteľ Július Kubány, ktorý poradu zároveň otvoril, za predsedu porady bol zvolený spisovateľ Ján Čajak st. Prítomní na tejto porade sa uzhodli založiť kníhtlačiaren ako „účastinársku spoločnosť“, teda akciovú, a najdôležitejšiu úlohu pri realizácii tohto predsavzatia mala petrovská sporiteľňa na čele so správcom Jánom Grúnikom. O význame tohto predsavzatia sa hovorí vo výzve z porady:

„Dávnejšou myšlienkou dolnozemských Slovákov bolo založiť si samostatnú slovenskú kníhtlačiaren. Ponevác ale za bývalej vlády uhorskej nebola nám zabezpečená dostatočná práca, lebo nemohli sme rátať ani len na tlačivá administratívne, bárs tieto naše slovenské obce a cirkev vo väčšej miere potrebovali. Výdanie kníh a novín bolo by obtiažnejšie, lebo i tí jednotlivci, ktorí by mohli podporiť slovenskú vec, báli sa to pred úradmi, a predplácali radšej časopisy cudzie a nám neprajné.

Teraz, keď všetky utláčané národy, teda i my Slováci dostaneme prislúchajúce nám práva, keď umožnené nám je vzdelávať sa v našej materinskej reči, a keď tlačené naše slovo je rovnocenné medzi inými, potrebné je, aby sme naše túžby uskutočnili. Uzniesli sme sa vtedy založiť slovenskú kníhtlačiaren pod firmou Kníhtlačiaren úč. spol., ktorej cieľ bude: vyhotovovať tlačivá všetkého druhu, vydávanie slovenských kníh a časopisov.“

K realizácii tohto predsavzatia sa pristúpilo už na uvedenej porade. Rozhodlo sa, že účastinársky kapitál tlačiarne bude stotisíc korún. Do predaja dali tisíc účastín po sto korún. Zápis účastín prebiehal do 30. januára 1919 a mal ho na starosti prokurista sporiteľne Andrej Labáth, bývalý učeň kníhtlačiarnie Karola Salvu v Ružomberku. Do akcie bola zapojená temer celá inteligencia, ale i pospolitý ľud, a preto počet predaných účastín bol takmer dvojnásobný. Namiesto 1 000 plánovaných sa predalo 1 705 účastín. Skoro vo všetkých osadách vo Vojvodine, kde žijú Slováci, kupovali sa účastiny s plným vedomím o význame tohto podniku pre kultúru

Slovákov na tomto území. Počet predaných účastín v jednotlivých osadách bol nasledujúci: Petrovec (1 102), Pivnica (243), Kysáč (108), Hložany (64), Stará Pazova (52), Kovačica (50), Kulpín (20), Silbaš (19), Nový Sad (15), Ilok (10), Selenča (9), Bingul'a (8) a Šíd (54). Spolu teda 1 705 účastín. Po zabezpečení kapitálu sa 8. februára 1919 konalo zakladajúce zhromaždenie, na ktorom sa schválili stanovy podniku. Podľa § 1 podnik dostal meno *Knih tlačiareň účastinárska spoločnosť* alebo po srbsky *Štamparija deoničarsko društvo*. Podľa § 2 sídlom spoločnosti sa stal Petrovec a podľa § 3 cieľom spoločnosti bolo „hotovenie tlačív všetkého druhu, vydávanie slovenských kníh a časopisov, prevádzanie knižného a papiernického obchodu a kníhviazačstvo“. Podľa stanov správa podniku pozostávala „zo správcu, ktorý je zároveň i obchodným správcom“, a „z podsprávcu a 10 členov, ktorých volí valné zhromaždenie na šesť rokov“. Za prvého správcu na zakladajúcom zhromaždení zvolili vedúceho akcie zapisovania účastín Andreja Labátha. Za jeho zástupcu zvolili Michala Rúžeka z Pivnice a členmi správneho výboru sa stali Ján Čajak st., Ján Grúnik, Samuel Štarke, Pavel Kukučka, Ján Lehotský a Eduard Greisinger z Petrovca, Štefan Kvas z Kulpína, Dr. Jozef Šuster z Pivnice, Ján Čaplovič z Kovačice, Karol Dolinay zo Starej Pazovy a Dr. Ľudovít Mičátek z Nového Sadu. Za členov dozorného výboru zvolili Pavla Boldockého, Júliusa Kubányho a Štefana Čániho z Petrovca, Samuela Šišku zo Selenče, Ľudovíta Greisingera z Pivnice a Jána Podhradského z Kysáča. Zastúpenie osád v správe podniku tiež svedčilo o mimoriadnom význame tejto inštitúcie.

Po konštituovaní vedenia podniku sa 8. februára 1919 pristúpilo k zabezpečovaniu budovy a tlačiarenských strojov. Prvou budovou tlačiarne sa stal bývalý ľudový hostinec a reštaurácia Hotel Kohn (neskoršie to bola budova obecného súdu na rohu ulíc Ľudovej revolúcie a XIV. vojvodinskej údernej slovenskej brigády). Budovu kúpili od Gersona Kohna za osemdesiatpäťtisíc korún a na jej adaptáciu ešte minuli ďalších tridsaťpäťtisíc korún. Tlačiareň bola v tejto budove umiestnená do roku 1961.

Prvé tlačiarenské zariadenie zakúpili od Knih tlačiarne Samuela Kohna z Pančeva. Bol to jeden rýchlopis, štyri regály písma, stroj na rezanie papiera a niečo z knihárskeho zariadenia, čo si vyžiadalo šesťdesiatšesťtisíc korún. Z novosadskej Knih tlačiarne Jovanović a Bogdanov za tisíc korún kúpili aj jeden polámaný príklopový stroj, ktorý po náležitej oprave bol v prevádzke ďalších dvadsať rokov. V povojnových podmienkach nemohlo sa v krajine zabezpečiť takmer nič, čo by tlačiareň potrebovala. Papier sa musel dovážať zo zahraničia. Prvý riaditeľ knih tlačiarne Andrej Labáth vo svojom životopise, ktorý sa zachoval v rukopise, hovorí: „Ťažká práca čakala na mňa: v dĺžave nebolo ničoho, čo by bolo treba ku zariadeniu. Preto musel som všetko nabavovať vo Viedni. Železnicami ťažko sa vtedy cestovalo – koľkoráz až päť-šesť dní trvala cesta do Viedne. Tovar sa musel pod osobným dozorom dovážať, ináč všetko bolo pokradnuté. Vo Viedni zasa len s protekciou mohol som papier nabaviť. Tu mi pomáhal istý Srb Stojan Stojadinović, zamestnaný v jednej knih tlačiarňi a papierovom obchode. Stalo sa, že som musel vo Viedni pobudnúť štyri až šesť týždňov.“ Andrej Labáth musel vo Viedni zháňať pre tlačiarenské zariadenie kúpené v Pančeve aj slovenské písmo a tiež obrázky a štočky pre šlabikár. Preto musel viackrát cestovať do Viedne a do Prahy.

Petrovská tlačiareň začala pracovať v auguste a prvým pokusným tlačivom, ktoré vytlačila, bol plagátik pre kino Michala Somoru. Slávnostné otvorenie sa uskutočnilo pri príležitosti prvých Slovenských národných slávností 28. augusta 1919.

Prvým sadzačom pred slávnostným otvorením tlačiarne bol Peter Pribiš z Báčskej Palanky, po ňom prišiel strojník Ján Gombár z Kysáča a tiež Paja Živković z Mošorina, Andrej Vrška zo Starej Pazovy a Ján Trusina zo Selenče. „V jeseni 1919 tlačiareň bola taká zariadená, že sa pracovalo plnou parou. Vytlačili sa najpotrebnejšie školské knihy a prvý kalendár na rok 1920,“

zaznamenal vo svojom životopise Andrej Labáth. Zostalo zaznamenané, že prvé slovenské noviny vytlačené v petrovskej kníhtlačiarňi boli noviny Zora, ktoré v októbri 1919 založil holič Michal Križan a z ktorých vyšli iba dve čísla (lenže sa nezachovali). Prvá kniha, ktorú tlačiareň vydala, bola brožúrka Júliusa Kubányho (pseudonym Nemo), prvého riaditeľa petrovskeho gymnázia, *Memorandum v záležitosti priemyselného a obchodného pozdvihnutia sa mestečka Petrovca*, ktorá vyšla tiež v roku 1919. Okrem rôznych drobných tlačív pre potreby slovenských škôl, obce a cirkvi v roku 1919 v kníhtlačiarňi vytlačili *Obrázkový slabikár pre slovenské ľudové školy v Kráľovine SHS*, ktorého autormi boli Mária Rusnáková a Ján Podhradský, a *Čítanku pre III. – IV. triedu slovenských ľudových škôl* autora Štefana Kvasa. Okrem toho (ako už bolo povedané) koncom roku 1919 vyšiel *Národný kalendár na priestupný rok 1920* a v roku 1920 prvé vydanie Lutherova *Malého katechizmu*. V petrovskej tlačiarňi sa tlačili aj posledné čísla Dolnozemskeho Slováka, ktorý naposledy vyšiel 15. januára 1920.

So založením kníhtlačiarne bol späť aj vznik vydavateľstva Juhoslovenský nakladateľský spolok, účastinná spoločnosť, ktoré malo za úlohu vydávať slovenské noviny, časopisy a knihy. Jeho prvým správcom bol obchodník Pavel Kukučka. Juhoslovenský nakladateľský spolok začal ihneď po zániku Dolnozemskeho Slováka vydávať noviny *Národná jednota*, ktoré tlačila petrovska tlačiareň. Prvé číslo týchto novín vyšlo 21. februára 1920 a posledné 6. apríla 1941, na začiatku vojny v Južoslávií. Tento vydavateľský podnik a tlačiareň však splynuli omnoho skôr, na spoločnom valnom zhromaždení, ktoré sa konalo 4. septembra 1922.

Tlačiareň teda už na samotnom začiatku mala nadostač práce. Často tlačila štyri- až šesťtisícové náklady, a to na ručne poháňanom stroji. Preto sa už začiatkom roku 1920 muselo uvažovať o kúpe jedného veľkého stroja. Hodne peňazí sa však strodilo na kúpu a úpravu budovy tlačiarne a tiež na nové tlačiarenské zariadenie a písmo. Preto sa na valnom zhromaždení tlačiarne 13. marca 1920 rozhodli zväčšiť účastinný kapitál na trisťpäťdesiat tisíc korún. To sa aj podarilo, predovšetkým vďaka Slovákom z Ameriky a najmä vďaka agitácii tamojšieho rodáka Martina Rumana. Americkí Slováci kúpili 2 997 účastín a vo Vojvodine sa predalo ešte 498. Spolu teda 3 495, čo znamená, že celkový kapitál tlačiarne po jedinom roku pôsobenia vynášal už päťstodvadsať tisíc korún (5 200 účastín po sto korún). Z nových prostriedkov kúpili v roku 1921 v Nemecku veľký tlačiarenský stroj Planeta, benzínový motor a dynamo na výrobu elektriny, takže si zaviedli vlastné elektrické osvetlenie, a to o dva roky skôr než iné časti Petrovca, kde prvýkrát zasvietila elektrina až v roku 1923.

Kapitál tlačiarne sa ustálil po roku 1922 na sume vo výške 700 000 korún, alebo 175 000 dinárov, lebo splynutím Juhoslovenskeho nakladateľského spolku s tlačiarňou pribudlo ešte 1 044 účastín a predalo sa ďalších 765 účastín.

Ťažšie časy pre tlačiareň nastali, keď slovenské tlačivá vyradili zo škôl a úradov. Hlavnou oporou v zabezpečovaní práce v tom období bol Petrovec so svojím povestným obchodovaním s chmeľom a cirkevné úrady, ktoré považovali za povinnosť podporovať tlačiareň, a bol tu aj vlastný knižný a papierový obchod. Tlačiareň však zostala a pretrváva už vyše deväťdesiat rokov. Od roku 1948 mala názov Kultúra a od roku 1961 je v novej budove. V súčasnosti je to tlačiareň Neografia, s. r. o.

V roku 2004 petrovska tlačiareň bola dokapitalizovaná Neografiou z Martina a 26. decembra 2005 privatizovaná. Vydavateľská činnosť tlačiarne sa 31. augusta 2007 znovu osamostatnila ako Slovenské vydavateľské centrum.

Novému majiteľovi, Neografii, a. s., z Martina, sa však nedarilo podnikáť v zložitých hospodárskych podmienkach a rozhodol sa na sklonku minulého roka (2011) svoj vlastnícky podiel predať.

Bolo to poplašné znamenie v radoch slovenskej menšiny v Srbsku. Jednému z erbových znakov slovenského spoločenstva v Srbsku a mimoriadne významnej kultúrno-historickej inštitúcii vojvodinských Slovákov hrozí zánik alebo iba strata identifikačného národnostného profilu, čo je rovnaké ako zánik. Vedomí si toho, že si nesmieme dovoliť búranie základov, na ktorých spočíva súčasná kultúra slovenského tlačeneého slova v Srbsku, rozhodli sme sa v rámci Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku nájsť nejakú solúciu na zachovanie tlačiarne v Petrovci v rukách slovenského vojvodinského spoločenstva. Pri úradnej návšteve Ministerstva zahraničných vecí SR, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstva kultúry SR a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí 11. a 12 júna 2012 sme o tejto páličivej otázke informovali uvedené inštitúcie vlády SR a požiadali o pomoc. Žiadaná pomoc na zachovanie tlačiarne v Petrovci v Srbsku je v tejto chvíli ešte stále aktuálna a ešte raz z tohto fóra žiadame o pomoc.

Sandra KRALJ VUKŠIĆ, Chorvátsko

predsedníčka Slovenského kultúrneho centra, Našice

Rozhlasové vysielanie Rádia Našice ako jeden zo spôsobov udržania etnickej identity Slovákov v Chorvátsku Prípadová štúdia

V Našiciach a okolí žije početná komunita Slovákov a ich potomkov, ktorí príslušnosť k slovenskej národnosti prejavujú najčastejšie prostredníctvom spoločenských a kultúrnych aktivít. V okolí Našíc dominujú dve lokality, v ktorých žijú Slováci v postavení národnostnej menšiny, a to Jelisavac a Markovac. Podľa sčítania obyvateľstva z roku 1991 sa v Jelisavci z celkového počtu 1 323 obyvateľov hlásilo k slovenskej národnosti 906 osôb. V Markovci bolo v rovnakom roku zaznamenaných 90 Slovákov z celkového počtu 1 657 obyvateľov. V sčítaní sa k slovenskému jazyku ako materinskému hlásilo viac ľudí než k slovenskej národnosti. V Jelisavci sa k slovenčine ako materinskému jazyku hlásilo 962 a v Markovci 220 osôb. Uvedené údaje v otázke etnicity potvrdzujú etnomimikriu ako jeden z negatívnych javov v rámci slovenskej komunity v daných priestoroch. Ďalším negatívnym javom v každom multinárodnom spoločenstve, a je to tak aj medzi Slovákami v Chorvátsku, je asimilácia národnostných menšín. Jeden z mechanizmov posilňovania povedomia ako spôsobu uchovania etnickej identity je využívanie médií, prostredníctvom ktorých sa vplyva na vedomie príslušníkov a posilňuje puto k materinskému etniku.

Informácie k danej problematike, ktoré ďalej prezentujem, som získala v rámci výskumu Slovákov v Jelisavci a Markovci v roku 2006 dotazníkovou formou. Celkovo sa na vyplňaní dotazníka zúčastnilo 164 respondentov, 90 z Markovca a 74 z Jelisavca, ktorí boli rozdelení na tri vekové skupiny. Tento prípad pokladám za príklad dobrej praxe, ktorého analýzu predkladám spolu s návrhmi na odstránenie nedostatkov.

1. Charakteristika inštitúcie

Slovenský jazyk mali obyvatelia z okolia Našíc možnosť počuť na vlnách lokálneho Rádia Našice koncom 70. rokov minulého storočia. Začiatky vysielania v slovenskej reči na vlnách Rádia Našice siahajú do roku 1979, keď reláciu moderovala Margita Žagarová, učiteľka slovenského jazyka, ktorá v Jelisavci pôsobila od roku 1979. Zmeny v technológiách zvukového zápisu zapríčinili, že archív z týchto čias neexistuje. Hoci je predpoklad, že pre dnešné technológie by bol nepoužiteľný, možnosť preskúmať staré relácie, ich obsah a formu, nie je.

Relácia v slovenskom jazyku sa vysielala raz do týždňa. Termín, deň a čas vysielania sa menil, boli aj obdobia, keď sa nevysielalo, ale predsa sa relácia dodnes udržala. V začiatkoch vysielania trvala relácia okolo 15 minút, kým od roku 2001 máme 30- až 45-minútovú reláciu, ktorá dostala pomenovanie Kvapka slovenského života. Okrem štandardnej prípravy vopred zozbieraných informácií v podobe príspevkov, ktoré sa čítajú do éteru, sa od roku 2001 zaviedli nové spôsoby prípravy a realizácie relácie. Používajú sa nové technické vymoženosti – živé vstupy do éteru, nahrávanie v teréne a ohlások z terénu.

Reláciu možno rozdeliť na dve základné zložky, ktoré zdôrazňujú etnoidentifikačné faktory, a to hovorenú a hudobnú. Hovorená časť relácie v slovenskom jazyku informuje o hlavných udalostiach súvisiacich so Slovákami v Chorvátsku, o diani na Slovensku a v našickom regióne. Hudobná časť oboznamuje poslucháčov s pokladnicou slovenskej ľudovej hudby na Slovensku, s hudobným repertoárom Slovákov v Chorvátsku, ako aj s hudbou aktuálnou na Slovensku (napríklad Elán, Jana Kirschner, IMT Smile). Našické rádio má k dispozícii okolo 100 CD so slovenskou hudbou. Prevažne sú to dary alebo CD pochádzajúce zo súkromných zbierok niektoých jednotlivcov z Našíc, Markovca a z Jelisavca.

2. Účasť Jelisavčanov a Markovčanov vo vysielaní

Základná otázka, na ktorú mal výskum priniest odpoveď, bola, aký podiel majú obyvatelia Jelisavca a Markovca na kvalite a kvantite vysielania a najmä na 30-ročnom udržaní relácie. Jelisavčania a Markovčania sa do vysielania relácie môžu zapojiť v troch formách: ako zamestnanci, respektíve hlásatelia, ako téma vysielania a ako poslucháči.

Ako hlásatelia pracovali vo vysielaní slovenskej relácie ľudia zainteresovaní do života Jelisavca a Markovca, ich obyvatelia alebo ľudia, ktorí tam pracovali. Dodnes reláciu moderovalo šesť osôb: Margita Žagarová – učiteľka slovenčiny v Jelisavci a Markovci, Branka Kandžera – učiteľka slovenčiny, obyvateľka Jelisavca, Vlatko Miksád – učiteľ slovenčiny v Markovci, Ružica Vinčak – učiteľka slovenčiny, rodáčka z Jelisavca, Darinka Siladji – rodáčka z Markovca, členka Matice slovenskej v Našiciach, a Andrej Kuric – predseda Zväzu Slovákov. Najčastejšie si reláciu hlásatelia pripravovali sami, zároveň teda boli aj redaktormi. V období, keď hlásateľkou bola Ružica Vinčak, v redakčnej rade boli Josip Waller – profesor dejepisu, obyvateľ Našíc, člen Matice slovenskej v Našiciach a Zväzu Slovákov, ktorý sa zaoberal aj výskumom Slovákov v oblasti Našíc, a Vesna Baksa – rodáčka z Markovca, členka folklórneho súboru Fraňo Strpač, Matice slovenskej v Markovci a Zväzu Slovákov. Nikto z hlásateľov tejto relácie nebol odborný hlásateľ alebo hlásateľ z povolania. Hlásateľmi boli prevažne učitelia slovenského jazyka, ktorí boli zamestnancami školy a rozhlasové vysielanie robili popri práci. Výnimkou bol len jeden hlásateľ, ktorý bol vyštudovaný slovenčinár a tiež žurnalista.

Z uvedeného vyplýva, že základné kritérium pre miesto hlásateľa v relácii je ovládanie slovenského jazyka. Ak urobíme analýzu ovládania slovenského jazyka podľa rozdelenia na

spisovný jazyk a nárečie, dostaneme sa k informácii, že zo šiestich hlásateľov spisovnú slovenčinu na úrovni zodpovedajúcej pre miesto hlásateľa v slovenskom jazyku ovládajú piati, teda v jednom prípade text prechádzal lektúrou, aby sa zabezpečila kvalita rečového prejavu relácie. Základné kritérium, odborná znalosť slovenčiny, sa javí ako hlavný problém, s ktorým relácia zápasí – zabezpečiť na vysielanie človeka, ktorý ovláda spisovnú slovenčinu a navyše spĺňa aj ďalšie podmienky potrebné pre takéto pracovné miesto.

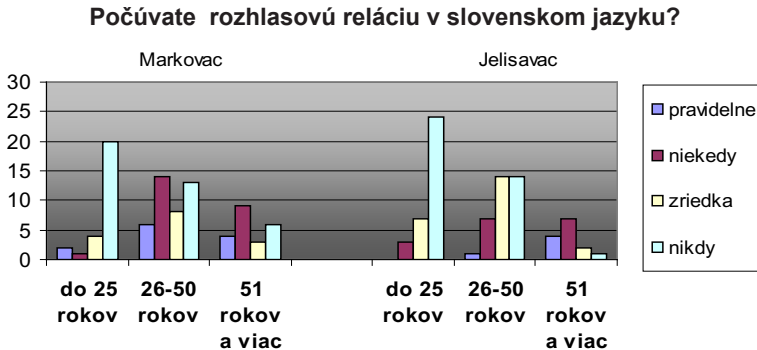
Keďže do rozpadu Juhoslávie bol hlavným nositeľom kultúrneho diania v Markovci súbor, v Jelisavci to bola hlavne škola a čiastočne súbor, práve tieto inštitúcie boli prameňom, z ktorého sa čerpali informácie a témy. Po vzniku Chorvátskej republiky, a najmä po vzniku Zväzu Slovákov v roku 1991, došlo k rozšíreniu aktivít slovenskej menšiny a k vzniku slovenských spolkov v nových lokalitách, ako aj nových inštitúcií. Vysielanie sa obohatilo o nové témy. Od roku 2001 relácia zaznamenala jednak kvantitatívny a jednak kvalitatívny rozvoj. Prostredníctvom rozhlasového vysielania v slovenskom jazyku majú obyvatelia Jelisavca a Markovca možnosť informovať sa o aktivitách a o dianí vo svojom okolí, počuť spisovnú slovenčinu a tiež zapojiť sa do relácie – klásť otázky hostom účinkujúcim vo vysielaní alebo zapájať sa do hier. Možnosť priameho zapojenia poslucháčov do vysielania priniesla spestrenie najmä v jazykovom prejave. Okrem spisovnej slovenčiny hlásateľa je tak prítomná aj nárečová slovenčina poslucháčov z Markovca a Jelisavca a nezriedka aj chorvátčina. To najmä v prípadoch, keď poslucháč rozumie, ale nehovorí po slovensky. Priame zapojenie poslucháčov do vysielania ukázalo, že rozhlasovú reláciu v slovenskom jazyku počúvajú nielen Slováci, ale aj ostatní obyvatelia regiónu.

3. Sledovanosť rozhlasového vysielania

Rozhlas v Našiciach nedisponuje údajmi o sledovanosti skúmanej relácie Kvapka slovenského života. Na zistenie miery sledovanosti relácie bola v dotazníku otázka o sledovaní relácie zo strany respondentov a ponúkali sa štyri odpovede (nikdy, zriedka, niekedy, pravidelne), z ktorých mali vybrať jednu. Rozhlasovú reláciu v slovenskom jazyku podľa výsledkov dotazníka pravidelne počúva 10 % všetkých respondentov, avšak 48 % reláciu nepočúva nikdy (tabuľka a graf).

Tabuľka: *Výsledky odpovedí z dotazníka na otázku o sledovanosti rozhlasovej relácie v slovenskom jazyku*

	MARKOVAC			JELISAVAC		
	do 25 rokov	26 – 50 rokov	51 rokov a viac	do 25 rokov	26 – 50 rokov	51 rokov a viac
Počúvate rozhlasovú reláciu v slovenskom jazyku?						
Pravidelne	2	6	4	0	1	4
Niekedy	1	14	9	3	4	7
Zriedka	4	8	3	7	7	2
Nikdy	20	13	6	24	14	1

Odpovede respondentov svedčia o tom, že hlavne najmladšia veková skupina rozhlasovú reláciu v slovenskom jazyku nepočúva nikdy, a to v oboch obciach – v Markovci až 74 % a v Jelisavci 70 %. Tu treba zdôrazniť, že relácia je súbor informácií, respektíve správ týkajúcich sa príslušníkov slovenskej komunity. Je známe, že deti nesledujú informatívne relácie, čo čiastočne vysvetľuje nesledovanosť relácie v tejto skupine. Priviesť mladú generáciu k počúvaniu je dôležité z viacerých dôvodov. Rozhlas ako médium mladá generácia prijíma a je v jej živote prítomný. V tomto prípade neexistujú finančné obmedzenia, keďže každá domácnosť vlastní rádio, a ďalej je tu možnosť počúvať rádio počas cestovania. Zvýšenie sledovanosti zo strany tejto skupiny je možné dosiahnuť prispôbením obsahu relácie najmladším. Jedna časť rozhlasovej relácie by mohla byť venovaná cieľovej skupine najmladších. Vďaka zaujímavému obsahu, rôznym súťažiam vo forme hádaniek, poredadiel a iných krátkych ľudových žánrov by sledovanosť relácie u detí stúpala. Postupne by si deti rozširovali svoje vedomosti a stávali sa vernými poslucháčmi. Sledovanie rozhlasového vysielania by mohlo byť doplnkovou formou učenia sa jazyka v škole, napríklad za domácu úlohu by mali pripraviť niečo do vysielania, pripraviť odpoveď na aktuálnu súťaž a podobne. Systematickým a komplexným prístupom by účasť rozhlasu hrala dôležitú rolu v procese uvedomenia si a upevnenia etnoidentifikačných činiteľov a regenerácie etnického vedomia.

4. Financovanie

Relácia v slovenskom jazyku do konca 90. rokov minulého storočia nebola honorovaná. Po vzniku Zväzu Slovákov a najmä Matice slovenskej v Našiciach bola relácia desaťročne financovaná Maticou slovenskou v Našiciach z prostriedkov, ktoré na tento účel poskytovala Rada pre národnostné menšiny Chorvátskej republiky Zväzu Slovákov, a tie boli ďalej transferované na maticu slovenskú. V súčasnosti financovanie relácie zabezpečuje Rádio Našice cez Agenciu za elektronické médijske (Agentúru pre elektronické médiá), ktorá každoročne poskytuje finančné prostriedky. V poslednom desaťročí celé rádio, a teda aj relácia Kvapka slovenského života, čerpá prostriedky z tohto zdroja. Vzhľadom na to, že rádio je spoločnosť s ručením obmedzeným, nemá možnosť financovania prostredníctvom viacerých zdrojov. Podľa informácií súčasnej riaditeľky Rádia Našice Katariny Šimašek je pri čerpaní prostriedkov zo zdrojov Agentúry

pre elektronické médiá vylúčená možnosť financovania z iných prostriedkov. Možnosť podať žiadosť na Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí Rádio Našice nikdy nevyužilo, ani v časoch, keď to chorvátske predpisy dovoľovali. Keďže ide o rozhlasové vysielanie v slovenskom jazyku s pomerne dlhou tradíciou, verím, že sa to čoskoro zmení a že spoločne so zamestnancami Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí nájdeme spôsob, ako podporiť túto dôležitú aktivitu chorvátskych Slovákov.

5. Namiesto záveru

Výskum ukázal, že obsahovo by relácia mala byť koncipovaná inak. Štandardné smerovanie takmer celého vysielania na folkloristiku a etnokultúru v širšom zmysle slova nepokladám za správne. Oveľa dôležitejšie je vplyvať na pozdvihnutie etnického vedomia a celkovej potreby uplatňovania práv menšín, nastoľovanie otázok aktuálnych pre príslušníkov menšiny, eventuálne aj kontroverzných otázok, pričom takto sa chápu otázky, ktoré zviditeľňujú problémy v rámci menšiny aj mimo nej, dôležité pre jej rozvoj. Dlhodobým sledovaním rozhlasovej relácie sa potvrdzuje, že absentuje kritika a kritický postoj k práci slovenskej komunity. Obsah tvoria informácie o dianí v rámci Zväzu Slovákov v Chorvátsku, matic slovenských, folklórnych súborov a podobne, pravidelne vyjadrujú len chválu. Pochvala je potrebná a má pozitívne účinky, keď sa používa v správnej miere. Naopak, pozitívne hodnotenie bez konštruktívnej kritiky nestimuluje pokrok. Na dosiahnutie pokroku a realizácie cieľov je potrebné vyjadrenie aj kritického postoja, samozrejme, v správnej miere. Rozhlasové vysielanie, ako aj iné médiá tvoria významnú súčasť života jednotlivca, budujú vzťah a postoje k témam, o ktorých informujú. Možnosť vplyvať na konzumentov médií, v tomto prípade na poslucháčov, je cieľom vysielania, preto je potrebná kvalita jazykového prejavu, ako aj výber vhodných tém.

Dušan PARAJKA, Švajčiarsko

Združenie Slovákov vo Švajčiarsku

Migrácia v globálnom a európskom rozmere, vplyvy na národnú identitu nielen vo Švajčiarsku

Švajčiarsko nie je jediná krajina Európy, v ktorej žije niekoľko desiatok národností. Ich počet možno presiahne aj hranicu stovky. A ak poukážeme na geografické podmienky krajiny, na takom „malom kúsku zeme“ je to naozaj pestrá zmes národných identít. Zvýšená migrácia mladých, ale aj starších ľudí zo Slovenska do Švajčiarska na jednej strane ponúka ďalšie možnosti rozvoja krajanského života, na druhej strane však ukazuje menej pozitívnu stránku života na Slovensku – ekonomické problémy obyvateľov, ktoré ich donútiť k odchodu. Osobitnou skupinou sú študenti či doktorandi, ktorí prichádzajú s cieľom študovať, avšak len malé percento z nich sa rozhodne pre návrat na Slovensko. Pokiaľ je šanca ostať v zahraničí, využívajú ju. Tak sa z časovo presne obmedzeného pobytu v zahraničí stane neobmedzený.

Národnú identitu si doma až tak uvedomovať nemusíme, veď sme štátotvorný národ vo svojej vlasti. O výchove a upevňovaní národného povedomia v rodinách a školách na Slovensku nemôžeme hovoriť, lebo tam nežijeme. Vieme však, že po príchode do cudzej krajiny je prvoradá šanca uchytiť sa, zabezpečiť existenciu sebe ako jednotlivcovi alebo celej rodine, etablovať sa v práci či v škole, v mieste bydliska. Akési uvedomovanie si národnej identity ustupuje do úzadia, často až do veľmi ďalekého. Na vysvetlenie si dovoľíme poznamenať, ako už bolo na začiatku spomenuté, vo Švajčiarsku je snáď každý tretí-štvrtý obyvateľ cudzincom. V spoločnosti, v školách i na pracoviskách nie je dôležité, odkiaľ pochádza, ale ako sa vie zaradiť do spoločnosti a prispievať k prosperite krajiny.

Určite ďalším dôležitým faktorom v otázke upevňovania národnej identity je roztrúsenosť krajanov po celom Švajčiarsku, pracovný čas zamestnaných, miestny školský systém. K vymenovanému musíme priradiť aj osobitosti v živote zmiešaných manželstiev a z toho vyplývajúce možnosti rozvíjania národného povedomia, „zdedeného“ zo strán oboch rodičov. Je to vôbec možné? Zoberme si napríklad rodinu, kde je otec Talian, matka Slovenka a dieťa/deti chodí/-ia do švajčiarskej školy. Obaja rodičia chcú dať dieťaťu svoju pečať. V takýchto podmienkach je veľmi ťažké upevňovať jednu národnú identitu. Veľa závisí od samotných rodičov, od ich predstáv, snaženia a v neposlednom rade od ponúknutých možností krajanských spolkov.

Medzi ťažiskovými migračnými vlnami vo Švajčiarsku sú badateľné generačné rozdiely: po roku 1968 sa krajanskému životu venovala generácia, ktorá dnes už pomaly odchádza... jej potomkovia sa za vtedajších podmienok ani nemohli zoznámiť s „národnou identitou“ rodičov. A novodobá migračná vlna akosi nerozumie tej predchádzajúcej, len s námahou nachádzajú niečo spoločné. Dôvodom toho je čas, ktorý ubehol, a spoločenský, politický a ekonomický vývoj. Aj preto nemožno očakávať prílišnú angažovanosť mladých migrantov v krajanskom spolku v bývalej podobe. Zatiaľ sa zdá, že pokiaľ je možnosť navštíviť Slovenskú katolícku misiu, ktorá má stále sídlo v Zürichu, necítia potrebu aktívne ovplyvniť existenciu a činnosť spolku. Veľkým mínusom pre krajanskú činnosť je to, že nemá vlastné vhodné priestory, akýsi záchytný bod pre všetkých.

Vráťme sa však k národnej identite v dnešných podmienkach. Myslím si, že uvedomovanie si národnej identity, prijatie svojich koreňov, svojho pôvodu a prihlásenie k národu je vecou a čťou každého jednotlivca. Kto a čo pre to robí a ako robí, nech si každý odpovie sám. Aby sme sa vážnejšie zaoberali svojou národnou identitou, na to musí každý z nás dozrieť. Je to proces sprevádzaný životnými skúsenosťami, ovplyvňovaný dianím okolo nás i v nás.

Združenie Slovákov sa v súčasnosti pokúša čo najšetrnejšie prestáť generačné i názorové rozdiely, zároveň sa však usiluje organizovať také aktivity, ktoré by nenásilnou formou oslovili čo najviac krajanov. Pokiaľ nám možnosti (finančné aj časové) dovoľia, pozývame umelcov zo Slovenska, aby sme si pripomenuli domovinu a zároveň predstavili našich umelcov domácim priateľom. V našich súčasných podmienkach môžeme o dlhodobých a pravidelných projektoch zatiaľ len snívať (nemáme vlastné priestory, prenajaté priestory sú drahé a ich využitie je časovo obmedzené, ich zabezpečenie je často dosť komplikované, čo sťažuje aj plánovanie podujatí). Doteraz príležitostne zrealizované podujatia zaujali krajanov natoľko, že môžeme snáď neskromne povedať: ideme dobrým smerom.

Ako návštevníci prídu krajanovia veľmi radi. Účasť na samotnej organizácii podujatí či dobrovoľná práca pre fungovanie krajanského spolku ich už až natoľko neláka. Bez spoľahlivej podpory zo strany ÚSZZ, a to nemáme na mysli len finančnú podporu, sa môže čoskoro stať, že sily dobrovoľníkov budú vyčerpané a organizovaná krajanská činnosť zanikne.

Apelujeme preto na ÚŠZZ a jeho pracovníkov, aby bolo ich snahou spoznať skutočné podmienky v jednotlivých krajinách a aj ich zohľadňovať pri stanovení podmienok na pridelenie štátnej podpory pre žiadateľov. Potom snáď spoločne budeme môcť povedať, že sme pre zachovanie a posilnenie národnej identity migrantov spravili všetko, čo bolo v našich silách. Sme si plne vedomí, že to v multikultúrnej Európe nebude ľahké. Preto sa nateraz uspokojíme s tým, ako povedal p. predseda Matice slovenskej Marián Tkáč, že „... nech to bude aj tanečno-zábavné podujatie, stačí, že sa mladí stretnú pod slovenskou zástavou...“

Svetlana ZOLŇANOVÁ, Srbsko

predsedníčka Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku

Vzdelávacie aktivity v Srbsku, podporené Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Výbor pre vzdelávanie pracuje od založenia Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny, od roku 2003, a svoju činnosť realizuje v súlade s plánom a programom Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny na rok 2012. Aktivity sa uskutočňujú v súlade so zákonom o národnostných menšinách a zákonom o základoch vzdelávania a výchovy cez prácu komisii a činnosť samotného odboru. Spolupráca sa realizuje so vzdelávacími inštitúciami vo vlastnej krajine, ako aj v materskej krajine prostredníctvom seminárov profesijného rozvoja učiteľov, riaditeľov a vychovávateľov a kempov pre žiakov; ako aj s organizáciami, ktoré majú v programe vzdelávanie v slovenskom jazyku, a s organizáciami v okolitých krajinách.

Výbor pre vzdelávanie NRSNM spolupracuje s odborními vzdelávania iných národnostných menšín, najčastejšie s maďarskou, rusínskou, chorvátskou a bulharskou národnostnou radou. Spolupráca s Pedagogickým ústavom Vojvodiny sa odzrkadľuje na akreditácii troch programov profesijného rozvoja zamestnancov v oblasti vzdelávania na rok 2011/2012 a 2012/2013. V spolupráci s Pokrajinským sekretariátom pre vzdelávanie, samosprávu a menšinové spoločenstvá sa prekladajú testy pre súťaže žiakov na všetkých úrovniach, vypracúvajú sa doplnky z dejepisu, z hudobnej a výtvarnej kultúry, ako aj o prírode a spoločnosti pre základné a stredné školy, upevňuje sa sieť stredných škôl na území AP Vojvodiny otvorením nových oddelení v stredných odborných školách v Báci, Futogu a v strednej zdravotníckej škole v Novom Sade. Na sekretariát boli podané projekty na finančnú podporu pre súťaž zo slovenského jazyka, na realizáciu detských divadelných predstavení na školách, na prekladanie testov do materinského jazyka a vypracovanie učebných osnov – doplnkov z národnej kultúry. Pri vypracovaní učebných osnov a vyučovacích plánov sa organizuje verejná diskusia o pláne a programe z dejepisu.

V spolupráci s Pokrajinským sekretariátom pre vzdelávanie, samosprávu a menšinové spoločenstvá je práca Výboru pre vzdelávanie a národnostnej rady predstavená aj mladým stredoškólakom albánskej národnosti propagovaním multijazyčnosti a multikultúrnosti.

Uskutočňujú sa rokovania s Pedagogickou fakultou v Sombore o možnosti pokračovania školenia učiteľov po slovensky s možnou spolupracou s Pedagogickou fakultou z Banskej Bys-

trice (Slovenská republika). Za pomoci sekretariátu pokračuje dobrá spolupráca aj s Univerzitou v Novom Sade a Pedagogickou fakultou v Sombore, kde sa NRSNM zapája pri získavaní akreditácie programu pre vzdelávanie učiteľov po slovensky.

NRSNM realizuje projekty, ktoré podporuje ÚŠZZ, na vybavenie škôl učebnicami a učebnými pomôckami, projekty na odborné vzdelávanie a konferencie osvetových pracovníkov, na realizáciu kempov pre žiakov základných a stredných škôl v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a združeniami, ktoré zoskupujú Slovákov v diaspóre v Chorvátsku, Maďarsku, Rumunsku...

NRSNM je partner pri realizácii medzinárodných projektov na adaptáciu školy v Boľovciach a obnovu strechy na škole v Jánošíku, kde tiež prispieva ÚŠZZ.

S Ústavom pre zdokonaľovanie výchovy a vzdelávania Republiky Srbsko sa organizujú prípravy na záverečné skúšky ôsmakov a iniciálne testovanie žiakov 6. ročníka, s ministerstvom osvetu a náuky a so školskými správami v Novom Sade a Zreňanin sa organizujú súťaže zo slovenského jazyka na všetkých úrovniach pre základné a stredné školy, kde sú z prostriedkov ÚŠZZ zaobstarané aj odmeny pre žiakov.

Pre zamestnancov vo vzdelávacích ustanovizniach sa organizujú akreditované programy ďalšieho odborného vzdelávania za pomoci financií z národnostnej rady a ÚŠZZ. Uskutočňujú sa programy odborného vzdelávania v oblasti verbálnej komunikácie, vzorové hodiny pre účastníkov zamestnaných v predškolských ustanovizniach, vzorové hodiny z chémie, odborné prednášky z matematiky, chémie, dejepisu a prednášky pre triednych učiteľov, kde prednášajúci sú zo Slovenskej republiky. Tento projekt okrem ÚŠZZ podporuje aj Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pre účasť aj na odborných kurzoch, seminároch a konferenciách, ktoré organizuje Vojvodinské stredisko pre ľudské práva, Belehradský fond pre politickú mimoriadnosť a ostatné inštitúcie a mimovládne organizácie.

V spolupráci so slovenskou ambasádou v Belehrade a Maticou slovenskou v Srbsku sa zbierajú prihlášky a odporúčania pre štipendiá vlády Slovenskej republiky a prihlášky na rôzne edukácie pre budúcich študentov na Slovensku.

V spolupráci so základnými a strednými školami národnostného významu sa poskytuje potrebná dokumentácia na prevzatie zriaďovateľských práv, dáva sa súhlas na výber riaditeľa a členov školských výborov.

Najdôležitejšia aktivita výboru je prevzatie zriaďovateľských práv nad inštitúciami národnostného významu v oblasti vzdelávania. Ide o tieto inštitúcie: Gymnázium Jána Kollára v Báčskom Petrovci, základné školy Jána Kollára v Selenči, Jána Čajaka v Báčskom Petrovci, 15. októbra v Pivnici, Jozefa Marčoka Dragutina v Hložanoch, Tomáša Garriga Masaryka v Jánošíku, Ľudovíta Štúra v Kysáči, Hrdinu Janka Čmelíka v Starej Pazove, ZŠ Mladých pokolení v Kovačici a ZŠ Maršala Tita v Padine; predškolské ustanovizne v Báčskom Petrovci a v Kovačici.

Spolupráca so Slovenskou republikou sa odzrkadľuje na aktivitách, ktoré podporuje Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pri zabezpečovaní kempov pre žiakov základných a stredných škôl s vyučovacím jazykom slovenským, ako sú: lyžiarska škola, škola ľudových remesiel, tenisová škola, športová olympiáda, škola v prírode, zoznamovanie s krajinou svojich predkov, škola tanca a ľudovej hudby; pre maturantov a pre dospelých sa organizuje jazykový kurz, pre profesorov rôzne odborné prednášky a zasadnutia, ako aj akreditované odborné kurzy. Väčšina týchto aktivít sa realizuje za podpory úradu, spolu s Centrom celoživotného vzdelávania Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Univerzity Komenského v Bratislave. Aktívne sa zapájame do medzinárodného výskumu, ktorý je pod vedením MŠVVaŠ SR.

Uskutočňuje sa spolupráca s odborom školstva Úradu Žilinského samosprávneho kraja pri organizovaní odbornej návštevy tohto kraja a zabezpečení učebných pomôcok pre školy. Pre potreby stredných odborných škôl sú vybavené učebnice zo Žiliny a z Bratislavy, ktoré sú schválené na použitie v našich školách s vyučovacím jazykom slovenským. Riadne štipendium má 14 študentov na fakultách, 6 stredoškôľakov ubytovaných v Báčskom Petrovci, poskytuje sa finančná pomoc pre žiakov slovenských tried Gymnázia M. Pupina v Kovačici a časť plátov profesorov, ktorí prednášajú slovenský jazyk s prvkami národnostnej kultúry v stredných školách v Báčskej Palanke a v Šíde.

Spolupracuje sa so všetkými médiami, ktoré oboznamujú o aktivitách a o práci národnostnej rady po slovensky a po srbsky. Cez médiá sa propaguje možnosť vzdelávania v materinskom jazyku voľbou voliteľného predmetu a na to je vypracovaný tohto roku aj letáčik. Na zlepšenie výučby slovenského jazyka v školách s väčšinovým vyučovacím jazykom v Srbsku úrad zabezpečuje finančnú podporu na kúpu učebníc pre žiakov, ktorí navštevujú hodiny slovenčiny.

Výbor pre vzdelávanie NRSNM v Srbsku konštatuje, že pomoc úradu pri zachovávaní slovenského školstva je u nás prítomná už celý rad rokov. Dôraz sa dáva na celomenšinové a na dolnozemske projekty, čo nám umožňuje dobrú spoluprácu medzi sebou a väzbu s materskou krajinou. Očakávame, že aj v budúcnosti budeme stredobodom pozornosti tejto inštitúcie, lebo zoskupujeme asi 1 000 detí v materských školách, okolo 3 000 žiakov ZŠ, vyše 400 stredoškôľakov a do 100 študentov, ktorí každoročne absolvujú skúšky po slovensky alebo zo slovenčiny. Týmto žiakom sa v Srbsku venuje 375 pedagógov vyučujúcich po slovensky a 75 vychovávateľov. Len tak zostaneme zelenou vetvou slovenského zahraničia.

Pavel BELIČKA, Srbsko

riaditeľ Gymnázia Jána Kollára, Báčsky Petrovec

Postavenie slovenského gymnázia v Báčskom Petrovci v súčasnosti a z aspektu pripravovanej reformy stredných škôl v Republike Srbsko

Gymnázium Jána Kollára so žiackym domovom v Báčskom Petrovci nepretržite funguje od svojho založenia (1. októbra 1919) dodnes. Počas svojej existencie spolu so slovenskou menšinou vždy našlo spôsob, ako držať krok s dobou a s aktuálnym dňaním v štáte, ale zároveň spĺňať svoje poslanie – vychovávať a vzdelávať príslušníkov slovenskej menšiny v Srbsku v materinskej reči.

Svojím takmer storočným účinkovaním si zaslúžilo, že ho vysoko hodnotia a uctievať v Vojsvine, Srbsku, ako aj v Slovenskej republike. Ide tu predovšetkým o jeho 4 191 absolventov, ktorí svojím pôsobením prispievajú tak k afirmácii tejto školy, ako aj slovenskej menšiny v Srbsku, pre ktorú táto škola predstavuje nielen výchovno-vzdelávaciu, ale aj významnú kultúrnu ustanovizeň, prispievajúcu vo veľkej miere k pestovaniu a zachovávaniu národnostnej identity dolnozemskej Slovákov. Zásľuhu na pozoruhodných výsledkoch majú rovnako žiaci a učiteľia, ako aj vynikajúce podmienky, v ktorých sa uskutočňuje výchovno-vzdelávací proces.

V súčasnosti Gymnázium Jána Kollára so žiackym domovom v Báčskom Petrovci je moderná, kádruvo a hmotne dobre vybavená škola, jedna z najvybavenejších v Srbsku. Výučba sa uskutočňuje v jednej dopoludňajšej zmene v 21 učebniach štandardných dimenzií a v 4 pre menšie skupiny. Jazyky a spoločenské vedy sa vyučujú v starej veľkolepej budove, prírodovedné predmety a matematika v pavilóne. Dve učebne v starej budove sú upravené na počítačové kabinety, ktoré sa stále dopĺňajú počítačmi novej generácie. Počítačmi sú vybavené aj všetky kabinety, zborovňa a kancelárie i majstrovská dielňa. Jeden z kabinetov pre cudzie jazyky je adaptovaný na multimediálnu učebňu. Od roku 2006 sa informovanie a spolupráca s rodičmi realizuje aj prostredníctvom e-denníka.

Hodiny telesnej výchovy sa konajú v renovovanej telocvični: veľká je určená na športové hry a malá na gymnastiku. Na školskom dvore sú dve ihriská – na hádzanú a na basketbal, ktoré sa môže upraviť i na volejbal, respektíve tenis a malý futbal.

Škola má vlastnú knižnicu s viac ako dvadsaťšesťtisícovým knižným fondom. V starej budove je slávnostná sieň s koncertným klavírom, výtvarná galéria Karola Miroslava Lehockého s vystavenými dielami dolnozemsých slovenských akademických maliarov, nová klubovňa pre zasadnutia žiackeho parlamentu, prácu redakcie školského časopisu a družné posedenia a školský rozhlas. V pavilóne prírodných vied je okrem kabinetov aj ornitologická zbierka a pamätná izba 14. vojvodinskej údernej slovenskej brigády. Steny oboch budov krášlia obrazy všetkých generácií maturantov. Slávnostná sieň školy sa používa aj pre potreby užšieho a širšieho prostredia, takže sa v nej okrem školských kultúrnych manifestácií organizujú koncerty, promócie kníh, recitály, vystúpenia speváckych zborov a speváckych skupín a podobne, ale aj stretnutia so známymi spisovateľmi, vedecké konferencie, prednášky atď. Sály na telesnú výchovu okrem žiakov používajú aj športové kluby a rekreačné skupiny.

Vedenie školy a školský výbor dokázali zveľaďovať hmotnú základňu školy, mysliac na jej budúcnosť, aj v ťažkých časoch (v rokoch 1990 – 2000), keď bola úspešne ukončená výstavba moderného žiackeho domova – internátu. Domov bol slávnostne otvorený 30. januára 1997. S kapacitou 85 lôžok v plnej miere spĺňa funkciu, pre ktorú vznikol: sprístupnil slovenské gymnázium celej slovenskej verejnosti vo Vojvodine a navyše pozdvihol úroveň práce celej školy. Funguje aj počas prázdnin a umožňuje najrozmanitejšie aktivity, ktoré obohacujú život všetkých, slovenskej, ale aj neslovenskej verejnosti. Treba vyzdvihnúť, že výstavba žiackeho domova sa financovala ako spoločný projekt vlády Slovenskej republiky, vlády Republiky Srbsko, lokálnej samosprávy a partnerského mesta Nitra.

V poslednom desaťročí sa pokračovalo vo vytváraní optimálnych podmienok na prácu tejto školy a žiackeho domova. Pri príležitosti 90. výročia založenia školy sa vykonala veľká rekonštrukcia objektov gymnázia: výmena strechy na starej budove (med' namiesto eternitu), výmena okien a fasády na starej budove a telocvični, výmena všetkých hromozvodov, rekonštrukcia strechy na telocvični a montáž solárnych panelov na budove žiackeho domova. Finančné prostriedky na tieto účely poskytli vláda Slovenskej republiky (213 000 Eur), Ministerstvo školstva Republiky Srbsko (100 000 Eur), vláda Autonómnej pokrajiny Vojvodiny (50 000 Eur) a Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku (8 000 Eur). Z vlastných prostriedkov v tomto období sa vykonáva zatepl'ovanie a úprava fasád na budovách pavilónu a žiackeho domova. Od minulého školského roku je študentom a pracovníkom k dispozícii aj veľmi dobre vybavená posilňovňa. Zároveň s úpravou objektov sa kabinety vybavovali novými učebnými pomôckami a súčasnejšou elektronickou technikou.

Pokiaľ ide o pracovníkov gymnázia, v školskom roku 2012/13 je spolu 58 zamestnancov, z toho 15 v internáte a 43 v škole. Nie všetci sú zamestnaní na plný pracovný úväzok, totiž

9 učiteľov pracuje aj na inej škole. Až na jednu výnimku všetci majú odbornosť pre úlohy, ktoré vykonávajú, a okrem 4 učiteľov cudzej reči ostatní hovoria aj po slovensky.

Žiacka zložka na našej škole je už niekoľko rokov stabilizovaná, dosahuje počet 320 až 360 študentov. V školskom roku 2012/13 je na škole 4 345 študentov, rozdelených do 14 tried. V 4 triedach sa vyučuje po srbsky a v 10 výučba prebieha v slovenskom jazyku. V slovenských triedach je spolu 254 študentov a v srbských je 91 študentov. V triede je priemerne 25 študentov. V tomto školskom roku sme zaznamenali menší počet slovenských žiakov zapísaných do prvého ročníka (55), k čomu bezpochyby prispelo aj otvorenie slovenskej triedy na strednej medicínskej škole v Novom Sade a čoraz väčší počet ôsmakov (Slovákov), ktorí sa orientujú na stredné školy v Slovenskej republike.

Gymnázium sa profilovalo ako stredná škola všeobecného typu, v ktorej študenti majú možnosť nadobudnúť poznatky tak z prírodovedných, ako aj z humanitných oblastí. Na gymnázium sa povinne vyučujú dva cudzie jazyky (prvý je anglický jazyk – 2+2+4+3, druhý si žiaci môžu vybrať medzi nemčinou, francúzštinou a ruštinou – 2+2+2+2). V prvých dvoch ročníkoch je povinná aj latinčina (2+2). Žiaci slovenskej národnosti sa povinne učia aj srbský jazyk (2 h týždenne). Okrem uvedených predmetov sa v priebehu štúdia na gymnázium povinne vyučujú predmety: materinský jazyk (4+4+4+4), zemepis (2+2+2), dejepis (2+2+2+2), biológia (2+2+2+2), matematika (4+4+4+4), fyzika (2+2+3+2), chémia (2+2+2+2), informatika (2+2+2+2), hudobná kultúra (1+1), výtvarná kultúra (1+1), telesná výchova (2+2+2+2), sociológia, filozofia, ústava a práva občanov, psychológia; ako výberové predmety si žiaci volia vierouku alebo občiansku výchovu. Po ukončení školy žiaci majú vedomosti, ktoré im umožňujú pokračovať v štúdiu na širokom spektre vyšších a vysokých škôl.

Z hľadiska reformy siete stredných škôl v Republike Srbsko si gymnázium v Báčskom Petrovci určite zachová svoje miesto aj v novej sieti. Garantom toho je predovšetkým NRSNM v Srbsku, ktorá gymnázium označila za inštitúciu osobitného významu pre Slovákov žijúcich vo Vojvodine a ktorá je odnedávna aj jedným zriaďovateľov tejto školy.

Čo sa týka reformy gymnázií, plánuje sa, že prvý ročník bude spoločný pre všetkých žiakov gymnáziá.

V druhom ročníku sa žiaci rozdeľujú na dva smery: prírodno-matematický smer a spoločensko-jazykovedný smer. Samotná škola, so súhlasom ministerstva školstva, určuje počet tried, ktorý formuje podľa rangovacej listiny, totiž podľa afinity a prospechu žiakov.

V treťom ročníku si žiaci volia kombináciu, tzv. balík predmetov v rozsahu 4 hodiny týždenne. Sú po dva balíky pre každý smer.

Vo štvrtom ročníku sú kombinácie (balíky) predmetov zastúpené v rozsahu 8 hodín týždenne, pričom voľba jednej kombinácie (balíka) je podmienená voľbou balíka z tretieho ročníka. Tiež sa predvídajú dve možnosti pre každú voľbu.

Keď analyzujeme tieto učebné plány, ktoré sú už vypracované pre všetky štyri ročníky, tak potenciálnou hrozbou môže byť nedostatok adekvátnych kádrov hovoriacich po slovensky. Avšak v minulých rokoch sme na škole mali skvelú skúsenosť s angažovaním študentov zo Slovenskej republiky, ktorí si na našej škole robili pedagogickú prax. Pôsobenie týchto mladých odborníkov na našej škole bolo, podľa nášho názoru, bezpochyby obojstranne prospešné.

Sme presvedčení, že nám Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky aj v budúcnosti v tomto zmysle poskytne potrebnú pomoc.

Júlia KUCZIKOVÁ, Maďarsko

Slovenská regionálna národnostná samospráva Boršodsko

Vážené dámy a vážení páni,

ako volenej poslankyni určitého zboru dovoľte mi začať a na úvod vám povedať, že rozlohu severovýchodného regiónu Maďarska zaberá najväčší kraj alebo po našom župa, ako to nazývame my Slováci tam žijúci, Boršodsko-abovsko-zemplínska župa. Je to najväčšia župa v našej krajine a od roku 2007, keď podľa vtedajšieho modifikovaného menšinového zákona vznikla aj regionálna, teda župná menšinová samospráva slovenskej menšiny tejto župy, máme na starosti 13 v nej pôsobiacich slovenských samospráv a ani po voľbách v roku 2011 sa tento štatistický údaj nezmenil.

Určite by vás potešilo, keby som povedala, že zemplínske nárečie a ten spev zaznieva vo všetkých rodinách. Je však pravda, že zemplínskym nárečím rozpráva už iba staršia veková kategória občanov, staršia generácia, ľudové piesne spieva možno aj stredná generácia, ale spisovnej slovenčine sa venuje už len najmladšia generácia, a to v školských vzdelávacích inštitúciách. Preto teraz tú druhú funkciu spomeniem, pretože som aj učiteľka, pedagogička, riaditeľka. V našej župe máme päť základných škôl, ktoré zabezpečujú vyučovanie slovenského jazyka ako predmetu, a jednu maďarsko-slovenskú dvojjazyčnú školu aj s internátom, ktorá pôsobí v Novom Meste pod Šiatrom, v osemnásťtisícovom prihraničnom meste Sátoraljaújhely. Takže v tejto župe sme jediná takáto dvojjazyčná základná škola.

V roku 2007 sa jej zriaďovateľom stala Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku. Máme 5. výročie – uplynulo 5 rokov odvtedy, čo Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku zachránila našu školu. Naša škola je inštitúcia s počtom žiakov do 150, máme 8 tried v každom ročníku, takže máme komplex 4 budov, z ktorej 3 sú funkčné, a to školská budova s 30-miestnym internátom, telocvičňa a jedáleň.

Veľkou túžbou – a teraz ide o naše požiadavky, naše túžby, naše sny a naše návrhy, ktoré by si bolo treba tu zapísať – tejto našej inštitúcie je založiť si slovenskú škôlku, respektíve túto úlohu prevziať od mestského zriaďovateľa. Zabezpečiť jej však adekvátne priestory a infraštruktúru je možné len s paralelnou rekonštrukciou vykurovacieho systému budovy, ktorý v súčasnosti pokrýva najvyššie náklady rozpočtu školy. Bez promptného riešenia racionalizácie kúrenia školy, v ktorej sa vážnejšia rekonštrukcia neuskutočnila od jej vybudovania, bude jej rozpočet ohrozený. Naozaj ohrozený.

Riešením by mohla byť finančná podpora vlády Slovenskej republiky, veď sme tu počuli krásne príklady podpory Slovenského domu v Mlynkoch, v troch etapách prebiehala rekonštrukcia békešcabianskej školy, predtým sarvašskej slovenskej školy. Preto si dovoľujem upriamiť pozornosť tu prítomných na našu školu a vládnu podporu rekonštrukcie tejto školy, respektíve – a to by mohla byť zaujímavá vec – doplnením tejto podpory by mohol byť aj program cezhraničnej spolupráce Slovenska – Maďarska – Rumunska a Ukrajiny. Iným slovom, mohli by sme zabíť štyri muchy jednou ranou. Hovorím a navrhujem to preto, lebo nejde len o to, vypočítať si tento návrh, ale treba sa nad ním naozaj zamyslieť. Pretože v súčasnosti naša škola realizuje programy – výmenné pobyty žiakov v rámci programu, ktorý bol síce vypracovaný na obdobie rokov 2007 – 2013, no v nejakej forme bude pokračovať, a mali by sme zistiť, v akej forme; spolupracujeme teda s mestami Užhorod a Michalovce.

S hviezdárňou v Michalovciach spolupracujeme a už po x-tý raz robíme medzinárodný astronomický tábor a uchádzame sa aj o podporu úradu. Tak si myslím, že by ste nás nemuseli odmietnuť s tým, že to nie je až také kultúrne a že kultúra sa tam až tak intenzívne neprejavuje. Ak podporíte túto akciu, medzinárodný astronomický tábor, ktorý by sme nechceli prerušiť a chceme ho robiť naďalej, tak si aj zaspievame tie naše zemplínske piesne, zahráme na gitarách.

Preto prosím, nezabudnite o rok podporiť tento náš tábor, lebo tohto roku, žiaľ, to ostalo na rozpočte školy. A čo sa týka médií, pripomínam, že v našom meste pôsobí zemplínska televízia. Televízia Zemplín mala s Michalovcami veľmi pekný projekt, takže ak potrebujete kvalitné programy, obráťte sa na nich, ja to veľmi rada sprostredkujem.

Ďakujem za pozornosť.

Mária ANDRÁŠIKOVÁ, Srbsko

predsedníčka Asociácie slovenských pedagógov v Srbsku

Vzájomná dôvera a motivácia na ďalšiu spoluprácu ASP a ÚSZZ

Bezmála tri storočia slovenskí učitelia v menšinových školách vo Vojvodine pomáhajú mnohým generáciám žiakov budovať hrdosť na svoje meno, národnosť, pomáhajú porozumieť tomu, že náš život sa odohráva medzi inými ľuďmi, ktorí môžu mať mnohé znaky identické s nami, ale viaceré môžu byť odlišné. Pravdaže, vychovávať a vzdelávať možno iba toho, kto si je vedomý sám seba, svojich hodnôt, svojich charakteristík odlišujúcich ho od iných a súčasne ho s inými spájajúcich.

V našom štáte sú časté reformy školstva, občas sa menia zákony o školstve a ochrane menšín a to všetko v znamení demokratizácie a decentralizácie. V súčasnosti máme vo Vojvodine tri kľúčové organizácie vo vývine a fungovaní nášho slovenského menšinového školstva – MSS (Matica slovenská v Srbsku), ASP (Asociácia slovenských pedagógov) a NRSNM (Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny), samozrejme, za pomoci vládných orgánov Republiky Srbsko a Slovenskej republiky, ako aj mimovládnych organizácií.

ASP je profesijné, slobodné, nezávislé, mimovládne a neziskové združenie. Viac ako desaťročie, presnejšie jedenásť rokov, sa úspešne podieľa na zveľaďovaní a zdokonaľovaní nášho menšinového školstva. V roku 2001 vtedajšia riaditeľka petrovského gymnázia Viera Boldocká v pravej chvíli vdýchla život Asociácii slovenských pedagógov a úspešne ju viedla jedenásť rokov. Nielenže združeniu dala svoje vedomosti, ochotu, snahu, ale aj kus samej seba. V roku 2012 sa jej nástupkyňou stala Mária Andrášiková.

Od samého začiatku ASP svoje aktivity zameriava na:

- skvalitnenie vzdelávacieho procesu v slovenských školách,
- modernizáciu vyučovacieho procesu v základných a stredných školách,
- aktívnu účasť v reforme školstva, predovšetkým menšinového školstva, a aktívne sledovanie zmien školských zákonov,

- spoluprácu so štátnymi orgánmi APV, respektíve Republiky Srbsko, ako aj s vládnymi orgánmi na Slovensku, s nevládnym sektorom a s inými menšinami vo Vojvodine.

V rámci ASP pôsobia štyri aktívy: Aktív prírodných vied, Aktív učiteľov slovenčiny, Aktív slovenských učiteľov osobitných tried a Aktív učiteľov náboženstva. Pôsobenie asociácie prostredníctvom týchto aktívov je účinné a praktické vzhľadom na viackilometrovú vzdialenosť medzi slovenskými školami vo Vojvodine. Aktívy majú koordinačnú funkciu a bez ohľadu na svoj profil sú zamerané na pozdvihnutie jazykovej kultúry v našom slovenskom školstve a v súvislosti s tým aj na skvalitnenie jazykovej výchovy a jazykového vzdelávania v našom menšinovom prostredí. Aktívy organizujú pracovné stretnutia, pravidelne sa zúčastňujú na odborných seminároch, prednáškach vo Vojvodine v Srbsku a na Slovensku, organizujú prezentácie nových učebníc, slovenských kníh a zaznamenávajú významné jubileá z oblasti nášho školstva a iné aktivity v súlade so stanovenými cieľmi v štatúte ASP.

V roku 2004 ASP zriadila svoju činnosť s Výborom pre vzdelávanie NRSNM. V súčasnosti sa ich činnosti prelínajú. V mnohých aktivitách účinkujú spoločne, aby sa ciele v oblasti nášho menšinového školstva napĺňali koordinovane a efektívnejšie.

ASP a Výbor pre vzdelávanie NRSNM v spolupráci s Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici a s Univerzitou Komenského v Bratislave organizujú odborné semináre zamerané na modernizáciu vyučovacieho procesu, ktoré sú podnetom na ďalšiu prácu na odbornom zdokonaľovaní učiteľov. Tieto semináre predstavujú akési jazykové doškoloňovanie zo slovenského jazyka, hoci sú čoraz častejšie požiadavky na bilingválnu výchovu a jazykové vzdelávanie. Je to jeden z najdôležitejších problémov, lebo slovenskí učitelia vo Vojvodine sú si vedomí, že vyučovanie v materinskom jazyku by malo byť koncipované so zreteľom na bilingvizmus, ale aj so zreteľom na slabú komunikačnú kompetenciu v materinskom slovenskom jazyku. S ohľadom na takúto situáciu ASP očakáva pomoc nielen od Oddelenia slovakistiky Filozofickej fakulty Univerzity v Novom Sade, ale aj od kompetentných inštitúcií na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Naši učitelia v rámci ASP píšú projekty a uchádzajú sa o finančné prostriedky na ich realizáciu. Finančné prostriedky sú hlavne zo Slovenska z ÚSZZ, sčasti z Pokrajinského sekretariátu pre vzdelávanie, správu a národnostné spoločenstvá a z Výboru pre vzdelávanie NRSNM. Týmto spôsobom sa úspešne realizoval väčší počet projektov.

Vďaka projektom sa už štvrtý rok organizujú jedinečné semináre pre žiakov slovenských škôl z rozličných vojvodinských oblastí. Keďže vojvodinskí Slováci neobývajú kompaktné územie, ale žijú roztrúsení v Báčke, Banáte a v Srijeme (s týmto súvisí aj rozmiestnenie základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským), týmito seminármi sa podarilo prekonať viackilometrovú vzdialenosť a zhromaždiť žiakov na jednom mieste. Význam a ciele žiackych seminárov sú: upevňovanie národného a jazykového povedomia žiakov, modernizácia vyučovacieho procesu, interaktivita a interdisciplinárnosť (základ každého žiackeho seminára je slovenský jazyk ako vyučovací predmet), zhodnotenie úrovne vedomostí žiakov zapojených škôl; semináre vedú ku konkrétnym výsledkom, pričom si žiaci osvojujú nové vedomosti. Týmto seminármi sa u žiakov buduje zdravé sebavedomie, hrdosť na samého seba, na svoje korene, na svoju národnosť.

Čo sa týka slovenčiny ako vyučovacieho jazyka, v súčasnosti sa prejavuje nízka jazyková úroveň slovenských učiteľov zvlášť na druhom stupni základných škôl a gymnázií pri výučbe jednotlivých odborných predmetov. Dnešné generácie slovenských učiteľov majú chabé jazykové povedomie. Dôraz sa kladie na zvládnutie učiva, a nie aj na jazykovú realizáciu učebnej látky. Navyše v súčasnosti na školách s vyučovacím jazykom slo-

venským pracuje čoraz väčší počet učiteľov Neslovákov. Ich jazykový prejav podporuje ľahostajný vzťah k jazyku.

V súčasnosti je táto jazyková problematika súčasťou aktivity ASP. ASP v spolupráci s Vybormom pre vzdelávanie NRSNM, Ministerstvom školstva Republiky Srbsko a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky každoročne organizuje tzv. poškolské jazykové vzdelávanie. U nás vo Vojvodine neexistuje žiadna inštitúcia, ktorá by zabezpečovala poškolské vzdelávanie slovenských učiteľov, nemáme potrebné jazykové príručky ani príslušných odborníkov. Slovenské menšinové školstvo vo Vojvodine potrebuje pomoc v riešení tejto jazykovej problematiky.

ÚSZZ ako štátna inštitúcia na zabezpečovanie účinnej a vzájomnej spolupráce medzi Slovenskou republikou a Slovákmi žijúcimi v zahraničí opodstatnila svoje jestvovanie. V súčasnosti sa dostala na popredné miesto v zabezpečovaní starostlivosti o slovenskú menšinu, čo vidno najmä v oblasti školstva. Vďaka ÚSZZ dnes existuje priamy kontakt menšinového školstva so školstvom na Slovensku. Tri kľúčové organizácie vo Vojdine – MSS, ASP a NRSNM – spolu s ÚSZZ vytvorili atmosféru vzájomnej dôvery a motivácie. Vďaka finančnej podpore ÚSZZ uskutočnila ASP nespočetné množstvo projektov zameraných na zlepšenie vyučovacieho procesu v slovenskej reči na základných a stredných školách, na sústavné odborné vzdelávanie učiteľov, na spoluprácu s vládnyimi orgánmi na Slovensku.

Naši učители každoročne absolvujú edukačné semináre pre osvetových pracovníkov všetkých stupňov doma a na Slovensku. Naši žiaci doma absolvujú žiacke semináre a každoročne chodia na Slovensko do školy v prírode, kde sa pestuje družba, priateľstvo a rozvíja slovenské národné povedomie. Všetko toto by nebolo možné bez finančnej podpory ÚSZZ.

Som presvedčená, že v nastávajúcom období ÚSZZ bude pokračovať v pozitívnej praxi, že vzájomný vzťah a spolupráca ASP a ÚSZZ bude pokračovať po zabehaných chodníkoch. To znamená, že ÚSZZ musí pravidelne sledovať najaktuálnejšie potreby slovenského menšinového školstva vo Vojvodine, musí neustále podporovať výskum slovenského jazyka. Vďaka vzájomnej dôvere a motivácii to ASP a ÚSZZ spoločne dokážu.

Aristid ZELENAY, Švajčiarsko

Združenie Slovákov vo Švajčiarsku

Slovenské školstvo na Západe?

Problematica slovenského školstva v zahraničí bola témou viacerých podujatí, konferencií a okrúhlych stolov.

Žiaľ, ani na jednom z nich nebola snaha zachytiť jeho problematiku v celej šírke. Záujem sa vždy sústreďoval iba na jestvujúce slovenské školstvo v krajinách juhovýchodnej Európy, kde žijú Slováci a záujemcovia o slovenské školy v pomerne ucelených oblastiach. Na podujatiach vystupovali pedagógovia z jestvujúcich škôl, prezentovali svoje úspechy a problémy, kým problematike zanikajúcich slovenských škôl, napríklad v Česku, ale aj situácii v krajinách,

kde Slováci a záujemcovia o slovenské školstvo nebývajú v pomerne ucelených oblastiach a nemajú takéto školy, sa dostávalo iba minimálnej pozornosti, ak sa jej vôbec dostalo.

Príčiny evidentne nízkeho záujmu zo strany Slovenskej republiky o zabezpečenie vyučovania slovenského jazyka v krajinách mimo strednej a juhovýchodnej Európy nie sú iba v legislatívnych nedostatkoch obsiahnutých v koncepcii štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015, ktorá je nastavená tak, aby boli v prvom rade zabezpečené potreby autochtónnych slovenských komunit, t. z. Slovákov z krajín strednej a juhovýchodnej Európy. Prečo by sa mala sústreďovať pozornosť aspoň odborníkov na zachovanie znalosti slovenčiny u Slovákov žijúcich v zahraničí, keď si slovenčinu nevážeme ani na samotnom Slovensku, hoci je to reč štátu? Množstvo skomolených alebo neslovenských výrazov v tlači, rozhlase, televízii, ale aj v prejavoch politikov je na dennom poriadku. Osud zákona, ktorý mal sankcionovať prehrešky proti slovenčine, je pre nás v zahraničí výrazným mementom! Viac ako dvestoročná výzva Antona Bernoláka „Slováci, píšite po slovensky!“ by mala byť dnes rozšírená „Slováci, píšite, hovorte a myslíte po slovensky!“

Zaiste bolo organizátorom už skôr spomenutých podujatí príjemnejšie prezentovať na verejnosti počty tzv. „slovenských“ škôl, i keď vyučovacím jazykom na viacerých z nich – ako som sa mohol osobne presvedčiť – nebola slovenčina, ktorej sa dostalo postavenia popolušky s minimálnym počtom vyučovacích hodín, a komunikácia na škole prebiehala v štátnom jazyku krajiny. Ak počas maďarizácie v predminulom storočí boli deti trestané za to, že cez prestávku hovorili po slovensky, toto sa na tých „slovenských“ školách nemohlo stať. Nehovorili po slovensky. Dotýkať sa problematiky zanikajúcich, prípadne nejestvujúcich škôl, poďiavať sa aj na neprijemnú pravdu, hľadať spôsoby nápravy? To nebývalo na programe týchto podujatí.

Máme dojem, že slovenská verejnosť si nevedomuje dôsledky rastúcej emigrácie, nielen „pracovných“ slovenských rúk, ako to bolo v minulosti, ale aj intelektuálov, často s rodinami, ktorí v pochopiteľnej snahe o zabezpečenie lepšieho živobytia odchádzajú pracovať do cudziny, v drvivej väčšine do štátov západnej Európy a zámoria. Prichádzajú síce s predsavzatím vrátiť sa na Slovensko, ale keď sa v cudzine dokážu presadiť a sú v práci úspešní, ich predsavzatie bledne a veľká časť z nich zostáva trvale mimo Slovenska. Takisto pribúdajú zmiešané manželstvá. Pre deti oboch skupín mladých rodín chýba možnosť vyučovania slovenčiny, vyrastá generácia osôb slovenského pôvodu bez znalosti slovenčiny. Napriek tomu, že počet týchto osôb sa odhaduje na 100 000 – 150 000, podľa konjunktúry na Západe, štát dosiaľ nevytvoril podmienky na zakladanie slovenských škôl.

Dôvodov je viac: Slováci nebývajú dnes v ucelených oblastiach ako v minulosti. Demografická skladba emigrantov nezodpovedá charakteristike skladby na Slovensku, často emigrujú iba jednotlivci, emigrácia rodín s malými deťmi je zriedkavejšia, v rámci jednej oblasti nie je dosť detí na vytvorenie jednej triedy.

Niektoré krajiny umožňujú síce výučbu reči a reálií krajiny pôvodu detí ako nepovinný predmet mimo rámca povinných hodín, ale i tu sa javí nedostatok detí jedného veku, aby takéto vyučovanie bolo možné, pričom učiteľov zabezpečujú a financujú spravidla konzuláty alebo kultúrne inštitúcie materskej krajiny.

V takejto nepriaznivej situácii sa nezdá na mieste zaoberať sa dôležitou otázkou, kto by mal byť zriaďovateľom týchto škôl a financovať ich, kto zaoštaráva vhodných učiteľov a honoruje ich, kto zadáva učené pomôcky, kto by mal financovať ich prevádzku.

Súbeh týchto nepriaznivých okolností je pravdepodobne príčinou zániku slovenského gymnázia v Prahe či zániku slovenských škôl v Karvinej. Pokusy riešiť situáciu aspoň vyučovaním slovenčiny raz za týždeň narážajú na tie isté prekážky. Radostnou výnimkou je nedeľná škola

Slovenskej evanjelickej farnosti v Prahe a slovenské vzdelávacie centrá v New Yorku a v Chicagu.

Nečakajte, že budem na túto málo priaznivú situáciu reagovať tak, ako som to zažil na viacerých podujatiach zaoberajúcich sa slovenským školstvom: nebudem horekovať, že pre nepriaznivú situáciu sa nedá nič robiť, a utešovať sa, že aspoň niekde tá slovenská Popoluška môže vyberať zrnka z popola, ale pokúsím sa načrtnúť možné a praktické riešenia.

Úloha zachovať slovenčinu aj pre budúce generácie Slovákov v zahraničí zostáva na pleciach rodín. Pretože nie všetci ochotní rodičia majú dostatočné pedagogické skúsenosti, v snahe uľahčiť im situáciu vidím tieto možnosti:

Vypracovať zoznam jestvujúcich pomôcok na internete na vyučovanie slovenčiny, doplniť ho zoznamom dostupnej vhodnej literatúry a verejne ho sprístupniť či na internete, či oznamom slovenským spolkom v zahraničí, na stránkach slovenskej tlače, na stránke Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a informovať o ňom slovenské zastupiteľské úrady v zahraničí. Zaiste jestvujú aj dnes na internete nejaké pomôcky na vyučovanie slovenčiny. Poznatky o nich medzi cieľovou skupinou rodín sú iba minimálne, ak nie nulové.

Pretože nám nie je známe, že by boli spracované a verejnosti dostupné pomôcky na vyučovanie slovenčiny v rodinách, zabezpečiť ich vypracovanie, vydanie a propagáciu tak na internete, ako aj prostredníctvom slovenských spolkov v zahraničí a tiež zastupiteľských úradov SR v zahraničí. Tieto pomôcky sprístupniť na CD nosičoch, pričom ich cena by mala pokrývať iba náklady na ich zakúpenie.

Revitalizovať myšlienku zriaďovať slovenské inštitúty alebo slovenské kultúrne a spoločenské strediská v zahraničí, ktoré by však boli primárne zamerané na Slovákov a osoby slovenského pôvodu. Vypracovať v spolupráci so slovenskými spolkami v zahraničí návrh na ich rozmiestnenie, možnú participáciu spolkov na zriadení, prevádzke a udržiavaní, rozsah služieb, ktoré by mali poskytovať. Pritom brať do úvahy, že podmienky na zriaďovanie a prevádzku takýchto zariadení sú špecifické pre každú jednotlivú krajinu alebo oblasti veľkej krajiny.

Vypracovať štruktúru letných kurzov slovenčiny v zahraničí, v Kanade v strediskách Toronto, Ottawa, Vancouver, Calgary, ako aj v USA v štátoch Pa, Ca, N.Y., N.J. a iných, letné 3- až 6-týždňové semináre počas prázdnin pre záujemcov o slovenský jazyk tak pre deti, ako aj pre dospelých.

Tieto štyri návrhy predostrel prípravný výbor Únie Slovákov v zahraničí pánovi ministrom školstva SR v mesiaci septembri 2012.

Ďalším dnes možným spôsobom vyučovania slovenčiny by bol kurz na internete, ktorý by záujemcom poskytoval každý týždeň novú látku a úlohy, na ktoré by účastníci mali odpovedať, a odborný pracovník v redakcii internetovej stránky by ich práce hodnotil a bol v styku s nimi cez internet. Samozrejme, že súčasťou učebných textov by mohlo byť aj hovorené slovo, aby sa účastníci mohli naučiť správne vyslovovať a hovoriť po slovensky. Vhodným doplnením tohto spôsobu vyučovania slovenčiny a vlastivedy by mohol byť kurz v špeciálnom televíznom vysielaní pre Slovákov v zahraničí cez satelit, o ktoré sa usilujeme už niekoľko rokov a ktoré dosiaľ neprekročilo prah príslubov a pre Slovensko typických výhovoriek, prečo sa to nedá uskutočniť. Podľa mojich informácií takýto spôsob vyučovania – a nie iba reči – je bežný v Austrálii a umožňuje deťom aj v odľahlých oblastiach a miestach, kde pre malý počet žiakov nie sú nijaké školy, aby sa mohli vzdelávať. Dokážeme sa poučiť na príkladoch iných?

Dúfam, že na najbližšej konferencii, na ktorej sa bude hovoriť o školstve a vzdelávaní, odznejú referáty hodnotiace prvé výsledky vyučovania slovenčiny slovenských detí na Západe.

Ďakujem za pozornosť.

Alena SUŠKOVÁ, Írsko

Vzdelávacie centrum pre slovenské deti, Dublin

Činnosť Vzdelávacieho centra pre slovenské deti v Írsku

V zmysle platných zákonných ustanovení má každý rodič, ktorý je občanom Slovenskej republiky, zákonnú povinnosť zapísať dieťa do základnej školy na Slovensku bez ohľadu na to, kde žije.

Povinná školská dochádzka sa začína začiatkom školského roka, ktorý nasleduje po dni, keď dieťa dovŕši šiesty rok veku a dosiahne školskú spôsobilosť, a trvá spravidla do konca školského roka, v ktorom žiak dovŕšil 16 rokov veku.

V prípade, že sa rodina rozhodne pre dlhodobý pobyt v zahraničí, má rodič, alebo zákonný zástupca školopovinného dieťaťa možnosť požiadať o osobitné plnenie školskej dochádzky.

Realita v praxi je taká, že tieto deti si plnia povinnú školskú dochádzku na školách v mieste dočasného bydliska v zahraničí, kde, samozrejme, študujú v jazyku krajiny ich momentálneho pobytu. Po splnení povinností si tieto deti namiesto oddychu sadajú k ďalším úlohám a spolu s rodičmi sa snažia zvládnuť náročné štúdium, mnohokrát bez potrebných podkladov, pomôcok a v neposlednom rade aj bez odbornej prípravy, v materinskom jazyku. V období letných prázdnin sú deti vystavené ďalšiemu stresu, akým je komisionálne skúšanie na domovských školách na území Slovenska. Táto situácia nie je len záťaž pre dieťa, ale v mnohých prípadoch aj stresujúca skúsenosť pre rodičov.

Vzdelávacie centrum pre slovenské deti v Írsku vzniklo ako reakcia na potreby školopovinných detí, dočasne či dlhodobo žijúcich v Írsku. Od svojho vzniku v roku 2008 prešlo Vzdelávacie centrum niekoľkými organizačnými zmenami, avšak jeho podstata ostáva zachovaná. Základom je pomoc rodičom s prípravou žiakov a študentov na rozdielové skúšky v ich domovských školách. V našom vzdelávacom centre sa deťom venujú plne kvalifikované pedagogičky s praxou na školách na území Slovenska. Vyučovanie prebieha počas sobôt v dvojtýždňových intervaloch. Vzdelávacie centrum poskytuje svoje služby už piaty školský rok v Dubline, tretí školský rok v Corku a momentálne sa pripravuje otvorenie nových pobočiek v Limericku a v Belfaste.

Centrum navštevujú deti od piatich rokov, pre ktoré je pripravený program v predškolskej triede. Je zameraný najmä na správnu výslovnosť, správne používanie pádov, osôb, predložiek. Po skúsenostiach v praxi sme do tejto fázy zahrnuli aj témy z oblasti prírodovedy, ako napríklad ročné obdobia, dni v týždni či rodinné väzby. Málokto si bez potrebných skúseností uvedomí, že počas pobytu v Írsku sa naše deti v miestnych predškolských zariadeniach naučia, že týždeň sa začína nedeľou, jar sa začína už vo februári a bratranec a sesternica sa v angličtine označujú rovnakým výrazom.

Vyučovací proces žiakov prvého stupňa je zameraný najmä na osvojenie si základov gramatiky a vlastivedy. V treťom ročníku sa kladie dôraz na osvojenie si vybraných slov napríklad aj prostredníctvom pesničiek, vo štvrtom ročníku venujeme osobitnú pozornosť práci s mapou Slovenska.

Vyučovanie na druhom stupni je orientované na zdokonalenie a rozvoj materinského jazyka a základy literatúry. Pre upevnenie väzby našich žiakov k domovine sme do vyučovacieho

procesu zaradili aj pravidelné prednášky z dejín Slovenska, avšak vzhľadom na nedostatočnú časovú dotáciu sú tieto prednášky len informatívne. Na zvýšenie záujmu žiakov o dejiny svojej domoviny sme našu činnosť rozšírili o divadelný krúžok, kde si deti pod vedením pedagógov pripravujú divadelnú hru na historickú tému.

Poslednou etapou v našom centre je stredoškolská trieda. V tejto fáze sa snažíme študentom sprostredkovať čo najviac poznatkov z literatúry. Enormný dôraz kladieme na schopnosť čítať s porozumením. V uplynulom školskom roku naše vzdelávacie centrum po piatich rokoch opustili prví maturanti. Od roku 2006 je v Írsku možné vykonávať záverečné skúšky na úrovni maturity aj zo slovenského jazyku. Všetci naši absolventi dosiahli v tomto predmete vynikajúce výsledky – stupeň „A1“.

Treba zdôrazniť, že výučba materinského jazyka v cudzine je proces veľmi náročný. Okrem nedostatku času sa pedagógovia musia vyrovnávať aj s nedostatkom učebných či didaktických pomôcok. Je zložité pripravovať na komisionálne skúšky deti pochádzajúce z rôznych regiónov, z rôznych domovských škôl, lebo každá zo škôl má okrem možnosti používať rozdielne typy učebníc aj možnosť postupovať podľa učebných osnov prevyšujúcich rozsah stanovený vzdelávacím štandardom štátneho vzdelávacieho programu.

Avšak problémy technického charakteru sú zanedbateľné v pomere s problémami motivácie žiakov študovať z ich pohľadu nad rámec rovesníkov. Tejto náročnej úlohe zodpovedá aj náročná domáca príprava našich pedagógov, ktorí túto činnosť nevykonávajú ako svoje zamestnanie. Naši pedagógovia majú so Vzdelávacím centrom pre slovenské deti uzatvorenú zmluvu o dobrovoľníckej činnosti a ich povolanie je v tomto prípade skutočne poslaním. Okrem snahy zvládnuť učivo slovenského jazyka, literatúry, prírodovedy, vlastivedy v päťnovej časovej dotácii, mnohokrát aj v podmienkach združených tried rôznych ročníkov, sa naši učitelia aktívne zúčastňujú na plánovaní a realizácii mnohých mimoškolských aktivít. Príkladom je povedzme minuloročná súťaž v čítaní slovenských kníh, ktorá sa vďaka nadšeniu detí zmenila v závere na slávnostnú vernisáž. Niektoré z detí za obdobie piatich mesiacov zvládli prečítať a vytvoriť vizuálnu prezentáciu aj dvanástich kníh.

Rovnako úspešné bolo aj minuloročné vystúpenie žiakov pri príležitosti Dňa matiek. Inovatívne spracovaná hra O červenej čiapočke žiakmi druhej triedy bola nezabudnuteľná nielen pre rodičov, ale i pre našich írskych hostí. Už dnes sa tešíme na vystúpenie novozaloženého divadelného krúžku v závere školského roku. Keďže nás mrzel nezáujem našich stredoškôľakov o túto formu prezentácie, rozhodli sme sa po vzájomnej diskusii podporiť ich záujem o mediálnu techniku a využiť ho na vznik krátkeho filmu v ich réžii.

Okrem týchto aktivít je vyučovacím procesom obohatený aj o tvorivé dielne, počas ktorých žiaci nielenže rozvíjajú svoju kreativitu, osvojujú si niektoré nové výtvarné techniky, ale zároveň majú možnosť voľnej konverzácie v materinskom jazyku v skupine rovesníkov.

Pravidelné podujatia, ako napríklad Fašiangová zábava, Oslava MDD či Mikulášske popoludnie, sú neoddeliteľnou súčasťou nášho programu a majú svojich záujemcov nielen v radoch našich žiakov a študentov.

Veríme, že vďaka inovatívnym vyučovacím metódam sa proces udržiavania a rozvíjania materinského jazyka slovenských detí, dočasne žijúcich v Írsku, stane pre ne pozitívnym zážitkom, čo napomôže zdravý vývoj ich osobnosti.

Vo Vzdelávacom centre pre slovenské deti v Írsku veríme, že možnosť dosiahnuť uspokojivé vzdelanie v materinskom jazyku môže v budúcnosti pomôcť mladým ľuďom k udržaniu rodinných väzieb širšej rodiny, ale rovnako môže pozitívne ovplyvniť aj ich rozhodnutie vrátiť sa do vlasti.

Camille LABAS, Rakúsko

konateľka Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska

Ctené predsedníctvo, dámy a páni,

každý, kto sa ocitne v cudzom, neslovenskom prostredí, kto žije či už dobrovoľne, alebo z prinútenia v zahraničí, prípadne sa tam narodil, vie veľmi dobre, aké ťažké je v inom jazykovom prostredí zachovať si vlastnú identitu. Túto skúsenosť majú nielen Slovenky a Slováci, ale aj príslušníci iných národov, menších i väčších. Mohli by o tom podať vlastné svedectvo naši rodáci v Spojených štátoch amerických, v Kanade, v Argentíne, vo Francúzsku, v Spojenom kráľovstve a všade tam, kam Slovenky a Slovákov „hnaných žitia nevôľou“ osud zavial.

Dnes, chvalabohu, už Slovenky a Slováci nemusia zo Slovenska utekať, stávať sa exulantmi či politickými utečencami, pretože Slovensko je opäť na mape sveta, je pevnou súčasťou euroatlantických štruktúr a obnovený slovenský štát, mladý štát starého národa, je rešpektovaná jednotka v pestrej palete národov a štátov, ktoré tvoria ľudské spoločenstvo.

Ak v minulosti slovenský emigrant musel presadzovať svoju identitu nie vždy v prívetivom a pohostinnom prostredí cudziny, dnes tí z nás, ktorí žijú v zahraničí, nemusia viac poukazovať na to, že Slováci nie sú Česi, ani na to, že nie sú Čechoslováci, v lepšom prípade česko-slovenskí občania slovenskej národnosti. Máme svoj vlastný štát, svoju medzinárodnoprávne uznanú a všeobecne rešpektovanú domovinu. Len ten, kto spochybňovanie našej slovacity v cudzom prostredí diaspóry nezažil na vlastnej koži a vo vlastný neprospech, pochopí, o čom hovorím.

Vzhľadom na zmenené štátoprávne postavenie Slovenska sa rola nás Sloveniek a Slovákov postupom času zmenila a všetci, čo žijeme v zahraničí, mimo územia Slovenska, sme sa stali dobrovoľnými nositeľmi slovacity, predovšetkým slovenskej kultúry v prostredí, v ktorom žijeme.

Každý z nás vie, že základom kultúry každého národa je jeho jazyk. Z môjho rodného Prešova, kde som sa na gymnáziu učila angličtinu a francúzštinu, som odišla pred viac ako štvrtstoročím do Nemecka, kde som vyštudovala germanistiku, a potom emigrovala do Rakúska, kde som študovala gréčtinu, taliančinu, arménčinu a gruzinčinu v rámci východorímskych dejín, a hoci sa medzičasom venujem úplne iným záujmom, zaoberám sa starokresťanským dejinami Gruzínska a Arménska, **môj vzťah k materčine** sa napriek tomuto babylonu jazykov vonkoncom nezmenil. **Písala som a píšem básne i poviedky po slovensky**, básnická zbierka mi vyšla v roku 2010. Aj moje tri deti napriek tomu, že sa narodili, vyrástli a nadobudli vzdelanie v germanofónnom prostredí, po slovensky plynne hovoria a komunikujú nielen so mnou, ale i medzi sebou, čo nie je v Rakúsku samozrejmosťou. K slovenskosti sa priznávajú aj na verejnosti, v školách, v práci i pri každom stretnutí ľuďmi. Stredná dcéra Miriam sa dokonca v **diplomovej práci** písanej a obhájenej na fakulte etnológie Viedenskej univerzity zaoberala slovenskou emigráciou v Rakúsku a učinila tak pioniersku službu germanofónnej vede, pretože dosiaľ sa tu nikto na vedeckej úrovni po sociologického hľadiska Slovákom nevenoval. Jej práca bola ohodnotená veľmi vysoko. Udržiavať slovenčinu je pre nás o to ťažšie, že nebyvame vo Viedni, kde sa nachádza kultúrne centrum pre Slovákov, Slovensko-rakúsky kultúrny spolok, kde sa konajú rôzne programy a je podpora slovenčiny, lež žijeme desaťročia **mimo Viedne**, kde celá

ľarcha udržiavania a odovzdávania slovenčiny ďalším generáciám je iba na našich pleciach a závisí od súkromnej iniciatívy. Preto sa nezriedka stáva, že deti mimo Viedne slovenčinu zanedbávajú, ba dokonca prestanú používať. Nehovoriac už o tom, že mimo Viedne sa nepestuje ani slovenský spev, ani slovenské recitácie, žiadna slovenská kultúra a ani slovenská gramatika či ortografia. Ani u detí, ani u mládeže. Situácia mimo Viedne sa teda podstatne líši od situácie Slovákov žijúcich vo Viedni.

Vyučovanie slovenčiny vo svete podlieha viacerým faktorom. Iné je v prostredí, kde žijú Slováci v kompaktných osídleniach už desaťročia, ba stáročia. Mám na mysli Slovenky a Slovákov vo Vojvodine, v Chorvátsku, v Rumunsku, v Maďarsku, v Poľsku, kde majú vlastné menšinové školstvo, aj keď situácie sú veľmi odlišné. V živej pamäti nosím konferenciu Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska, niekdajšieho Spolku slovenských spisovateľov v zahraničí – jeho predsedom bol kedysi Jozef Cíger-Hronský, dnes ním je Jozef Rydlo – konferenciu, ktorá sa konala pred dvadsiatimi rokmi v Nadlaku. V rumunských enklávach osídlených Slovenkami a Slovákami sme počuli ľubozvučnú slovenčinu od najstarších po najmladšie generácie a dohovorili sme sa po slovensky s kýmkoľvek, kde sme boli. Keď sme na spiatocnej ceste navštívili susedné maďarské osídlenia, nuž po slovensky nebolo jednoduché sa dohovoriť, asimiláciu bolo hmatateľne cítiť, aká je tam situácia dnes, po dvadsiatich rokoch, neradno mi však pomyslieť.

Šíriť záujem o slovenčinu v neslovenskom jazykovom prostredí nie je jednoduché, je to však možné.

Intenzívnejšiu úlohu by akiste mali a mohli spĺňať kultúrne inštitúty Slovenskej republiky. Ktosi navrhol ich zrušenie, nuž kto to navrhol, navrhol medvediu službu slovacite, medvediu službu Slovenskej republiky, takýchto inštitútov by sme potrebovali čím viac! Nezastupiteľné miesto majú lektoráty slovenského jazyka v tej-ktorej krajine, ich postavenie zaštiľujú medzištátne kultúrne dohody. Nejedna z nás a nejednen z nás blahodarnú aktivitu týchto univerzitných ustanovizní pozná, využíva a podporuje.

V dnešnej situácii je však potrebné šíriť záujem o slovenčinu aj inými kanálmi. Napríklad Slovenská republika už od roku 1965 s úspechom usporadúva Studia Academica Slovaca, vynikajúci niekoľkotýždňový letný kurz slovenčiny pre tie cudzinky a tých cudzincov, ktorí prejavujú profesionálny záujem o slovenský jazyk a bližšie spoznanie Slovenska. Dnes už každá lepšia jazyková škola na Slovensku, či už v Bratislave, v Košiciach, v Nitre, v Prešove, alebo inde, ponúka kurzy pre cudzincov na osvojenie si slovenčiny.

Nové vzťahy Slovenska s cudzinou však vyžadujú aj menej konvenčnejšie šírenie slovenského jazyka. Či sú to už vzťahy rodinné, obchodné, alebo z púhej zvedavosti a záujmu o slovenčinu. Ja už niekoľko rokov z vlastnej usilovnosti vyučujem slovenčinu neďaleko Viedne, v kúpeľnom mestečku Baden bei Wien, mestečku s veľmi slávnou minulosťou. Na **jazykovej škole** tohto mesta som slovenčinu po prvýkrát zaviedla v roku 1998 a odvtedy sa tradícia vyučovania slovenčiny v Badene nepretržite udržala až podnes.

Okrem toho vyučujem slovenčinu aj súkromne a mojimi študentmi sú ľudia rozličného profilu: šéfovia firiem, ktorí navštevujú svoje filiálky na Slovensku, zaťovia, nevesty, svokry a svokrovia, ktorí sa učia slovenčinu z osobných dôvodov, potreby dorozumieť sa s novovzniknutou slovenskou rodinou, kultúrne zainteresovaní ľudia, ktorí častejšie navštevujú operu v Bratislave a iné podujatia.

Pochopiteľne, ich záujem o slovenčinu závisí od motivácie, ktorá ich vedie tento dobrovoľný kurz navštevovať. Moji študenti majú jednu obrovskú výhodu, a to je blízkosť Slovenska, kde si môžu nadobudnuté znalosti prakticky hneď overovať v praxi.

Ja ako vedúca kurzu pociťujem, pochopiteľne, osobnú satisfakciu z toho, že môžem vyučovať svoj materinský jazyk tých záujemcov, ktorí oň majú len a len osobný záujem. Nenútia ich do toho zápočty, pracovný postup v zamestnaní či možno atraktívna učiteľka, ale len a len osobná motivácia.

Mám však niekedy aj pocit určitej frustrácie, frustrácie z toho, že pre takéto paralelné či alternatívne šírenie záujmu o slovenčinu nie je na Slovensku minimálne porozumenie: chýbajú nám dobré učebnice slovenčiny pre cudzincov, učebné pomôcky a aspoň aký-taký oficiálny záujem a podpora.

Som však veľmi rada, že môžem prinášať svoju trošku do mlyna, že môžem robiť to, čo robím. Keď čítam v *Slovenských národných novinách* výsledky ankety „Prečo mám rád/a slovenčinu?“, teším sa, že láska k nášmu jazyku dnes začína prekvítať aj u tých najmladších Slovienek a Slovákov. Napĺňa ma hrdosťou, že ani aj po 250 rokoch od jeho narodenia nestrácajú na aktuálnosti slová Antona Bernoláka, vytesané na jeho pomníku v Trnave: „Slováci, píšete po slovensky: tu máte slovo moje o reči vašej.“

Ďakujem vám za pozornosť.

Anna KOVÁČOVÁ, Maďarsko

riaditeľka Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku

Aktivity výskumného ústavu a návrhy nových iniciatív

Vážené dámy, vážení páni, milí prítomní, v mene kolektívu pracovníkov Výskumného ústavu CSS v Maďarsku vás všetkých srdečne pozdravujem.

Predovšetkým by som sa chcela úprimne poďakovať riaditeľovi ÚŠZZ, ako aj celému kolektívu úradu za možnosť krátko predstaviť vedeckovýskumnú a publikačnú činnosť ústavu.

A) VÚSM je bádateľska inštitúcia Slovákov v Maďarsku. Od začiatku svojej existencie sa zameriava na výskum a analýzu takmer 300-ročnej histórie, ľudovej a vysokej kultúry slovenskej minority v Maďarsku a skúma súčasný národnostný život Slovákov v Maďarsku. Keďže na minuloročnej konferencii bola prezentovaná dvadsaťročná vedeckovýskumná činnosť ústavu, na tohoročnom stretnutí by som vás chcela oboznámiť s poslednými výskumnými aktivitami a s publikačnou činnosťou tohto ústavu.

V rámci vedeckovýskumných projektov ústavu prebiehajú sociologické, sociolingvistiké, kulturologické a historické výskumy. Naša inštitúcia, okrem iného, spracúva slovenské písomníctvo v Maďarsku, mapuje jazykovú situáciu z rôznych hľadísk. Skúma zmenu identity slovenskej minority, spracúva historiografiu dolnozemskej Slovákov, zameriava sa na aktivity významných osobností. V štúdiách, pamätných knižkách a prostredníctvom populárno-vedeckých prednášok sa venuje pamätníku osobností pôsobiacich na Dolnej zemi alebo v Budapešti (učiteľ, hudobný skladateľ a kultúrny pracovník L. Izák, kantor, hudobný skladateľ a historik F. F. Ruppeldt, sarvašský ev. kňaz Jančovič, korešpondencia L. Štúra).

Venujeme sa aj kultúrno-antropologickej problematike a skúmaniu priezvisk slovenskej enklávy v Maďarsku.

O výsledkoch našej vedeckovýskumnej činnosti priebežne informujeme odbornú verejnosť doma i v zahraničí nielen na konferenciách, ale aj na rôznych odborných podujatiach a v publikáciách. Regionálnu históriu a výsledky bádania v tejto oblasti sa snažíme prezentovať v rôznych časopisoch v maďarčine i slovenčine (História, Historická revue, Romboid, Kisebbségkutatás, Slovenské pohľady, Barátság, odborný časopis Katedry histórie Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici Acta Historica Neosoliensia, Dolnozemský Slovák, Ľudové noviny, Budapeštiansky Slovák, Čabiansky kalendár) a v ďalších vedeckých časopisoch a zborníkoch. V tejto súvislosti by som vyzdvihla spoluprácu sprevádzanú dobrými kolegiálnymi a pracovnými vzťahmi s vysokými školami a výskumnými inštitúciami v rôznych stredoeurópskych krajinách (okrem Slovenska by som predovšetkým spomenula Rumunsko, Slovinsko, Ukrajinu). Výsledkom spolupráce sú spoločné vedeckovýskumné projekty a podpora konferenčnej činnosti.

V neposlednom rade aj Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí pomohol ústavu realizovať vedeckovýskumné aktivity tým, že finančne prispel na uskutočnenie projektov zameraných na výskum mládeže a na realizáciu vedeckých seminárov, výskumných táborov, ako aj na vydanie výsledkov výskumov a interdisciplinárnych konferencií.

Aj vďaka spolupráci ÚSZZ a VÚSM vo forme dotácií sme mohli realizovať tieto aktivity:

Konferencia

V novembri organizujeme medzinárodnú vedeckú konferenciu na tému: Jazyk a kultúra Slovákov v menšinovom prostredí.

Cieľom konferencie je prezentácia najnovších vedeckých poznatkov týkajúcich sa problematiky lingvistiky a kulturológie Slovákov na Dolnej zemi a v Budapešti.

Na konferencii sa zúčastnia renomovaní predstavitelia vedeckých a pedagogických inštitúcií zo Slovenska, Maďarska, Rumunska, Slovinska, Poľska, Čiech a zo Srbska. Pevne verím, že konferencia splní svoje zámery a prispeje k rozšíreniu teoretických aj empirických poznatkov zo života Slovákov v Maďarsku. Dotácia z ÚSZZ, ktorú sme dostali, nám výrazne pomôže zabezpečiť organizačnú a materiálnu stránku konferencie.

Súťaž

Podali sme grant aj na každoročne organizovanú študentskú vedeckú súťaž mládeže. Program už máme za sebou. Do súťaže, ako vždy, boli zapojení žiaci a študenti od základnej školy až po univerzitu. Súťaž v tomto roku bola zameraná na spracovanie a predstavenie spoločenskej činnosti Slovákov v Maďarsku.

V tomto roku sme usporiadali jubilejný 10. ročník súťaže na tému: *Spoločenský život Slovákov v Maďarsku*. Cieľom súťaže bolo, aby študenti predstavili zbory, spolky, cirkevné a kultúrne organizácie Slovákov v Maďarsku v kruhu slovenskej mládeže a dospelých.

Študenti mali predstaviť aktivity, podujatia a fungovanie jednotlivých inštitúcií, asociácií, civilných organizácií, ktoré uskutočňujú (respektíve uskutočňovali) pozoruhodnú a nasledovniahodnú kultúrnu, spoločenskú a spolkovú činnosť. Cieľom bolo prostredníctvom študentskej vedeckej aktivity vzbudiť záujem o život predkov, spoznať duchovnú kultúru Slovákov v Maďarsku, posilniť vedomie pôvodu, zabezpečiť ďalší priestor na používanie slovenského jazyka a prezentovať projekty študentov. Projektové práce, ako aj ústnu prezentáciu prác hodnotila odborná komisia.

Prínosom a poslaním týchto výskumov je, aby mladá generácia Slovákov žijúcich v Maďarsku spoznala prácu spolkov a súborov slovenskej komunity v Maďarsku. Domnievame sa, že takáto práca ich môže zapojiť do činnosti podobných asociácií a podnecovať do ďalších aktivít.

Vydavateľská činnosť a populárno-vedecké prednášky

Okrem výskumnej činnosti rozvíjame bohatú vydavateľskú činnosť a usilujeme sa šíriť a popularizovať výsledky vedeckovýskumnej činnosti v kruhu slovenských a maďarských odborníkov, študentov a záujemcov pod názvom *Z pohľadu vedy* (prezentácia nových publikácií ústavu, program, pamätný deň k výročiu narodenia nejakej pozoruhodnej osobnosti a podobne).

Národopisný tábor

Pravidelne organizujeme medzinárodné národopisné, respektíve interdisciplinárne tábory. V minulom roku začiatkom leta sme zorganizovali 32. multidisciplinárny terénny výskumný národopisný tábor v Šáre, ktorá je od roku 1966 časťou mesta Dabaš/Dabas. Tábor sa konal za účasti 25 výskumníkov zo Slovenska a Maďarska.

Výsledky národopisného tábora boli spracované a publikované vo forme zborníka. Zorganizovali sme etnografický tábor, kde sme skúmali kultúru a spôsob života slovenskej menšiny v Dabaš-Šáre. Skúmali sme charakteristické črty šaranského nárečia, priezviská slovenského pôvodu, duchovnú kultúru, vedomie príslušnosti a aj kolektívnu pamäť Šáranov.

Výsledkom etnografického tábora bola publikácia pod názvom *Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre*. Zhodou okolností je to už 50. publikácia v podobe etnografického zborníka.

Príspevky v zborníku sú tematicky rôznorodé. Časť príspevkov sa venuje tradičnej ľudovej kultúre, iné sú zamerané na ľudový cirkevný život, ďalšie predstavujú kultúrne a spoločenské zvyky a formy stretávania obyvateľov.

Zborník z terénneho výskumu v Dabaši-Šáre obsahuje 20 príspevkov. V zborníku sú zaradené aj úvodné prednášky, ktoré odzneli pri slávnostnom otvorení výskumného tábora.

Ďalšie publikácie a edičná činnosť VÚSM

Bohatú vydavateľskú produkciu VÚSM potvrdzujú konkrétne čísla vydaných publikácií. Za 20 rokov VÚSM vydal 50 odborných prác, v ktorých sú zmapované hodnoty, bohatá história a kultúra slovenskej komunity v Maďarsku, a prinášajú aj zhodnotenie súčasného stavu a perspektív ďalšieho rozvoja.

- 1) Okrem spomenutej jubilejnej 50. etnografickej publikácie by som rada upriamila vašu pozornosť na dve naše ďalšie publikácie, ktoré sme vydali koncom roka 2011.
- 2) *Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku* koncom roka 2010 organizoval dvojdnové medzinárodné vedecké sympóziu na tému: *Etnická a lokálna identita, identita a sebareflexia, historická pamäť*.

Na interdisciplinárnom vedeckom podujatí sa zúčastnili výskumníci, historici, etnológovia, kulturoológovia a literárni vedci zo Slovenska, Srbska, Rumunska a z Maďarska. Prvoradým cieľom sympózia bolo prezentovať poznatky z výskumov pozvaných odborníkov, a to predovšetkým v oblasti menšinovej histórie, spoločných slovensko-maďarských dejín a kultúrnej histórie slovenskej enklávy na Dolnej zemi.

Zborník referátov vyšiel pod názvom *Identita, história a literatúra – Dejiny Slovákov na Dolnej zemi*. Autori sa snažili ozrejmiť nastolenú problematiku etnickej, kolektívnej a lokálnej identity z rozličných interdisciplinárnych pohľadov.

- 3) Publikácia pod názvom *Cirkevná kultúra Slovákov v Maďarsku*. Editorkou publikácie sú A. Divičanová a A. Kováčová. Zámerom vydania vedeckého zborníka bolo podať prehľad najnovších výsledkov bádania v oblasti cirkevných dejín a sakrálnej ľudovej cirkevnej kultúry slovenskej menšiny v Maďarsku.

Zborník prezentuje aj pozoruhodný komplex príspevkov aktívnych činiteľov evanjelickej i katolíckej cirkevnej sféry slovenskej minority v Maďarsku.

Štúdie v zborníku boli zaradené do štyroch častí:

1. *Zminulosť cirkevného života a kultúry* – práce 6 historikov, etnológov, kulturológov,
2. *Ľudové náboženstvo* – 6 prác etnológov, kulturológov, slovakistov,
3. *Zo zápisiek duchovných* – príspevky 2 evanjelických duchovných z Maďarska a 1 katolíckeho zo Slovenska,
4. *Zo súčasného cirkevného života*.

Sponzorom vydania knihy bol aj Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

B) Návrhy na ďalšie dotácie

1. Tešíme sa, že úrad každoročne a pravidelne poskytuje dotácie nielen na rôzne aktivity v kultúrnej, vedeckej a spoločenskej sfére, ale aj na jednorazové akcie, neperiodické publikácie, na vydateľskú činnosť a podobne. Uchádzači, my krajanovia, máme však možnosť získať podporu aj na ďalšie, okrem iných aj na dlhodobé projekty.

Sme presvedčení, že dotácia na vedeckovýskumnú činnosť je nevyhnutná predovšetkým pre také výskumné ústavy, ktoré na prípravu a realizáciu jednotlivých projektov potrebujú často dlhší časový interval. Nevyhnutný je výskum, zhromažďovanie, spracovanie archívneho materiálu, denníkov, korešpondencie, fotomateriálov, článkov v dobových periodikách a podobne. (Spracovať celoživotnú činnosť známej slovenskej osobnosti, vývoj, zmenu národnej a politickej identity alebo nejakú inú zaujímavú problematiku.)

Výskum, zbieranie dokumentov, fotodokumentov a iných prameňov, potom vedecké spracovanie prameňov si vyžaduje dlhšie časové obdobie – 1 až 2 roky. Napísanie a redigovanie odbornej publikácie (či už analýzy dokumentov, alebo výsledky empirickej činnosti), jej vydanie a napokon prezentácia výsledkov si tiež vyžaduje čas. V každom prípade vydateľskú činnosť ústavu možno považovať za zmysluplnú, nevyhnutnú, veľmi osožnú a prínosnú. Poznanie histórie a súčasnosti Slovákov žijúcich v Maďarsku je jedným z prostriedkov posilnenia ich etnického povedomia. Poznatky o nás sú nepochybne cenné aj pre materskú krajinu, ktorej interes o život krajanov je zrejmý.

2. V súvislosti s vydateľskou činnosťou by sme privítali, keby úrad poskytol dotáciu na honoráre autorom a editorom monografií, autorom štúdií v periodickom časopise alebo v zborníku.

3. Navrhovala by som ďalej porozmýšľať o pravidelnom usporadúvaní medzinárodnej konferencie, sympózia pre Slovákov žijúcich v zahraničí, pre krajanov. Napríklad možnosť zorganizovať konferenciu pre zahraničných Slovákov žijúcich v strednej Európe (pre Slovákov v Srbsku, Chorvátsku, Slovinsku, v Čechách, Rumunsku, v Čiernej Hore). Ďalšiu konferenciu pripraviť napríklad pre Slovákov v západnej časti Európy alebo v zámorí.

Konferencie by mohli byť monotematické, respektíve multitematické, sústredili by sa na skúmanie a demonštrovanie konkrétnej problematiky alebo viacerých sfér a oblastí života. V takom prípade by ich interdisciplinárny charakter (zapojenie odborníkov z rôznych vedných disciplín) poskytol viacrozmerný pohľad na riešenú problematiku.

Cieľom jednotlivých tematických konferencií by bolo predstaviť krajanom, Slovákom v zahraničí, dejiny, kultúru, históriu a literatúru, výtvarné a hudobné umenie, ľudovú kultúru, duchovnú a materiálnu kultúru alebo aj súčasný jazykový stav, používanie slovenského jazyka, stav a zmenu etnickej identity krajanov. (Ako charakterizujú slovenské enklávy v zahraničí odborníci, čo ich charakterizuje, aký je súčasný stav ich etnickej identity, zachovanie jazyka a kultúry Slovákov v zahraničí.)

V rámci takýchto konferencií by bola možnosť oboznámiť sa navzájom s aktivitami, výskumom, spoločenskou činnosťou Slovákov v zahraničí.

Prínos konferencií by bol napríklad v možnosti spoznať aktivity slovenskej minority za hranicami, spoznať podujatia a fungovanie jednotlivých inštitúcií, asociácií, civilných organizácií, ktoré uskutočňujú (respektíve uskutočňovali) pozoruhodnú a nasledovaniahodnú kultúrnu a spoločenskú aktivitu.

Domnievam sa, že v súčasnosti poznáme národnostný život Slovákov v okolitých krajinách prostredníctvom činnosti jednotlivých inštitúcií, organizácií, združení, zväzov len na informačnej úrovni.

Zaujímalo by nás napríklad, aké výskumné témy analyzujú v iných štátoch, kde žijú naši krajanovia, aké vedné disciplíny sa zapájajú do tejto činnosti, aké páľčivé otázky sú v popredí ich skúmania a podobne. Za zaujímavé témy konferencií možno považovať napríklad: história národnostného školstva, národnostného bytia, žurnalistiky, možnosti a formy zachovania identity, kultúra a materinský jazyk, ako aj migrácia, národná svojbytnosť, zmena identity atď. Ďalšia veľmi zaujímavá otázka je, ako sa v okolitých krajinách realizovala a realizuje národnostná politika, ktoré sú významné slovenské osobnosti politického, kultúrneho, osvetového, hudobného, výtvarného, literárneho života v danej krajine, aká je literárna činnosť, čo sa zachovalo z duchovnej a tradičnej kultúry a podobne.

Uprednostňovali by sme konferencie, kde by bola možnosť prediskutovať najzaujímavejšie, najpálčivejšie otázky, hlbšie sa zoznámiť so základnými znakmi slovenskej národnej kultúry v koncentrovanej podobe v zahraničí. Na spomínaných podujatiach by sa analyzovali súčasné a perspektívne trendy rozvoja a používania, respektíve uplatňovania slovenského jazyka a kultúry v inoetnickom prostredí, prezentovali najnovšie poznatky v oblasti menšinovej kulturológie, historiografie a jazykovedy.

Takéto konferencie by sa mohli organizovať každý druhý rok, a to vždy v inej krajine.

V prípade podpory tejto myšlienky zo strany úradu by bolo potrebné vypísať konkrétny projekt. Súčasťou konferencie by mohol byť sprievodný kultúrny alebo/aj vlastivedný program (návšteva národného parku, pamätihodností daného mesta, divadelné predstavenie, výstavy a podobne).

Nehovoriac o tom, že národnostný vývin, jazykový stav a etnická príslušnosť, lokálny pôvod, aktivity v politickom, spoločenskom a kultúrnom živote, ako aj kontakty s materskou krajinou, so Slovenskom, sú pre Slovákov v tej-ktorej krajine špecifické.

Poznanie týchto odlišností, tejto svojráznosti by bolo nepochybne zaujímavé a tiež prínosné.

Uvedomujeme si, že takéto konferencie, vedecké stretnutia, by podali objektívnejší a reálnejší obraz o danej situácii v jednotlivých krajinách, napríklad o otázke integrácie Slovákov v zahraničí do väčšinovej spoločnosti, o stave tradičnej kultúry a spôsobe života zahraničných Slovákov.

Zborník ako publikačný výstup z konferencie by mohol vyplniť chýbajúce miesto pri poznávaní alebo prezentácii Slovákov v zahraničí, zároveň takéto stretnutia môžu byť aj stimulom na ďalšie prehlbovanie a spracovanie jednotlivých problémov.

Predpokladám, že publikácia vedeckovýskumného charakteru, ktorá by sumarizovala získané poznatky, by mohla byť osožná tak pre Slovensko, ako aj pre krajanov v zahraničí. Mohla by byť spoľahlivým východiskovým materiálom na lektorátoch slovenského jazyka a slúžiť ako podkladový materiál, ako odporúčaná literatúra na daných katedrách. Jej dvoj-jazyčné vydanie by zvýšilo jej poznatkovú hodnotu (slovensko-srbsky, slovensko-anglicky, slovensko-maďarsky).

Na záver

V mene pracovného kolektívu výskumného ústavu Celostátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku by som sa chcela ešte raz poďakovať Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za doterajšiu finančnú podporu a opäť zdôrazniť, že granty úradu v značnej miere prispievajú k skvalitneniu vedeckovýskumnej činnosti a zvýšeniu efektivity práce nášho vedeckovýskumného ústavu interdisciplinárneho charakteru.

Vyjadrujeme vreľé poďakovanie, že v rámci projektu na pomoc Slovákom žijúcim v zahraničí nám úrad umožnil vydanie najnovších dvoch zborníkov z roku 2011, ako aj poskytol finančnú podporu na zorganizovanie národopisného tábora a vedeckej súťaže mládeže.

Vyjadrujeme nádej, že Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí bude mať možnosť i naďalej formou grantov podporovať naše vedeckovýskumné projekty a vydateľskú činnosť, prispievať na každoročné organizovanie národopisných táborov a medzinárodných interdisciplinárnych konferencií. Včas vypísané granty a ich skoré pridelenie nám však uľahčia realizovať plánované úlohy.

Na záver mi dovoľte vyzdvihnúť významnú skutočnosť, že naším najväčším podporovateľom je v ostatných rokoch práve ÚŠZZ. Bez neho by činnosť VÚSM stagnovala a bola výrazne obmedzená.

Preto dovoľte, za všetkých Slovákov v Maďarsku ešte raz – veľká vďaka.

Helena NOSKOVÁ, Česká republika

Dokumentačné a muzeálne stredisko slovenskej menšiny v ČR

Vznik a súčasnosť Dokumentačného a muzeálneho strediska slovenskej menšiny v ČR, so zameraním na vedu, výskum a vzdelávanie

Projekt dokumentačného strediska Slovákov v ČR vznikol v roku 1996 v Klube slovenskej kultúry ako projekt o potrebe uchovávaní písomných a obrazových dokumentov Slovákov žijúcich v Českej republike v minulosti a súčasnosti. Na základe projektu Klub slovenskej kultúry v novom dokumentačnom stredisku začal vytvárať základnú dokumentáciu k svojim programom a činnosti. Závažnejšia odborná časť bola venovaná hľadaniu minulosti Slovákov v ČR, tzn. zhromažďovaniu písomných dokumentov z rôznych archívov v ČR a v SR, ktoré vypovedajú o migráciách Slovákov do Čiech, o ich usídľovaní v mnohých regiónoch Čiech,

Moravy a Sliezska, o opätovných migráciách na Slovensko i o ich spôsobe života v novom prostredí. Dokumentačné stredisko sa tak stalo druhým projektom, ktorý KSK podával na Ministerstvo kultúry ČR, využívajúc tak skutočnosť, že každé občianske združenie národnostnej menšiny môže podať dva projekty, avšak s rôznou náplňou.

Pri projekte KSK s názvom Aktivity príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny v ČR (veľký projekt), bolo dokumentačné stredisko len malým projektom. Veľký projekt žiadal financie na činnosť niekoľkých sekcií, z ktorých každá organizovala jeden program, väčšinou v spolupráci so Slovenskom. Keďže väčšina kultúrnych a spolkových aktivít už bola obsadená, bolo treba vytvoriť niečo nové. Navyše proti podporovaniu dokumentačnej činnosti sa vyslovovali členovia iných občianskych združení, ktorí preferovali len čisto kultúrnu činnosť a dokumentačnú činnosť nepovažovali za plnohodnotnú náplň v prospech menšiny. Kontakt so slovenským prostredím v Čechách a na Morave však ukazuje opak. Aj potomkov v tretej generácii zaujíma pôvod ich predkov a tak projekt DOMUS SM je aktuálny.

Vedecká a kultúrna činnosť DOMUS SM pre slovenskú a českú verejnosť

Po dvoch rokoch zberu materiálov a odbornej práce dokumentačné stredisko pripravilo a otvorilo svoju prvú výstavu v Prahe, nazvanú Storočie Slovákov v Čechách. Výstava pozostávala z 24 panelov so sprievodným odborným textom, na ktorých boli umiestnené dobové dokumenty a fotografie od druhej polovice 19. storočia po súčasnosť, vypovedajúce o živote Slovákov v Čechách. K výstave sa pripojil Slovensko-český klub a Obec Slovákov v Čechách, ktoré takto predstavili verejnosti svojich funkcionárov, svoje združenie a programy. S výstavou bola spojená prednáška s besedou o Slovákoch v Čechách v minulosti a v súčasnosti.

V ďalších rokoch vzrástol dôraz na dokumentáciu a históriu Slovákov v jednotlivých regiónoch a KSK v rámci projektu dokumentačného strediska usporiadal odbornejšie poňatú výstavu v niekoľkých archívoch, z ktorých fondov stredisko získalo materiály. Medzi prvé archívy patrili Štátny okresný archív v Jindřichovom Hradci, ďalej archív v Českom Krumlove, Ostrave, Karvinej, Jeseníku a v Semiloch. Každá výstava v danom archíve bola obohatená o konkrétne archiválie, dokumentujúce život miestnych Slovákov. Napríklad o príchode a usídľovaní Slovákov z Rumunska, Maďarska, migráciách z východného Slovenska, náborových akciách, presídľovaní slovenských dedín pri stavbe Oravskej priehrady atď. Významné písomné materiály sme získali zo SNA v Bratislave, z archívu Matice slovenskej, zo Štátneho oblastného archívu v Bytči atď.

V ďalších mestách dokumentačné stredisko usporiadalo nové výstavy s regionálnym rozmerom v spolupráci s miestnym múzeom, ktoré poskytlo trojrozmerný materiál, napríklad slovenské kroje, odev, predmety dennej potreby, hudobné nástroje, pracovné nástroje, knihy a podobne. Išlo o mestá s vyšším percentom žijúcich Slovákov ako Jeseník, Karlove Vary, Tachov, Děčín, Most, Uherský Brod, Šumperk, Ostrava, Aš, Teplice, Louny, Chomutov, Moravská Třebová a podobne. Pri výstavách, prednáškach a besedách tamojší Slováci prinášali predmety po rodičoch i vlastné a žiadali dokumentačné stredisko o ich uchovanie. Tak získalo stredisko vlastné zbierkové predmety a výstava sa rozrástla o 10 panelov regionálnych dokumentov. Navyše stredisko pocítilo spätnú väzbu, ktorá je dnes vzácna.

DOMUS vďaka spolupráci s múzeami a archívmi v ČR i na Slovensku mohol pracovať a robiť výstavy pod hlavičkou KSK. Uvedené inštitúcie mu zadarmo poskytovali výstavné priestory a odbornú pomoc, takže činnosť KSK pokračovala aj v obdobiach, keď sa počet klubových programov znižoval. Dokumentačné stredisko bolo stále len projektom KSK, aj keď

v roku 2004 sa dokumentačné stredisko stalo samostatným občianskym združením s názvom Dokumentačné a múzejné stredisko Slovákov v ČR. Jeho zakladatelia chceli umožniť KSK podávať dva samostatné projekty na činnosť klubu, pretože dotácie na rozvoj aktivít začali výrazne klesať. Rada KSK však túto príležitosť nevyužila a naďalej podávala len jeden projekt. Druhým projektom zostal projekt DOMUS-u, ktorý sa rozšíril podľa požiadaviek dotačných komisií ministerstiev ČR o vzdelávací a výraznejší odborný rozmer.

V roku 2009, keďže činnosť KSK s ohľadom na záujmy členov sa naďalej sústredila skôr na konzumnejšie programy a spoločenské podujatia členov KSK, DOMUS podal prvý samostatný projekt za svoje občianske združenie. Nový projekt na rok 2010 je zameraný na odbornú a vzdelávaciu činnosť. DOMUS uskutočnil niekoľko vzdelávacích programov v Dome národnostných menšín v Prahe, v Krajskej vedeckej knižnici v Liberci, v Mestskej knižnici v Moste, v Regionálnej knižnici v Tepliciach, v Mestskom múzeu v Bruntále, v Slanom. DOMUS bol spoluorganizátorom niekoľkých vedeckých medzinárodných konferencií o národnostných menšinách s dôrazom na slovenskú menšinu v ČR i vo svete.

Dokumentačné stredisko spolupracuje s ďalšími inštitúciami pri tvorbe spoločných výstav – napríklad s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Slovenským národným múzeom v Martine, Oblastným múzeom v Chomutove, s Domom národnostných menšín v Prahe, s Literárnym múzeom v Martine, Mestským múzeom v Bruntále, Krnove, s Oblastným múzeom v Moste atď.

Vzdelávacia činnosť

Dokumentačné stredisko je organizátorom pražských konferencií stredoškôľakov o Slovensku, o slovenskej kultúre a vzdelanosti, o migráciách Slovákov do Čiech a Čechov na Slovensko, o významných osobnostiach z radov slovenských krajanov v ČR i vo svete. Na každej konferencii odznie 10 – 12 vybraných rozsiahlych príspevkov, ktoré napísali slovenskí stredoškôľáci žijúci trvale v Čechách – v Liberci, Prahe, Bruntále, Jeseníku, Králikoch, Chomutove. V Prahe sa stretnú so slovenskými stredoškôľákmi zo Žiliny, z Martina, z Vrútok. Pre účastníkov konferencie DOMUS organizuje jednodňovú exkurziu po Prahe, nazvanú Po stopách Slovákov v Prahe, s pamätníkmi česko-slovenskej vzájomnosti v dávnej i nedávnej minulosti. Od roku 2004 sa uskutočnilo osem konferencií a stretnutí. Päť študentských konferencií sa zaoberalo tematikou dejín Slovenska, slovenskými reáliami a kultúrou, slovenskou menšinou v ČR, česko-slovenskými vzťahmi. DOMUS organizoval a odborne viedol pod hlavičkou KSK trojročný projekt: Rozumieme si? Slovensko v Československu 1918 – 1992. Správa o jednom zaniknutom štáte v srdci Európy. Ako som poznal/poznala Slovensko. Československo a jeho národnostné menšiny.

V tomto roku, 8. – 9. 11. 2012, sa uskutoční IX. pražská konferencia slovenských stredoškôľakov a ich hostí, nazvaná Po stopách krajanov. Je skôr diskusným zámerom a prípravou na jubilejnú X. pražskú konferenciu slovenských stredoškôľakov, ktorá sa uskutoční v roku 2014. V súčasnosti máme vedomosť o dvanástich príspevkoch, ktoré pripravujú slovenskí študenti pražského, libereckého a bruntálskeho gymnázia. Ďalšie príspevky pripravujú ich partneri z Gvarzi v Žiline.

Dokumentačné stredisko spolupracovalo na výstave Slávne slovenské vily, ktorá bola predstavená verejnosti v Dome národnostných menšín. Súčasne sa podieľa spoločne s Mestským múzeom v Krnove na príprave Slovenských dní v Krnove. V budúcom roku bude pripravovať Slovenské dni v Chomutove v spolupráci s Oblastným múzeom a následne Slovenské dni v Ústí

nad Labem v spolupráci s Múzeom mesta Ústí a Univerzitou J. E. Purkyně. Ich súčasťou bude výstava o slovenskej menšine a seminár pre žiakov, študentov a vzdelávanie tretieho veku. Uskutoční sa literárny program o Dominikovi Tatarkovi k stému výročiu jeho narodenia.

DOMUS pokračuje v získavaní dokumentov o Slovákoch v českých krajinách v minulosti i nedávnej minulosti. Zo získaných dokumentov bude vytvárať históriu Slovákov v Čechách, či už to boli Slováci z mnohých slovenských regiónov, alebo Slováci z Rumunska, Maďarska, Bulharska, Zakarpatskej Ukrajiny, Francúzska, Rakúska, Belgicka, USA, Kanady, Brazílie atď.

Okrem zberu a digitalizácie archívnych prameňov DOMUS vytvára ich chronologickú a predmetovú databázu, uskutočňuje terénne výskumy u slovenských krajanov v pohraničných regiónoch Čiech, Moravy a Sliezska. Kvalitatívne výskumy sa uskutočňujú pomocou dotazníkov. V súčasnosti prebieha kvantitatívne zisťovanie pomocou dotazníka, ktorého výsledky spracuje a vyhodnotí sociológ sociologickými metódami. V tomto roku (2012) prinesú zistenia o prítomnosti Slovákov v regiónoch, o ich sociálnom rozvrstvení, skladbe zamestnaní a povolání, o používaní slovenčiny, o kultúre a tradíciách vo vybraných regiónoch Karlovarska, Bruntálska, Jesenicka a Prahy. Zbery sú zamerané na Slovákov zo Slovenska a na slovenských krajanov reemigrantov z Rumunska, Maďarska, Zakarpatskej Ukrajiny, Bulharska, bývalej Juhoslávie, Francúzska, Belgicka, USA a z Argentíny. Na základe výskumov charakterizujeme ich usídlenie v ČR, spôsob života, ľudovú hmotnú a nehmotnú kultúru, vzdelanosť, používanie slovenčiny a identitu. V budúcom roku budeme v takto zameranom výskume pokračovať v ďalších regiónoch Čiech, Moravy a Sliezska. DOMUS SM poskytuje priestor pre študentov, ktorí v rámci jeho činnosti vykonávajú potrebnú prax, píšú pod vedením jeho pracovníkov seminárne a diplomové práce. V roku 2012 bolo na praxi v DOMUS SM 7 študentiek z FHS UK, HTF UK a UPA (Univerzita Pardubice). V seminárnych prácach sa sústreďia na problematiku slovenskej menšiny v ČR a využívajú slovenskú príručnú knižnicu, databázu písomných prameňov, uloženú v DOMUS SM, i odborné konzultácie jeho členov. Túto činnosť môže DOMUS SM vykonávať len vďaka podpore Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Na záver

Členmi DOMUS sú členovia KSK a noví členovia, ktorí sa zaujímajú o túto odbornú činnosť v rámci slovenskej menšiny. Sú to napríklad výtvarníci, múzejníci, archivári, pedagógovia, študenti z ČR a SR. Sú to Slováci a ich potomkovia, ktorí reemigrovali do ČR a SR po druhej svetovej vojne a teraz hľadajú svoju minulosť. DOMUS dáva svojim členom i nečlenom príležitosť samostatne tvoriť, vytvárať vlastné programy, nebyť len konzumentmi programov. Veď bádania nad vlastnou minulosťou a seberealizácia v zaujímavej činnosti je niekedy dobrodružstvom poznávania, niekedy každodennosťou všednej práce, ale rozhodne činnosťou, ktorá je prospešná nielen pre tvorcov, ale aj ďalších ľudí. Dokumentačné stredisko naďalej zostáva občianskym združením spriazneným s Klubom slovenskej kultúry, ktorého záujmy a projekty zamerané na spoločenský život Slovákov v Prahe klub rešpektuje a svojou činnosťou podporuje. Od roku 2012 je hlavným vydavateľom Listov Slovákov, ktoré vydáva v spolupráci so Slovensko-českou spoločnosťou a KSK.

Mary Ann DUCETTE, Kanada

predsedníčka Kanadskej slovenskej ligy

Príspevok Kanadskej slovenskej ligy pre Stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2012

Vážení priatelia,

je mi ct'ou zúčastniť sa na tejto konferencii a prispieť v mene Kanadskej slovenskej ligy niektorými návrhmi k témam stálej konferencie.

1. Kultúra, kultúrne dedičstvo, médiá a informácie

Zachovávanie a prehlbovanie slovenského kultúrneho dedičstva je jedným z hlavných cieľov Kanadskej slovenskej ligy. Aj keď je táto činnosť založená na práci dobrovoľníkov bez sofistikovanej infraštruktúry, darí sa nám udržiavať slovenské povedomie a kultúru nielen medzi členmi prvej generácie, ktorí sa priamo prisťahovali do Kanady, ale aj medzi následnými generáciami, ako aj zviditeľnením slovenskej kultúry medzi širšou verejnosťou v Kanade. Viacerí kanadskí Slováci publikovali významné diela, ktoré sa iba postupne dostávajú do povedomia verejnosti na Slovensku.

Slovenská republika nám v tomto úsilí môže pomôcť hlavne v týchto oblastiach:

1. Zlepšiť prístup k slovenským kultúrnym hodnotám, hlavne k literatúre, filmom, divadelným predstaveniam, historickým dokumentom a podobne, najlepšie cez internet, aby boli dostupné veľkej väčšine Slovákov žijúcich v zahraničí. Aj keď existuje prístup k televíznym kanálom na Slovensku, väčšina programov vrátane klasických slovenských inscenácií je blokováná pre ľudí s IP adresou zo zahraničia. Prístup k programom cez satelit je v oblastiach mimo Európy nemožný, nehovoriac o časovom posune, pre ktorý je priame sledovanie nepraktické.

Kanadská slovenská liga navrhuje zriadiť internetový archív slovenského kultúrneho dedičstva, ktorý by bol cez internet dostupný väčšine Slovákov v diaspóre.

2. Podporovať – aj finančne – médiá slovenských komunít v zahraničí, ktoré informujú o širšej slovenskej komunite a aktivitách v ich krajine či oblasti, hlavne tie, ktoré majú čo najširší dosah a informujú pohoťovo a kvalitne. Dôraz by sa mal klásť napríklad aj na to, ako často a všestranne sa tie-ktoré publikácie, televízne a rozhlasové programy alebo internetové stránky aktualizujú a ako pohoťovo informujú aj o celkovej činnosti, podujatiach a iniciatívach, nielen iba o svojej organizácii alebo lokalite.

3. MZV alebo ÚSZZ by mal zriadiť putovnú výstavu o Slovensku, zahŕňajúcu viaceré témy, napríklad všeobecné informácie, kultúru, turistiku a prírodné krásy, investičné a obchodné možnosti na Slovensku, vzdelávanie a podobne. Jednotlivé témy by boli prezentované na paneloch, ktoré by sa dali ľahko zostaviť a umiestniť. Kópie jednotlivých panelov by mali byť k dispozícii nielen na vyslanectvách SR, ale aj na honorárnych konzulátoch a vo väčších slovenských inštitúciách v zahraničí, aby boli ľahko dostupné pri organizovaní významných slovenských podujatí, ale aby sa mohli použiť aj na mnohých multikultúrnych podujatiach, ktoré organizujú napríklad v Kanade provinčné alebo miestne vlády a ktoré sú veľmi populárne

medzi obyvateľstvom. Takéto príležitosti by veľmi pomohli zviditeľniť Slovensko v zahraničí. Témy, napríklad o investičných možnostiach, by sa mohli ponúknuť rôznym veľtrhom a konferenciám. Zriadenie a obsluhu by zabezpečili dobrovoľníci z našich organizácií, ale zo Slovenska potrebujeme obsah a profesionálnu realizáciu.

2. Vzdelávanie, školstvo, veda a výskum

Vo viacerých kanadských mestách si členovia slovenskej komunity zriaďujú tzv. nedeľné školy, aby mohli svoje deti vyučovať materinský jazyk. Vzdelávanie a výskum sa však deje aj na vedeckej úrovni, hlavne na Katedre slovenskej histórie a kultúry na Ottawskej univerzite, na Yorskej univerzite v Toronte, kde vykonáva akademickú činnosť včítane slavistiky a publikovania vedeckých kníh podpredseda KSL prof. Stanislav Kirschbaum, na University of Calgary, kde pôsobí prof. Eudovít Zanzotto, špičkový svetový odborník na bitumeny, a ďalší na iných inštitúciách v Kanade.

Návrhy KSL

1. Na úrovni Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR zabezpečiť osnovy a učebné pomôcky pre svojpomocné školy v krajských komunitách, v ktorých sa deti (prípadne aj dospelí) učia raz-dvakrát do týždňa, vhodné pre učiteľov, ktorí nemajú formálnu kvalifikáciu, a sprístupniť tieto materiály a pomôcky na internete.

2. Lepšie propagovať na Slovensku vedeckú a výskumnú činnosť Slovákov žijúcich v zahraničí a pomáhať v spolupráci medzi slovenskými odborníkmi žijúcimi v zahraničí a ich kolegami na Slovensku.

3. Záujmovumelecké aktivity, aktivity pre mládež a šport sú častou náplňou činnosti miestnych zborov Kanadskej slovenskej ligy. Špeciálna pozornosť sa venuje podpore mládežníckych tanečných súborov, ktoré predvádzajú slovenský folklór na mnohých miestnych festivaloch v Kanade, multikultúrnych podujatiach, kam ich pravidelne požívajú.

Kanadská slovenská liga je vďačná Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za finančnú a propagačnú podporu týchto aktivít a navrhuje v tejto podpore pokračovať. Pomoc odborných choreografov zo Slovenska a pozvania, aby naše súbory mohli čas od času vystupovať aj na Slovensku a oboznámiť sa tam s novými prvkami a tancami, by boli mimoriadne prospešné.

4. Migrácia v globálnom i európskom rozmere, vplyv na podmienky udržiavania a rozvoja národnej identity

Aj keď v tejto oblasti KSL nemá priame skúsenosti, odporúčame, aby MZV SR a ÚSZZ posúdili stratégiu komunikácie a spolupráce s generáciami zahraničných Slovákov narodených v zahraničí, ktorí už nerozprávajú plynulo po slovensky. Mnohí z nich si vážia svoje korene a kultúrne dedičstvo, vyštudovali vo svojich nových krajinách, teraz sú často úspešnejší ako prvé generácie zahraničných Slovákov a zastávajú dôležité miesta v rôznych inštitúciách, priemysle, ako aj vo vládných štruktúrach na federálnej a provinčnej úrovni v Kanade. Mnohí z nich cítia svoj slovenský pôvod a môžu byť veľmi nápomocní pri prehlbovaní vzťahov (vrátane obchodných a politických) medzi Slovenskom a v našom prípade Kanadou aj na omnoho vyššej úrovni, ako to dokážu iba spolky a krajské organizácie.

Ak sa takéto stratégia sformuluje, organizácie ako Kanadská slovenská liga môžu zmapovať takéto významné a vplyvné osobnosti a pomáhať zastupiteľským orgánom a inštitúciám kontaktovať sa s nimi v oblastiach, o ktoré má Slovensko hlavný záujem.

5. Legislatíva SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí („pobytový zákon“, zdravotné a sociálne zabezpečenie, osvedčenia Slovákov žijúcich v zahraničí, vzdelávanie a zamestnávanie v SR a podobne)

KSL podporuje snahu Svetového združenia Slovákov v zahraničí (SZSZ), aby zahraniční Slováci mali priame alebo nepriame zastúpenie v NR SR a aby mohli spolupracovať pri tvorení legislatívy a zákonov Slovenskej republiky, ktoré sa týkajú aj nás. Preto v tejto oblasti neformulujeme vlastnú iniciatívu alebo stanovisko.

Jedna z oblastí týkajúca sa zdravotného poistenia je, že keď kanadskí Slováci chodia na dovolenky alebo dlhší pobyt na Slovensku, kupujú si zdravotné poistenie pre prípad potreby. Poist'ovne na Slovensku neponúkajú produkt, ktorý by pokryl takýto pobyt aj v prípade, že poistenec chce navštíviť aj okolité krajiny v rámci Európskej únie, takže si musíme kúpiť takéto poistenie v kanadských poisťovniach, ktoré plošne pokrývajú celý pobyt. Slovenské zdravotné poisťovne by mohli ponúknuť vhodný produkt pre potreby Slovákov v zahraničí, aby sme aj v takýchto prípadoch mohli naše peniaze minúť v slovenských firmách.

Tieto naše pozorovania a odporúčania predstavujú určite iba začiatok spoločného úsilia, v ktorom Slovensko pomáha Slovákom v zahraničí a my zase pomáhame Slovenskej republike v jej všestranných vzťahoch s krajinami, v ktorých žijeme, a pomáhame Slovensku stať sa úspešnou a prosperujúcou krajinou. Na tejto konferencii budeme mať príležitosť prediskutovať všetky formy spolupráce a sformulovať stratégiu, v ktorej aj Kanadská slovenská liga chce byť aktívnym a konštruktívnym partnerom.

Chcem vám tlmočiť priateľský pozdrav od kanadských Slovákov a verím, že sa s mnohými z vás budeme môcť stretnúť 27. apríla 2013 v Ottawe na oslavách 80. výročia založenia Kanadskej slovenskej ligy a 70. výročia nepretržitého vychádzania nášho týždenníka Kanadský Slovák (ktorý môžete čítať vo formáte pdf na www.kanadskyslovak.ca).

Prajeme tejto konferencii, ÚSZZ, MZVaEZ SR, ktorého Veľvyslanectvo SR v Ottawe robí fantastickú prácu aj pre slovenskú komunitu v Kanade, a všetkým prítomným krajským organizáciám úspešnú a konštruktívnu činnosť.

Ďakujem vám za pozornosť.

Viera HORCH, Nemecko

Slovensko-nemecký kultúrny klub

Vplyv jazyka na kultúru

Vážené dámy, vážení páni, vážení hostia Stálej konferencie Slovensko a Slováci žijúci v zahraničí,

dovoľte mi, aby som sa predstavila, som predsedníčka SNKK z Mníchova a rada aby som poukázala na niektoré problémy, ale aj na pozitívne stránky z perspektívy Slovákov žijúcich v zahraničí, menovite v Nemecku, ktoré súvisia s vplyvom jazyka na slovenskú kultúru.

Je na zamyslenie, či kultúra ovplyvňuje jazyk, alebo jazyk kultúru. Subjektívne som dospela k presvedčeniu, že jazyk, jeho ovládanie a pestovanie v najčistejšej podobe je tým jediným, cez čo sa dá chápať, vnímať a pochopiť kultúra krajiny.

A preto je pre mňa ako zástupkyňu mnohých Slovákov z Bavorska dôležité, aby sme my, ktorí sme odišli do Nemecka, toto dedičstvo odovzdávali aj budúcim generáciám, teda našim deťom a vnúčencom, ktoré sa už narodili mimo Slovenska, ktorého občanmi a štátnymi príslušníkmi sa však stávajú ihneď po narodení zo zákona.

Aj keď sa snažíme v rodinách zachovávať materinský jazyk a snažíme sa deti vychovávať aj v slovenskom jazyku, nie vždy sa nám to darí. Vplyv nemeckého prostredia od malička je oveľa väčší, už od škôlky sa hovorí len po nemecky a potom ďalej v školách.

Po začatí školskej dochádzky sa hovorí už en po nemecky, nielen v zmiešaných manželstvách, ale aj v čisto slovenských rodinách. Deti Slovákov žijúcich v cudzine musia ovládať reč a pravopis tej krajiny, kde žijú. A tak od začiatku školopovinnosti sa začína dominancia cudzieho jazyka a síce jazyka krajiny, v ktorej Slováci dlhodobo žijú.

Ak deti Slovákov nebudú mať možnosť pravidelnej školskej výchovy a konverzácie v slovenskom jazyku, je zrejmé, že už druhá generácia – teda deti našich detí – už po slovensky hovoriť nebude. Slovenská identita sa úplne stratí.

Na zabezpečenie takej úlohy, ako je vyučovanie slovenského jazyka už v útlom predškolskom veku a na základnej škole, by sme potrebovali pravidelnú pomoc zo Slovenska. Ale nie raz, alebo dvakrát, ale sústavne a dlhodobo.

Naším dlhodobým cieľom je spolu so slovenskými a nemeckými orgánmi nájsť také riešenie, ktoré by pravidelne poskytovalo záujemcom výučbu slovenského jazyka nielen v škôlkach, ale aj vo verejných nemeckých školách ako nepovinný predmet, alebo ako prvý cudzí jazyk. Rodičia by túto ponuku uvítali. V zjednotenej Európe bez hraníc, kde žijú vedľa seba mnohé národy, kde sa prekrývajú mnohé spoločenské, hospodárske záujmy a kultúry, je potrebné hovoriť plynule viacerými jazykmi. Bolo by treba hovoriť aj jazykom svojej materinskej krajiny a poznať dôkladne jej dejiny.

Abyste sme toto všetko vedeli zabezpečiť, potrebujeme finančnú pomoc.

SNKK v Mníchove považuje poskytnuté dotácie zo Slovenska za ocenenie našej práce a nášho úsilia.

My členovia SNKK sa snažíme každoročne usporiadať podujatia, ktoré púťavou formou umožnia živý kontakt so Slovenskom, s jeho prírodou, jazykom, kultúrou v čo najširšom zmysle, s hudbou, ako aj so slovenskými umelcami, so zvykmi krajiny a neodmysliteľne aj s jej kuchyňou.

Bohužiaľ, tu v Nemecku nám chýba nezakódované sledovanie slovenskej televízie, čo by hlavne výchovne po jazykovej stránke potrebovala mladá generácia. Na Slovensku je nedostatok prenosných médií v slovenskom jazyku (CD, DVD), na ktorých by boli filmy a hlavne rozprávky pre najmenších v slovenčine.

Ako zástupkyňa SNKK navrhujem na dnešnej konferencii prijať tieto uznesenia:

1. podporovať založenie škôlok v zahraničí s vyučovacím jazykom slovenským;
2. podporovať založenie základných škôl v zahraničí s vyučovacím jazykom slovenským;
3. umožniť Slovákom žijúcim v zahraničí nezakódované sledovanie slovenskej televízie;
4. vydávať spolu s ministerstvom školstva a ministerstvom kultúry krátke náučné filmy o slovenskej kultúre, o literatúre, o slovenských dejinách, ako aj o krásach slovenskej prírody a sprístupniť tieto programové nosiče širokej verejnosti a najmä školám doma i v cudzine;

5. zriadiť náučné vysielanie aspoň 2 hodiny denne a kanál pre mládež vo verejnoprávnej televízii;
6. medzištátnymi dohodami zabezpečiť, aby absolventi všetkých školských odborov boli v cudzine uznávaní a rovnocenne ohodnotení, čo sa týka ich kvalifikácie, presne tak ako absolventi domácich škôl.

Týka sa to uznávania akademických titulov absolventov zo Slovenska. Žiadame, aby sa ukončila doterajšia diskriminácia najmä absolventov vysokých a stredných škôl, ktorí získali tituly na Slovensku, a aby mohli uvádzať svoje akademické tituly pred menom a bez udávania vysokých škôl aj v cudzine, tak ako domáci absolventi¹. Týmto žiadame o prehodnotenie medzinárodných zmlúv so štátni celej EÚ a o neodkladnú nápravu.

Ďakujem vám za pozornosť.

Mária MIŇOVÁ, Česká republika

vedúca folklórneho súboru Limbora

Dobrý deň, milí priatelia,

som veľmi vďačná, že táto konferencia existuje, že sa môžeme raz za dva roky stretnúť. Rada by som vám predstavila činnosť slovenského združenia Limbora, ktoré pracuje v Českej republike už mnoho rokov.

Slovenské združenie má 50 akcií ročne. Pracujú v ňom Slováci dobrovoľníci, nie profesionálni pracovníci. Okrem toho sa deti a mládež stretávajú 5-krát týždenne. Máme síce Dom národnostných menšín, čo je možno novum pre vás ostatných, ktorí takýto dom nemáte, ale tam je kľúč taký, že jedna aktivita je povolená v týždni pre jednu národnostnú menšinu, a toto penzum naplňajú Rusi, Poliaci, Maďari, Gréci a Rómovia, ktorí majú časovo skromné aktivity. Slovákom už čas nezostáva v tomto Dome národnostných menšín, pretože majú veľmi bohaté aktivity a nie je dovolené využiť ho pre svoje potreby a skúšať v dome tak, ako to potrebujú. Preto sme nútení už mnoho rokov prenajímať dosť drahé priestory.

Školu nemáme ako jeden z mála vyspelých štátov, a v poslednom čase sa mi zdá, že aktivity, ktoré robíme už mnohé roky, zaniknú, hoci sme jediná organizácia, s najvyšším počtom detí a mládeže, ktorá vyučuje slovenčinu. Sú spolky, ktoré sú virtuálne, a sú spolky, ktoré pracujú a majú za sebou členskú základňu. Naše združenie pracuje naozaj – nesystematicky už od roku 1951, to znamená 60 rokov, a 25 rokov pravidelne. Preto sa domnievam, že v našom sloven-

---

¹ Všetci slovenskí absolventi, ktorí majú ukončené vysoké školy, musia po uznaní svojej kvalifikácie nosiť akademické tituly nielen za menom, ale musia aj udať školu a mesto, na ktorej kvalifikáciu získali.

Príklad:

- Ing. Janko Hraško
- Janko Hraško

Dip. Ing. VŠE Preßburg

(Ing. Vysoká škola ekonomická, Bratislava)

U absolventov iných štátov na Slovensku mi takáto diskriminácia nie je známa, môžu ich používať presne tak, ako im boli na ich domácej univerzite udelené.

skom združení sú ľudia, ktorí sa ako voly alebo kone zapriahnu do tých pluhov na poli pre blaho Slovákov, no a potom sú asi aj spolky, ktoré sú podporované, aj keď ich činnosť prebieha väčšinou vo verbálnej oblasti. Pretože nemáme školu, snažíme sa učiť naše deti materinský jazyk bez ohľadu na to, či bolo Československo, alebo Slovensko.

Podpora našich aktivít v práci s deťmi a mládežou z roka na rok klesá. V tomto roku sme nedostali od Ministerstva školstva Českej republiky ani halier, čo budeme riešiť sťažnosťou. Chcela by som povedať, že – ja to preskakujem – kompetentní štátni úradníci nám často hovoria, že nie je dôležité podporovať výučbu slovenského jazyka, lebo čeština a slovenčina sú si veľmi podobné. Myslím si, že tento argument je dosť smiešny. Keby ste skúsili povedať takému Srbovi alebo Chorvátovi, že je úplne jedno, či tam budú mať chorvátsku, alebo slovinskú, alebo akú školu, tak by sa vám vysmial. Rovnako priemerne inteligentný človek veľmi dobre rozumie Poliakovi, Ukrajincovi či Rusovi, a neznamená to, že by nemali mať školu.

V starom kostole mojej starej mamy bola veľká ceduľa s nápisom: Kto spieva, dvakrát sa modlí. Jarko Ševčík, ktorý bol dlhoročným vedúcim pre združovanie Slovákov v zahraničí a robil programy, mal jeden program, ktorý sa volal *Nezabudne slovenskú reč, kto po slovensky spieva*. Chcela by som apelovať na všetkých tých, čo sedia v úradoch a rozmýšľajú o tom, aké dotácie a komu dať, aby sa neriadili sloganom mnohých našich štátnych úradníkov v Čechách, že pre Čechov sme jenom Slováci a pre Slovákov sme len Česi.

Dúfam, že naša slovenská reč nezahynie. To, že naše deti vedia po slovensky, je dosť známe. Máme množstvo súťaží, kde dosahujú vynikajúce výsledky aj v slovenčine, aj v olympiádach českého jazyka, takže ja ako lekár a vysokoškolský učiteľ viem, že pokiaľ je dieťa vedené k materinskému jazyku, hravo zvláda bilingvalizmus a následne sa učí výborne po česky. Výborne cudzí jazyk. Moje deti rozprávajú plynule po česky, po slovensky, po španielsky, po nemecky, takže myslím si, že tá bilingválnosť, ako som sa rozprávala v diskusiách, naozaj vedie k výborným výsledkom, ale vtedy, keď sa nezabúda na materinský jazyk.

Ďakujem.

Anita MURGAŠOVÁ,

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

Metodické centrum Univerzity Mateja Bela pre Slovákov žijúcich v zahraničí a zahraničných študentov na prahu druhého decénia existencie

Každé etnikum (hlavne také, ktorého genofond je nútený hľadať pôdu pre svoje rozvíjanie v iných ako domácich podmienkach) sa celkom prirodzene snaží spájať vlastných príslušníkov s ich pôvodnou pravlasťou. Táto tendencia sa dotýka aj Slovenska a Slovákov.

prof. PhDr. Ján Findra, DrSc.

Metodické centrum Univerzity Mateja Bela pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ďalej MC UMB) sa dožilo dospelosti. V januári malo 19 rokov. Má za sebou plienkové i atramentové roky. Vo svojom raste, vo vývoji prešlo mnohými fázami. Pozitívnymi aj negatívnymi. Taký je už život. Jedinca i inštitúcie.

V úvode som si vás dovoľila osloviť citáciou z Návrhu koncepcie a profilu kurzov slovenského jazyka pre učiteľov pôsobiacich v sociétach zahraničných Slovákov, ktorý predložil prvý rektor Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici prof. PhDr. Ján Findra, DrSc. 20. novembra 1992 Ministerstvu školstva a vedy SR na konštituovanie pracoviska venujúceho sa vzdelávaniu učiteľov škôl slovenskej komunity v zahraničí ako odpoveď na Správu z operatívnej porady ministra školstva a vedy Slovenskej republiky z 9. novembra 1992 pod číslom 4566/1992 – 12, v ktorej sa okrem iného uvádzalo:

Vychádzajúc z doterajších skúseností z práce so študentmi krajanmi a po dohode s Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici, navrhujeme zriadiť na tejto univerzite Metodické centrum pre krajanov. Vychádzame z poznatku vzdelávať podľa jednotného postupu, pričom je nevyhnutne potrebné poznať špecifiká školského systému a národnostného školstva v danej krajine. Okrem toho Univerzita Mateja Bela je zasadená do čisto slovenského prostredia. Metodické centrum pre krajanov na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici bude uskutočňovať 3-krát ročne kurzy pre učiteľov slovenského jazyka a literatúry a odborných predmetov zo slovenských škôl...

MC UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí má v rodnom liste dátum 1. január 1993. Krstnými rodičmi bola Katedra slovenského jazyka a literatúry vtedajšej Fakulty humanitných a prírodných vied UMB pod vedením prof. PaedDr. Vladimíra Patráša, CSc. v kooperácii s doc. PhDr. Jankou Klinckovou, PhD. Do apríla 1995 bola katedra jeho tútorom. Rovnako ako sekcia medzinárodnej spolupráce MŠ SR a Dom zahraničných stykov (DZS) MŠ SR, ktorí finančne pokrývali jeho aktivity. Od 1. apríla 1995 dodnes má svoju programovú riaditeľku.

Počas plienkových rokov sa vyšpecifikovali kurzy pre učiteľov, novinárov, kultúrnych pracovníkov a administratívnych pracovníkov slovenských samospráv, začali sa udeľovať pre krajských učiteľov akútne potrebné certifikáty o spôsobilosti vzdelávať v slovenskom jazyku v domovských krajinách, pribudli tvorivé dielne. Vypracovali sme študijný program pre žiakov krajských škôl, mysliac už na budúce generácie slovenskej inteligencie v zahraničí. Vydali sme prvú učebnicu slovenčiny pre slovenské zahraničie, ktorá vyšla na Slovensku. Predstavili sme logo MC UMB.

V atramentových rokoch sme si našli duše spriaznené s krajskou problematikou – politické a štátne ustanovizne na celom Slovensku a v slovenskom zahraničí. Zapojili sme sa do medzinárodných projektov CEEPUS, Sokrates/Erasmus. Dosiahli sme akreditáciu slovenčiny ako minoritného aj ako cudzieho jazyka. Udeľovali sme akreditované certifikáty. Tak bolo do roku 2007.

Medzitým sme v roku 2005 prešli transformáciou. MC UMB sa stalo súčasťou nového pracoviska UMB – Centra pre celoživotné vzdelávanie. V roku 2006 sa MC UMB transformovalo na Centrum pre zahraničných študentov UMB. Od januára 2008 MC UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí a zahraničných študentov dostalo do vienka po zániku DZS MŠ SR vzdelávanie už aj žiakov a študentov krajských škôl. Je to veľmi dôležité posolstvo. Získali sme dôveru pri výchove a vzdelávaní budúcej krajskej inteligencie. K tomu nemôžeme v žiadnom prípade pristupovať ľahostajne. Je to zaväzujúce.

Obsah a forma vzdelávania slovenského zahraničia MC UMB v Banskej Bystrici sa rokmi vyvíjali podľa potrieb a požiadaviek slovenských škôl v zahraničí. Od roku 1995 prešli významnými etapami zvyšovania kvality. Od počiatočných klasických prezenčných kurzov pre učiteľov všetkých stupňov škôl s vyučovacím jazykom slovenským cez tvorivé dielne pre voľnočasové aktivity krajských žiakov a študentov až po súčasné moderné kontinuálne vzdelávanie učiteľov podľa parametrov EÚ, nevynímajúc vedecký výskum.

Vývoj sa opieral o pravidelnú rekognoskáciu potrieb slovenských škôl vo všetkých vyučovacích predmetoch (učiteľov aj žiakov), printových a audiovizuálnych médií, kultúrnych inštitúcií v slovenskom jazyku. Ich potrebám MC UMB podriadilo a podriaďuje vzdelávanie slovenského zahraničia. Dôležitým aspektom sú aj požiadavky prezentované na cyklickej stálej konferencii. Z nich vychádzajú aj dnešné ponuky, obohatené o nové cieľové skupiny žijúce v západnej Európe alebo v zámorí. Najvhodnejším termínom realizácie sú letné prázdniny. Projekty zatiaľ nie je možné financovať MŠVVaŠ SR, ale cestu vidíme v podaní projektu na vybraný program na Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí alebo v samofinancovaní.

Na základe uznesení predchádzajúcich stálych konferencií od roku 2009 Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, finančne podporovaná sekciou medzinárodnej spolupráce MŠVVaŠ SR, dodnes pracuje na vedeckovýskumných projektoch so zameraním na slovenské zahraničia. Prvý bol projekt Analýza slovenského školstva v zahraničí. Prvýkrát v Slovenskej republike bola snaha vedecky zanalyzovať a podať objektívny obraz o stave slovenského krajského školstva v súčasnosti.

Cieľom bolo dotazníkovou formou erudovane zistiť objektívny obraz o stave, úrovni a potrebách slovenského školstva v zahraničí. Dotazníky boli zaslané na:

- veľvyslanectvá SR (30 pre 32 štátov),
- orgány štátnej správy v blízkom slovenskom zahraničí,
- krajské spolky a združenia,
- riaditeľom škôl s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí,
- vyslaným učiteľom na školách s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí.

Návratnosť dotazníkov z ambasad SR nebola uspokojujúca: 7 ambasad vôbec nereagovalo, 25 áno. Vyplnené dotazníky zaslalo: 21 veľvyslanectiev, 6 orgánov štátnej správy, 25 krajských spolkov, 33 riaditeľov škôl, 14 vyslaných učiteľov.

Na základe spracovania všetkých pripomienok a námetov v projekte Analýza aktuálneho stavu a potrieb slovenského školstva v zahraničí navrhujeme tieto odporúčania¹:

---

1 In: Kariková, S. a kolektív: Analýza aktuálneho stavu a potrieb slovenského školstva v zahraničí, UMB, Banská Bystrica 2011.

Severná a Južná Amerika

Pre krajiny Južnej Ameriky, v ktorých žije relatívne menej obyvateľov slovenského pôvodu, je potrebné rešpektovať požiadavku týkajúcu sa vyučovania SJ. Odporúčame, aby do týchto krajín boli vyslaní učители SJ, ktorí by na základe schváleného vzdelávacieho programu (kurzu) vyučovali SJ nielen deti, ale aj ich rodičov. Obsah a formu kurzu by bolo potrebné konzultovať so zástupcami týchto krajín tak, aby spĺňal špecifické požiadavky aj z hľadiska vekového zástupenia záujemcov o vzdelávanie.

Pre krajiny USA a Kanadu navrhujeme vypracovanie bilaterálnej dohody o vzdelávaní, v ktorej by boli sformulované konkrétne požiadavky týkajúce sa oblasti vzdelávania, ktoré by zohľadňovali aj špecifiká týchto potrieb: napríklad týkajúce sa potomkov krajanov, ale aj pomerne veľkej skupiny detí, ktorých rodičia majú v týchto krajinách dlhodobý pobyt.

Európske krajiny, kde neexistuje slovenské minoritné školstvo

Podpísanie bilaterálnych dohôd o vzdelávaní v SJ v krajinách s najväčšou koncentráciou slovenských obyvateľov (Nemecko, Veľká Británia a Írsko).

Upraviť novelu zákona č. 245//2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní v časti upravujúcej postup pri vykonávaní rozdielových skúšok (§ 25). Podľa ods. 5 uvedeného paragrafu „žiak, ktorý vykonáva osobitný spôsob školskej dochádzky podľa § 23 písm. b) a c), vykoná skúšky z vyučovacích predmetov, ktoré určí riaditeľ školy, v kmeňovej škole spravidla za každý školský rok...“. Návrh na úpravu sa týka toto, aby boli taxatívne určené predmety, z ktorých by sa mali vykonať rozdielové skúšky tak, ako to bolo v predchádzajúcom znení uvedeného zákona (slovenský jazyk a literatúra, vlastiveda, slovenský zemepis a história). Viacerí riaditelia ZŠ totiž vyžadujú rozdielové skúšky aj z takých predmetov, ktoré žiaci absolvovali v zahraničí, respektíve zo všetkých predmetov.

Vytvorenie jednotného systému rozdielových skúšok, ktorý by umožňoval ich realizáciu aj v zahraničí, za prítomnosti kvalifikovaných slovenských učiteľov príslušných stupňov vzdelávania a aprobačných predmetov.

Spracovanie metodicko-didaktických materiálov pre potreby krajanov, ktorí vyučujú žiakov na báze dobrovoľnosti. Materiály by mali vypracovať vysokoškolskí pedagógovia učiteľských fakúlt v SR pre tie predmety, ktoré sa týkajú povinných rozdielových skúšok (ak sa upraví uvedený zákon), prípadne na základe prieskumu aj iných predmetov. Tieto materiály by sa mali týkať aj výchovy a vzdelávania detí v MŠ.

V prípade potreby a záujmu zabezpečiť distribúciu slovenských učebníc, respektíve detskej literatúry.

V lokalitách krajín s vyššou koncentráciou slovenských obyvateľov zabezpečiť finančne a priestorovo vzdelávanie detí kvalifikovanými slovenskými pedagógmi.

Organizovať krátkodobé vzdelávacie kurzy pre krajanov, ktorí sa podieľajú na vzdelávaní slovenských detí najmä vo Veľkej Británii a v Írsku. Pokiaľ by išlo o krajanov s pedagogickým vzdelaním, odporúčame predložiť obsahové vzdelávanie tohto kurzu na akreditáciu v súlade so zákonom č. 317/2009 Z. z., čím by získali aj príslušný počet kreditov, ktorý by sa im započítal po návrate na Slovensko.

Krajiny so slovenským menšinovým školstvom

V oblasti informovanosti:

Pravidelne analyzovať súčasný stav a potreby slovenského školstva v zahraničí.

Zintenzívniť prenos informácií v oblasti starostlivosti o slovenské školstvo medzi Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky a Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.

V oblasti materiálneho zabezpečenia:

Prostredníctvom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí podporiť projekty slovenského školstva v zahraničí podľa deklarovaných potrieb slovenských komunít a škôl v objeme podľa deklarovanej dôležitosti.

V oblasti starostlivosti o krajských žiakov:

Podporovať účasť detí Slovákov žijúcich v zahraničí na súťažiach, vyhlasovaných subjektmi zo Slovenskej republiky, a to okrem žiakov slovenských škôl v zahraničí aj účasť detí Slovákov žijúcich v zahraničí (západná Európa, Amerika).

Ponúknuť krajským učiteľom a pracovníkom v oblasti mimovyučovacej činnosti detí Slovákov žijúcich v zahraničí programy ďalšieho vzdelávania, zamerané na: prácu s literárnym textom, umelecký prednes žiakov a detí, detské divadlo, tvorbu školských časopisov.

Pokračovať v organizovaní pobytových aktivít pre deti Slovákov žijúcich v zahraničí, zameraných na: spoznávanie reálií Slovenska, posilňovanie slovenského jazyka, získavanie vedomostí a zručností, ktoré je nemožné alebo problematické získať v krajine pôvodu, voľnočasové aktivity.

Organizovať mobilné aktivity pre deti Slovákov žijúcich v zahraničí v slovenských školách.

V oblasti podpory krajských učiteľov:

Podporovať nákup a tvorbu odbornej a didaktickej literatúry pre krajských učiteľov.

Ďalším vzdelávaním posilniť kompetencie krajských učiteľov v oblasti pedagogického výskumu a zapájať ich do riešenia výskumných úloh.

Organizovať ďalšie vzdelávanie krajských učiteľov v oblasti akademických predmetov, pedagogiky, psychológie, didaktiky a odbornej slovenčiny.

Organizovať mobilné aktivity pre krajských učiteľov.

Pripraviť a realizovať program ďalšieho vzdelávania vyslaných učiteľov, zameraný na posilnenie kompetencií v metodickej a vedeckej oblasti.

V oblasti starostlivosti o zachovanie a rozvoj slovenského jazyka v zahraničí sa nestanovujú osobitné úlohy vzhľadom na prierezovosť problematiky.

Na základe poverenia Ministerstvom školstva Slovenskej republiky listom zo dňa 23. februára 2009 bol predložený návrh na výskumný projekt vychádzajúci z Koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 – Spôsob života, kultúra a identita Slovákov v zahraničí na ceste k trvalej udržateľnosti, rozdelený na 4 moduly: Vzdelávanie a utváranie identity, Rozvoj a využívanie slovenského jazyka, Historicko-umelecké dedičstvo,

Kvalita života a sociálno-ekonomické podmienky života v zahraničí

Výstupy z projektu majú slúžiť:

- učiteľom všetkých stupňov škôl s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí,
- predstaviteľom slovenských samospráv v zahraničí,
- predstaviteľom krajaných spolkov a združení v zahraničí,
- žurnalistom krajaných printových a elektronických médií v zahraničí,
- orgánom verejnej a štátnej správy SR, v ktorých kompetencii je starostlivosť o Slovákov žijúcich v zahraničí.

V súčasnosti sa pracuje na 1. module pod názvom Vzdelávanie a utváranie identity. Tvoria ho tri témy: Kvalita vzdelávania a podpora národnej identity na slovenských školách v zahraničí; Elementárna čitateľská gramotnosť a pregramotnosť Slovákov žijúcich v zahraničí; Andragogické aspekty ďalšieho vzdelávania učiteľov základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským v krajinách bývalého Uhorska.

Oba projekty – aj Analýzu aktuálneho stavu a potrieb slovenského školstva v zahraničí, aj Spôsob života, kultúra a identita Slovákov v zahraničí na ceste k trvalej udržateľnosti – sme koniec koncov predstavili už na poslednej stálej konferencii. Bolo na škodu veci, že sme pred dvoma rokmi nedostali väčší priestor na ich propagáciu a vysvetľovanie cieľov. Vedúcou oboch vedeckovýskumných projektov je prof. PhDr. Soňa Kariková, PhD. – v súčasnosti prodekanka pre vedu Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici.

Na základe požiadaviek zo stálej konferencie 2008 a 2010 a výsledkov Analýzy aktuálneho stavu a potrieb slovenského školstva v zahraničí ponúkame programy v dvoch rovinách:

- vzdelávanie dospelých – zodpovedná Mgr. Anita Murgašová,
- vzdelávanie žiakov a študentov² – zodpovedná PhDr. Zuzana Drugová.

Škola predčitateľskej a čitateľskej gramotnosti

Kurz spisovnej slovenčiny v písomnej komunikácii

Súčasná slovenčina a jazyková komunikácia

Systematizácia a upevňovanie vedomostí zo slovenských reálií

Letný kurz slovenského jazyka a kultúry

Carvingové lyžovanie na školách

Snowboardový kurz na školách

Pohybové hry v telesnej a športovej výchove

Inovácie profesijných kompetencií vo vzdelávaní v minoritnej slovenčine v slovenskom zahraničí na základných a stredných školách

Súťaž fotografie a krátkej filmovej tvorby so zabezpečením pobytu v SR pre víťazov

Detská bilingválna univerzita cudzích jazykov

Letná škola ľudovej hudby

Letná škola bábkového divadla

Letná škola mladých informatikov

Dovíšili sme maturitný vek. Nastúpil vek vysokoškoláka. Musíme uvažovať o zvyšovaní vedomostného kreditu. Nášho aj vášho. Verím, že to, čo vám ponúkame, bude pre vás motivujúce, inšpirujúce. Tým zvýšite doterajšiu bilanciu MC UMB **6 117 účastníkov** (1993 – 2012) o ďalších záujemcov o získanie nových vedomostí v slovenskom jazyku buď v starej vlasti, alebo v domovskej krajine.

---

2 Dieťa do 18 rokov musí byť v sprievode aspoň 1 dospelého z 1 krajiny.

Štefan MEDZIHORSKÝ, Česká republika

Svetové združenie Slovákov žijúcich v zahraničí

Asimilácia Slovákov žijúcich v Českej republike

Je zrejme, že znaky našej slovenskej kultúry sa počas života v zahraničí vytrácajú. Bohužiaľ, aj reč ako jej najvýznamnejší znak, a to vo väčšine krajín sveta. Ako Slováci žijúci v Českej republike (dnes v zahraničí) sme zrejme, ako sa ukazuje, najviac ohrození asimiláciou. Sám pociťujem jej pôsobenie. Ani neviem či je to niečo zlé, za čo by som sa mal ako Slovák hanbiť. Rozhodne to však nepovažujem za dobré. Možno je to z iného pohľadu prirodzený proces. Tak či tak – je asimilačný.

Dovoľte, aby som začal osobným príkladom, na ktorý nie som vôbec pyšný, hoci môže pôsobiť banálne. Keď som včera narýchlo volal kolegyni Eve, hovoril som po česky, hoci obaja sme Slováci. Aj ona mi odpovedala po česky. Zbadal som sa až ku koncu rozhovoru. Až ma zaliala horúčava, ale dokončil som už po česky – a zahanbil som sa. Dodatočne aj za to, že so svojimi dcérami tiež hovorím po česky. Zrejme sa asimilujem.

Pravda, našiel by som veľa poľahčujúcich okolností, že som sa nesústredil, že to bol krátky rozhovor, že žijeme obaja v Prahe už viac ako 30 rokov a ďalšie „výhovorky“. Napríklad že so Slováckmi hovorím inokedy vždy po slovensky a že na Slovensku prednášam po celé desaťročia v rodnom jazyku. Aj tak si uvedomujem, že je to príznak asimilácie. Práve tá bezmyšlienkovitá a podvedomá reakcia. Zrejme niečo strácam. Ako psychológ som zvyknutý brať vážne aj svoje pocity, necítim sa takto ochudobnený dobre. Iste aj niektorí z vás máte podobné, možno oveľa významnejšie zážitky.

Z mnohých príspevkov v zborníkoch z konferencií Visegrad – Terra Interculturalis už od roku 2006 vyplýva, že tento proces nenápadne postupuje, ba sa zrýchľuje. Navyše sa stráca prirodzená receptívna bilingválnosť prostredia, ktorá uľahčovala používanie slovenčiny v dennom styku s majoritnou spoločnosťou. U českých detí úplne a strácajú ju aj mladí ľudia, stredná generácia do značnej miery. Bohužiaľ, aj slovenské deti, väčšinou zo zmiešaných manželstiev Slovákov v Čechách, prestávajú používať slovenčinu a prichádzajú tak o výhodu dvoch aktívnych jazykov.

To môže postupne viesť k výraznému ochudobňovaniu vzťahov medzi oboma národmi, zhoršeniu vzájomného porozumenia a nakoniec aj k nižšej miere spolupráce. Naším problémom nie je adaptácia ani integrácia, ale asimilácia, keď si slovenská národnostná menšina v ČR svoju identitu neuchováva.

Hoci podľa taxonómie akulturácie Berryho (2001) ide o dobrovoľné rozhodnutie menšiny, upozorňujeme na to, že v prevahe prípadov ide o nevedomovaný vplyv v zásade pozitívnej ochoty prispôbiť sa a začleniť do majoritnej spoločnosti. Je to koniec koncov prejavom interkultúrnej kompetencie Slovákov. A to pri objektívne silne redukovaných možnostiach prijímania a šírenia informácií v menšinovom jazyku, tak inštitucionálnych, ako aj systémových. V súčasnosti to znamená obmedzovanie práv, ktoré má Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov zaručovať už od jej ratifikácie Českou republikou v roku 2006. Pritom už rámcová dohoda o ochrane národnostných menšín z roku 1998 v článku 9 uvádzala, že úrady vlád musia prijať opatrenia na uľahčenie prístupu príslušníkov národnostných menšín k oznamovacím prostriedkom, a to v 3 podobách:

- ako určitá časť divákov a poslucháčov,
- ako vlastníci mediálnych kanálov a
- ako zástupcovia menšín v mainstreamových médiách.

Príslušníci slovenskej národnostnej menšiny zápasia predovšetkým s asimiláciou, ktorá prebieha spontánne. Pritom príslušníci menšín vytýkajú českému štátu, že tejto asimilácii nebráni. Často porovnávame situáciu so Slovenskom, kde žije omnoho menej Čechov, a pritom je tu široká ponuka kníh v českom jazyku a dostupné je aj vysielanie českých televíznych staníc na mnohých kanáloch.

O postupujúcej asimilácii jednoznačne svedčí aj významný pokles počtu tých príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny, ktorí sa hlásia k slovenskej národnosti. Hoci až 70 % Slovákov v ČR uzatváralo zmiešané manželstvá, len časť z nich deklarovala slovenskú národnosť detí z týchto manželstiev.

Podľa sčítania obyvateľov v ČR sa k slovenskej národnosti hlásilo:

• v roku 1980	359 000 obyvateľov,
• v roku 1991	315 000 obyvateľov,
• v roku 2001	194 000 obyvateľov,
• v roku 2011 už len	84 000 obyvateľov.

To taktiež významným spôsobom vytvára podmienky na asimiláciu jedného z partnerov a spoločných detí.

Smutným dôsledkom je aj to, že dnes v ČR neexistuje ani jedna základná škola, tobôž nie gymnázium s vyučovaním jazykom slovenským.

Asimilácia Slovákov žijúcich v zahraničí, zvlášť v ČR, je skutočnosť, ktorú mnohí naši významní výskumníci a vedeckí pracovníci opisali opakovane aj veľmi detailne. Publikujú svoje zistenia a názory už mnoho rokov. Len sme s tým zatiaľ nič neurobili. Ak je to vôbec potrebné a ak sa to dá. Myslím, že platí oboje.

Ak sa máme zamyslieť nad problémom asimilácie Slovákov v zahraničí, toto fórum je nepochybne jedno z najpovolanejších. Je to jav, ktorý máme, chceme a môžeme riešiť? Alebo sa uspokojíme s konštatovaním, že asimilácia je prirodzený proces, ktorý skôr či neskôr sprevádza dlhodobý či trvalý pobyt v zahraničí?

Môj názor je, že nie. Naopak, máme urobiť všetko, čo je možné, zmysluplné a legálne. Príklady slovenských komunit napríklad v Maďarsku, ale aj v mnohých iných krajinách ukazujú, že je možné proces asimilácie ovplyvňovať. Využívajme lepšie svoje práva dané Európskou chartou regionálnych alebo menšinových jazykov a štátnymi dohodami.

Prosím aj vás, významných predstaviteľov slovenského života v zahraničí, prediskutujeme vaše skúsenosti, názory a možnosti nápravy.

Michal SPEVÁK, Čierna Hora

predseda Čiernohorsko-slovenského priateľstva

Návrh na zmenu legislatívy

Naším potomkom, ktorí patria do kategórie etnických Slovákov žijúcich v zahraničí, treba vytvoriť reálny predpoklad na vývoj. Musíme rýchlo zmeniť veci, ktoré sa neosvedčili. Predovšetkým musíme si povedať niektoré veci na rovinu, identifikovať kľúčové problémy, lebo „duch, ktorý mlčí, je ako rieka, ktorá váha tiecť“.

Každý si v demokratickej spoločnosti môže hovoriť, čo chce, má stáť za tým, čomu verí – ale v dialógu s diaspórou treba byť maximálne obozretný. Apelujem na predstaviteľov vlády SR, aby pri rozhodnutiach o budúcnosti diaspóry konali opatrne, aby vyberali slová a nedávali prázdne sľuby. Sľuby boli často dávané a musíte si byť istí, že ich môžete splniť. Diaspóra nepotrebuje prázdne slová, tituly a postavenie – toho sme už mali už príliš v minulosti i v súčasnosti. Aby pre nás budúcnosť nebola stratená a založená na očakávaní klamných sľubov, nezabudnite, že musíme mať absolútnu dôveryhodnosť, aby sme spolu konali v prospech slovenského zahraničia. Treba mať odvahu vytyčiť si ciele: kam, ktorým smerom vykročiť. Ako znalcovi tvorby Ernesta Hemingwaya sa mi opakovane vynára sentencia z novely *Starec a more*: „*Drž si počas plavby kurz i smer a buď pripravený znášať údery!*“

Veľkou neznámou je, koľko Slovákov žije v zahraničí. Jedno je však isté, máme príliš klesajúcu tendenciu, ktorá sa, bohužiaľ, bude ešte zrýchľovať. Slovenská republika môže ovplyvniť tento proces, aby tendenciu vymierania slovenského zahraničia zabrzдила pomocou legislatívnych predpisov.

Bez pomoci a podpory Slovenskej republiky ako materskej krajiny hrozí slovenským menšinám a komunitám v zahraničí pri zrýchlenej asimilácii postupná strata národného povedomia a kultúrnej identity. Pozrime sa najprv do štatistík. O čom svedčí sčítanie ľudu v krajinách, v ktorých žijú Slováci? V súčasnosti evidujeme Slovákov žijúcich v zahraničí vo vyše 50 štátoch celého sveta. Ich početné zastúpenie je rôzne: od desiatok (Bulharsko, Cyprus, Dánsko, Portugalsko, Japonsko, Fínsko, Holandsko, Čile, Nový Zéland, Španielsko, Venezuela, Mexiko a ďalšie) cez stovky (Belgicko, Čierna Hora, Brazília, Kirgizsko, Uruguaj, Nórsko, Juhoafrická republika), tisícky (Argentína, Chorvátsko, Izrael, Rakúsko, Švédsko, Švajčiarsko, Taliansko), desaťtisíce (Austrália, Írsko, Francúzsko, Srbsko, Nemecko, Poľsko, Maďarsko, Rumunsko, Ukrajina, Kanada, Veľká Británia) až nad stotisíc (ČR a USA).

Predpoklad vývoja vymierajúcej populácie

Pri tvorbe legislatívy treba brať ohľad na predpoveď, ako to bude vyzeráť v budúcnosti. V prvom rade si predstavme, ako to bude to vyzeráť v roku 2060, a pri tvorbe nejakej budúcej koncepcie (národného programu) skúsme vychádzať z týchto dlhodobých analýz a prognóz.

Podľa jednej z prognóz expertov z Inštitútu informatiky a štatistiky Výskumného demografického centra (VDC) o vývoji obyvateľstva v roku 2050 Slovenská republika bude mať 4,8 milióna obyvateľov. To je o 700 000 menej ako dnes. Pritom prirodzený prírastok bude negatívny – úbytok o 32 528 osôb. Lebo v roku 2050 bude taký trend, že živonarodených bude 41 000 a zomrelých

73 000. V roku 2060 Slovensko bude mať 4,5 milióna obyvateľov, teda o necelý milión menej ako dnes. Počet Slovákov sa zníži o 15,8 %. Z toho bude 36 % ľudí starších ako 65 rokov a 13,2 % starších ako 80 rokov. Podobný trend bude v celej Európskej únii. Vyplýva to z projekcie, ktorú zverejnil Eurostat. Podľa štúdie po roku 2015 jediným faktorom demografického rozvoja bude imigrácia. Podľa tohto vyplýva, že my Slováci budeme starnúca a vymierajúca populácia.

Keďže takáto situácia bude na Slovensku, čo môžeme očakávať my Slováci, ktorí žijeme mimo hraníc SR? Keď v našej starej vlasti, vo vlasti našich predkov náš národ vymiera? Ako sa zachová vetva národa žijúca vonku, ak korene stromu vymierajú?

Jeden z príkladov dobrej praxe, ako sa dá spomaliť asimilácia

Najnovšia štátna politika maďarského premiéra Viktora Orbána svedčí o tom, že starostlivosť o Maďarov v zahraničí bude čoraz väčšia. S akým cieľom? Čo je za tým?

Netreba to riešiť, to Maďarsko rieši samo. V meste Subotica na severe Vojvodiny v roku 2011 bolo 20 000 žiadostí o maďarské občianstvo. V tom neboli iba etnickí Maďari, ale aj Srbi, dokonca aj Slováci. To by nás malo zaujímať, lebo Slováci sa pre „skratku“ (*shortcut*) k lepšiemu životu hlásia k Maďarom a tým pádom Slovákov v zahraničí ubúda a Maďarov pribúda. A to preto, že cestovný pas Maďarska im umožní nejaké výhody a tie sú väčšie ako výhoda osvedčenia zahraničného Slováka. V celom svete v roku 2011 bolo podaných 160 000 žiadostí o maďarské občianstvo. Na Ukrajine sa masovo za Maďarov hlásia aj Slováci, čo priamo urýchľuje asimiláciu slovenského zahraničiaci. V jednoduchosti je krása. Žiadatelia o maďarské občianstvo k nemu prišli pomerne jednoducho. Dokázali svoj maďarský pôvod (stačilo priniesť papier, že predkovia žili na území Rakúsko-Uhorska) a základnú znalosť jazyka. Pri odovzdávaní dokumentácie je malé interview. A to stačí. O tri mesiace žiadateľ na zastupiteľskom úrade zloží prísahu a konzul mu slávnostne odovzdá maďarské občianstvo.

Naše osvedčenie sa neosvedčilo

Na preukaz zahraničného Slováka (PZS), po novom osvedčenie zahraničného Slováka (ďalej v texte osvedčenie, OZS), je potrebné zohnať asi desať dokladov, dať si ich preložiť do slovenčiny a odovzdať buď na zastupiteľskom úrade SR, alebo osobne priniesť do Bratislavy na ÚSZZ. Pre nedostatok ľudských zdrojov sa žiadosti vybavujú pomaly a zákonná norma na vybavenie sa často porušuje.

Najčastejšie o osvedčenie žiadajú/žiadali Slováci žijúci vo Vojvodine (Srbsko) a na Ukrajine. V roku 2011 bolo vyhotovených 683 OZS pre občanov Srbska, 135 občanov Ukrajiny, 10 z USA, 7 z Chorvátska, po 2 pre ČR, Kanadu a Rumunsko, po 1 OSZ dostali osoby z Kirgizska, Argentíny, Rakúska a Čiernej Hory. Väčšinou tieto krajiny nie sú v EÚ (až na ČR a Rakúsko). Slovensko legislatívne nedotiahlo predpisy, ktoré by Slovákov žijúcich v zahraničí viac motivovali, aby sa hlásili za Slovákov. Na porovnanie so susedmi, ktorí majú na desiatky a až stovky tisíc žiadostí o občianstvo – na OZS je ročne podaných cca 1 000 žiadostí. V mnohých krajinách zahraniční Slováci majú vedomie o svojom pôvode a cítia sa ako Slováci. Ale príliš komplikovaná a finančne náročná procedúra ich nemotivuje, aby si žiadali osvedčenie. Tí, čo si žiadosť o OZS podali a nakoniec ho aj dostali, tvrdia, že vinou nového zákona o pobyte sú v nevýhode. Mnohí slovenskí národní dejatelia z týchto krajín si vôbec nepodávali žiadosť o osvedčenie práve z dôvodu, že je to príliš komplikované a nevidia v osvedčení žiadne výhody pre držiteľov.

Keď som analyzoval tému občianstva SR, respektíve osvedčenia, zahraniční Slováci opisujú tieto predpisy rozčarovane. Veľmi dobre poznám tie pocity, aj ja sa rozčuľujem, tak ako oni, nad polovičatosťou a amatérskymi spôsobmi, akými sa robí mnoho vecí na Slovensku, tiež porovnávam veci a analyzujem vývoj situácie a je mi z mnohých vecí smutno.

Osvedčenie, bývalý názov preukaz zahraničného Slováka (PZS), nemá prínos pre naše slovenské komunity žijúce mimo Slovenska. Procedúra je príliš komplikovaná. Keby bol proces zjednodušený, možno by to malo zmysel. Po prijatí nového zákona o pobyte osvedčenie už nemá tie výhody, aké malo, a jeho držiteľom sa poriadne skomplikoval život v SR. Zahraniční Slováci, ktorí majú osvedčenie a ktorých sa to najviac dotklo, sú hlboko rozčarovaní najnovším predpisom platným od 1. januára 2012, podľa ktorého k 30. júnu 2012 musia mať na Slovensku povinné zdravotné poistenie, absolvovať zdravotnú prehliadku, ak chcú mať naďalej prechodný pobyt v SR. Zmena predpisov o prechodnom pobyte na Slovensku je v tom, že všetky osoby, ktoré sú držiteľmi osvedčenia zahraničného Slováka a prechodného pobytu na Slovensku, si museli do 30. júna 2012 podať novú žiadosť na cudzineckej polícii a priložiť:

- 1) výpis z registra trestov z krajiny pôvodu, ktorý bude mať i súdnu apostylu,
- 2) zmluvu o ubytovaní v SR,
- 3) list vlastníctva (LV) majiteľa bytu,
- 4) 2 fotografie,
- 5) kolky v hodnote 4,5 eur.

V opačnom prípade prišli o pobyt na území SR.

Anketa, ktorú som robil, ukázala, že za takýchto podmienok si držiteľia osvedčenia pobyt v SR vo väčšine prípadov nepredložovali, lebo to bolo pre nich finančne náročné. Doklad osvedčenia si teraz môžu vyvesiť na stenu a dívať sa naň, lebo žiadne výhody osvedčenie (respektíve preukaz) zahraničného Slováka s novým zákonom o pobyte cudzincov neprináša.

Netreba kritizovať kroky, ktoré susedia robia pre svojich krajanov, ale treba sa zamyslieť, čo môže Slovenská republika urobiť pre zahraničných Slovákov. Chcem upozorniť na rapidný pokles Slovákov v zahraničí. Tento trend sa zastaviť nedá, ale novou modernou politikou starostlivosti o zahraničných Slovákov by sa mohol spomaliť. V regióne Západného Balkánu niektoré krajiny svojim krajanom udeľujú občianstvo po zrýchlenej a zjednodušenej procedúre. Prax udelenia občianstva svojim krajanom majú aj Chorvátsko, Srbsko, Čierna Hora, Bulharsko, Macedónsko a tým pádom väzba medzi diaspórou a domovom je u nich pevnejšia. Najnovší predpis v Srbsku je, že Srbsko zrušilo všetky administratívne poplatky pre zahraničných Srbov, ktorí požiadajú o srbské občianstvo.

V SR treba zmeniť viaceré zákony, aby zahraniční Slováci skutočne pocítili, že Slovenská republika je ich starou vlasťou a že na nich nezabudla.

Aktívne zapojiť slovenské zahraničie do prípravy predsedníctva SR v roku 2016

Myslím si, že do prípravy predsedníctva SR v Rade Európskej únie v roku 2016 treba zapojiť aj predstaviteľov zahraničných Slovákov. Počas predsedníctva jednej krajiny sa uskutoční asi 35 riadnych zasadnutí ministerských rád, 10 až 15 neformálnych rád a približne 900 zasadnutí pracovných skupín. Nebolo by na škodu veci vytvoriť pracovnú skupinu *Menšiny v Európe* na výmenu skúseností a informácií s inými krajinami.

Návrhy na aktualizáciu legislatívy

Na záver mám dva konkrétne návrhy – odporúčania, ak vychádzame z Programového vyhlásenia vlády SR 2006, kde sa v kapitole 9 uvádza: „Slovenská republika vždy považovala a po-

važuje Slovákov v zahraničí za integrálnu národnú súčasť, ich život a dejiny za súčasť slovenských národných dejín a ich kultúru za súčasť národného kultúrneho dedičstva.“ A keďže tu ide o životnú otázku, treba vytvoriť nový rámec modernej legislatívy voči Slovákom v zahraničí.

Treba urobiť pozitívne a moderné zmeny, ktoré z dlhodobého aspektu prinesú konkrétne pozitívne merateľné výsledky v oblasti štátnej starostlivosti o zahraničných Slovákov. V takom programe by mali byť zahrnuté nástroje boja proti asimilácii Slovákov žijúcich v zahraničí. Mal by to byť program, ktorý bude obsahovať legislatívu, ktorou by sa efektívne riadilo právne postavenie Slováka žijúceho v zahraničí.

Konkrétne navrhujem:

- 1) Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí treba komplexne a rozsiahle novelizovať, prípadne urobiť úplne nový zákon. SR by mala novými legislatívnymi opatreniami zjednodušiť prístup zahraničných Slovákov k štátnemu občianstvu SR.
- 2) Vystavovanie osvedčenia treba úplne zrušiť, ale pritom doterajším držiteľom umožniť prístup k štátnemu občianstvu SR.

Dušan KLIMO, Nemecko

predseda Slovensko-nemeckej únie

K potrebe aktualizácie Koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015

Vývoj v slovenskom zahraničí za ostatných 20 rokov čoraz dôraznejšie nastoľuje potrebu dôkladného prehodnotenia doterajšieho prístupu relevantných orgánov a inštitúcií Slovenskej republiky k Slovákom žijúcim v zahraničí (k osobám hlásiacim sa k slovenskému pôvodu).

Prax ukazuje, že parametre politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k „zahraničným Slovákom“ už dávno nezodpovedajú reálnym podmienkam ani s nimi súvisiacim potrebám a požiadavkám slovenskej diaspóry, najmä tých Slovákov, ktorí žijú a pôsobia na „Západe“.

Nezohľadňovanie legitímnych potrieb a požiadaviek (výber pozri ďalej) pociťujú vo svojom živote a spoločenskom postavení nielen príslušníci skorších emigračných vln a ich potomkovia, ale aj občania Slovenskej republiky z novodobých migračných prúdov, smerujúcich prevažne do štátov západnej Európy a zámoria.

Dôsledky dlhodobého neriešenia už dávno známych problémov sa prejavujú okrem iného aj v dramatickom poklese počtu osôb, ktoré sa v zahraničí hlásia k slovenskému pôvodu (v roku 1990/1991 ich bolo cca 2,5 mil., v roku 2010/2011 už ani nie 1 mil.). Tento alarmujúci vývoj ostáva zo strany relevantných orgánov a inštitúcií SR dlhodobo nepovšimnutý. Preto sa netreba čudovať, že zo slovenskej strany sa doteraz nepodnikli žiadne kroky, ktoré by pokračujúci pokles počtu Slovákov žijúcich v zahraničí aspoň pribrzdiť, prípadne zastavili. O revitalizácii slovenskej pospolitosti v zahraničí sa za daných podmienok nedá ani len snívať.

Pre ľahostajno-nevšímavý prístup k tejto nadmieru naliehavej skutočnosti je príznačný spôsob, akým sa *Koncepcia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015* snaží tento problém obísť. Ako príklad postačí uviesť z textu koncepcie údaj o počte Slovákov žijúcich v zahraničí v roku 2007, keď bola táto koncepcia predložená na schválenie do NR SR. Napriek vtedy už všeobecne známym výsledkom sčítania obyvateľstva v USA (v roku 2000) a v Českej republike (v roku 2001), kde žijú najpočetnejšie slovenské komunity (celkový pokles oproti roku 1990/1991 o viac ako 1,3 mil.) sa pri stanovení cieľov a rámcových podmienok v koncepcii vychádzalo z absolútne nerealistických 2,25 mil. Slovákov žijúcich v zahraničí. Ako môže celá *Koncepcia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015* stáť na pevných základoch, keď sa východiskové parametre nekryjú s realitou (ako je to v prípade nesprávnych údajov o počte osôb, ktoré sa v zahraničí hlásia k slovenskému pôvodu)?

Objektívna analýza (pre mnohých) neuspokojivého stavu v slovenskej diaspóre ukazuje, že hlavnú príčinu kritickej situácie a najväčšiu prekážku na ceste k náprave predstavujú legislatívne nedostatky obsiahnuté v *Koncepcii štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015*. Obsahové zameranie koncepcie je nastavené tak, že sa prednostne zohľadňujú potreby a požiadavky slovenských komunít zo strednej a juhovýchodnej Európy. Uprednostňovanie týchto komunít sa najvýraznejšie prejavuje v každoročnom procese rozdeľovania dotácií. Štatistické vyhodnotenie výšky pridelených finančných prostriedkov v závislosti od štátov/regiónov v rokoch 2006 – 2012 dokazuje, že krajské organizácie zo štátov strednej, východnej a južnej Európy získali v priemere 75 % z celkovej sumy. Zvyšok „slovenského sveta“ (západná Európa, Severná a Južná Amerika, Blízky východ, južná Afrika a Austrália) sa musel uspokojiť s 25 % z celkového objemu.

Uvedené čísla dokumentujú zjavnú, roky pretrvávajúcu nevyváženosť pri rozdeľovaní dotácií pre slovenské zahraničie. Bolo by však nespravodlivé, keby sa ÚSZZ podsúvalo zámerné uprednostňovanie spolkov zo strednej a juhovýchodnej Európy na úkor „Západu.“ ÚSZZ je pri plnení svojich úloh viazaný okrem iného aj ustanoveniami *Koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015*, čím sa značne zužuje rozsah a efektívnosť jeho pôsobenia.

Pri hľadaní riešení problémov a východísk smerujúcich k zvýšeniu vzájomnej dôvery a porozumenia medzi slovenským zahraničím a Slovenskou republikou je v prvom rade potrebné dohodnúť sa na témach a tematických okruhoch zásadného významu (priority), ako aj na jasných, nespochybniteľných „pravidlách hry“. Uvádzam niekoľko návrhov na diskusiu:

1. ***Koncepcia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015* je v súčasnej podobe nadmieru rozsiahla, komplikovaná a môžu sa v nej vyznať len špecialisti zo Slovenska. Prínosom by bola „zoštíhlená“ verzia *Koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015* v podobe praktickej príručky, zrozumiteľnej aj laickej verejnosti, tzn. aj Slovákom v zahraničí.**
2. ***Nová Koncepcia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 20...* by už nemala mať podobu dogmy, ale jej „duch“, obsah a forma by mali pružne reagovať na potreby a požiadavky aktuálnych procesov v slovenskej diaspóre.**
3. ***Vypracovanie novej Koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 20...* by sa malo zveriť do rúk takým odborníkom zo Slovenska,**

ktorí by boli otvorení aj nekonvenčným myšlienkam, nebránili by sa spolupráci so zástupcami slovenského zahraničia a ktorí by v prvom rade hľadali spôsoby riešenia problémov, na rozdiel od zaužívanej praxe, keď sa prioritne uvádzajú dôvody, prečo sa problémy nedajú riešiť.

4. Nejasnosti v interpretácii niektorých častí *Koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015* by mohlo pomôcť odstrániť jednoznačné stanovisko vlády SR, respektíve NR SR, zvlášť pri kladení dôrazu na objektivitu a vyváženosť, prípadne váhu záujmu pri posudzovaní slovenských komunit v zahraničí.
5. Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí treba v spolupráci so zástupcami slovenského zahraničia čo najskôr novelizovať.
6. Treba čo najskôr podniknúť kroky, prijať rámcové opatrenia na zastavenie dramatického poklesu počtu osôb hlásiacich sa v zahraničí k slovenskému pôvodu.

Výber zo zoznamu základných požiadaviek Slovákov zo zahraničia

1. Zriadenie stálej komisie pre Slovákov žijúcich v zahraničí (SvZ) pri výbore pre zahraničné veci NR SR, kde by SvZ mali trvalé zastúpenie. V relevantných výboroch NR SR by SvZ mali status pozorovateľa s poradným hlasom.
2. Novelizácia zákona č.474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí za pripomienkovacej a dohliadacej účasti zástupcov SvZ počas celého procesu novelizácie. ÚSZZ by sa mal stať ústredným orgánom štátnej správy s vlastným rozpočtom. O predsedovi ÚSZZ by rozhodovala NR SR, pričom SvZ by dostali možnosť navrhnúť vlastného kandidáta.
Uviesť do života systém konzulárnej evidencie SvZ.
3. Novelizovanie zákona o občianstve SR – novela by umožnila získať občianstvo SR každej osobe, ktorá má aspoň jedného predka slovenského pôvodu (bez ohľadu na počet predchádzajúcich generácií alebo dĺžku pobytu na území Slovenska /lex sanguinis/).
4. Vytvorenie legislatívneho rámca a zabezpečenie finančných prostriedkov na právnu ochranu slovenských rodín, detí a mládeže v zahraničí.
5. Vytvorenie legislatívneho rámca a zabezpečenie finančných prostriedkov na podporu škôl s vyučovacím jazykom slovenským a vzdelávacích centier v zahraničí.
6. Navýšenie finančných prostriedkov v dotačnom systéme pre SvZ na minimálne takú úroveň, ako dostávajú menšiny na Slovensku (v roku 2012: 4.5 mil. €).
7. Vytvorenie legislatívneho rámca a zabezpečenie finančných prostriedkov na podporu duchovnej starostlivosti o SvZ.
8. Zabezpečenie voľného príjmu programov RTVS v zahraničí.
9. Vytvorenie podmienok na pravidelné vysielanie RTVS o živote, činnosti, kultúre atď. SvZ.
10. Treba čo najskôr podniknúť kroky, prijať rámcové opatrenia na využitie potenciálu v slovenskom zahraničí pri aktívnej podpore záujmov Slovenskej republiky (ofenzívny lobing).

Ernest HORVAT, Ukrajina

predseda Spolku slovenskej inteligencie v Zakarpatsku

Dobrý deň prajem, vážení priatelia.

Sme autochtónna komunita, ktorá žije na Zakarpatskej Ukrajine (predtým Podkarpatská Rus). Okrem toho, že sme autochtónna komunita, sme jediná komunita, ktorá je vynechaná zo Shengenského priestoru a vôbec celého sveta. My sme ako na polovici dráhy od Sovietskeho zväzu do prakticky mierovej svetovej civilizácie.

Hovoríme o tom už skoro 20 rokov a vždy sa snažíme presvedčiť aj slovenskú vládu, aj slovenských občanov, všetkých, koho môžeme, všetkých, s kým máme styky, že s týmto nám treba pomôcť. Boli sme rozdelení takou 50-ročnou periódou, keď sme boli okupovaní Sovietskym zväzom, a nechceme byť teraz okupovaní Shengenským priestorom.

Nevychádza nám mimoriadne v ústrety ani generálny konzulát. Nemôže, ani keby chcel, zákon mu to nedovoľuje. Keď ideme robiť víza pre svojich krajanov, niekomu pomáhať, tak nás berú ako obyčajných Rusov, Rusínov a iné národnosti. Neberie sa ohľad na to, že sme zahraniční Slováci, že máme určité postavenie atď.

S napätím očakávame, čo nám prinesie nová legislatíva. Niektorí máme trvalý pobyt, niektorí máme prechodný pobyt a máme trochu obavy, čo bude. Aby sa nestalo, že naše povolenia na pobyt na určitý čas sa stratia, že nás znovu nepustia cez hranicu alebo niečo podobné. Chcel by som, aby všetci predstavitelia štátu, ktorí na to majú vplyv a majú čo k našej problematike povedať, pochopili našu situáciu a v novej legislatíve nám vyšli v ústrety.

Záverom chcem poďakovať, že si myslím, že novelizácia zákona pre zahraničných Slovákov je teraz veľmi nutná a potrebná. Pri novelizácii je však ešte jeden moment, a to, akým spôsobom ho zodpovední štátni úradníci budú vykonávať. Pretože napríklad teraz je platný zákon o zahraničných Slovákoch a tam je napísané čierne na bielom, že žiadna slovenská ustanovenie nemá právo vyžadovať od zahraničného Slováka nijaké lekárske vyšetrenia a iné dokumenty podobného charakteru. Ale my všetci sme museli podľa nejakého druhého zákona platiť 200 – 300 EUR za lekárske vyšetrenie.

Ďakujem za pozornosť.

Imrich TÓTH, Francúzsko

Slovenská katolícka misia, Paríž

Vážené predsedníctvo, drahí krajanovia, drahé sestry a bratia!

Začnem myšlienkou pána kardinála Korca: Hovoriť o slovenských dejinách bez cirkvi alebo kresťanstva znamená falšovať ich, respektíve nehovoriť celú pravdu o dejinách Slovenska. Ak by som to parafrázoval: Hovoriť o slovenskej emigrácii bez slovenských katolíckych misií

alebo evanjelických zborov takisto znamená emigráciu negovať, falšovať a nehovoriť celú pravdu.

Pre krátkosť času nebudem rozprávať o všetkých misiách, iba o tej našej v Paríži. Sme súčasťou asi 50 cudzineckých misií v rámci Paríža a potom v rámci celého Francúzska. Spolupracujeme s rôznymi cirkevnými a štátnymi inštitúciami vo Francúzsku a aj tu na Slovensku. Dostiaľ sme mali vždy dobré vzťahy s našou ambasádou, kultúrnym inštitútom a spolupracujeme na rôznych projektoch.

Naša misia existuje už od roku 1953, keď sa vyčlenila a ostala samostatná česká a slovenská misia. Od roku 1956 vydávame časopis Život – La vie, najstarší krajanský časopis v Európe. Slovenské katolícke misie zohrávali nezastupiteľnú úlohu pri zachovávaní národnej, kultúrnej a, samozrejme, duchovnej identity našich krajanov a pomáhali im aj v sociálnej a charitatívnej oblasti. Naším krajanom sme vždy podali pomocnú ruku a kritériom bolo to, že bol niekto Slováčok alebo Slovenka. SKM vo Francúzsku nemala nikdy lepšiu adresu, ako má dnes. Sme v centre Paríža a náš arcibiskup Hrušovský, ktorý tam bol v 60. rokoch 20. storočia farárom – potom bol biskupom pre Slovákov v celom svete – povedal: „Imrich, ty len ticho sed', lebo sme nikdy nič lepšie v Paríži nemali.“

Vždy sme boli na periférii, vonku, mimo. Doteraz sme aj vždy dobre spolupracovali s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Slovenské katolícke misie sa priamo zaslúžili o to, aby tento úrad vznikol. Dalo by sa o tom podrobne a veľa rozprávať. Päťročná spolupráca počas prvého predsedníctva pani Prívarovej bola veľmi konštruktívna a plodná, lebo tu bola ochota riešiť špecifiká, ktoré slovenské katolícke misie majú. Áno, niektoré spolky sú mimoriadne aktívne a s mnohými spolupracujeme aj my. Niektoré, ako ste aj vy sami povedali, sú viac na papieri, lebo urobia 2 až 3 akcie v roku. Sú teda veľmi rôzne.

Svedectvom veľmi dobrej spolupráce misií s ÚSZZ bolo aj to, že na tejto konferencii nás vždy bolo aspoň 10 farárov z rôznych štátov Európy, ale aj zo Spojených štátov. To, že som tu dnes sám, je výsledkom posledného vyše ročného obdobia experimentu pána Vetráka. Mnohých to natoľko znechutilo, že nechcú mať s týmto úradom nič spoločné. Verím, že na základe prvých rozhovorov, ktoré sme absolvovali s novým predsedom, pánom Furdíkom, sa to zmení a že je tu ochota pomôcť a riešiť problémy a spomínané špecifiká. Verím, že v budúcnosti tu budú zastúpení aj viacerí moji kolegovia kňazi, ktorí pôsobia v štátoch, kde žijete.

Ale aby som nehovoril len tak a bez faktov, uvediem konkrétny príklad. Nové zmeny, predpisy a smernice, ktoré úrad vytvoril a viacerí z vás ich spomínali a kritizovali, boli nezmyselné už len svojím rozsahom 160 strán. Mnohí, čo dlhodobo žijú v zahraničí, druhá, tretia generácia, mali problém to vôbec celé dočítať, riešiť, vyplniť a podobne. Osobne ma z úradu za pána Vetráka ešte koncom októbra 2011 vyzývali – len podpíšte tie zmluvy, my vám ich pomôžeme vyplniť. Samozrejme, že som natoľko vzdelaný, aby som ich vedel vyplniť. Ale išlo o to, že ich nemôžem naplniť. Problém bol ten – a dúfam, že sa to v nových smerniciach od nového roku zmení a zruší – že sme boli zo systému vyradení hneď prvou podmienkou – právnou subjektivitou. Veď pre radikálnu odľahčenie štátu a cirkvi vo Francúzsku právnou subjektivitou nemajú ani ich domáce farnosti, preto ju nemôžeme mať ani my.

Druhý bod sa týkal samostatného účtu na projekty. Ale veď SKM používa vlastný a ten istý účet od 50. rokov 20. storočia. Keďže nám pán Vetrák nedal opodstatnenú výnimku (ktorú mohol dať), tak som tieto zmluvy odmietol podpísať. Následne sme sa dostali na „čiernu normalizačnú listinu“ tých, ktorí majú podľznosť voči SR, ktorá bola na oficiálnej stránke úradu. SKM vo Francúzsku nemala a nemá voči SR ani 1 cent podľznosti! Len sme nemohli administratívne splniť podmienky, ktoré boli predtým za pani predsedníčky opodstatnene akceptované

za špecifiká. Dodnes sa nám pán Vetrák a ani nikto z bývalého vedenia úradu neospravedlnil za všetky príkoria a za to, že nás na čiernu listinu dali.

Takýchto príkladov zo strany mojich kolegov misionárov by som mohol uviesť mnoho. Určite máte podobné skúsenosti, veď predrečník sa napríklad zmienil, že dostali peniaze 28. decembra, a keď ich do 31. decembra nevyčerpajú, musia ich vrátiť! Aj to musel urobiť. ÚSZZ bol za ten viac ako rok úradom proti Slovákom v zahraničí, nie pre Slovákov! Negoval svoju podstatu, pre čo vznikol.

Ešte jednu poznámku. V spomínanej papierovej vojne som sa obrátil na mnohé inštitúcie – od premiérky pani Radičovej, ktorá sa alibisticky vyhovárala, cez rôznych ministrov atď. Jediný, kto sa pozitívne vyjadril a napísal pekný a povzbudivý list, bol pán prezident Ivan Gašparovič. Včera som sa mu za to osobne poďakoval. Sám povedal, to ste všetci zaregistrovali, že nikdy neboli také zlé vzťahy medzi slovenským zahraničím a Slovenskou republikou ako počas toho ročného experimentu. A to, že došlo k takej rýchlej zmene na poste predsedu úradu, nebolo pre predčasné voľby, ale práve pre spomínané zlé vzťahy. Mám nádej a verím, že dôjde k náprave a bude to podstatne lepšie.

Na záver si dovoľujem ešte raz zdôrazniť konkrétne návrhy, ktoré sa týkajú misii. Klauzuly o právnej subjektivite, ktorú misie vo Francúzsku nemajú, a o samostatnom účte by sa na nás nemali vzťahovať. Ja si môžem urobiť aj päť súkromných účtov, ale nie ako inštitúcia. Veď SKM bol pridelený účet ešte v 50. rokoch 20. storočia a stále máme to isté číslo! Pokiaľ tieto špecifiká nebudú akceptované (aj niektoré špecifiká iných), tak sme automaticky zo systému vyradení. Nieкто povedal, že som ako sv. Tomáš – pokiaľ neuvidím, neuverím. Chcem veriť, že to bude lepšie. Nech nám Pán Boh pomáha pri práci pre Slovákov v zahraničí a pri pozitívnom zviditeľňovaní Slovenska vo svete.

Ďakujem.

Imrich FUHL, Maďarsko

Zväz Slovákov v Maďarsku

Nové maďarské zákony z pohľadu slovenskej národnostnej menšiny (Menšinové samosprávy – Kultúra, kultúrne dedičstvo)

Menšinové samosprávy

Zistenia ochrancu základných práv na základe sťažnosti vypracovanej Slovenskou menšinovou samosprávou v Segedíne poukazujú na vážne nedostatky menšinového zákona v oblasti volieb do menšinových samospráv. Zákon stanovuje ako podmienku na vypísanie volieb do menšinovej samosprávy, aby pri poslednom sčítaní ľudu sa v danom volebnom obvode k danej národnosti prihlásilo najmenej 30 osôb a na volebnú listinu sa taktiež zaregistrovalo 30 osôb. Ombudsman vo svojom podaní na Ústavný súd MR žiada okrem iných výhrad aj zrušenie tohto ustanovenia z dôvodu, že neprimerane obmedzuje uplatne-

nie základných politických práv príslušníkov národnostných menšín. Vychádzajúc z toho, že cca 1 500 príslušníkov slovenskej menšinovej komunity napríklad v Budapešti žije roztrúsené v 23 mestských častiach, je dosť pravdepodobné že v niektorých mestských častiach sa po sčítaní obyvateľstva v roku 2011 nezistil dostatočný počet Slovákov. Keďže každá mestská časť predstavuje samostatnú obec, dôsledkom tejto zákonnej úpravy bude zánik slovenských menšinových samospráv v Budapešti.

Ďalším sporným ustanovením zákona je uverejnenie listiny menšinových voličov. Toto je v rozpore so zásadou ochrany osobných údajov a môže to spôsobiť, že sa príslušníci menšín nezaregistrujú ako voliči národnostných samospráv.

Kým menšinový zákon podrobne stanovuje rôzne povinnosti menšinových samospráv, vôbec sa nezmieňuje o tom, aké povinnosti majú obecné samosprávy v oblasti zabezpečenia podmienok na činnosť menšinových samospráv, akými sú: poskytnutie kancelárskych a spoločenských miestností, kancelárskeho vybavenia, finančnej podpory na činnosť a kultúrne aktivity atď. Napríklad v Slovenskom Komlóši mestská samospráva neposkytuje žiadnu finančnú podporu na činnosť miestnej slovenskej samosprávy, ale pritom prisľúbila ročný grant pre miestnu základnú organizáciu Rákócziho zväzu vo výške 800 tisícov HUF.

Národnostný zákon deklaruje rovnoprávnosť medzi menšinovými a miestnymi samosprávami. Takáto deklarovaná rovnoprávnosť existovala aj v predchádzajúcich variantoch zákona, ale v praxi nefungovala alebo fungovala len výnimočne. Je iluzórne hovoriť o rovnoprávnosti za podmienok, keď miestna samospráva určí okruh otázok, ktoré chce konzultovať so svojim národnostným partnerom. Národnostná samospráva síce má právo iniciovať takéto konzultácie, ale rozhodovať, či sa uskutočnia, bude miestna samospráva. Našťastie, zákon vymenúva niektoré oblasti kultúry a školstva, kde obecná samospráva je povinná brať do úvahy stanovisko národnostnej samosprávy. Nevylučuje kompetentnosť národnostnej samosprávy ani v iných verejných záležitostiach, ale tam už necháva rozhodnutie celkom na obecnú samosprávu, či chce, alebo nechce spolupracovať s národnostnou samosprávou.

Exemplárnym príkladom takéhoto nerovnakého postavenia bola pred pár rokmi kauza Slovenského domu v Mlynkoch. Darmo konštatoval verejný ochranca menšinových práv rozpor medzi rozhodnutím obecnej samosprávy a menšinovým zákonom, tá nezmenila svoje rozhodnutie a kauza mala dohru podľa vôle obecnej samosprávy. Dokonca aj vtedajší prezident republiky, bývalý predseda ústavného súdu, bol toho názoru, že „z právneho hľadiska bolo všetko v poriadku“.

Ďalším príkladom svojvoľného riešenia potrieb zo strany obecnej samosprávy je odmietavé stanovisko mestského zastupiteľstva v Slovenskom Komlóši vo veci odovzdania prevádzkového práva dvojjazyčnej základnej školy a škôlky Celoštatnej slovenskej samospráve.

Kultúra, kultúrne dedičstvo

Problémy spôsobuje veľmi nejasné vyznačenie okruhu kompetencií menšinových samospráv mimo takzvanej kultúrnej autonómie. Ale vlastne ani tá kultúrna autonómia nie je dosť konkrétne definovaná.

Nevedno, či sa táto autonómia končí pri týchto inštitúciách, alebo sa vzťahuje aj na inštitúcie, ktoré neprebrali menšinové samosprávy. Napríklad na redakcie verejnoprávnych médií, ktoré vraj majú k dispozícii. Napríklad v prípade redakcií verejnoprávnych médií celo-

štátne menšinové samosprávy nemôžu autonómne rozhodovať o ich obsahu a personálnych podmienkach, majú právo len komentovať alebo iniciovať. Nie je jasné ani to, či ku kultúrnej autonómii patrí aj vzdelávanie v národnostnom jazyku.

Menšinové samosprávy majú nerovnomerné postavenie aj v oblasti spravovania kultúrnych inštitúcií slúžiacich menšinovému obyvateľstvu danej osady. Exemplárnym príkladom „nadváhy“ obecnej samosprávy bolo rozhodnutie mestského zastupiteľstva v Slovenskom Komlóši pred dvoma rokmi o prevzatí správy nad národopisnými zbierkami vytvorenými slovenskou samosprávou.

Zo strany Maďarov presídlených v rámci výmeny obyvateľstva do Slováckmi obývaných obcí sa prejavuje intolerancia k snahám slovenských spoluobčanov o zachovanie vlastnej identity. Príkladom toho sú pokusy o zmeny názvov kultúrnych inštitúcií pomenovaných po slovenských osobnostiach (napríklad takýto návrh padol v súvislosti s Domom kultúry J. G. Tajovského v Slovenskom Komlóši). V tomto im nahrávajú aj niektorí politickí a verejní činitelia slovenského pôvodu (napríklad starostovia v Békešskej Čabe, v Sarvaši). Spojencov majú aj v extrémistických organizáciách Jobbik, Hnutie 64 žúp atď. Preto sa v obciach obývaných Slováckmi usporadávajú pompézne spomienkové akcie, odhaľujú pamätníky pri príležitosti výročia Trianonu, pestuje sa mýtus veľkého Uhorska. Nie sú výnimkou ani útoky proti aktivistom slovenského menšinového života (napríklad riaditeľke Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe Anne Ištvánovej) alebo nápisom v slovenčine (slovenským názvom obcí, názvom slovenských ustanovizní, pamätníkom – socha M. R. Štefánika v Sarvaši).

Stretávame sa s neochotou zo strany maďarských štátnych, samosprávnych a cirkevných orgánov pri zriadení slovenských pamätníkov. Konkrétnym príkladom boli naťahovačky okolo osadenia pamätnej tabule Jána Kollára na budove kostola v Budapešti. Trvalo dvadsať rokov, kým sa podarilo zmierniť odmietavé stanovisko predstavenstva evanjelickej cirkvi a. v. do takej miery, že v júni 2011, pri príležitosti 200. výročia vysvätenia evanjelického kostola na Deákovom námestí bola umiestnená tabuľa pripomínajúca pamiatku troch významných farárov tohto cirkevného zboru, medzi nimi aj J. Kollára.

Tabuľa, ktorú chcela umiestniť Slovenská menšinová samospráva v Budapešti, je v súčasnosti v depozitári a snáď sa ju podarí v tomto roku umiestniť v rámci osláv 150. výročia založenia samostatného slovenského evanjelického cirkevného zboru v Pešti na niektorú budovu bývalého komplexu Lutherovho domu.

Osud slovenského cirkevného zboru v Pešti je jedným zo smutných prípadov Slovákov v Maďarsku. Kostol na Rákócziho triede, ako aj okolité budovy, na ktoré sa v 19. storočí doslova po korunách poskladali farníci, boli skonfiškované. Po zmene politického režimu v roku 1990 sa kostol stal korisťou privatizátorov. Chátrajúca budova svätostánku sa naposledy využívala ako štúdio bojového umenia. Veriaci sa musia uskromniť s úzkymi priestormi vo dvore kostola.

Ďalšou neblahou skúsenosťou na poli uctievania vlastných historických tradícií boli spomienkové akcie usporiadané pri príležitosti 100. výročia úmrtia agrárneho politika, poslanca dolnej komory uhorského snemu Ondreja Áchima. Kompetentné orgány magistrátu hlavného mesta nedali súhlas na umiestnenie busty O. Áchima na verejnom priestranstve a hotová busta je teraz odstavená v depozitári Poľnohospodárskeho múzea v Budapešti.

Koncom septembra 2012 sa objavila správa o tom, že správa cintorína Kerepeši na triede Fiumei nariadila revíziu platnosti užívateľských zmlúv pozemkov pod hrobmi. Pozostalí boli vyzvaní na predĺženie nájomných zmlúv pozemkov. Na tomto cintoríne sú pochované

významné osobnosti slovenského spoločenského života na prelome 19. a 20. storočia (napríklad biskup Daniel Bachát, podnikateľ Ján Nepomuk Bobuľa a ďalší). Za predĺženie nájomnej zmluvy správa cintorína vyžaduje nehorázne peniaze: 400 tisíc HUF. Finančná situácia slovenských samospráv v Budapešti ani evanjelického zboru neumožnia uhradenie takýchto vysokých poplatkov.

Zuzana DRUGOVÁ

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

Potreba záchranného výskumu tradičnej kultúry slovenských enkláv a diaspór a jeho následné využitie v praxi folklórnych súborov

Slováci na Dolnej zemi sú moja jediná rodina po otcovej strane – kovačickí Bulíkovci a padinskí Petrovičovci. Ako dieťa som bola účastníčkou najvýznamnejších rodinných príležitostí – slovenských svadieb v Padine a v Kovačici... S odstupom viacerých rokov som ako dospelá etnologička bola členkou odbornej poroty na festivale Tancuj, tancuj... vo Vojlovici v Srbsku v roku 2011. Dva významné medzníky, ktoré ma viedli k napísaniu tohto príspevku: najprv detský zážitok s množstvom spomienok na tradičné prejavy slovenskej svadby, jej tradičných zvykov na Slovensku, už nezachovaných, slovenskej hudby, spevov a tancov – a z druhej strany potom pohľad na „sprznenú“ lúčničiariku Šarišpolku v podaní jedného nemenovaného folklórneho súboru, ktorý som videla na festivale vo Vojlovici. Siahli po nekvalitnom prenose, pretože nemajú záznamy vlastných zvykov pred pár desiatok rokov – a nemajú odborný materiál, o ktorý by sa vedeli oprieť.

Z uvedeného mi vyplynulo moje presvedčenie: **Naše slovenské enklávy aj diaspóry v zahraničí potrebujú záchranný výskum tradičnej ľudovej kultúry a scénického folklorizmu.**

V enklávach – v slovenských obciach, ktoré sa stali centrami zahraničných Slovákov po rozdelení Rakúsko-Uhorska v roku 1918 – je situácia podobná, ako bola na slovenskom Horehroní pred pár desiatkami rokov: ešte sú na *padlášoch* staré krosná, kolovraty, pluchy, trlice, truhlice plné *geciel'*, krčiažky, košíky... a v hlavách najstarších obyvateľov ešte je množstvo zvykov a prejavov tradičnej kultúry, ktoré už dnes mladí nepoznajú... obrovská časť výnimkám. Keď bola situácia v 50. rokoch 20. storočia na Horehroní podobná, Slovenská akadémia vied tam vyslala etnológov špecialistov a vznikla vzácna trojzväzková monografia Horehronie...

V prostredí slovenských enkláv existujú výnimočné projekty, mapujúce tradičnú kultúru v jednotlivých slovenských lokalitách – ale sú pripravované nárazovo, viažu sa na nadšencov, ktorí ich pripravujú – a každý z nich má iný záber, iný výsledok. Ak v najbližšom období odborníci nepripravujú veľké projekty, ktoré túto tému systematicky zdokumentujú a spracujú, vystavíme sa riziku, že vzácne typologické znaky slovenských enkláv (ktoré v sebe nesú aj najstaršie znaky pôvodnej slovenskej kultúry, na Slovensku vymreté o pár desiatok rokov skôr) nenávratne stratíme. Pod veľkými projektmi mám na mysli projekty, ktoré najmenej:

- zmapujú a určujú najvýznamnejšie a najtypickejšie lokality jednotlivých regiónov slovenských enkláv v zahraničí,
- stanovujú výskumné pravidlá a priority tak, aby boli zachytené všetky ešte zachované – aktívne aj latentné – prejavy tradičnej kultúry jednotlivých regiónov,
- vypracujú systém zapojenia žiakov a študentov slovenských škôl v zahraničí do plošného prieskumu dnes ešte viditeľných prejavov tradičnej kultúry,
- na základe výsledkov takeho prieskumu sa budú tímy odborníkov venovať podrobnému výskumu jednotlivých prejavov tradičnej kultúry v slovenských enklávach.

Neprehliadnuteľné možnosti v tomto smere na pôde slovenskej menšiny v Srbsku poskytuje príprava **Slovenského národného múzea v Báčskom Petrovci**. Slovensko by nemalo sa nemalo uspokojiť len s participáciou na financovaní – aj keď je nesporné, že táto participácia je významná, dôležitá a podstatná. Slovensko by malo hľadať aj možnosti, ako nájsť odborníkov, ktorí budú po odbornej stránke nápomocní pri vzniku tohto múzea – aby sa zmysluplne využili finančné prostriedky slovenskej vlády, aby vzniklo naozaj moderné múzeum s moderne poňatou a komplexnou expozíciou, s moderne vnímanou možnosťou vzdelávania na pôde múzea, s vytvorením bohatého depozitára pre komplexný zbierkový fond, ktorý bude spracovaný a daný k dispozícii na vzdelávania on-line...

Slovenské diaspóry už majú za sebou tiež kus histórie a ich prvé spolky, folklórne súbory či slovenské školy už píšú svoju históriu v desaťročiach... Ak sú niektoré zo spomínaných prejavov zmapované, obrovská časť patrí autorom...

Aj v prostredí slovenských diaspór je potrebný záchranný výskum, ktorý zaznamená a dôkladne zmapuje prítomnosť Slovákov žijúcich v jednotlivých lokalitách a regiónoch Európy, Ameriky aj Austrálie, zaznamená činnosť slovenských spolkov, slovenských škôl, cirkví, folklórnych súborov. **Na základe dokonalého poznania činnosti týchto inštitúcií bude následne možné pripraviť dôležité materiály, ktoré môžu cielene pomáhať v oblastiach a smeroch, ktoré naši zahraniční krajanovia naozaj potrebujú.** Realizácia predstaveného prieskumu si v čase internetu vyžaduje tím odborníkov, ktorí vypracujú naozaj kvalitný dotazník a následne ho rozošlú na internetové adresy Slovákov po celom svete... Výsledky musia tiež vyhodnotiť odborníci...

Ako príklad možnej cielenej pomoci uvediem pomoc pre činnosť slovenských folklórnych súborov – vypracovanie materiálov o tanečnej pedagogike, vypracovanie prehľadu materiálov o tanečných regiónoch na Slovensku, vypracovanie metodiky pre spôsob práce s výskumnými materiálmi a ich následné spracovanie do choreografií a scénických programov, účasť vedúcich a choreografov folklórnych súborov na školeniach na Slovensku, e-learningové štúdium tejto problematiky... Možnosti je veľmi veľa...

Doterajšie výskumy v slovenských enklávach

V snahe nájsť čím viac zdrojov a informácií o realizovaných výskumoch v slovenských enklávach siahla som po staršej odbornej literatúre. Uvádžam zistené informácie o realizovaných výskumoch a ich autoroch – nemala som možnosť veľkého výskumného projektu, neviem s istotou tvrdiť, že žiadne z uvedených zdrojov neuzreli svetla sveta, ale vo väčšine svojich zisťovaní som, bohužiaľ, musela skonštatovať, že staršie výskumy neboli nijakým spôsobom spracované a publikované. Cieľom nasledujúceho výpočtu je dostať aj tie najstaršie realizované výskumy do povedomia verejnosti. Snáď sa nájde spôsob, ako ich dať k dispozícii súčasnej mladej generácii, ktorá má záujem – a nemá kvalitné zdroje.

Ak chcem hovoriť o starších výskumoch tradičnej kultúry v prostredí slovenských enkláv, nie je možné obísť prácu PhDr. Stanislava Dúžeka, CSc., pracovníka etnomuzikologického oddelenia Ústavu hudobnej vedy SAV, renomovaného etnochoreológa s bohatou výskumnou praxou.

Stanislav Dúžek realizoval spolu s tímom odborníkov „dva 14-dňové etnomuzikologické výskumy s fonickou dokumentáciou ľudových piesní, hudby, tancov, zvykov a rozhovorov o miestnych folklórnych tradíciách v štyroch reprezentatívnych obciach srbskej Vojvodiny so slovenským osídlením“ ešte v rokoch 1966 a 1969. „Iniciátor a vedúci výskumov bol etnomuzikológ Ladislav Leng, ďalej etnochoreológ Stanislav Dúžek a tamojší rodák, slovesný folklorista Národopisného ústavu SAV v Bratislave Stanislav Švehlák. Už táto prvá sonda potvrdila potrebu zaznamenať ľudový tanec čo najobjektívnejšie, teda audiovizuálnymi technickými prostriedkami umožňujúcimi opakované pozorovanie a štúdium tohto fenoménu na zvukovom filme“ (DÚŽEK, 2005). Podľa osobných rozhovorov s PhDr. Dúžekom viem, že dosiaľ sú tieto spomínané výskumy nepublikované, archivované v archíve Ústavu hudobnej vedy SAV v Bratislave.

Chronologickému výpočtu výskumných ciest slovenských odborníkov do dolnozemskej slovenských enkláv sa venuje vo svojom článku aj etnomuzikologička Soňa Burlasová (BURLASOVÁ, 1968): „Prvý väčší výskum piesní Slovákov v Juhoslávii robil Dr. J. Kresánek v roku 1947, ktorý zapisoval vo viacerých obciach Báčky, Banátu a Srijemu. Celková zbierka obsahuje okolo 590 piesní. Autor zbierku hlbšie nespracoval, zatiaľ leží v rukopise. Podľa jeho pozorovaní však v materiáli vyniklo množstvo balád, z príležitostných piesní najmä piesne ranné a svadobné... Väčší kus práce... vykonali na tomto území domáci zberatelia. Z nich najmä zbierka Juraja Ferika, učiteľa v Báčskom Petrovci, zasluhuje pozornosť najmä pre svoj rozsah (zachytil okolo 1 000 piesní) i väčšie časové obdobie, v ktorom vznikala. Zbierka existuje zatiaľ iba v rukopise, vo vlastníctve autora. Z ďalších období... treba spomenúť aspoň Martina Kmeťa, taktiež z Petrovca.“

Soňa Burlasová realizovala tiež vlastný výskum u „Slovákov v Juhoslávii v októbri v roku 1964.“ Hľadajúc staršie vrstvy slovenských ľudových piesní, sa autorka sústredila predovšetkým na obradné piesne. Z týchto vo väčšom počte boli zastúpené už iba svadobné piesne, kým piesne k výročným obradom sa získavali pomerne ťažko, čo svedčilo o ich ustupujúcej životnosti. Soňa Burlasová celkove zozbierala 157 piesní v 4 reprezentatívnych obciach všetkých troch slovenských sídelných oblastí vo Vojvodine (Báčsky Petrovec, Selenča, Padina, Stará Pazova). Výpočet a rozdelenie zistených piesní na tri skupiny podľa ich vývoja je celý materiál, ktorý vieme z tohto výskumu nájsť v publikovanej literatúre.

Soňa Burlasová poskytla aj informácie o jej známych realizovaných výskumoch v prostredí Slovákov v Rumunsku: „predovšetkým treba spomenúť zbierku člena kluzskej odbočky Folkloristického inštitútu v Bukurešti Joana R. Nicolou, ktorá sa zatiaľ nachádza v jeho osobnom vlastníctve. Zbierku piesní Slovákov v Rumunsku dopĺňa svojimi výskumami presídlencov Čestmír Krátký, ktorý do roku 1955 zozbieral 650 piesní“. Známa slovenská etnomuzikologička Soňa Burlasová rovnako realizovala výskum slovenských ľudových piesní v obciach Nová Huta a Bodonoš, a to ešte v roku 1959.

V neskorších obdobiach charakterizuje spôsob výskumov Stanislav Dúžek: „V roku 1968... s pochopením a podporou novozaloženého Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave sme na Folklórnom festivale vo Východnej v osobitnom programe uviedli a na film zaznamenali scénické vystúpenie, tance a spevy z piatich folklórnych skupín zahraničných Slovákov (z Juhoslávie vo Selenče a z Kovačice, z Maďarska z Tótkomlóša a z Kanady z Toronta). Odtedy každoročne pokračovali pozvania folklórnych kolektívov zahraničných Slovákov na Slo-

vensko Ústavom pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej a ich vystúpenia na folklórnych slávnostiach. Tým sa vytvorili výhodné podmienky na systematické pokračovanie dokumentácie ich folklórnych prejavov“ (DÚŽEK, 2005). Podľa nasledujúcich informácií od Stanislava Dúžeka, filmové záznamy sa realizovali s výnimkou niekoľkých rokov každoročne v období rokov 1968 – 1992. Záznamy sa však realizovali len na Slovensku, a to buď vo fáze prípravy programu, alebo priamo vystúpenia reprezentantov zahraničných Slovákov na festivaloch a slávnostiach na Slovensku. Výskumy priamo v prostredí dolnozemsých krajanov sa už nerobili.

Práve staršie realizované výskumy, o ktorých vieme, že sa robili – a vieme aj, že neboli publikované – sú podľa môjho názoru veľmi vzácnym zdrojom informácií pre uchovávateľov tradičných prejavov v prostredí našich dolnozemsých krajanov. Výskumy a filmové záznamy zo 60. – 80. rokov 20. storočia sú aj pre folkloristov na Slovensku zdrojom štúdia, prepisu, nácvikov do nových scénických stvárnení. Rovnaký postup je možné ponúknuť aj pre našich krajanov, ktorí žijú dosiaľ v enklávach – ich pôvodné slovenské tradície prešli vlastným neprerušeným vývojom – a preto práve tieto špecifické prejavy by sa mali stať motívom na spracovávanie materiálov v enklávach na Dolnej zemi. V tomto prostredí pokladám využívanie choreografií prenesených priamo zo slovenských folklórnych súborov len za doplnkové, na obohatenie repertoáru, na pripomenutie slovenských koreňov... ale nemali by sa stať jediným prezentovaným folklórom na scéne v prostredí dolnozemsých enkláv, práve naopak, tam sa núkajú obrovské možnosti v práci s pôvodným, nespracovaným a doteraz málo poznaným autochtónnym materiálom. V obciach, kde sa zachovali aj staršie tanečné formy, sú tieto formy dôkazom, že medzi jednotlivými slovenskými obcami sú rozdiely, ktoré by sa mali stať inšpiráciou na vlastnú prezentáciu vlastného, pôvodného materiálu.

Ak hovoríme o výskumných projektoch, k istému zlepšeniu situácie došlo po roku 1990. Aj na Slovensku vznikli výskumné pracoviská, ktoré odborne skúmali, spracovávali a aj vydávali – ale väčšinou lokálne monografie... Jedným z aktívnych odborníkov je Jaroslav Čukan, ktorý publikoval monografie viacerých obcí (Kultúrne tradície Slovákov v rumunskom Banáte, Nitra 2008, Pivnica: Kultúrne tradície Slovákov v Báčke, Báčsky Petrovec 2010...) Problematiku Slovákov na Ukrajine odborne spracovával Mojmír Benža (Ľudová kultúra Slovákov na Ukrajine, Užhorod 2005). Dôležitú úlohu plní Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Ústav pre kultúru Slovenskej národnostnej rady v Srbsku. Významnými autormi sú aj Ondrej Štefanko, Ondrej Krupa, Anna Divičanová a, samozrejme, mnohí ďalší...

Výskumy v prostredí slovenských diaspór sú podstatne skromnejšie a zásadne závisia od individuálnych nadšencov, ktorí nájdu nielen silu na spracovanie vybranej témy, ale sami si nájdu aj finančné prostriedky na tlač či inú prezentáciu svojich výsledkov. Vznikli tak viaceré – najviac publikoval Ján Vrtielka: Slováci v Rakúsku, Slováci v Brazílii a okolitých štátoch, Slováci v južnej Afrike, Slováci vo Francúzsku a okolitých štátoch, Slováci vo Švajčiarsku, Slováci vo Švédsku a v Škandinávii, Slovaks in England and British Isles. Z ďalších monografií by som spomenula práce: Pavol Holeštiak: Slovenské médiá v Austrálii, 60 rokov Slovenskej ligy v Amerike, Michal Babiak: Cintoríny Slovákov v zahraničí, Zdeněk Jirásek: Československá poúnorová emigrácia a počátky exilu, Desiat rokov činnosti Svetového kongresu Slovákov, mnohé kalendáre a almanachy...

Nemožno si nevšimnúť staršie práce Jána Siráckeho: Dlhé hľadanie domova, Slováci na Dolnej zemi... ale aj CD-ROM z roku 2009, ktorý vydala Univerzita Komenského: Efektívne vo výučbe slovenčiny a odborných predmetov pre krajanov. Ospravedlňujem sa za názorový výber, ospravedlňujem sa všetkým, ktorých som vynechala, a zaslužili by si byť zaradení do výpočtu, ale nenašla som systematický archív problematiky Slovákov žijúcich v zahraničí.

Výskum slovenských ľudových tancov z Banátu, Báčky a Sriemu v archívoch na Slovensku v roku 2012

Po konzultáciách s PhDr. Stanislavom Dúžekom, CSc., sme pripravili a v roku 2012 predložili na Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí projekt, ktorý bol aj schválený. Jeho cieľom je pasportizácia doterajších výskumov slovenských ľudových tancov z Banátu, Báčky a Sriemu v archívoch na Slovensku. V praxi to znamená hľadanie v archívoch Slovenského filmového ústavu, Slovenskej akadémie vied, Matice slovenskej, Národného osvetového centra a ďalších organizácií s cieľom nájsť čím viac z doteraz realizovaných výskumov tradičnej kultúry Slovákov v Srbsku – keďže predkladateľom projektu je Memoriálne stredisko Dr. Janka Bulíka z Kovačice. V súčasnom štádiu rozpracovanosti projektu viem povedať, že sme v archíve Matice slovenskej za ústretového prístupu riaditeľa Krajanského múzea získali viaceré záznamy na VHS kazetách, ale aj staršie filmové pásy s názvom Hložany a Stará Pazova. Ich obsah zistíme až po digitalizácii týchto filmových pásov. Rovnako mám prísľub od pani riaditeľky Ústavu hudobnej vedy SAV, že pánovi Dúžekovi umožní spracovanie jeho výskumných materiálov z archívu SAV. Veľká vďaka riaditeľke PhDr. Hane Urbancovej za jej ústretový prístup a za jej veľkú podporu práve problematike Slovákov žijúcich v zahraničí. Rovnako v Detve sa nám už digitalizujú všetky záznamy krajanských nediel, ktoré sa nachádzajú v archíve Kultúrneho centra A. Sládkoviča.

Získané materiály najprv dávame odborne digitalizovať v Múzeu ľudového tanca v Banskej Bystrici. Následne ich odborne spracuje etnochoreológ Stanislav Dúžek, ktorý je najpovolanejším odborníkom na ľudový tanec a ktorý bol aj iniciátorom a účastníkom všetkých spomínaných výskumov.

Výsledkom tohtoročného projektu bude základný master – DVD, ktoré bude sumarizáciou všetkých starších, dosiaľ nezverejnených materiálov a ktorého súčasťou bude aj odborné spracovanie týchto materiálov. V nasledujúcom roku budeme dúfať v úspešnosť následného projektu – výroby metodických DVD nosičov. Špecifikum výskumných materiálov však spočíva v tom, že ak nie sú správne pochopené a správne vyložené, hrozí tu nebezpečenstvo nesprávnej interpretácie, a teda aj nesprávneho prístupu – a tak sa budeme snažiť realizovať aj metodické semináre, na ktorých vysvetlíme spôsob správneho využívania materiálov z pripravovaného metodického DVD nosiča. Vytvoríme tak základný predpoklad na uchovanie tradičných tancov, ktoré práve vytŕahujeme zo zabudnutia archívov. Ich uchovanie sa prejaví predovšetkým ich správnym a korektným spracovaním prostredníctvom kvalitných prepisov či choreografií, aby sa dostali naspäť na scénu a aj naspäť do povedomia našich dolnozemskej krajanov.

Tento výskum pokladáme za úvodnú lastovičku nasledujúcich výskumov. Už popri realizácii súčasného výskumu zároveň získavame informácie aj o výskumných materiáloch ostatných regiónov Európy aj Ameriky. Podobný materiál by bol určite významnou metodickou pomôckou pre všetkých Slovákov žijúcich v zahraničí so záujmom o slovenský ľudový tanec.

Podobný postup ponúka aj možnosť pripravovaného Slovenského národného múzea v Báčskom Petrovci. Práve toto múzeum ako odborná inštitúcia by malo mať ako jeden z výstupov počítačové spracovanie odborných materiálov, prístupné aj pre verejnosť – nielen spracovanie zbierkového fondu, ale aj prezentovanie doterajších výskumov všetkých oblastí tradičnej kultúry Slovákov v Srbsku. Keď sa tieto a podobné možnosti dajú k dispozícii, záujemcovia o uchovávanie a pestovanie slovenskej kultúry v zahraničí budú mať vytvorené predpoklady na kvalitné formy práce.

Hovorila som o dvoch konkrétnych návrhoch, ktoré sa viažu na Srbsko – práve preto, že situáciu v Srbsku vďaka svojim koreňom poznám. Paralelné kroky, ich systematizácia, ich využitie na prípravu metodiky, samozrejme, aj ich doplnenie o návrhy ďalších odborníkov – toto všetko je možné využiť na prípravu metodiky, ale praktickejšie, pre výskum slovenských enkláv aj diaspóru v zahraničí.

Slovenský ľudový tanec v enklávach a diaspórach – a jeho druhý život na scéne

Za veľmi dôležité pokladám presnú definíciu toho, čo je potrebné a vhodné pre Slovákov žijúcich v zahraničí – a v ich rozdielnych prostrediach. **V problematike škôl ľudového tanca pre Slovákov žijúcich v zahraničí si dovoľm sumarizovať skúsenosti a zistenia, ktoré som získala počas realizácie doteraz piatich ročníkov Letnej školy ľudového tanca, ktorú od roku 2008 organizuje Metodické centrum Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici pre Slovákov žijúcich v zahraničí v gescii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.** Ako odborná garantka organizujem túto školu od jej vzniku – a posledné dva ročníky som ju organizovala už ako interná zamestnankyňa MC UMB.

Aj ja som v prvých ročníkoch smerovala svoj záujem predovšetkým na slovenské regióny a ich špecifiká, na nácvik častí choreografií, ktoré by účastníci školy tanca vedeli využiť aj vo svojich domácich folklórnych súboroch. A práve tu som zistila, že je veľmi dôležité dbať o to, **aby sme do krajských prostredí neprenášali im cudzie prvky** – síce dnešné slovenské, ale pre našich krajanov, ktorí žijú v inoetnickom prostredí mnohé desaťročia, dnes už neprirodzené a neprijateľné – prípadne posúvajúce ich domáce tradície do polohy, ktorá ich deformuje.

Na základe svojich doterajších skúseností si dovoľm špecifikovať dva okruhy problémov:

Naši krajanovia žijúci v diaspórach si môžu slovenské povedomie udržiavať aj prostredníctvom činnosti folklórneho súboru – či už prostredníctvom aktívnej účasti, alebo aj formou návštevy jeho predstavení. U veľkej väčšiny našich krajanov v diaspórach sa nedá hovoriť o zachovaní slovenského folklóru, ktorý si do zahraničnej domoviny priniesli ich predkovia. V takom prípade je jedinou možnosťou činnosti krajského folklórneho súboru siahnuť po materiáloch zo Slovenska, spoznávať Slovensko prostredníctvom poznania rôznorodosti slovenských tradícií v jednotlivých regiónoch. **Navrhujem realizáciu kvalitných škôl tanca, škôl choreografie, intenzívnych seminárov realizovaných kvalitnými slovenskými choreografmi či tanečnými pedagógmi.** Na realizáciu takéhoto programu je však potrebné stanoviť aspoň základné kritériá, ktoré musí takáto škola tanca či škola choreografie obsahovať. Ako úvodný zoznam, ktorý iste doplnia ďalší kolegovia – ale aj vy, krajanovia – navrhujem:

- všeobecná tanečná technika – základy tanečného pohybu, základy rozcvičky s cieľom ochrany telesného zdravia;
- špeciálna tanečná technika – vysvetlenie rozdielov tanečných charakterov jednotlivých regiónov Slovenska, naučenie základného tanečného repertoáru jednotlivých regiónov s dôrazom na diferenciaciu tanečných interpretačných štýlov;
- tanečný repertoár jednotlivých regiónov Slovenska – s presnou špecifikáciou základných tanečných štýlov. Na Slovensku máme naozaj mnohých renomovaných tanečných pedagógov, ktorí vedia tanečné štýly vysvetliť a aj naučiť...
- pre choreografov je potom potrebné získať informáciu a schopnosť smerujúcich k správne pochopeniu pôvodného tanečného materiálu, k jeho správnej interpretácii – a k prirodzenému spôsobu prezentácie tradičných tancov na javisku.

Krajanovia žijúci v enklávach sú v odlišnej situácii. Vo veľkej väčšine majú zachovaný pôvodný folklór, ktorý si do novej domoviny doniesli ich predkovia pred viac ako 200 rokmi. Zachovali si všetky prejavy tradičnej kultúry – viac alebo menej ovplyvnené prostredím, v ktorom ostatné dve storočia žijú. Ale aj toto ovplyvňovanie je prirodzeným vývojom slovenských tradícií v inoetnickom prostredí. Práve toto sú špecifiká, ktoré je potrebné zaznamenať, mapovať a identifikovať. Nie je správne pokladať ich za škodlivé – veď je to ten najprirodzenejší vývojový faktor. Práve prostredníctvom poznania intenzity vplyvu vonkajšieho inoetnického prostredia na slovenské enklávy je možné správne posúdiť ich vývoj od príchodu do novej domoviny a ich predpokladaný vývoj aj v budúcnosti. **Bolo by veľmi nesprávne, keby sme vo folklórnych súboroch našich krajanov žijúcich v enklávach – napríklad na Dolnej zemi – nezaznamenávali práve tento ich pôvodný, iba im vlastný a špecifický slovenský folklór.** Samozrejme, siahnuť po folklóre súčasných slovenských regiónov v ich pravlasti je logické – veď aj pre nich je to spôsob identifikácie s krajinou svojho pôvodu. Ale nezabúdajme na to, že **práve ich pôvodné, domáce, dosiaľ zachované prejavy tradičnej kultúry – aj s vplyvmi okolitého inoetnického prostredia – sú im dnes po viac ako 200 rokoch vlastné a určujú a smerujú ich do budúcnosti. Je dôležité zaznamenávať a uchovávať ich súčasný stav.**

Ak som v predchádzajúcej časti naznačila nutný obsah každej z tanečných škôl, potom pre našich krajanov z Dolnej zeme navrhujem špecifikáciu programu ich tanečných škôl a škôl choreografie:

- všeobecná tanečná technika – základy tanečného pohybu, základy rozcvičky s cieľom ochrany telesného zdravia;
- špeciálna tanečná technika – vysvetlenie rozdielov tanečných charakterov jednotlivých regiónov Slovenska, naučenie základného tanečného repertoáru jednotlivých regiónov s dôrazom na diferenciaciu tanečných interpretačných štýlov;
- tanečný repertoár domáceho prostredia krajského folklórneho súboru – v tejto fáze sa zo slovenských tanečných pedagógov na istý okamih stávajú žiaci. Ich úlohou musí byť snaha o maximálne poznanie pôvodného repertoáru Slovákov z Dolnej zeme, schopnosť identifikácie pôvodných prejavov a následne práca s ich tanečnou technikou, ktorá však bude rešpektovať tanečný charakter príslušného regiónu či dokonca lokality Slovákov žijúcich v príslušnej enkláve... V tomto prípade sa okruh schopných tanečných pedagógov podstatne zužuje, pretože pri nedostatočnom poznaní podmienok v slovenskej enkláve hrozí posun do tanečnej interpretácie, ktorá je súčasnému prostrediu našich krajanov cudzia a nevyhovujúca;
- pre choreografov zo slovenských enkláv je potom okrem získania informácií a schopností smerujúcich k správne pochopeniu pôvodného tanečného materiálu, k jeho správnej interpretácii – a k prirodzenému spôsobu prezentácie tradičných tancov na javisku – potrebné aj poznanie aspoň základných črt tradičnej kultúry v slovenskej enkláve, z ktorej krajský folklórny súbor prichádza.

Práve na základe vlastných skúseností a mnohých získaných informácií priamo od našich krajanov, ktorí sa zúčastňujú na letnej škole ľudového tanca, si dovoľujem špecifikovať potrebu podstatného rozšírenia ponuky letných škôl ľudového tanca. MŠVVaŠ na aktivity pozýva krajanov z ôsmich krajín Európy – Chorvátska, Srbska, Maďarska, Rumunska, Ukrajiny, Poľska, Rakúska a Česka. Pritom v prvých šiestich krajinách je potrebné brať do úvahy špecifický vývoj v ich súčasnom prostredí. Krajanovia z Dolnej zeme sú potomkami presídlených viac ako 200 rokov. Krajanovia z Ukrajiny a Poľska sú v podstate etnické skupiny Rusínov a goralov, ktorých etnickí príbuzní žijú v ich tesnej blízkosti, ale za hranicami, na

území dnešného Slovenska. A krajanovia z Rakúska a Česka spadajú práve do kategórie krajanov žijúcich v diaspórah.

Už len špecifikácia pôvodu účastníkov letnej školy ľudového tanca naznačuje možnosti špecifikácie aj jednotlivých tanečných škôl – s možnosťou podstatne adresnejšieho prístupu k účastníkom z rôznych spomínaných skupín. Zároveň každoročne zaznamenávam požiadavku na vyšší počet účastníkov z jednej krajiny. Požiadavka zo strany krajanov je vysoká a aktuálna. Metodicky a organizačne vieme ich požiadavku realizovať. Ostáva len dúfať, že na takúto adresnú pomoc sa nájdú aj finančné prostriedky.

Milí priatelia, celý môj príspevok je volaním po systematizácii prístupu Slovenska ku krajanom v zahraničí. Po hľadaní formy, ako nezabúdať na žiadnu z našich slovenských enkláv a diaspór. Po nastavení systému, ktorý nájde spôsob adresnej a objektívnej pomoci každému z našich Slovákov žijúcich v zahraničí. Aby sme nepomáhali všetkým našim krajanom rovnakými spôsobmi a rovnakými normami bez ohľadu na ich špecifiká, ale aby sme vedeli špecifikovať ich požiadavky a potreby a aby sme im práve *tieto* vedeli aj v čim väčšej miere pomôcť realizovať. A neodťahujem sa od náročnej roboty, ktorá s hľadaním metodiky adresnej pomoci našim krajanom neodmysliteľne súvisí.

Je veľa nadšencov, ktorí v prostredí zahraničných Slovákov pripravujú a realizujú kvalitné aj obdivuhodné projekty. To, čo navrhujem, je *systematizácia*:

1. Najprv zmapovanie súčasného stavu – čo v čase elektronickej pošty nebude problém.
2. Následne odborné spracovanie získaných informácií... Prosím, nechodme cestou vedeckého odborného spracovania. Nájdime odborníkov s praxou, ktorí budú vedieť *prakticky* vyvodieť dôsledky zo získaných výsledkov výskumu. Jediné praktické smerovanie celej metodiky bude mať skutočný zmysel pre Slovákov zahraničí.
3. Ďalší môj návrh smeruje k špecifikácii podmienok pre jednotlivé domovské krajiny našich Slovákov. Ako príklad uvádzam: na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky sa pripravujú veľmi zaujímavé, potrebné vzdelávacie aktivity, ktoré naši krajanovia skutočne pozitívne prijímajú. Sú určené pre slovenské enklávy – pre Slovákov z Chorvátska, Srbska, Rumunska, Maďarska, Ukrajiny a z Poľska... Normatívy v počtoch sú však rovnaké na každú z krajín napriek tomu, že počty Slovákov v jednotlivých krajinách sú diametrálne odlišné, až násobné. Práve realizácia internetového prieskumu skutočných potrieb krajanov by nám ukázala, ako by sme špecifikáciou aktivít vedeli finančné prostriedky nasmerovať cielene tam, kde ich jednotlivé krajiny potrebujú najviac – aj keď to bude rôzne v každej z krajín...
4. Vzdelávanie by si však zaslúžili aj naši krajanovia žijúci v diaspórah, prinajmenšom projekt e-learningového vyučovania slovenského jazyka pre deti Slovákov, ktorí dočasne pracujú v zahraničí a majú záujem vzdelávať svoje deti v materinskom jazyku. Záujem som zaznamenala už vo vekovej kategórii predškolských zariadení... Prečo je nositeľom e-learningového projektu slovenského jazyka pre zahraničných Slovákov súkromná firma, a nie vláda Slovenskej republiky?

Podobných návrhov v pléne stálej konferencie odznie iste veľké množstvo... Navrhujem ich spísať a hľadať cesty na ich realizáciu.

Zuzana HOLLÓSYOVÁ, Maďarsko

predsedníčka Slovenskej samosprávy v Budapešti

Na úvod mi dovoľte za Slovenskú samosprávu v Budapešti poďakovať Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, že zorganizoval túto konferenciu. Radi sem chodievame, vždy sa naplníme energiou, čo je pre nás dôležité, pretože doma pracujeme vo veľmi ťažkých podmienkach.

Dovoľte, aby som predložila niektoré podnety. Navrhujem, aby sme pracovali v odborných výboroch alebo sekciách, aby sme mali oveľa viac možností vymeniť si názory na problémy, ktoré nás najviac zaujímajú.

Druhá vec, včera sme boli rozdelení do dvoch hotelov a tí, ktorí sme sedeli v tom druhom hoteli, a bola to veľká kopa Slovákov z rôznych štátov, sme sa cítili takí podcenení. Buďte takí láskaví, nás rozdeľujú vo vlastnom štáte, ale Slovensko nech nás nerozdeľuje. Zabezpečte tie peniaze, aby sme mohli byť spolu, lebo mne strašne chýbali tí ľudia, s ktorými som si chcela vymeniť názory, neboli tam, lebo boli ubytovaní tu. Ďalej mi veľmi chýba napríklad to, že v predsedníctve stálej konferencie nesedí člen Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Toto rokovanie by podľa mňa mal viesť úrad.

Ešte jedna maličkosť, ale pre mňa to nie je maličkosť. Žijem v Maďarsku, kde sa organizuje takzvaný Világszövetség, podobne ako toto naše stretnutie Slovákov zo zahraničia je to stretnutie zahraničných Maďarov v Maďarsku. Už týždeň pred stretnutím sa vedie masová propaganda, počujete o ňom v televízii denne päťkrát. Toho, že zasadá maďarský Világszövetség, združenie Maďarov, je plná televízia, všetky noviny. Takzvané predsedníctvo rokuje v parlamente celý týždeň dopredu a tak ďalej. Keď sa koná zasadanie, sú prítomné kamery, nahrávajú dianie na zasadnutí aj okolo neho a ešte týždeň po sa diskutuje o tom, aké bolo rokovanie, aké prinieslo výsledky a podobne. Toľko o médiách, keďže tu sa dnes ani včera večer, ani v noci nič neobjavilo v televízii.

Ďakujem pekne.

Mojmír BENŽA

Ústav etnológie SAV

Inventarizácia tradičnej ľudovej kultúry

Jedným z mála pozitívnych javov, ktoré priniesla globalizácia šíriaca sa svetom je to, že sa národy začali viac zaujímať o svoju kultúru, o kultúrne dedičstvo. Kultúrne dedičstvo, hmotné i nehmotné, je súčasťou materiálneho i duchovného bohatstva každého národa aj štátu. Je základom ich kultúrnej identity, zdrojom historického vedomia, patriotizmu a vzdelanosti. Nemalý význam má aj v mravnej a estetickvej výchove. Kultúrne dedičstvo prispieva nielen ku kultivo-

vanosti občanov, ale podieľa sa aj na ekonomickom rozvoji. Je jednou z opôr cestovného ruchu, v niektorých odboroch dokonca základom či inšpiráciou mnohých podnikateľských aktivít.

Súčasťou kultúrneho dedičstva nie sú len umelecké diela, literárne, výtvarné, hudobné či dramatické diela významných autorov. Súčasťou kultúrneho dedičstva je tiež tradičná ľudová kultúra, ktorú vytvorili, ktorou žili a dodnes žijú najširšie vrstvy obyvateľstva. Tradičná ľudová kultúra každého národa i štátu predstavuje živé a tak isto hodnotné kultúrne dedičstvo, ktoré treba uchovať pre nasledujúce generácie. Súčasťou slovenského kultúrneho dedičstva nie je len to, čo vytvorili Slováci a príslušníci národnostných menšín, ktorí žijú na území Slovenska, ale aj kultúrne dedičstvo príslušníkov slovenských menšín, ktorí žijú za hranicami Slovenskej republiky. Zvlášť tradičná ľudová kultúra tvorí veľmi dôležitú zložku ich identity.

Starostlivosť o tradičnú ľudovú kultúru nie je individuálnym problémom každého jednotlivého národa či štátu. Už koncom 20. storočia sa stala celosvetovým problémom. Dokladajú to najmä aktivity UNESCO. V roku 1989 Generálna konferencia UNESCO prijala *Odporúčanie na ochranu tradičnej kultúry a folklóru*¹. Následne v ďalších rokoch prijala *Dohovor o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva* (2003)² a *Dohovor o ochrane podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov* (2005)³. Všetky tri základné dokumenty prijala aj Slovenská republika. Odporúčania prijala vláda svojím uznesením v roku 2000⁴ a Národná rada Slovenskej republiky v roku 2001. Oba dohovory boli ratifikované v roku 2006.⁵ Všetky tri dokumenty sa stali impulzom na vypracovanie *Koncepcie starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru*. Vláda Slovenskej republiky vypracovanú koncepciu schválila v roku 2007.⁶ Pripomínam, že rovnaký predmet záujmu obsahuje aj *Koncepcia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015*. Dokumenty UNESCO podnietili tiež vznik *Koordináčného centra tradičnej ľudovej kultúry* (2008), ktoré dostalo za úlohu metodicky sa podieľať na naplňaní spomínanej koncepcie.

Myslím si, že obsah *Koncepcie starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru* a z nej vychádzajúca ďalšia úloha *Inventarizácia tradičnej ľudovej kultúry* by mohla zaujímať a byť inšpiratívna aj pre vás, príslušníkov slovenských menšín, ktorí žijete za hranicami Slovenskej republiky. Dovoľte preto niekoľko základných informácií tak o *Koncepcii starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru*, ako aj o *Inventarizácii tradičnej ľudovej kultúry*.

Cieľom koncepcie je pripraviť podmienky na:

- ochraňovanie a podporu tradičnej ľudovej kultúry Slovenska a jej rozmanitosti;
- uchovanie dosiaľ existujúcich javov a prejavov tradičnej ľudovej kultúry a odovzdanie nasledujúcim generáciám;
- zvýšenie úcty k tradičnej ľudovej kultúre a posilnenie vedomia spoločnosti o jej význame pre národnú, regionálnu a miestnu identitu;
- vytvorenie podmienok na využitie a uplatnenie tradičnej ľudovej kultúry v procese miestneho a regionálneho rozvoja a v procese budovania znalostnej spoločnosti;
- vytvorenie komplexného informačného systému a databáz a ich sprístupnenie pre širokú odbornú i laickú verejnosť;

1 Odporúčanie bolo prijaté 15. novembra 1989 na 25. zasadnutí Generálnej konferencie UNESCO v Paríži.

2 Dohovor bol prijatý 17. októbra 2003 na 32. zasadnutí Generálnej konferencie UNESCO v Paríži.

3 Dohovor bol prijatý 20. októbra 2005 na 33. zasadnutí Generálnej konferencie UNESCO v Paríži.

4 Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 448/2000 zo 14. júna 2000.

5 *Dohovor o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva* vláda Slovenskej republiky ratifikovala 24. apríla 2006 a *Dohovor o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov* ratifikovala 18. decembra 2006.

6 Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 666 z 8. augusta 2007.

- trvalú podporu rozvoja integrovanej osobnosti, talentu a zručnosti detí, mládeže a dospelých v súčinnosti s úlohami miestnej a regionálnej kultúry;
- koordináciu činností všetkých subjektov pôsobiacich v oblasti tradičnej ľudovej kultúry;
- posilnenie medzinárodnej spolupráce na odbornej i laickej úrovni, najmä v oblasti výmeny informácií a skúseností.

Koncepcia obsahuje šesť strategických úloh:

Identifikácia a inventarizácia tradičnej ľudovej kultúry. Úloha znamená vytvorenie systému informácií, ktorý má poskytnúť prehľad o výskyte a stave živých alebo zachovaných artefaktov a prejavov tradičnej ľudovej kultúry vo všetkých regiónoch Slovenskej republiky.

Dokumentácia a archivácia tradičnej ľudovej kultúry. Základnou úlohou je vytvorenie lepších odborných, technických a ekonomických podmienok na systematickú dokumentáciu a archiváciu tradičnej ľudovej kultúry modernými technologickými prostriedkami.

Centrálne databáza. Zámerom je sprístupnenie informácií o existujúcich dokumentačných fondoch a nositeľoch tradičnej ľudovej kultúry v Slovenskej republike.

Uchovávanie tradičnej ľudovej kultúry. Cieľom je nájsť také mechanizmy podpory, aby sa hodnotné prejavy a osobitne zanikajúce prejavy tradičnej ľudovej kultúry uchovali v pôvodnom prostredí.

Výchova a vzdelávanie. Vo výchovno-vzdelávacom procese je potrebné podporovať a skvalitňovať doterajšie formy využívania vybraných prejavov tradičnej ľudovej kultúry v sieti základných a stredných škôl. Osobitne dôležité je však zvýšiť podporu výučby v základných umeleckých školách.

Šírenie informácií. Pre účinné využitie tradičnej ľudovej kultúry na zachovanie kultúrnej identity treba jej dokumentované podoby využívať na informovanie verejnosti tak, aby sa uplatnili formy, ktoré sú čo najprístupnejšie súčasnému spôsobu života.

Zo strategických úloh *Koordináčne centrum tradičnej ľudovej kultúry* nateraz rozpracovalo len prvú strategickú úlohu – inventarizáciu tradičnej ľudovej kultúry. V spolupráci s vedeckými pracovníkmi ústredných vedeckých inštitúcií vypracovalo metodický materiál v podobe šiestich zošitov, ktoré obsahujú návody a odporúčania, ako zachytiť informácie o javoch tradičnej ľudovej kultúry. Metodické pokyny sa venujú týmto tematickým oblastiam: Lokalita, Spoločenská a duchovná kultúra, Materiálna kultúra, Výtvarná kultúra a Umelecká kultúra. Každá z oblastí je ďalej detailnejšie rozpracovaná. V súvislosti s touto úlohou *Koordináčne centrum tradičnej ľudovej kultúry* a *Ústav etnológie SAV* pripravili a na internete sprístupnili v elektronickej podobe encyklopédiu *Tradičná ľudová kultúra slovom a obrazom*. Oba materiály – metodika i encyklopédia – sa nachádzajú na adrese www.ludovakultura.sk. Spolu i jednotlivo poskytujú každému záujemcovi nielen základné informácie o tradičnej ľudovej kultúre Slovenska, ale pomáhajú mu zorientovať sa v základných pojmoch i metodických postupoch.

V mnohých krajinách, najmä v strednej a južnej Európe sa možno stretnúť s prejavmi spôsobu života, ktoré sú súčasťou tradičnej ľudovej kultúry tam žijúcich Slovákov. V mnohých krajinách existujú, pôsobia pamätné domy, etnodomy alebo lokálne múzeá, v ktorých sú zhromaždené doklady o spôsobe života Slovákov. Rovnako v mnohých krajinách žijú súbory aj jednotlivci, ktorí sa zaujímajú, venujú tradičnej ľudovej kultúre. Bol by som rád, keby našli v spomínaných materiáloch nielen inšpiráciu, ale najmä metodickú pomoc, ktorá by im uľahčila ich prácu a pôsobenie.

Úvod

V súčasnosti hovoriť o uchovávaní národnej a kultúrnej identity je viac ako aktuálne. V čase europeizácie a globalizácie dochádza k prijímaniu nových myšlienok, k zmene životného štýlu, k prispôbovaniu, k zmene postojov, hodnôt a princípov, k zmiešavaniu kultúr aj výmenou foriem a obsahov, čím dochádza aj k zmenám kultúrnej identity spoločnosti. Podstatným znakom každého spoločenstva je vedieť si zachovávať vlastnú kultúrnu identitu, jej výnimočnosť a jedinečnosť, a vedieť odovzdávať toto dedičstvo ďalším generáciám. Podľa Místríka (1999, s. 86) kultúrnu identitu utvára súhrn kultúrnych tradícií a každá nová kultúrna tradícia sa utvára z predchádzajúcej. Významnú úlohu pri uchovávaní kultúrnej identity zohráva kontinuita vývoja kultúry, predovšetkým jej spoločná historická skúsenosť, pamäť, tradície, vzory, normy a spoločný jazyk.

Višňovský (2006) píše, že kultúrna identita predstavuje rôznosť, že „identita je kľúčom aj k ostatným identitám (osobnej, kolektívnej, sexuálnej a podobne)“ (Višňovský, 2006, s. 7). Zabezpečuje vzájomný styk jednotlivých členov, ktorí spolu žijú, myslia a komunikujú, vytvárajú spoločné povedomie, vôľu a utvárajú tak spolu národnú nezameniteľnú kultúru, jej vlastnosti, teda utvárajú národnú identitu. Podľa Zvala (2000) je možné takto utvárať aj pocit spolupatričnosti, pocit prináležania v danom spoločenstve, v národe s vlastnými kultúrnymi vzorcami.

1. Národná a kultúrna identita

V globalizovanom, multikultúrnom svete sa stretáva množstvo kultúr, ktoré sa usilujú o vzájomné spolunažívanie. Spolunažívanie rôznorodých kultúr však nie je jednoduché, pretože ako uvádza Místrík (2006), liberalizmus a tolerancia, ktoré sa stali doménou demokracie, „majú svoje hranice individuálne, právne, kultúrne, ekonomické aj iné“ (Místrík, 2006, s. 36). Napriek tomu sa každý národ usiluje zachovať si vlastnú kultúru, jazyk, architektúru, vierovyznanie, odev, folklór, obrady, kultúrne vzorce, ktoré ho charakterizujú ako spoločenstvo, ktoré sa formovalo na istom území. Každý národ má svoju vlastnú národnú identitu s právom na sebaurčenie, ktoré si zakotvuje v právnych dokumentoch, a je zakotvené aj v dokumentoch medzinárodného práva.

Snaha o sebaidentifikáciu, o hľadanie vlastnej národnej aj kultúrnej identity, snaha o uchovanie kultúrneho dedičstva, je charakteristická aj pre spoločenstvá, ktoré sa vývojovými procesmi ocitli mimo spoločenstva svojich predkov. Uvedomovanie si vlastnej kultúrnej identity vyvoláva potrebu odovzdávať svoju kultúru ďalším generáciám, čo umožňuje prežitie dedičstva daného spoločenstva. Na tieto účely si budujú vlastné inštitúcie, ktoré slúžia pre potreby podpory, uchovávanania a odovzdávania hodnôt, noriem, ideálov a tradícií. Múzeá, knižnice, galérie, krajské matičné organizácie im umožňujú neustály kontakt s minulosťou a možnosti plánovať a formovať zdedenú národnú a kultúrnu identitu do budúcnosti. Uchovávať si národný jazyk im umožňuje výmena skúseností, názorov a informácií nielen v danej komunite, ale aj prostredníctvom prenosu správ, signálov a informácií modernými komunikačnými a mul-

timediálnymi technológiami. Takýmto spôsobom je možná aj komunikácia s národmi svojich predkov, ku ktorým sa hlásia.

Podľa Čabrunovej (2000) Výbor Európskeho parlamentu pre kultúru, mládež a médiá sa Správou o informačnej spoločnosti, kultúre a vzdelávaní z roku 1996 prihlásil k dokumentom Európskej únie o informačnej spoločnosti. V správe sú rozpracované kultúrne kritériá informačnej spoločnosti, podporujúce rozvoj takých informačných a komunikačných technológií, ktoré umožňujú rozpoznanie a uchovanie kultúrnej hodnoty s cieľom národného a individuálneho rozvoja. Ďalej uvádza, že do telekomunikačných a multimediálnych technológií sa vkladajú veľké nádeje a očakávania. Tým by sa mal naplniť aj sen Jeana Monneta, ktorý sa na sklonku života vyjadril, že keby mal začínať znova, začal by s integráciou v oblasti kultúry – o „Európe kultúry“. Dnes sa na sprostredkovávaní kultúry, kultúrnych hodnôt a kultúrneho dedičstva podieľa globálna informačná infraštruktúra. Moderné telekomunikačné a multimediálne technológie umožňujú čoraz častejšie prekonávať prekážky, spájať národné spoločensvá jednej kultúry a uchovávať kultúrne identity. Tak aj Slováci žijúci v mnohých krajinách sveta sa dohodli a založili organizáciu s názvom Svetové združenie Slovákov v zahraničí. Táto organizácia sa v roku 2004 stala členom európskej organizácie Európania vo svete (ETW). Cieľom bolo zapojiť sa do celoeurópskeho hnutia účinnej ochrany a podpory diaspóry Slovákov s predpokladom vytvoriť účinnú spoluprácu a vzájomnú komunikáciu. V roku 2007 bol zriadený Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý je orgánom štátnej správy so sídlom v Bratislave. Okrem iného spolupracuje pri výkone svojej pôsobnosti s organizáciami, s obdobnými orgánmi iných štátov, ktoré združujú Slovákov, a priamo aj so Slovákami v zahraničí, udržiava s nimi vzájomné kontakty a zabezpečuje starostlivosť o vlastných krajanov. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR zriadilo sekciu pre medzinárodnú spoluprácu, ktorá zabezpečuje širokú škálu aktivít z oblasti športu, vzdelávania aj výskumu, zameraných na podporu národnej identity detí, mládeže aj učiteľov slovenských škôl v zahraničí.

2. Kvalita vzdelávania a podpora národnej identity

Škola, rodina a ostatné vzdelávacie inštitúcie sú dôležitým článkom, prostredníctvom ktorého je možné značne prispieť k podpore a uchovávaniu kultúrnej identity žiakov, ktorí sa hlásia k národu a kultúre svojich predkov.

Transformačné procesy vo vzdelávaní sa v celoeurópskom priestore zameriavajú na zvyšovanie kvality škôl a vzdelávania. Zvyšovanie kvality škôl si vyžaduje permanentnú systematickú evalváciu podmienok, procesov a výstupov edukácie. Kurikulárna transformácia kľúčových dokumentov, nové legislatívne podmienky v školstve na Slovensku značne vplývajú aj na kvalitu edukácie. Vo vzťahu k týmto zmeneným podmienkam vzniká potreba uskutočňovať vedeckovýskumné aktivity zamerané na stav kvality vzdelávania nielen u nás, ale aj v slovenskom minoritnom školstve v zahraničí. Preto v roku 2011 sa Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v spolupráci so sekciou pre medzinárodnú spoluprácu na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu v SR zapojila do vedeckovýskumného projektu *Vzdelávanie a utváranie identity Slovákov žijúcich v zahraničí*, ktorého cieľom je posilňovanie a podpora identity detí žijúcich v slovenských národnostných komunitách v zahraničí.

Jeden z troch tematických okruhov vedeckovýskumného projektu je *Kvalita vzdelávania a podpora národnej identity na slovenských školách v zahraničí*. Cieľom tohto tematického okruhu je analýza kvality škôl, evalvácia podmienok, programov, procesov a výstupov primárnej edukácie. Riešiteľský tím Katedry elementárnej a predškolskej pedagogiky Pedagogickej fakul-

ty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v spolupráci so slovenskými základnými školami v zahraničí sa usiluje o naplnenie potrieb učiteľov a žiakov v spoločenskovednej a prírodovednej oblasti prostredníctvom metodicko-didaktickej intervencie. Analýza podmienok sledovaných škôl, obsahová analýza učebných materiálov z pohľadu podporovania národnej identity, ktorá pomôže zmapovať stav a potrebu posilnenia tohto aspektu, umožní poskytnúť zahraničným školám podporné edukačné interaktívne vzdelávacie programy (IVP), zamerané na posilnenie a podporu identity žiakov mladšieho školského veku. Interaktívne vzdelávacie programy sú súčasťou webovej aplikácie, vytvorenej na vzdelávacie účely v oblasti spoločenskovedných a prírodovedných disciplín, multikultúrnej výchovy a na skvalitňovanie kompetencií učiteľov a manažmentu základných škôl v oblasti riadenia. Riešiteľský tím poskytne spracovaný súbor metodických materiálov pre učiteľov a súbor učebných textov pre žiakov, ako aj odborné texty a publikácie z oblasti spoločenskovedných a prírodovedných disciplín. Všetko s dôrazom na podporu národnej identity detí Slovákov žijúcich v zahraničí. Poznávanie krajiny, prírody, histórie, kultúry, ľudových zvykov a tradícií pre žiakov mladšieho školského veku cez predmety vlastiveda, prírodoveda a základy technického vzdelávania, ktoré sú obsiahnuté v pracovnom vyučovaní, bude sprístupnené prostredníctvom moderných komunikačných a multimediálnych technológií. K implementácii interkultúrnej výchovy do jednotlivých predmetov na primárnom stupni školy riešiteľský tím ponúkne metodickú príručku pre zahraničných učiteľov, orientovanú na posilňovanie národnej identity žiakov a rozvíjanie ich interkultúrneho cítenia. Na skvalitnenie profesijných kompetencií učiteľov, ako aj na zvyšovanie kvality škôl sa vypracujú podporné akreditované vzdelávacie programy na kontinuálne vzdelávanie pre zahraničných učiteľov slovenských škôl.

3. Médiá vo vzdelávaní, jeho kvalita a uchovávanie kultúrnej identity

Citlivosť systému na rôzne spoločenské zmeny si vyžaduje na jednej strane uskutočňovať nový výskumný proces a na druhej strane zavádzať nové formy a systémy riadenia do spoločenskej praxe. Na základe výskumu a identifikácie potrieb je možné spracovať koncept kvality vzdelávania s kvalitným spôsobom riadenia a vhodnou klímou edukačného procesu, zameraného na podporu a uchovávanie národnej identity. Ditton (2009) píše o modeloch kvality vzdelávania s nutnou väzbou na výskum a vývoj, ktorý sa bez špičkovej technológie nezaobíde, pretože bez nej sa dajú požadované výsledky kvality len ťažko dosahovať (Ditton, 2009, s. 83). Z uvedeného vyplýva potreba realizovať výskumné aktivity tak, aby bolo možné využívať najmodernejšiu prístrojovú, materiálnu a multimediálnu technológiu.

Kvalitu vzdelávania je možné dosahovať neustálym skúmaním, monitorovaním edukačného procesu. Prostredníctvom špičkových videokonferenčných systémov možno sledovať didaktické kompetencie učiteľa, jeho schopnosti poznať a vedieť stvárniť aj sprostredkovať žiakom na primárnom stupni školy vzdelávací obsah s ohľadom na ich individuálne osobitosti. Priamy prenos video- a audiosignálov sprostredkúva nielen monitoring edukačného procesu, ale umožňuje diagnostické skúmanie klímy, mentálnych procesov a vlastností, poznaním ktorých možno následne zvyšovať kvalitu výučby. Poznanie obsahu vzdelávania, jeho didaktické stváranie cez interaktívne vzdelávacie programy umožňuje podporovať a utvárať národnú identitu žiakov mladšieho školského veku na slovenských školách v zahraničí. Prostredníctvom tejto modernej multimediálnej technológie je možná aj komunikácia nielen na národnej, ale aj na medzinárodnej úrovni, a to bez zvyšovania nákladov na čas a na cestovné. Zabezpečuje sa tak efektívnosť práce a zvyšuje sa informačná gramotnosť vedeckovýskumných tímov vo výskumných pracoviskách a tímov spoločenskej praxe.

Médiá sú neoddeliteľnou súčasťou spoločenského procesu, a to nielen z hľadiska výskumu a vývoja, ale stávajú sa súčasťou priamej edukačnej reality.

Záver

Formovanie kultúrnej identity žiakov mladšieho školského veku cez spoločenskovedné a prírodovedné disciplíny je proces, ktorým je možné uchovávať kultúrnu identitu spoločnosti, v ktorej žijeme, ale aj spoločnosti, ktorá si ju uchováva ako dedičstvo svojich predkov a žije za hranicami daného národa. V príspevku sme chceli poukázať na to, ako k uchovávaniu národnej identity vo vzdelávaní prispievajú médiá.

Jozef SCHWARZ

Slovenské národné noviny

Slovensko a Slováci v Maďarsku

Sú dva druhy zahraničných Slovákov. Taki, čo opustili rodnú krajinu, či sa už volala Uhorsko, Česko-Slovensko alebo Slovensko, a pobrali sa za jej hranice z ekonomických, politických, ale aj iných dôvodov. Druhá skupina sú tí, ktorí sa nepohli z rodného domu a predsa sa ocitli v zahraničí. Menili sa len hranice krajín a názvy štátov, v ktorých trvalo žili. To je prípad dnešných Slovákov v Maďarsku, Chorvátsku, Srbsku a Rumunsku od októbra 1918, Slovákov v Poľsku od roku 1920 a Slovákov na Ukrajine od roku 1945. Ale čiastočne aj Slovákov v Čechách od roku 1993. Starostlivosť slovenskej vlasti o všetkých je pochopiteľná. Aj jej pomoc pri udržaní slovenskosti. Tak to bolo vždy, niekedy síce len latentne. Skoro vo všetkých spomínaných krajinách je možnosť príslušníkov našej menšiny zostať Slovákami a naplno žiť slovenským životom len na nich. Tmavou výnimkou je Maďarsko. Tak ako bol uhorský štát od roku 1867 asimilačne naladený proti všetkým národnostiam vrátane slovenskej, tak zostal aj po roku 1918. Výsledkom je navidomočí viditeľný zánik tamojšej slovenskej menšiny. Pokiaľ Slováci v následníckych krajinách monarchie prestávali byť Slovákami najmä z vlastnej vôle, v Maďarsku to neplatilo a neplatí.

Preto aj môj príspevok sa zaoberá situáciou Slovákov v Maďarsku a možnosťami zmeniť neutušený stav ich národného života.

Historické východiská dnešnej situácie Slovákov v Maďarsku

Dnešnú situáciu Slovákov v Maďarsku charakterizujú nasledujúce skutočnosti:

- 1. Slováci sú pôvodní obyvatelia dnešného Maďarska.** Slováci v Maďarsku sa ocitli v roku 1918 v etnicky cudzom štáte, presne tak isto ako Maďari v Česko-Slovensku. Neboli žiadni prisťahovalci z cudziny ako Nemci, čiastočne Srbi a podobne. Aj v predchádzajúcej štátoprávnej jednotke, v Uhorsku, boli pôvodným obyvateľstvom od samého počiatku uhorskej štátnosti.

2. **Maďarizácia.** Súčasný stav „slovenskej kvality“ v Maďarsku zásadne a rozhodujúco formuje dlhodobá a systematická politika maďarských politických elit voči nemaďarským obyvateľom, u nás známa pod pojmom maďarizácia. Táto politika je viac ako rigidne nacionalistická, netolerantná a bezvýhradná. Do roku 1918 rovnako „postihovala“ Slovákov na celom území Uhorska. Napriek tomu a napriek repatriácii v roku 1947 Slováci odolávali maďarskému neprirodzenému asimilačnému tlaku ešte asi 50 rokov od vzniku Maďarska. Hlavný klinec do slovenskej rakvy – to je zrušenie slovenského školstva v Maďarsku v 60. rokoch minulého storočia.
3. **Slováci sú vraj národ bez histórie.** Významným odnárodňovacím prvkom v prípade Slovákov v Maďarsku a predtým v Uhorsku je aj maďarské vyvlastňovanie spoločných dejín. Od začiatku 19. storočia sa systémovo vytváral názor, že Uhorsko je od počiatku len maďarský štát. Takýmto spôsobom sa Slovákom vo všeobecnosti a po roku 1918 Slovákom v Maďarsku odoberala historická postać, ostávali ako národ v historickom vákuu. Hrdosť a sebavedomie si mali zachovávať len prijatím maďarstva.

Štátno-politické súvislosti vývoja slovenskej menšiny v Maďarsku

Asimilačný tlak na slovenské obyvateľstvo z vládnej maďarskej strany existoval ešte v Uhorsku, aj keď boli Slováci jeho pôvodnými obyvateľmi. Asimilácia zosilnela počas Horthyho vlády v súvislosti s agresívnou potrianonskou politikou. Jej sprievodným znakom bolo napríklad pomadžarčovanie priezvisk.

Počas 2. svetovej vojny sa realizovala **politika reciprocity** ako určitý status quo vo vzťahoch medzi Slovenskom a Maďarskom, treba však poznamenať, že v arbitrážnom Maďarsku slovenská menšina zosilnela – z južných území Slovenska, z Podkarpatska a najmä z Báčky, čo významne pomáhalo aktívnemu slovenskému životu, i keď v pôvodnom Maďarsku už bol v tom čase minimálny.

Repatriácia v roku 1947 sa často považuje za radikálny zásah do slovenského živlu a údajne začiatok konca slovenskej menšiny. Treba to odmietnuť. Repatriácia dokázala, že takmer po 30 rokoch „neexistencie“ Slovákov v Maďarsku ich tam bolo (v roku 1947) skoro štvrt' milióna. A po druhé, tí ktorí sa „vrátili“ na Slovensko, určite dnes vedia po slovensky. Chyby pri ich usadzovaní v Československu nie sú predmetom nášho zamyslenia.

Pokračovanie netolerantnej menšinovej politiky maďarského štátu aj v rokoch maďarského socializmu, predovšetkým zrušenie menšinového školstva (1960) – toto bol začiatok konca slovenskej menšiny. „Demokratické“ Maďarsko – asimilácia vrcholí, napriek formálne dokonalému systému starostlivosti o menšiny.

Treba podotknúť, že v každom z nástupníckych štátov Uhorska sa slovenská menšina udržala pri slovenskom živote. Rozdiel bol v Poľsku, kde existovala a existuje agresívna polonizácia. Teda prečo nie v Maďarsku? Príčina je jednoznačne v maďarskej národnostnej politike.

Možné varianty vývoja slovenskej menšiny v Maďarsku

1. Absolútna asimilácia slovenskej menšiny je pomerne reálna. Súčasná slovenská pomoc v aktuálnom rozsahu je symbolická, bez zásadného vplyvu na prežitie menšiny.
2. Írsky variant – národnostná menšina bez znalosti národného jazyka?

3. Pokus o revitalizáciu slovenskej menšiny v Maďarsku – toto by mal byť hlavný cieľ slovenskej politiky voči Slovákom v Maďarsku, myslím, že toho sami Slováci v Maďarsku bez pomoci zo Slovenska a za maďarského štátneho tlaku nie sú schopní.

Ako ďalej, Slováci v Maďarsku?

Ako zmeniť tento stav?

Vo všeobecnosti: najmä zmenou paradigmy **maďarského pohľadu na miesto Slovákov** v histórii a súčasnosti vzájomných vzťahov a **každodennou prácou** zainteresovaných strán. To znamená: **pozitívna diskriminácia Slovákov v Maďarsku – opak maďarizácie**. Predpokladom toho je zmena spoločenskej atmosféry. Avšak dnešná ústavná existencia Maďarska tomu nepraje! Zásadnú zmenu postavenia Slovákov môže priniesť len ich dôsledná pozitívna diskriminácia zo strany maďarského štátu. Prehnane by som to definoval ako mocenské donucovanie v prípade, keď sa hlásia k slovenskej identite. Dnešnými očami sa to javí ako sci-fi, ale nádej zomiera posledná.

Drobná práca v prospech rozvoja slovenského prostredia. V prvom rade si musia pomôcť sami Slováci. Bez nároku na úplnosť postupov sa treba sústrediť predovšetkým na **výučbu slovenského jazyka**. Treba kvantitatívne a kvalitatívne zvyšovať vzdelávanie a výchovu v slovenčine a nielen v školskom systéme. Je potrebné spracovať koncepciu výučby slovenčiny od materskej školy po univerzity a ako celoživotné vzdelávanie **zvyšovanie prítomnosti slovenského slova a slovenskosti na verejnosti**. To si vyžaduje spracovať koncepciu rozvoja slovenskej kultúry v Maďarsku a uchovávanía slovenských hodnôt, ktorá by mala obsahovať aj:

- vytváranie podmienok na existenciu každodenného spoločenského života v slovenčine (cirkev, štátna a verejná správa, obec, rodina);
- umožnenie trvalého, kvalitného a cenovo dostupného sledovania slovenských médií na akýchkoľvek nosičoch;
- podporovanie hudobných, speváckych a dramatických súborov Slovákov v Maďarsku. Systematicky dokumentovať kultúru Slovákov a slovenskosť v Maďarsku;
- zlepšovanie a rozširovanie vydateľskej a publicistickej činnosti. Publikácie o slovenských osadách a slovenských postavách vydávať aj po maďarsky a tak šíriť slovenský pohľad na spoločné dejiny;
- dovoz a prezentovanie slovenskej kultúry z materskej krajiny. Využiť festivaly, letné scény a iné príležitosti;
- zvýraznenie prezentácie histórie Slovákov v Maďarsku. Na najvyššej úrovni zriadiť štátne múzeum kultúry Slovákov v Maďarsku;
- orientovanie profesionálnej vedeckej činnosti slovenských inštitúcií na zdokumentovanie „príchodu Slovákov“ do dnešných sídiel. (V oblasti Piliša sa venuje slabá pozornosť poznaniu pôvodu jej dnešných slovenských obyvateľov.);
- spracovanie a vydanie reprezentatívnej a vyčerpávajúcej encyklopédie Slovákov v Maďarsku. Určite už dozrel čas;
- pokračovanie v rozširovaní a v skvalitňovaní práce slovenských národopisných domov;
- rozšírenie laickej vlastivednej činnosti Slovákov. Príkladom sú práce mládeže pri objavovaní svojich koreňov;
- zviditeľňovanie pôvodnej slovenskosti v dnešnom Maďarsku. Stavať pomníky, pamätné tabule s dvojjazyčnými textami, budovať vlastivedné chodníky. Osobitne sa zamerať na dôslednú dvojjazyčnosť v miestopise. Z chotárov miznú pôvodné slovenské označe-

nia, názvy ulíc, hoci dvojjazyčné nie sú v maďarčine prepisom pôvodného slovenského významu;

- orientovanie cestovného ruchu „slovenských oblastí“ v Maďarsku aj na materskú krajinu. Prilákať návštevníkov zo Slovenska s predpokladaným dvojakým úžitkom: prílev financií a príchod slovenského slova.

Na úrovni štátnej (obojs strane)

1. Medzištátne zmluvne zakotviť ciele „pomoci“ slovenskej menšine a jej „hranice“ a spracovať vnútorné slovenské koncepcné materiály. V tomto smere **vyčleniť pre štátnu pomoc Slovákom v Maďarsku osobitné finančné krytie**.
2. Zviditeľniť a zviditeľňovať slovenskú menšinu na mieste – dôsledná dvojjazyčnosť všade a vždy (je to aj otázka peňazí), a to aj napriek možnej neochote niektorých domácich Slovákov.
3. Výučba slovenčiny – zintenzívniť, uvažovať aj možnostiach osvojenia jazyka na Slovensku (ako štúrovci voľakedy maďarčinu).
4. Ekonomický rozmer – usmerňovať investície do týchto oblastí, vlastenecky orientovaný cestovný ruch (dovolenka v Maďarsku medzi svojimi a podobne).

Špecificky treba chápať miesto a možnosti Matice slovenskej (a nielen jej!) pri zachovaní slovenskosti Slovákov v Maďarsku

Už pred poldruha rokom som navrhol *Matičné námety práce a spolupráce so Slovákami v Maďarsku*. Tieto obsahovali:

1. „Všetko“ musí rešpektovať skutočnosť, že slovenské vedomie Slovákov v Maďarsku je značne odlišné od akéhokoľvek iného slovenského povedomia a vedomia. Slováci v Maďarsku plne rešpektujú, že sú občanmi Maďarska, a miera ich lojality k Maďarsku je veľmi vysoká. Preto akékoľvek „huráslováctvo“ sa minie účinkom. Je to pochopiteľné, pretože všetko „slovenské“ v Maďarsku bolo a je zo strany maďarského štátu programovo a dlhodobo – slušne povedané – ignorované. U Slovákov v Maďarsku nebolo možné si zachovať plnohodnotnú slovenskú identitu. Slovenské vedomie a povedomie je na úrovni regionálnej kvality. Asi ako u nás si poviete, som Záhorák a, samozrejme, Slováč, tak u nich som Slováč a, samozrejme, Maďar.
2. Existuje celomaďarský Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku. Súčasná riaditeľka Anna Kováčová prispela zaujímavými štúdiami k poznaniu slovenského života v Pešti okolo milénia. Myslím si, že je priestor na kvalitnú a najmä dlhodobú spoluprácu matičného historického ústavu s touto inštitúciou.
3. Pomerne slušná je autorská a vydavateľská činnosť Slovákov v Maďarsku. Bolo by vhodné podporovať ďalšie tvorivé „počiny“, ich vydávanie, ale aj ich distribúciu na Slovensku. Matičné kníhkupectvo, matičné domy, matičné odbory by mali šíriť literatúru Slovákov a o Slovákoch v Maďarsku. Pomohlo by to finančne, ale aj zlepšeniu znalostí Slovákov o svojich súkmeňovcoch v Maďarsku. Týka sa to aj časopisov, predovšetkým Ludových novín.
4. Nadväzovať „družbu“ matičných odborov a celých dedín s dedinami Slovákov v Maďarsku. Toto v značnej miere aj existuje, ale zapojením MS by sa mohol zvýrazniť slovenský vplyv. Napríklad slovenskú menšinovú samosprávu vo Veľkej Tarči na jej januárovom zasadnutí (2011) oslovil obecný starosta vyhľadať obec na spoluprácu. Matičari by mohli takúto spoluprácu sprostredkovať. Nie je problém zistiť obce, ktoré spolupracujú a s kým...

5. Podpora prezentácie slovenskej kultúry v Maďarsku. Podporovať vystúpenia slovenských divadiel, kultúrnych inštitúcií. Napríklad v slovenskej dedine Santov pri Pešti majú prírodné divadlo Na skale. Prečo by tam nemohlo byť predstavenie muzikálu Matúš Čák či iné slovenské predstavenie na komerčnom základe. A pravidelne, raz, dvakrát do roka. Treba len aby libreto či obsah predstavenia bol vytlačený aj v maďarčine. Aby nemuseli, ako napríklad v Mlynkoch, miestni ochotníci naštudovať a predvádzať rockovú operu Svätý Štefan, ale mohli sa hrdiť aj slovenským slovom a najmä pôvodom. Len tak sa aspoň trochu presadí aj to slovenské...
6. Krajanské múzeum MS by malo prispieť k vytvoreniu Múzea slovenskej kultúry v Maďarsku (Maďari u nás to majú). Súčasnú múzeá v slovenských obciach v Maďarsku zdôrazňujú všeličo okrem ich slovenského charakteru.
7. Podporovať cestovný ruch zo Slovenska za Slovácki a slovenským v Maďarsku. Zúčastňovať sa na pravidelnom májovom výstupe na Piliš, v júli (ako to robí MS z Košíc) na Matru. Pritiahnuť aj miestnych Slovákov. Taktiež v spolupráci s domácimi vytvoriť tradíciu Blatnohradského stretnutia. Podobne zvýšiť slovenskú účasť na rozličných podujatiach Slovákov v Maďarsku po celý rok. Na to vydať matičný kalendár podujatí Slovákov v Maďarsku a propagovať ich v matičných periodikách.
8. Robiť školy v prírode zo Slovenska v Maďarsku – v dedinách, kde žijú Slováci, aby miestni počuli slovenské slová častejšie, ale tiež školy v prírode pre tzv. slovenské deti na Slovensku. Premyslieť systém našich národovcov z 19. storočia a realizovať ho v 21. storočí – umožniť absolvovať deťom z Maďarska rok školy na Slovensku a tak ich zdokonaľiť v slovenčine.
9. Možno (neviem to odhadnúť) sa bude dať budovať odbory MS v Maďarsku. Niekedy sa mi zdá, že Maticu Slováci v Maďarsku dosť zaznávajú, preto toto treba robiť s mimoriadnym citom. Možno by stálo za to (teraz nepozerám na finančné možnosti a právne súvislosti) postupne zriadiť Domy Matice slovenskej v Maďarsku. (Jeden tip už aj mám.) Tieto by mohli šíriť slovenské slovo (kultúrne podujatia, kurzy) a najmä nezávisle od maďarského finančného a iného vplyvu podporovať skutočne slovenský život.

Uvedené námety platia aj pre prácu na úrovni štátu, iných organizácií a jednotlivcov!

Svoje „matičné“ úvahy som skončil vyjadrením, že ponúkam svoje sily a schopnosti pri ďalšom rozpracovaní postupov Matice na „maďarskom poli“ v prípade, že Matica slovenská sa rozhodne pre takto orientovanú spoluprácu.

Individuálna úroveň

Mám v tomto smere svoje skúsenosti, skúsenosti z drobnej práce na slovenskej roli dedičnej v Piliši. Už šesť rokov sa vyhlasujem za Pilišana. Môj nevyhranený záujem o slovenský život v Maďarsku a o poznávanie bývalej uhorskej vlasti usmernil a uzemnil do Piliša „výrazný Slováč“ Imro Fuhl. Skontaktoval ma s Rudom Fraňom, Slovákom z dedinky Senváclav. Rudo Fraňo už pár rokov predtým začal napĺňať svoju túžbu po poznaní miesta Senváclavčanov a všetkých Pilišanov vo svetovom spoločenstve. Začal tým, čo mu bolo dôverne známe, rodnou obcou a ľudovým staviteľstvom. Napísal a vydal o nich knihy. V lete 2006 som zablúdil do Jánošíkovej krčmy v Senváclave, pomohol s kontaktom na spisovateľa Milana Ferka a v októbri toho roku sme v Spolku slovenských spisovateľov uvádzali do života jeho preklad Jánošíka do maďarčiny. Odtedy Rudo napísal či preložil a vydal na vlastné náklady zo dvadsať kníh a skromnou mierou som im pomáhal na svet. V dvoch prípadoch Sprievodcu slovenským Pi-

lišom som bol spoluautorom. Všetky jeho knihy boli úzko zviazané s výrazným slovenským či pilišským podielom na behu života v minulosti a súčasnosti. Nielen knihami je Slovák v Piliši živý. Na slovenskej postati v Piliši som asistoval Rudovi Fraňovi pri návštevách podpredsedu slovenskej vlády D. Čaploviča či súčasného predsedu Matice slovenskej. Je pravda, že tieto návštevy mali skôr symbolický ako praktický význam, ale určite pomohli dostať slovenský Piliš do povedomia médií a verejnosti. Rudo, napriek miestnej i zahraničnej nepriazni (však, pán predseda Trenčianskeho samosprávneho kraja?), spravil na vlastné náklady dvojazyčnú tabuľu na mieste stretnutia Matúša Čáka a vyslanca kráľa Karola Róberta pred 700 rokmi. Pravidelne vystupujeme na Piliši a snažím sa o reklamu výstupu na Slovensku. V roku 2011 sa nám podarilo zorganizovať slovenský večer v Senváclave s hudbou zo Slovenska a spevom domácich – a nielen Slovákov. Moja objektívna neschopnosť naučiť sa cudzie jazyky má pozitívny ohlas, v Jánošíkovej krčme znie slovenčina nielen z mojich úst, ale aj zo strany domácich. Ak sa chcú so mnou porozprávať, čo im zostáva! Svoje popíjanie piva chápem ako nástroj zvyšovania slovenskosti Senváclava. Samozrejme, pripravujeme množstvo ďalších drobných počínov. A to sme len dvaja. Aj našou zásluhou o Slovákoch v Piliši počuť, a ak sa pridajú viacerí z jednej i z druhej strany Dunaja, tak prirodzené právo na plnohodnotný slovenský život tunajších Slovákov vypočujú a snád' umožnia aj zodpovední! A to nepočítam množstvo informácií, ktoré som sa dozvedel za tie roky o živote Slovákov v Maďarsku...

Predložené postrehy a námety nie sú ani slovom, dokonca ani len pohnútkou protimaďarské. Práve naopak, sú orientované na budovanie dobrých susedských a rovnoprávných vzťahov našich národov. Jednoznačné a presné pomenovanie rán a bolestí a správny spôsob liečenia zabezpečia, aby naše vzťahy boli zdravé, aby sa naše národy dožili vysokého veku úspešnej spolupráce a aby ich menšiny spokojne a plnohodnotne národne žili na oboch brehoch Dunaja.

Štefan BUJALKA, Nemecko

Informácie cez masmédiá pre Slovákov – vývoj za ostatné roky a súčasný stav

Vážení prítomní,

z pohľadu Slováka žijúceho prevažne v zahraničí sa od ostatnej konferencie na toku informácií u krajanov prejavili zmeny, ktoré sme pozitívne zaregistrovali, pretože nás obohacujú a spájajú.

Na dávno sľubované zmeny väčšieho rozsahu čakáme ďalej.

Vo svojom prehľade prejdem od prostriedkov časovo najmladších až k tým klasickým:

Twitter (www.twitter.com)

Vzhľadom na používanie zväčša cez smartphony a tablety je tento „stream“ iba v začiatkoch, no v budúcom období sa tu očakáva najväčší vzostup.

Na ilustráciu niekoľko údajov o informáciách podľa hesla:

- pod heslom SLOVENSKO – 9 odkazov
- pod heslom SLOWAKEI – 25 odkazov

- pod heslom SLOVAKIA – niekoľko stoviek odkazov
- pod heslom rádio RSI – 163 tweets / 8 / 37

Facebook (www.facebook.com)

Tu je za ostatné dva roky najväčší príliv informácií s dosahom pre Slovákov vo svete.

- www.facebook.com/uszszk – 4 100 kontaktov / členov
- www.facebook.com/Slovacivzahranici – viac ako 2 200 kontaktov / členov

veľký podiel má:

- Ústav pre kultúru vojv. Slovákov – viac ako 1 040 kontaktov / členov
- Slováci v Mníchove – 850 kontaktov

Slováci v Amerike:

- www.facebook.com/slovakvamerike?fref=ts – iba 10 kontaktov / členov

Internet cez webstránky

Stav prezentácie centrálnych orgánov zahr. Slovákov na Internete sa súčasne javí takto:

1. Oficiálna stránka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí: www.uszsz.sk
Stránka je veľmi dobrý zdroj informácií pre zahraničných Slovákov, tak jednotlivcov, ako aj spolkov. Kontakt na administrátora alebo redakciu sa však neuvádza.
2. Portál Slovákov v zahraničí – prevádzkuje organizácia ÚSZŽ www.slovenskezahranicie.sk/sk/ – naštartoval v roku 2012!

Tok informácií je v súčasnej forme iba jednostranný, je nutné doplniť portál o FORUM. („Forum“ sa označujú diskusie, pri ktorých je – vďaka odrážkam či spájacim čiaram pred jednotlivými príspevkami a podobne – priamo vidno aj to, na ktorý predchádzajúci príspevok sa odpovedalo, bez ohľadu na dátumy príspevkov.)

Je na vedení ÚSZŽ, či bude FORUM moderované, alebo voľné, prístup tam má byť možný iba pre registrovaných používateľov. FORUM musí mať dobre členenie podľa kontinentov a krajín, prípadne tematických celkov a musí mať dobrý dohľad cez administrátora.

Nedostatky na portáli www.slovenskezahranicie.sk:

- a) rubrika „Náš newsletter“ – nie je funkčná, napriek urgencii,
  - b) otázky na administrátora zostanú skryté, žiadna možnosť spätnej väzby,
  - c) príspevky / otázky používateľov zostanú pre verejnosť nečitateľné.
4. Portál organizácie SZSZ:
www.slovacivosvete.sk (od roku 2007) – stránka je iba úzko aktualizovaná, zvyšok je prestarnutý (právna poradňa je už viac rokov „mŕtva“, anketa je ešte k voľbám do NR SR), 40-člennú redakčnú radu predseda SZSZ blokuje, aktívni členovia rady sú umlčaní, niekoľko rokov trvajúca otvorená kritika aj na konferenciách zostáva bez povšimnutia.
  5. Oficiálna stránka SZSZ:
www.szsz.sk (od roku 2002) – je na úkor predchádzajúcej zanedbávaná. Snahu o aktualizáciu tejto webovej stránky vedenie SZSZ zamietlo.

Televízia

Na tomto poli je veľkým prínosom táto zmena od mája 2012:

kresťanská televízia TV Lux je presadená zo satelitu Thor 0,8°E na satelit Astra 19,2°E (12.168 MHz, V, SR 27.500) a dá sa voľne/bezkódovane prijímať v celej Európe.

Znovu si dovoľím upozorniť na zdroj dobrej nálady na každý deň, ktorý predstavuje folklórne rádio a medzi časom aj internetová folklórna televízia na www.jankohrasko.sk.

Od roku 2002 (vznik SZSZ) dávané nekvalifikované prisľuby vo veci vysielania televízie pre krajanov, a to na všetkých oficiálnych rovinách vrátane terajšieho ministra školstva a bývalého vicepremiéra Čaploviča. Za týchto stratených 10 rokov tak pokročil vývoj šírenia informácií, že snahy o TV pre zahraničných Slovákov stratili na význame. Krajania nečakali na splnenie prázdnych sľubov a majú svoj prístup k médiám na vysokej úrovni. Zmienka na okraj: pred niekoľkými mesiacmi urobila kus práce na tomto poli TV Patriot, ktorá medzičasom zanikla, pravdepodobne z finančných dôvodov.

Rozhlas

A. Vysielanie pre celé Slovensko

Všetky významne rozhlasové stanice sú na internete, ako aj na satelitnej televízii voľne dostupné a podľa ich vzniku vždy dopĺňované.

B. RSI (Rádio Slovakia International) / vysielanie pre zahraničie

Vysielanie pre krajanov je najstaršou redakciou RSI a vysiela už od roku 1993 pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Správy možno preberať nielen cez krátke vlny, ako to bolo donedávna, ale aj cez satelit a internet a informácie sú aj na Facebooku a Twitteri.

Podrobné informácie sú na vlákne www.rozhlas.sk/radio-international-sk.

Záver

Možno povedať, že nové vklady do objemu informácií hlavne z prameňa ÚSZZ sú veľmi významné, podstatne totiž prispeli k informovanosti zahraničných Slovákov o dianí na Slovensku, ako aj medzi Slovákmí vo svete. Je na vedení spolkov zahraničných Slovákov, ale hlavne na účastníkoch tejto konferencie, aby o tomto svojich členov náležite informovali a snaženie redakčných kolektívov náležite ocenili sledovaním ich práce.

Ďakujem za pozornosť.

Ilja ČIČVÁK, Kanada

Tri témy na konferenciu ÚSZZ

Srdečne pozdravujem z Kanady všetkých účastníkov tejto konferencie a ospravedlňujem sa, že osobne som sa na nej nemohol zúčastniť. Táto konferencia mi však leží na srdci a som rád, že môžem povedať to, čo je pre Slovensko i pre Slovákov žijúcich v zahraničí také dôležité.

1. V oblasti **legislatívy**: „*Hľadanie slobody už nie je zločinom.*“

Problémom v súčasnosti ostáva, že doteraz sa neodčinili krivdy spáchané komunizmom vo vzťahu k tým Slovákom, ktorí v slobodnom svete hľadali slobodu, a režim na Slovensku ich odchod zo Slovenska pokladal za trestný čin.

Tých, čo sa nevrátili, odsúdili na trestný čin odňatia slobody. Kým rozsudok o odňatí slobody (rozumie vnesenie legálneho rozsudku nad takto chápaným „trestným činom“, lebo odňať slobodu režim nijako nemohol, pretože, ironicky, dotyční už boli na slobode mimo Slovenska, kde sa sloboda považovala za skutočnú slobodu) im ministerstvo vnútra neváhalo poslať do cudziny, po zmene režimu v roku 1989 sa prakticky sotva čo zmenilo, lebo takto krivo postihnutým sa dosiaľ nedostalo legálneho zadostučinenia a nik im neposlať žiaden záznam o zrušení oných kriminálnych obvinení a komického „rozsudku.“ Bývalej Česko-slovenskej republike, ktorá bola signatárom helsinských dohôd o ľudských právach, sa slobodný svet iba čudoval a prestal jej veriť v akýchkoľvek krokoch v oblasti legislatívy týkajúcej sa ľudských práv a ich nelegálneho porušovania. Ako signatár naša domovina mala plne rešpektovať naše práva na odchod. A nerešpektovala ich.

Slovenskí občania, ktorým sa ukrivdilo, preto očakávajú nielen **úplnú legislatívnu úpravu**, ale aj **oficiálne osobné ospravedlnenie** za ujmu, ktorú utrpeli. V tejto oblasti sa preto vyžaduje patričná úprava legislatívy a jej následné uplatnenie. Tento návrh treba postúpiť patričnému ministerstvu, aby nevyhnutné zmeny v tejto oblasti bezodkladne presadilo do života.

2. V oblasti **kultúry**: „*Podporujme slovenských tvorcov aj za hranicami Slovenska.*“

Kým kultúra si vyžaduje tvorivý proces, hľadá si aj na jej tvorcov, ako dokážu plodiť kultúrne hodnoty, ktoré sa stávajú kultúrnym dedičstvom Slovenskej republiky? Chceme sa tu však zaoberať iba jej jednou vetvou, literatúrou. Na Slovensku existuje ministerstvo kultúry a jeho odnože, financované z jeho rozpočtu, ktoré sú potom ďalej k dispozícii slovenským tvorcom. Kým domáci slovenskí tvorcovia sú subjektom dotácií, fondov a programov, tí, ktorí nepriazňou osudu sídli mimo SR, sú z tých kanálov podpory národnej kultúry ponechávaní stranou. **Chýba tu dôsledná štátna politika**, ktorá by týmto nepriaznivým okolnostiam predchádzala. Ak domáce pramene pre slovenských tvorcov žijúcich v zahraničí sa vždy prejavujú ako neprístupné, „vyschnuté“ či ani neexistujúce, ich funkciu by mal nahradiť vládny Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Uvádzame prekážky, ako aj návrhy na odstránenie existujúcich problémov, ktoré sú úradu k dispozícii. Tento problém by sa mal vyriešiť s konečnou platnosťou, lebo cez akékoľvek nedostatky v tejto oblasti sa ochudobňuje iba Slovenská republika, slovenský národ a jeho očakávaná pozitívne rastúca kultúra.

3. V oblasti **školsťva**: „*Slovensko si stále nie je vedomé slovenských hodnôt, vytvorených mimo svojho územia.*“

Vyspelý civilizovaný národ vždy pramení zo svojej školopovinne mládeže. Slovenské školstvo sa však buduje na starom, ktoré pretrváva, a o jeho hodnotách vie najlepšie ten, kto pozná rozdiely v školskej výchove. Veľa Slovákov nielenže má domácu školskú výchovu, ale získalo aj západné školské vzdelanie a po ňom aj uplatnenú a svetom uznávanú nevyhnutnú prax, ktorú život chciac-nechciac aj prakticky vyžaduje. Bez nej národ iba prešľapuje a sotva by sa dalo povedať, že aj kráča vždy dopredu. Situácia na Slovensku je dosť smutná, veľmi smutná, keď Slovenská republika nevyužíva takto získané duchovné hodnoty tých Slovákov, ktorí by mohli Slovensku svojou odbornosťou a umom pomôcť sa dostávať iba dopredu, na úroveň vyspelejších krajín, ktoré si viac vážia vyššie hodnoty.

Slovenskej republike **chýba program**, vládne smerovanie, v tejto oblasti. Na dokreslenie neželateľnej situácie, aká na Slovensku doteraz existuje, môže slúžiť skutočnosť, príklad, ako

sa to odzrkadľuje v doterajšej praxi. Na univerzitách, napríklad, usporiadali prieskum o znalostiach študentov zo slovenskej literatúry. A výsledok? Iba jeden jediný študent vedel vymenovať aspoň jedného slovenského tvorcu či jeho dielo v oblasti slovenskej literatúry vytvorenej mimo Slovenska. A to vari len preto, lebo onen tvorca sa náhodou narodil v jeho dedine a v kostole sa o ňom rozprávalo, lebo to bol, mimochodom, aj kňaz. Doteraz však žiadne ministerstvo školstva či kultúry nepozvalo ani jedného tvorcu, aby na Slovensko prišiel čo len na prednášku či desať prednášok, na jednu univerzitu či vari na všetky univerzity, aby aspoň takto „ospalé“ študentstvo nielen informoval, ale aj nadchol pre lepšie poznanie, vyššie méty. Ironicky, obeľou sa tu stal aj samotný Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý záujem zo zahraničia týmto smerom v minulosti nepodporil, a to len preto, lebo nebol „prioritou“. A preto treba zmeniť nielen priority tohto, ináč vynikajúco zmyšľajúceho úradu, ale práve prostredníctvom neho nastoliť aj pevný vládny program.

Dovoľte mi preto odporúčanie, aby Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí spomenuté návrhy začlenil do svojho strategického plánu a pojal ich do rezolúcie hodnotiacej náplň tejto konferencie, na ktorej sme sa zišli.

Ďakujem vám za pozornosť.

Božena LEVÁRSKA, Srbsko

predsedníčka Združenia vychovávateľov osvetových pracovníkov Slovákov Vojvodiny

Úloha združenia učiteliek materských škôl vo Vojvodine vo vytváraní a upevňovaní slovenského povedomia

Združenie učiteliek materských škôl (úradný názov združenia znie: Združenie vychovávateľov osvetových pracovníkov Slovákov Vojvodiny) bolo založené vo februári 2007. Organizačno-právna forma združenia je odborové, nestraničné, mimovládne a neziskové združenie občanov, so sídlom v materskej škole v Báčskom Petrovci.

Poslaním a cieľom pôsobenia združenia je:

- pestovanie a rozvíjanie vzdelávania, jazyka, kultúry a tradícií Slovákov najmladších generácií;
- vytváranie podmienok na stále vzdelávanie a zdokonaľovanie členiek združenia organizovaním odborných seminárov, metodických stretnutí, návštev a podobne;
- spolupráca s ostatnými združeniami s podobným zameraním tak v štáte, ako aj mimo, a so združeniami všeobecne;
- podporovanie a rozvoj predprimárnej výchovy a vzdelávania, zahŕňanie čo najväčšieho počtu detí do predprimárnej výchovy a zasadzovanie o sústavné vytváranie podnetného a obsahovo bohatého prostredia na ich pobyt;
- podnecovanie členov, odborníkov, rodičov, predstaviteľov lokálnych samospráv, aby deťom venovali osobitnú pozornosť, zasadzovali sa o zdravé prostredie a ochraňovali deti pred negatívnymi vplyvmi.

Z dejín združenia

Od roku 1995 učiteľky materských škôl pôsobili v Aktíve vychovávateľiek. Aktív vznikol po vyhlásení Programu výchovnej a vzdelávacej práce v jazykoch národnostných menšín žijúcich vo Vojvodine a v rámci projektu Uvádzanie a sledovanie uplatňovania programu v praxi. Na aktívoch, ktoré sa uskutočňovali dvakrát ročne, sme sa zaoberali hlavne rozvojom a pestovaním materinského a nematerinského jazyka a interkulturalizmom detí.

Prezentovali sa nové vydania príručiek:

- Ochrancovia jazyka – autorka Melania Mikešová,
- Krok za krokom – skupina autorov,
- Krok za krokom do základov programu predškolskej výchovy a vzdelávania – tiež skupina autorov,
- Príručky pre učiteľky materských škôl v slovenskom jazyku Zlatý zvonček.

V spolupráci s Ústavom pre vydávanie učebníc z Nového Sadu naše členky preložili knihy a pracovné zošity zo srbčiny do slovenského jazyka.

Prvou predsedníčkou a zakladateľkou združenia bola učiteľka Anna Melegová a po jej odchode na dôchodok úlohu predsedníčky prevzala Božena Levárska.

Materské školy so slovenskou vyučovacou rečou vo Vojvodine

Združenie má viac ako 80 členiek, ktoré pôsobia v sedemnástich predškolských zariadeniach vo Vojvodine, z toho v ôsmich v Báčke (Petrovec, Hložany, Kulpín, Kysáč, Silbaš, Lalit', Selenča a Pivnica), v šiestich v Banáte (Kovačica, Padina, Aradáč, Jánošík, Vojlovica a Biele Blato) a v troch materských školách v Srieme (Stará Pazova, Lug a Slankamenské Vínohrady).

Z pohľadu jazyka ich počet a štruktúra je takáto:

- slovenčina je jediným vyučovacím jazykom v týchto prostrediach: Petrovec, Hložany, Padina, Jánošík a Lug;
- slovenčina je dominantným vyučovacím jazykom v Kulpíne, Kysáci, Pivnici a v Kovačici;
- dominantným jazykom je srbčina, ale sú aj slovenské skupiny, a to v Silbaši, Aradáci, Vojlovici a v Starej Pazove;
- dvojrečová skupina je v Laliti a
- sú skupiny, kde je dominantný srbský jazyk, ale sú aj deti, ktoré hovoria po slovensky, a to v Bielom Blate a v Slankamenských Vínohradoch.

Väčšina materských škôl patrí k okresným predškolským ustanovizniám, iba škôlky v Pivnici, Silbaši a v Aradáci pôsobia pri základných školách.

Zastúpené sú dva druhy pobytu: celodenný pobyt, v rámci ktorého sú aj jasle a navštevujú ho deti vo veku 1 až 7 rokov, a poldenný pobyt, ktorý navštevujú deti vo veku 5 až 7 rokov. Dôležité je zdôrazniť, že zákonom o výchove a vzdelávaní je daný dôraz na najstaršie ročníky, ktoré sú povinné navštevovať predškolské zariadenia jeden rok pred nástupom do školy, čím je predprimárna výchova pripojená k sústave výchovy a vzdelávania.

Zakladateľmi predškolských ustanovizní sú lokálne samosprávy. Obdobie finančnej krízy, v ktorom žijeme, sa odzrkadľuje aj v tejto oblasti. Stav budov, účelovosť, vybavenosť didaktickými pomôckami a hračkami je rozličná, v každom prostredí iná.

Ak predškolské zariadenia predstavujú fundament a predpoklad jestvovania vyšších stupňov vzdelávania v slovenskom jazyku vo Vojvodine, ako uvádza Dr. Zoroslav Spevák v texte Ma-

terské školy vo Vojvodine s vyučovacou rečou slovenskou na konci roka 2006, domnievame sa, že je potrebná náležitá a sústavná pozornosť a starostlivosť o kvalitnú predprimárnu výchovu, v čom práve vedenie združenia videlo svoju úlohu a poslanie.

Pôsobenie združenia v súčasnosti

Dnes združenie prispôbuje svoje aktivity požiadavkám súčasnej doby a plneniu jedného z najdôležitejších cieľov, a to je vytváranie a upevňovanie slovenského povedomia u najmladšej generácie. Na zlepšenie stavu v zachovávaní slovenského jazyka v zariadeniach s vyučovacím jazykom slovenským sa uchádzame o finančné prostriedky, ktoré nám pomôžu zabezpečiť odbornú literatúru, učebné a didaktické pomôcky, detské a rozprávkové knihy, lepoprelá a encyklopédie. Vybavujeme si celoročné predplatné na detské časopisy.

Pridelené granty umožňujú, aby väčšina našich materských škôl s vyučovacím jazykom slovenským bola vybavená informačným zariadením, ktoré umožňuje učiteľkám ľahšiu komunikáciu, zdokonaľovať sa v práci v oblasti digitálnych technológií, inovovať pedagogickú prax a pozdvihnúť ju na vyššiu úroveň. Založením vlastného portálu a účasťou na jeho kreovaní majú pedagógovia možnosť zviditeľniť pedagogickú prax.

Okrem už spomenutej finančnej pomoci Slovenská republika našim členkám umožňuje aj zdokonaľovanie na tamjších vzdelávacích ustanovizniach, ako sú Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Modre-Harmónii a metodické centrum Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Učiteľky tiež majú možnosť zdokonaľovať sa na akreditovaných odborných kurzoch, ktoré organizuje združenie v domovskej krajine, po ich absolvovaní učiteľky získajú kredity nevyhnutné na získanie licencie. Kurzy vždy navštevuje značný počet pedagogických pracovníkov. Prednášateľmi sú špičkoví lektori zo Slovenskej republiky, spracujú sa zaujímavé témy a učiteľky si z kurzov odnesú vzácne vedomosti, ktoré môžu uplatniť vo svojej praxi.

Realizujeme projekty s deťmi s cieľom pestovať lásku k materinskej slovenskej reči. Hrou a hrovými aktivitami vytvárame možnosti na spoluprácu, bohatú komunikáciu a činnosti podporujúce rozvoj reči. Podporujeme súvislé vyjadrovanie, zdokonaľujeme výslovnosť a rozširujeme slovnú zásobu. Umožňujeme kamarátstva detí z rozličných slovenských prostredí, zvlášť z menších a vzdialenejších. Obohacujeme život detí o nové obsahy.

Jedna z úloh, ktorú si združenie vytýčilo, je sústavne spolupracovať so všetkými činiteľmi (voľnočasové inštitúcie, spolupráca a väčšie zapájanie rodiny, spolkov, knižníc...), ktoré môžu pomôcť pri zachovávaní slovenskej menšiny vo Vojvodine.

Učiteľky naplno chápu dôležitosť svojej práce a fungovania predškolských zariadení v krajine, kde žije viacero národnostných menšín. Prostredie materskej školy deťom s rozličnými kultúrnymi, ekonomickými, vzdelanostnými, zdravotnými rozdielmi v rodinách, ktoré sú v súčasnosti čoraz viditeľnejšie, zjemňuje tie výkyvy, kompenzuje ich a pôsobí preventívne. Prichádzajú k nám také generácie detí, ktoré sa ťažšie prispôbujú na život a prácu v kolektíve, čo aj od učiteliek vyžaduje vysokú profesionalitu, individuálny prístup k dieťaťu, pestovanie partnerských vzťahov s deťmi aj s rodičmi a tímovú prácu s odborníkmi z rôznych oblastí (nedostatok logopédov, defektológov...).

Združenie aktívne spolupracuje s Asociáciou slovenských pedagógov, Výborom pre vzdelávanie NRSNM a osvetovou komisiou pôsobiaceou v rámci Matice slovenskej v Srbsku. Tiež so združeniami učiteliek Vojvodiny a Srbska. V budúcnosti by sme si práli čulejšiu spoluprácu so susednými krajinami (Maďarsko, Rumunsko, Chorvátsko). V minulom roku sme nadviazali

kontakty aj so Slovenským výborom Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu a Spoločnosťou pre predškolskú výchovu Slovenskej republiky a pravidelne sa zúčastňujeme na medzinárodných odborných konferenciách uvedených spoločnosťami.

Touto cestou sa chcem poďakovať za finančnú podporu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorá nám dáva hrejivý pocit v srdci, že niekto na nás myslí, pomáha nám a naplno chápe význam našej práce.

Vladimír BURČÍK, Česká republika

Obec Slovákov v Hradci Králové

Skúsenosti z realizácie rozvoja česko-slovenských vzťahov v Královohradeckom kraji

Na jeseň roku 2005 sa zišla skupinka nadšencov, ktorí sa dlhodobo poznali z verejného života v Hradci Králové a vedeli o svojom slovenskom pôvode. Z okruhu svojich známych pozvali na prvé stretnutie 30 Slovákov žijúcich v Hradci Králové. V príjemnom prostredí a s veľkým nadšením sa rozhodovalo o tom, akú formu ďalšej činnosti zvoliť. Vyhrala alternatíva pripojiť sa k fungujúcemu občianskemu združeniu Obec Slovákov v Českej republike. Dňa 28. novembra 2005 bola v Hradci Králové na ustanovujúcej konferencii založená Regionálna obec Slovákov v Hradci Králové ako 13. obec OS v ČR.

Popri pravidelných stretnutiach posledný piatok v mesiaci sa konal – a širokej verejnosti dal na vedomie, že Slováci v Hradci Králové sú aktívni – 1. *česko-slovenský bál*. Nasledoval *Deň českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti* pod názvom *Hrajteže mi, hrajte so súťažou vo varení bryndzových halušíek*. Trochu náročnejší, ale úspešný bol *Slovensko-český dožinkový veniec*, ktorý sa konal v rámci krajských Královohradeckých dožiniek. Celoročná činnosť ukončila *Vianočná veselica*. Ukázalo sa, že počiatočné nadšenie bolo oprávnené a uskutočnené akcie mali pozitívny ohlas medzi Slovákami žijúcimi v Hradci Králové a širokom okolí, ale aj u predstaviteľov kraja, mesta a širokej verejnosti. Nasledoval druhý, tretí a tento rok už siedmy ročník, podujatia s narastajúcou autoritou, kvalitou a pozornosťou úspešne reprezentujú Slovensko a Slovákov v našom kraji.

Z uvedeného vyplýva, že len nadšenie by nestačilo. Všetko, čo sme dosiahli, bolo možné len s účinnou podporou a finančnou pomocou Královohradeckého kraja a mesta Hradec Králové. Očakávali sme účinnú pomoc zo strany Obce Slovákov v Českej republike, tá sa však zredukovala na príležitostnú účasť jej predsedu pána Liptáka na dožinkách a symbolickú finančnú pomoc v rozsahu do päťtisíc korún na akciu s rozpočtom vyše stotisíc korún.

Je pravda, že v novembri 2008 OS v ČR udelila primátorovi mesta Hradec Králové, pánovi Ing. Otakarovi Diviškovi, Cenu Mateja Hrebendu a jej slávnostné odovzdávanie sa uskutočnilo v Mestskej hudobnej sieni v Hradci Králové. Bolo to ocenenie predstaviteľov mesta za účinnú pomoc a podporu. Cena bola udelená na základe nášho návrhu. A celé organizačné zabezpečenie akcie sme podľa požiadaviek pána Liptáka zvládli sami.

Narastajúce rozdiely v potrebách a pohľadoch na zabezpečenie našej činnosti s vedením Republikovej rady OS v ČR nás viedli k ukončeniu členstva v tomto združení a k vytvoreniu vlastného občianskeho združenia, riadne zaregistrovaného na MV ČR. Na základe uznesenia konferencie z 11. decembra 2009 bola podaná žiadosť o samostatnú registráciu. MV ČR nám 24. marca 2010 registráciu Regionálnej obce Slovákov v Hradci Králové schválilo.

Nič to nezmenilo na ďalšom rozvoji našej činnosti a zvyšujúcej sa kvalite organizovaných podujatí. Naopak, prinieslo nám to možnosť pomoci od ďalších partnerov. Naša členská základňa sa stále rozrastá, sme zástupcom a reprezentantom Slovákov v Hradci Králové. Zúčastňujeme sa na verejných podujatiach a oslavách ako prirodzený partner regionálnych zastupiteľských orgánov.

Je nám potešením, že sme sa stali stálymi partnermi Hradeckej kultúrnej a vzdelávacej spoločnosti, Studijnej a vedeckej knižnice v Hradci Králové, Českého rozhlasu v Hradci Králové, Divadla Drak a ďalších inštitúcií. Pravidelnú pozornosť nám venujú regionálne i celoštátne oznamovacie prostriedky, ktoré sa zúčastňujú na našich podujatiach. Okrem iného veľmi príjemné a potešujúce bolo, keď družstvo vedené riaditeľom Českého rozhlasu v Hradci Králové, pánom Mgr. Jiřím Kánským, vyhralo v Piletiaciach súťaž vo varení bryndzových halušiek. Je samozrejmosťou, že v rozhlase sa vysielajú besedy našich členov o živote Slovákov v Hradci Králové, ale aj pravidelné vystúpenia našej predsedníčky, pani Julie Špalkovej, na ktorých informuje širokú verejnosť o našich aktivitách.

Dokladom toho je fotodokumentácia od začiatkov našej činnosti, prehľady uverejnených článkov v novinách a časopisoch. Od roku 2008 máme videozáznamy z rozhodujúcich podujatí vďaka dobrej spolupráci s regionálnou televíziou Pulz.

Mimoriadne si ceníme po celé obdobie našej činnosti podporu a pomoc predstaviteľov mesta a kraja Banská Bystrica. Práve oni zabezpečujú slovenské folklórne súbory a jednotlivých umelcov, ktorí z Banskej Bystrice prichádzajú. Významnosť týchto vzťahov potvrdzuje pravidelná účasť primátorov mesta Banskej Bystrice a ich zástupcov na našich plesoch a dožinkových programoch. Vystúpenia slovenských folklórnych súborov sú vždy magnetom pre širokú verejnosť, ktorá sa zúčastňuje na našich akciách.

Už tradíciou sa stala spolupráca s obcami Slovákov v Prahe a Brne, ktoré sú svojou aktivitou a členskou základňou porovnateľné s nami. A rovnako ako my, aj ony si zvolili osamostatnenie a ukončenie spolupráce s OS v ČR. Ich členovia sa zúčastňujú na našich akciách a my na ich akciách.

Pripravujeme ďalšie aktivity, ktoré spestria našu činnosť a pomôžu organizáciám a firmám na Hradecku obnoviť alebo rozšíriť družobné kontakty so slovenskými partnermi.

Za mimoriadne ocenenie považujeme záštitu a osobnú účasť slovenského veľvyslanca, pána Petra Brňa, na Dňoch slovenskej kultúry, ako aj návštevu delegácie ÚSZZ, vedenú JUDr. Milanom Vetrákom, PhD., predsedom úradu, 31. marca tohto roku v Hradci Králové.

Širokú verejnosť informujeme o svojej činnosti aj prostredníctvom webových stránok www.slovaci-hk.cz. Ich autorom a spracovateľom je Ing. Martin Baranyai.

Z uvedeného vyplýva, že taký rozsiahly a rozmanitý obsah činnosti by sa nedal uskutočňovať bez obrovského nadšenia a nasadenia ľudí stojacich v čele občianskeho združenia Obec Slovákov v Hradci Králové, predovšetkým u jeho predsedníčky pani Juliany Špalkovej. To, čo nás všetkých spája, je láska, priateľstvo a slovenská vlasť, na ktorú sme hrdí. Sme veľká slovenská rodina v Hradci Králové, ktorá je príkladom a vzorom i pre ostatné národnosti. Obrovské nadšenie, temperament, srdečnosť a slovenské korene – to na nás obdivujú českí spoluobčania. Sme dôkazom toho, že spätosť českého a slovenského národa je opodstatnená, má svoje korene, tradíciu.

Nie všetko, čo sme uskutočnili, bolo jednoduché a bez problémov. Práve naopak. Za všetkým stojí človek, ľudia, ich možnosti a predpoklady. Ochota obetovať často mnoho pre spoločný výsledok. Vyžadovalo a vyžaduje to obrovskú trpezlivosť, odvahu a toleranciu, ochotu podstupovať riziko neúspechu. Každý z nás má svoje skúsenosti a predstavy, ich zjednotenie a realizácia nie sú vždy jednoduché, bez názorových rozdielov a postojov. Je prirodzené, že to spôsobuje aj občasnú obmenu v kolektíve, ktorý sa na prípravách a realizácii podieľa. Ale taký je život. S tým sa musí rátať. I keď nie vždy to musí byť príjemné. O to cennejší je výsledok, ktorý sme počas siedmich rokov dosahovali a dosahujeme.

Čo na záver? Keď sa chce, všetko ide.

Edita MANÁKOVÁ, Francúzsko

predsedníčka Spolku francúzsko-slovenského priateľstva

Život Slovákov a spolkov, do ktorých sa zoskupujú, je rôznorodý. Závisí od viacerých faktorov – od spôsobu vzniku komunity, od prostredia, v ktorom pôsobia, od hospodárskych a ekonomických faktorov danej krajiny a v neposlednom rade od sociálneho postavenia samotných Slovákov. My Slováci žijúci vo Francúzsku sa nikdy nemôžeme porovnávať so životom, tradíciami, aktivitami a činnosťou Slovákov v Srbsku, Chorvátsku či Maďarsku. Na území daného štátu žijú už vyše 250 rokov a právom si chcú zachovať slovenské školy.

Vo Francúzsku, v Paríži a jeho okolí, je život Slovákov postavený na úplne inom princípe. Nemáme slovenské školy, nemáme tú istú históriu. Mladí ľudia, ktorí prichádzajú do Paríža, prichádzajú najčastejšie študovať alebo na výmenné pobyty. Nemajú čas na spolkovú činnosť a predovšetkým na jej organizovanie, a myslím, že im chýba motivácia. A to nie je určite problém iba slovenskej komunity vo Francúzsku, ale určite aj v iných krajinách. Treba sa zamyslieť, akým spôsobom zapojiť mladú generáciu do našich aktivít, aby prišla s novými nápadmi, aktivitami, ako zviditeľniť a reprezentovať Slovensko, čo by malo byť úlohou všetkých nás, ktorí žijeme za hranicami našej krajiny.

V prvom rade je dôležité, keďže je dnes voľný pohyb obyvateľov v Európe, aby sa vytvoril portál na slovenskej ambasáde, aby sa každý elektronicky zaregistroval počas svojho pobytu v zahraničí. Zoznam by mal byť k dispozícii aj Spolku francúzsko-slovenského priateľstva, aby mohol oboznamovať všetkých Slovákov vo Francúzsku so svojimi aktivitami.

Najdôležitejšiu úlohu pre krajanov v Paríži zohráva Veľvyslanectvo Slovenskej republiky a Slovenský inštitút, kde sa môžu krajanovia stretnúť na rôznych akciách. Žiaľ, slovenská ambasáda a inštitút nedisponujú dostatočnými priestormi, ktoré by mohli byť trvale k dispozícii slovenskej komunite. Spolky majú iba doplňujúce aktivity a taktiež dostatočnými priestormi nedisponujú.

V Paríži máme však aj výhodu. Žijeme v jednom z najväčších miest na svete, v meste módy, sídle organizácie UNESCO a ďalších významných inštitúcií. Kultúra a kultúrne tradície, tie krásne slovenské tance, kroje, tradičné remeslá, sú dominantným prvkom v našej činnosti, ktorou oslovujeme nielen Slovákov, ale aj Francúzov a návštevníkov Paríža či okolitých miest.

Pri prideľovaní dotácií je potrebné zohľadňovať uvedené skutočnosti. Pri účinkovaní folklórnych súborov zo Slovenska nielenže sa aktivizujú naši členovia, ale vystúpeniami a šírením tradičnej kultúry reprezentujeme Slovensko.

Mária PACHEROVÁ, Írsko

Vzdelávacie centrum pre slovenské deti v Írsku

Význam materinského jazyka pre cudzincov v inojazyčnej kultúre

Každý jazyk má svoje vlastné špecifiká. Tie, ktoré sa týkajú nášho primárneho, materinského jazyka, sa s myslou človeka priamo zrastú, a tak ju nielen tvarujú, ale zároveň ovplyvňujú a kategorizujú aj jeho vnímanie.

Práve v dôsledku tohto konkrétneho vnímania sveta, ktoré nám náš materinský jazyk poskytuje, je nám toto vnímanie najbližšie a cítime sa v ňom najistejšie. Práve v našom materinskom jazyku sa cítime doma, dodáva nám zázemie a zaručuje nám omnoho viac než len možnosť komunikácie, je priamo súčasťou našej osobnosti. V materinskom jazyku najlepšie dokážeme vystihnúť naše emócie, postoje, myšlienky.

Jazyk je pri dlhodobom pobyte v cudzine dôležitým prvkom identity, je charakteristickým prvkom našej „inakosti“. Je znakom nášho pôvodu, znakom našej kultúry, a preto jeho význam pre jednotlivca narastá, ak sa ocitne v cudzej, inojazyčnej kultúre a zároveň sa nechce do nej len asimilovať, ale udržiavať si aj svoje kultúrne zázemie. V tomto okamihu sa materinský jazyk stáva významnou súčasťou jeho identity. Materinský jazyk je pre cudzinca v hostiteľskej zemi cestou k jeho vlastnej kultúre, k rodnej zemi, rodine, priateľom a hlavne k jeho minulosti. Práve jazyk ho spája so svetom, ktorý opustil fyzicky, ale zostáva s ním v duševnom spojení.

Aj napriek tomu, že človek môže iný jazyk ovládať dokonale, niekedy aj lepšie ako materinský jazyk, má tento skôr význam ako komunikačný prostriedok bez citového obsahu.

Je dôležité uvedomiť si vzťah materinského jazyka k identite, keď sa človek ocitne v inojazyčnej spoločnosti. Identita je charakterizovaná ako uvedomenie si totožnosti so sebou samým, ale toto vedomie neutvára len individuálny náhľad na samého seba, ale je tiež obrazom, ako jedinca vníma jeho okolie.

Čo sa stane, ak dôjde k odtrhnutiu od materinského jazyka vo fáze detstva? Malé deti si tak nemôžu budovať svoju identitu na materinskom jazyku, pretože bol v ich živote potlačený na úkor jazyka majority. Tento sekundárny jazyk sa deti učili od rodičov, ktorí ho však v mnohých prípadoch neovládali dokonale, často si neboli sami istí niektorými významami. Tým môže dôjsť k odmietnutiu dieťaťa majoritným kolektívom.

Práve v predškolskom období sú už naplnené všetky zložky reči:

- expresívna – schopnosť jedinca vyjadriť svoje pocity;
- kognitívna – využitie a rozvoj sprostredkovaných poznatkov a skúseností, ktoré dieťa získalo z rozhovoru, čítania a podobne;
- regulačná – akceptácia inštrukcií dospelých.

V prípade, že vo vývoji reči zapôsobil nepriaznivý faktor alebo viac faktorov dohromady, môže prísť k narušeniu komunikačnej schopnosti jedinca.

Vzhľadom na uvedené je potrebné uvedomiť si význam materinského jazyka pre dieťa po presídlení do cudziny. Pokračovať v jeho používaní a v rozvoji komunikačných schopností dieťaťa v materinskom jazyku, aj keď to nie je vždy jednoduché. Bilingválne dieťa (dieťa schopné používať dva jazyky) sa rovnako ako každé iné dieťa teší na začiatok školskej dochádzky. Všetky deti chcú svojimi výsledkami urobiť rodičom radosť, dobre sa učiť, mať kladné hodnotenie.

Prvou prekážkou pre bilingválne deti sú kompetencie, ktoré od nich nová škola očakáva. Samozrejme, že tieto deti sú schopné splňať požiadavky školy, avšak v porovnaní s deťmi, ktoré študujú pomocou jazyka, do ktorého sa narodili, môžu mať určité nedostatky, ako napríklad výslovnosť, porozumenie alebo znalosť niektorých písmen. A tak namiesto snahy podporovať dieťa v prirodzenom rozvoji jazykových schopností sa rodičia a učitelia dostávajú do začarovaného kruhu. Učiteľ trvá na správnom používaní sekundárneho jazyka, rodičia vyvíjajú na dieťa tlak, no súčasne majú pocit viny zo vzniknutej situácie. Dieťa má pocit vlastného zlyhania a trpí stratou sebavedomia. Je potrebné vnímať bilingválne dieťa ako osobnosť so všetkými právami a potrebami, ako majú iné deti. Neodmysliteľný je individuálny, citlivý a vnímavý prístup dospelych. Deti by nemali mať pocit, že sú v niečom odlišné a že im okolie nerozumie.

Pavol PODOLAY, Nemecko

prezident Nemecko-slovenskej hospodárskej únie

Projekt Globálneho ekonomického fóra

Ctené dámy, vážení páni, vzácní hostia zblízka i zďaleka, dovoľte mi v mene Nemecko-slovenskej hospodárskej únie i v mene svojom srdečne pozdraviť predstaviteľov vládnych aj mimovládnych organizácií, všetkých host'ov a účastníkov konferencie.

Na úvod by som sa chcel poďakovať organizátorom tejto konferencie a vysloviť pevné presvedčenie, že toto stretnutie významne prispeje k ďalšiemu prehĺbeniu spolupráce medzi Slovenskom a Slováckmi žijúcimi v zahraničí. Nie často sme svedkami historických udalostí. Novodobou historickou udalosťou v roku 2012 je prvá vláda jednej strany od vzniku Slovenskej republiky v roku 1993. Dúfajme, že nám to prinesie aj pozitívne zmeny v slovensko-slovenských vzťahoch.

Dovoľte mi pripomenúť aj nezastupiteľný a významný podiel Slovákov žijúcich v zahraničí práve pri obnovení slovenskej štátnosti. Po 1 000 rokov zachovaná slovenská identita musí zostať i naďalej zachovaná, a to aj v rámci európskej integrácie a pripravovaných zmien v rámci EÚ a Eurozóny. Ako Slováč z Nemecka si dovoľím skonštatovať, že nemecko-slovenské vzťahy boli už historicky dobré. Počnúc 12. storočím, keď na Slovensko prišli nemeckí presídlení z okolia Magdeburgu, priniesli na Slovensko magdeburské mestské právo, ktoré potom platilo nielen na Slovensku, ale aj na území celého Uhorska, a vybudovali bohaté spišské mestá, cez

rozkvet baníctva v 13. a 14. storočí na strednom Slovensku v takzvaných fúgerovských mestách. Spolupráca a vzťahy medzi Slovenskom a nemeckou menšinou, ale i Karpatonemeckým Landsmanschaftom sa vyznačovali toleranciou a vzájomnou výhodnosťou.

V novej dobe je potešujúce, že nemeckí investori a podnikatelia opäť prichádzajú na Slovensko, dobre sa tu cítia, úspešne tu podnikajú a vytvárajú pracovné miesta. Nie nadarmo v Nemecku hlásam tézu, že najlepšie nemecké autá sa vyrábajú na Slovensku. Začudovaným Nemcom poviem len niekoľko známych značiek ako Porsche Cayenne, Audi Q 7, VW Touareg a VW up! a argumentácia je okamžite akceptovaná.

Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky bola ekonomická i politická východisková situácia podstatne horšia ako v Českej republike. Nezriedka sa na Slovensku, ale aj v zahraničí ozývali hlasy, ktoré predpovedali mladej Slovenskej republike ťaživú hospodársku budúcnosť. Slovensko, ktoré bolo na začiatku svojej samostatnosti často podceňované a zaznávané, dosiahlo už 2 roky po vzniku samostatnosti najlepšie makroekonomické výsledky zo všetkých tranzitívnych ekonomík.

Jeden z najlepších hospodárskych rastov medzi krajinami Európskej únie zabezpečila Slovensku aj dobrá daňová reforma s povestnou 19 %-nou rovnou daňou. Tá prilákala množstvo investorov, čím stúpili aj daňové príjmy krajiny. Bol to základ slovenského ekonomického zázraku aj v rámci krajín Európskej únie. Atraktivita krajiny by sa preto mala pre investorov v každom prípade zachovať a navyše zlepšiť. Nie je vhodné, aby sa tento tromf slovenskej ekonomiky zrušil. Práve naopak, bolo by veľmi potrebné zlepšiť podnikateľské prostredie na Slovensku, aby sa opäť zvýšila atraktivita krajiny a Slovensko sa znovu stalo tým povestným podtatranským „tigrom“ Európy.

Posledná správa o globálnej konkurencieschopnosti 2012 – 2013, ktorú 5. septembra 2012 zverejnilo Svetové ekonomické fórum, kde Slovensko obsadilo 71. priečku zo 144 hodnotených krajín, je zlou správou. Oproti minulému roku je to pokles o dve miesta a v rámci Európskej únie dopadli horšie už len Rumunsko a Grécko. Česká republika, Poľsko, Maďarsko a aj Bulharsko sú pred Slovenskom! Historicky najhoršie 71. miesto v medzinárodnom rebríčku konkurencieschopnosti by malo byť aj výstrahou pre Slovensko, aby sa prebudilo.

Kde za zrazu stratil ten povestný „tatranský tiger“? Je preto potrebné ísť aj novými cestami hľadania investorov a zlepšovania lobingu pre Slovensko, o čo sa snaží práve Nemecko-slovenská hospodárska únia. A pomôcť by mohli a mali aj Slováci žijúci v zahraničí. Primárnym cieľom hospodárskej politiky Slovenskej republiky je celkom iste rozvoj slovenskej ekonomiky, zameranej na export, schopnej konkurovať na medzinárodných trhoch. Veľmi významnú úlohu pri dosahovaní tohto cieľa zohráva aj slovenský automobilový priemysel, ktorý v súčasnosti rozhoduje o tom, do akej miery bude rásť ekonomická úroveň a životná úroveň obyvateľov Slovenska.

Ministerstvo zahraničných vecí chce zefektívniť činnosť zastupiteľských úradov Slovenska v zahraničí. Pripravované opatrenia sa v prvej fáze budú týkať siete ekonomických diplomatov. Súvisia s prioritou vlády, ktorá si stanovila za cieľ posilnenie ekonomickej politiky v zahraničí. Význam ekonomickej dimenzie diplomacie znásobuje aj aktuálna, ďalej sa prehĺbujúca finančná kríza a s ňou spojené globálne makroekonomické spomalenie – ich negatívne vplyvy sa prejavujú aj na Slovensku, ktoré je súčasťou jednotného európskeho hospodárskeho priestoru. Jedným z prioritných cieľov Slovákov žijúcich v zahraničí by malo preto byť aktivovanie diplomatického a ekonomického potenciálu našich krajanov vo svete.

Treba si dať otázku, čo môže každý z nás urobiť v zahraničí pre svoju domovinu. V bývalom Zbore poradcov predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorého som bol

členom, boli moje aktivity nasmerované predovšetkým na rozvoj hospodárskych kontaktov medzi Slovenskom a zahraničím s akcentom na Nemecko, keďže práve tu môžem zúročiť v prospech svojej vlasti stále čulé pracovné a hospodárske kontakty, ako aj osobný diplomatický potenciál. V rámci zboru začala v roku 2011 vznikať platforma Globálneho ekonomického fóra s cieľom aktivovať diplomatický a ekonomický potenciál našich krajanov, predovšetkým tých, ktorí v oblasti svojho pôsobenia dosiahli uznanie či dokonca úspech. Malo tu ísť o spoluprácu s dôrazom na slovenské zahraničie. Ministerstvo zahraničných vecí, pod ktoré spadá teraz Úrad Slovákov žijúcich v zahraničí, by malo podporiť iniciatívu vzniku platformy Globálneho ekonomického fóra v rámci Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorého cieľom by bolo využitie obrovského potenciálu v slovenskom zahraničí na aktívny lobing v prospech Slovenskej republiky.

Najmä Slovákov žijúcich na „Západe“ by bolo potrebné organizovať do tzv. lobistických skupín. V roku 2002 sme transformáciou nášho pôvodne krajského spolku na ekonomicky zameranú Nemecko-slovenskú hospodársku úniu v Nemecku toto už realizovali. Máme stále rozrobených niekoľko projektov na získavanie zahraničných investícií do Slovenskej republiky. V tejto súvislosti si dovoľujem aj vás, milí krajanovia z celého sveta, požiadať o pomoc a spoluprácu pri identifikácii vhodných osôb, najmä z ekonomického a finančného prostredia, ktoré sa hrdo hlásia k slovenskému pôvodu a slovenskej kultúrnej identite a zároveň sú uznávanými osobnosťami v krajinách, kde žijú.

Výsledkom by mala byť permanentná, vzájomne prospešná spolupráca v oblastiach spoločného záujmu s dôrazom na slovenské zahraničie v prospech našej domoviny. Verím, že práve váš rozhľad v krajinách, kde žijete a pôsobíte, by mohol pomôcť identifikovať správne osoby, ktoré by som vedel následne priamo alebo prostredníctvom vás oslovíť s cieľom využiť ich potenciál v prospech Slovenska. Aktivovanie krajanov na platforme Globálneho ekonomického fóra by tak mohlo výraznou mierou prispieť k ekonomickej prosperite Slovenska.

Ďakujem za vašu pozornosť.

Katarína ŠEVČÍKOVÁ, Taliansko

Združenie krajanov a priateľov Slovenska v Miláne

Vážené dámy a páni, vážení predstavitelia slovenských inštitúcií, milí krajanovia a hostia!

Predstavujem sa vám v mene Združenia krajanov a priateľov Slovenska, ktoré začalo písať svoju históriu vo februári 1994 v Miláne ako najstaršia slovenská legálne registrovaná asociácia na území Talianska. Základným cieľom tejto kultúrnej, apolitickej a neziskovej organizácie už pri jej založení sa stala úprimná a nezištná snaha jej prvých dobrovoľných členov dostať Slovensko a jeho kultúru, tradície, rodný jazyk, históriu, ako aj slovenskú literatúru do povedomia ľudí na území Apeninského polostrova. Pre slovenských krajanov žijúcich v Taliansku združenie poskytuje najmä možnosť kultúrneho vyžitia na rôznych kultúrno-spoločenských akciách, predovšetkým prostredníctvom kultúrno-umeleckej a kreatívnej činnosti, ako aj možnosť získať existenčné informácie pre nových slovenských prisťahovalcov.

V dnešnej zjednotenej Európe udržiavanie a vzájomná výmena kultúrnych hodnôt národov nadobúda čoraz väčší význam. Kultúrne dedičstvo tvorí základ našej kultúrnej identity. Jeho expresívnou formou sa pre našu organizáciu stala predovšetkým ľudová tradícia a literárno-kreatívna činnosť. Naše združenie sa preto stále snaží vytvárať priestor na jej zveľaďovanie, ktoré napomáha udržiavanie a rozvoj slovenského národného povedomia v zahraničí.

Prekrásna tradícia Vianoc a veľkonočných jarných sviatkov, ktorým sa od začiatku venuje mimoriadna pozornosť, dodnes zblížuje a združuje našich krajanov žijúcich v Miláne a v jeho okolí. Počas uplynulých viac ako 18 rokov existencie tohto združenia sa počas predvianočných a jarných stretnutí vystriedalo niekoľko zaujímavých hudobných umelcov, pochádzajúcich zo Slovenska, ktorých komorné koncertné vystúpenia zanechali nielen silné emócie, ale aj veľa pozitívnych ohlasov medzi účastníkmi. Na slávnostné a ľudové melódie nadväzujeme neodmysliteľnou tradíciou vianočnej a veľkonočnej dekorácie, ako aj sviatočných dobrôt, dobrovoľne pripravených našimi členmi, vďaka ktorým sa traduje chuť a vôňa jednotlivých regiónov Slovenska. K vianočnej tradícii neodmysliteľne patrí veselý príchod Mikuláša, ktorý vždy dokáže rozžiariť detské oči. Touto pútavou a hravou formou sa snažíme aktívne zapojiť do kultúrno-spoločenskej činnosti aj našich najmenších.

K tradíciám, v ktorých sa prejavujú hodnoty nášho kultúrneho dedičstva, sa postupom času pridala aj individuálna literárna tvorba niektorých členov združenia. Prostredníctvom prozaických textov a poetických slov sa snažia dôveryhodne a úprimne vyjadriť svoje city a emócie, ku ktorým ich vedie predovšetkým láska k domovu a odlúčenie od rodiny, priateľov a slovenského prostredia. Vďaka húževnatosti a obetavej činnosti dobrovoľníkov združenia sa zrealizoval zaujímavý projekt divadelného recitálu, ktorým sa nám podarilo dostať túto plodnú literárnu činnosť do širšieho povedomia nielen slovenskej, ale aj talianskej verejnosti.

Knižné vydania literárnej tvorby našich krajanov sa podarili aj vďaka dotáciám, poskytnutým Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ako aj vďaka pozornosti, ktorú upúťali v niektorých dôležitých slovenských kultúrnych inštitúciách, napríklad Matici slovenskej. Za ich podporu im patrí naše úprimné poďakovanie.

Aj napriek tomu, že komunita Slovákov v Miláne počtom nedosahuje veľkosť iných národnostných menšín, naše združenie sa aktívne snaží zapájať čo najviac svojich rodákov a priateľov Slovenska do rôznorodých kultúrno-umeleckých aktivít, a tým odovzdávať vo forme rôznych tradícií naše kultúrne dedičstvo aj mladším generáciám. Produktívna existencia Združenia krajanov a priateľov Slovenska závisí nielen od obetavosti a neumierajúceho entuziazmu jeho členov, ale taktiež od neustálej opory a podpory národných slovenských inštitúcií, ktoré sú nevyhnutnými prvkami na efektívny rozvoj našej činnosti a na zveľaďovanie nášho bohatého kultúrneho dedičstva za hranicami Slovenska.

Ďakujem vám všetkým za pozornosť.

Zoltán SZABÓ, Maďarsko

predseda mládežníckeho výboru Celoštátnej slovenskej samosprávy

Slovenská mládež a Celoštátna slovenská samospráva

Vážené predsedníctvo, vážení účastníci konferencie, milí priatelia, dovoľte mi, aby som sa vám prihovril v mene mládežníckeho výboru CSSM na tému Slovenská mládež a Celoštátna slovenská samospráva.

Som členom Valného zhromaždenia CSSM od roku 2006 a od minulého roka predsedom mládežníckeho výboru. Existencia tohto výboru sama osebe naznačuje, že Valné zhromaždenie Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (a jej vedenie) považuje za kľúčovú otázku posilniť identitu slovenskej mládeže. Od vzniku národnostného samosprávneho systému v Maďarsku, čiže od roku 1994, až doteraz nebol založený v rámci CSS výbor takéhoto charakteru. Čo to vlastne znamená? Že máme za sebou iba krátke obdobie, necelý rok a pol.

Výbor skoncipoval vlastný štatút a v jeho zmysle aj pôsobí. Rád by som citoval z neho tie najzávažnejšie body:

„Výbor povzbudzuje identitu a spoločenské aktivity pracujúcej mládeže a mladých ľudí, ktorí skončili slovenské národnostné školy a študujú d'alej.

Podporuje fungovanie organizácií, kultúrnych skupín a športových krúžkov slovenskej mládeže, napomáha im vytvoriť vzťahy s domácimi a zahraničnými slovenskými rovesníkmi.

Organizuje podujatia, školenia, tábory pre mládež a poskytuje pomoc pri príprave a pri realizácii podujatí iných organizácií.“

Osobitnú pozornosť venujeme aktívnemu slovenskému občianskemu združeniu, Organizácii slovenskej mládeže v Maďarsku (OSMM). Podporujeme ich snahy mobilizovať mladých Slovákov a posilniť ich národnostnú motiváciu a plány do budúcnosti. Predseda organizácie je zároveň externým členom nášho výboru.

Sme spoluorganizátormi futbalového turnaja Dolnozemský pohár, ktorý tradične organizuje OSMM v Békešskej Čabe. V minulom roku prebiehala paralelne s turnajom aj Konferencia mladých slovakistov strednej Európy, kde hostia získali základné informácie o našej komunite. Boli to študenti, ktorí sa učia slovenský jazyk a zoznámili sa na letnom kurze slovenského jazyka *Studia Academica Slovaca*, známom ako SAS.

V tomto roku organizujeme Slovenskú mládežnícku akadémiu, ktorá sa uskutoční práve tento víkend v Békešskej Čabe. Bude to interaktívna diskusia za okrúhlym stolom na tému Možnosti zamestnať sa so znalosťou slovenského jazyka.

Federálna únia európskych národnostných menšín (FUEN) a Lužickí Srbi organizovali v tomto roku v Nemecku Europeadu 2012, čiže Európske futbalové majstrovstvá európskych menšín a národností, na ktorých sa zúčastnila aj slovenská národnostná reprezentácia z Maďarska. O podporu sme sa uchádzali pri Menšinovom výbore Maďarského futbalového zväzu (MFZ), z nej sme hradili členom mužstva cestovné náklady.

Menšinový výbor Maďarského futbalového zväzu (MFZ) bol znovuzaložený v roku 2009. Na zakladajúce zasadnutie boli pozvaní aj zástupcovia rôznych národností (Nemcov, Slovákov, Slovincov, Rumunov, Chorvátov) a Rómovia. Na základe uznesenia Valného zhromaždenia CSSM som do roku 2011 v prospech slovenskej mládeže zastupoval v tomto výbore slovenskú

národnosť. Rozšírili sme pozitívny postoj k národnostiam, organizovali národnostné turnaje (na úrovni žúp) medzi župami, stanovili spoločný postoj v širokej otázke rasizmu a založili reprezentančné futbalové mužstvo národností žijúcich v Maďarsku. Na turnajoch výboru sa vyberali tí najlepší hráči jednotlivých národností a etník, ktorí sa stali menšinovými reprezentantmi Maďarska. O výbere jedenástky rozhodol tréner menšinovej reprezentácie István Pisont, bývalý futbalový reprezentant Maďarska. Do menšinovej reprezentácie boli vybráni štyria Slováci. Týmto slovenským futbalovým hráčom sa naskytla výnimočná príležitosť hrať na slávnom štadióne Ferenc Puskása a odfotografovať sa s futbalovými reprezentantmi Maďarska.

Žiaľ, pre politické a personálne zmeny v zložení Maďarského futbalového zväzu nastala radikálna zmena v zložení menšinového výboru. Charakter menšinového výboru je opäť taký, aký bol pred rokom 2009, čiže podporujú z menšín iba integráciu Rómov.

V pracovnom pláne mládežníckeho výboru na rok 2012 je vydávanie komiksu o sťahovaní Slovákov na Dolnú zem. Plánujeme pokračovať v projekte a vydať celý seriál komiksov, chceme touto formou oboznámiť mládež s históriou, legislatívou a súčasnými právami Slovákov v Maďarsku. Dá nám to práce na viac rokov. V decembri vyjde prvé číslo, v ktorom krátko, humorným štýlom informujeme mladých o príchode Slovákov na územie súčasného maďarského štátu. Cieľom tohto vydania je nezvyčajnou formou oboznámiť mládež s prvou etapou života Slovákov v Maďarsku. Publikácia v tomto roku vyjde za podpory maďarského fondu a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Mládežnícky výbor CSSM usporiadal v spolupráci so Slovenským evanjelickým cirkevným zborom a. v. v Budapešti v priestoroch Lutherovho dvora stretnutie, ktorého cieľom bolo založiť priateľský kruh na rozvíjanie potenciálu mladých Slovákov žijúcich vo veľkomeste – Klub mladých Slovákov, ktorí chcú vyplniť svoj voľný čas aktivitami v slovenskom duchu.

Ešte by som spomenul, že mládežnícky výbor CSSM sa snažil pred sčítaním ľudu v roku 2011 aktivizovať mládež aj cez internet.

Samozrejme, nesmieme zabudnúť na to, že pri CSSM od roku 2003 fungujú rôzne odborné inštitúcie, ktoré sa taktiež zameriavajú na pestovanie identity slovenskej mládeže. Spomeniem iba niekoľko príkladov: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku usporadúva každoročne celoštátnu súťaž pre žiakov, Slovenské divadlo Vertigo pri Celoštátnej slovenskej samospráve organizuje prehliadku školských divadelných skupín a letný tábor pre deti a mládež, Osvetové centrum CSSM usporadúva celoštátny národopisný, hudobný a tanečný tábor. Do celoročného pracovného plánu CSSM sú zaradené aj ďalšie podujatia, ktoré záujmovo združujú deti aj mládež, napríklad biblický tábor alebo filmová prehliadka.

Dúfame, že aktívnym zapájaním vysokoškolskej mládeže do slovenských programov sa nám podarí vychovať nastupujúcu mladú generáciu. Nesmieme však zabudnúť na to, že vždy treba mať na zreteli ich záujmy.

Ďakujem za pozornosť, ďakujem za slovo!

Dušan DAUČÍK, Švédsko

podpredseda Švédsko-slovenského spolku

Iste sa mnohí z vás stretli s „novými“ Slovákami vo vašej krajine, ktorí prišli za prácou. Teda novou emigráciou. Niektorí na krátko. Iní na dlhšie.

V každom prípade si táto skupina nových „zahraničných“ Slovákov vyžaduje pozornosť. Žiaľ, väčšina z nich prichádza úplne nepripravená. Nepripravení sú v tom zmysle, že nepoznajú krajinu do ktorej prichádzajú. Najmä čo sa týka základných vedomostí o pracovnom trhu: zamestnaneckých podmienok, rozdielov v poistení či podmienok pre držiteľa živnosti a podobných základných informácií o krajine, do ktorej prišli. Samozrejme, potrebujú pomoc. Často si vyhládávajú informácie či už ako jednotlivci, alebo v skupinkách, až na mieste. Niektorých nové „objavy“ prekvapia a desiatky problémov sa pokúšajú riešiť po svojom. Švédsko-slovenský spolok preto určil dvoch členov predstavenstva, aby mohli aspoň radou týmto ľuďom pomôcť. Na tento účel sme vytvorili informačný letáčik, ktorý je k dispozícii na Veľvyslanectve SR v Štokholme.

Keďže ide o slovenských občanov, ktorí vlastne „odľahčujú“ štatistiku nezamestnaných v Slovenskej republike, je nutné, aby Slovenská republika sa zaoberala tiež touto problematikou. Pre ľudí, ktorí na Slovensku zamýšľajú hľadať si prácu v zahraničí, treba **vytvoriť možnosť informovať sa o krajinách, do ktorých skupiny za prácou prichádzajú najčastejšie. Ide o praktické rady, pomocou ktorých si záujemca ľahko môže porovnať rozdiely a prípadné povinnosti.** Či už vo forme priameho poradenstva, alebo elektronicky. Nezáležiac na tom, ktorý rezort by mal niesť takúto zodpovednosť. Ale keďže sa jedná už o nových zahraničných Slovákov, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí by k tejto problematike nemal byť vzdialený. Zvlášť keď je napojený na Ministerstvo zahraničných vecí SR, ktoré iste môže Úradu poskytnúť správne informácie o jednotlivých krajinách.

Ďakujem za pozornosť.

Samuel JOVANKOVIČ

Štátny pedagogický ústav, Bratislava

Kurikulum slovenských reálií ako vzdelávací program pre deti zahraničných Slovákov

Úvod

Slováci žijúci v zahraničí sú neoddeliteľnou časťou slovenského národa a ich kultúrne bohatstvo je súčasťou slovenskej hmotnej a duchovnej kultúry. Uchovanie časti slovenského národa, žijúcej mimo etnického územia Slovenska, je dôležitou povinnosťou kompetentných štátnych zložiek Slovenskej republiky. Obstatie Slovákov žijúcich v krajinách mimo Sloven-

skej republiky ako národa a uchovanie si svojho rodného jazyka, zvykov, obyčajov a kultúry všeobecne je možné iba vtedy ak sa vyučovanie slovenského jazyka a kultúry bude realizovať na patričnej úrovni. Musíme urobiť všetko pre to, aby sa slovenské deti učili po slovensky a kde je to možné, aby sa celá výučba uskutočňovala v slovenskom jazyku. Teda ide o školy s vyučovacím jazykom slovenským a školy s vyučovaním slovenského jazyka. Predovšetkým myslím na Slovákov, ktorí migrovali v rámci Uhorska do južných častí, kde si vytvorili slovenské ostrovy a po prvej svetovej vojne v dôsledku rozbitia Rakúsko-Uhorska sa ocitli v iných štátoch (Srbsko, Rumunsko, Chorvátsko, Maďarsko, Poľsko, Ukrajina). Dnes je už aktuálna aj situácia v Českej republike.

V západoeurópskych krajinách a v USA, Kanade a Austrálii, kde tiež žijú Slováci, situácia je komplikovanejšia, lebo si neutvorili kompaktné slovenské ostrovy, neusadili sa do čistých slovenských osád lebo sa už neživilí poľnohospodárstvom. Rozbehali sa do miest, kde si na živobytie začali zarábať ako robotníci v priemysle alebo v službách.

Vstupom Slovenska do Európskej únie sa otvoril pracovný trh aj pre Slovákov. Migrácia za prácou spôsobuje narastanie slovenských komunít najmä v západnej Európe, ale aj v celom svete práve tam, kde je silná ekonomika, ktorá potrebuje pracovné sily.

Ich požiadavky a potreby aj v oblasti vzdelávania treba analyzovať a patrične ošetriť. V prípade záujmu o slovenský jazyk, dejepis, geografiu Slovenska a pod. im treba pomôcť.

V Štátnom pedagogickom ústave pracujeme na tvorbe vzdelávacieho programu pre deti zahraničných Slovákov vo forme kurikula, v ktorom by boli tieto zložky: **slovenský jazyk a slovenská literatúra, dejiny Slovenska a slovenského národa, geografia Slovenska, zvyky, obyčaje, a tradície slovenského národa.**

Základná charakteristika kurikula

Kurikulum slovenských reálií pre deti zahraničných Slovákov chápeme ako súhrn vyučovacích cieľov, obsahov, foriem a metód na vyučovanie slovenského jazyka a literatúry a slovenskej kultúry, ktoré v sebe zahŕňa slovenské dejiny, geografiu Slovenska, slovenskú hudobnú a výtvarnú výchovu, podstatu občianskej spoločnosti Slovenskej republiky, teda kultúru v širšom slova zmysle.

Na rozdiel od doterajšej praxe, keď učebné osnovy vyučujúcich predmetov boli usmernené na definovanie obsahu vzdelávania, Kurikulum slovenských reálií spočíva na koncepte programovania vyučovacieho procesu a prízvuk dáva na *výsledky, čiže úspech v učení.*

To znamená, že pojem kurikulum chápeme ako množinu plánovaných a presne stanovených činností, ktoré usmerňujú výchovno-vzdelávací proces a ktoré sa vzťahujú na úlohy a obsahy, ktoré dôsledne pramenia z presne určených cieľov vzdelávania ako aj na organizačné formy, metódy práce a postupy na preverenie úspešnosti vyučovacieho procesu.

Kurikulum rozpracúva kompetencie, čo v podstate znamená konkretizáciu cieľov ako očakávaných výsledkov výučby vo forme vedomostí, spôsobilostí a postojov, ktoré si žiaci majú osvojiť na konci vyučovacieho procesu.

Vzhľadom na skutočnosť, že konkretizácia cieľov znamená čo a na akej úrovni si má žiak osvojiť učebnú látku, sú vyjadrené slovesami, ako napr. *opísať, rozlíšiť, porozumieť, porovnať, zistiť podobnosti alebo/a rozdiely* atď.

Takto vypracované kurikulum zabezpečí koherentnosť a logické previazanie zásad, kompetencií a ich rozpracovanie a výsledkov výchovno-vzdelávacieho procesu. Súčasne sa učiteľovi ponechá možnosť výberu obsahov a metód, ktorými uskutoční stanovené ciele a tým

aj očakávané výsledky kurikula. Z uvedeného vyplýva, že Kurikulum slovenských reálií poskytuje iba rámcové prvky obsahu a metód práce.

Kurikulum slovenských reálií pre deti zahraničných Slovákov by obsahovalo tematické celky a témy. Učiteľ sa nemusí striktnie držať predložených učebných textov, metód práce, učebného materiálu a pod. Učitelia by mali veľkú slobodu výberu podľa vlastných potrieb a vízií vyučovacieho procesu, podmienok, v ktorých pracujú, skúseností, ktoré majú a podľa záujmu žiakov.

Druhá, veľmi významná charakteristika kurikula, je jeho integrita. Okrem slovenského jazyka a slovenskej literatúry, ktorý činí základnú časť kurikula, vyučovanie zahŕňa aj časti o slovenských dejinách, prírodnom a kultúrnom dedičstve našej vlasti. S cieľom zoskupiť a previazať všetky obsahy, ktoré sú podstatné pre minulosť a súčasnosť Slovenskej republiky a tieto prezentovať v medzinárodnom kontexte, teda ako kompaktný celok, namiesto jednotlivého predmetového prístupu zvolený je prístup integračný.

Témy sú zoskupené v tematických celkoch spolu s kľúčovými pojmami, ktoré činia rámec pre integrované vedomosti z oblasti slovenských dejín, geografie, občianskej náuky, hudobnej a výtvarnej výchovy, teda z historicko-kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky.

Texty z národnej minulosti, geografie Slovenska, výrazy a pojmy z občianskej náuky, hudobnej a výtvarnej výchovy sú zabudované do oblasti slovenského jazyka a literatúry, kde majú slúžiť ako obsahový podklad pre vyučovanie jazyka a na rozvoj kľúčových kompetencií (komunikačných a jazykových spôsobilostí) detí v rôznorodých formálnych alebo neformálnych situáciách. Teda, podstata integračnej formy a metódy je v tom, že sa pomocou uvedených obsahov žiaci učia slovenský jazyk a komunikujú v ňom.

Kurikulum slovenských reálií počíta aj s tým, že štruktúra žiakov – detí zahraničných Slovákov v jednotlivých skupinách, môže byť veľmi heterogénna z pohľadu veku žiakov, ich všeobecných vedomostí, jazykových vedomostí a schopností, kultúrnych a národných tradícií. Okrem toho, je pravdepodobné, že žiaci majú alebo budú mať aj rôznorodé záujmy a vzdelávacie potreby. Preto vyučovacie ciele musia byť dostatočne široko koncipované, aby si ich mohol učiteľ prispôbiť situácii podľa vlastnej potreby.

Kurikulum slovenských reálií pre deti zahraničných Slovákov by sa nachádzal na webovej stránke Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Štátneho pedagogického ústavu, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí alebo aj na iných webových stránkach verejných inštitúcií. Učitelia, žiaci ale aj rodičia by mali k nemu voľný prístup. Veríme, že týmto spôsobom by sme pomohli v naplňaní Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky ako aj úloh vyplývajúcich z Koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015.

Ivan LATKO, Ukrajina

predseda Užhorodského spolku Slovákov

Propagácia slovenskej kultúry Užhorodským spolkom Slovákov

Užhorodský spolok Slovákov (ďalej len USS) existuje od roku 1996. Vždy sa snažil propagovať slovenskú kultúru v Zakarpatskej oblasti a aj po celej Ukrajine. K dnešnému dňu je členom spolku 247 osôb nielen v Zakarpatsku, ale aj v Rovenskej a Ľvovskej oblasti.

Užhorodský spolok Slovákov svoju činnosť propaguje cez miestne médiá (noviny, televízia). Najviac píšu o našich aktivitách miestne noviny Užhorod, Okresné noviny, Vísiti Užhorodščiny a ďalšie. O aktivitách spolku a jeho publikačnej činnosti bolo odvysielaných niekoľko televíznych programov v mestskej užhorodskej televízii.

USS vedie aktívne publikačno-vydavateľskú činnosť. Od roku 1996 vydáva dvojazyčnú slovensko-ukrajinskú ročenku „Náš kultúrno-historický kalendár“. Prostredníctvom ročenky informujeme svojich členov aj miestnych obyvateľov o aktivitách spolku a aj o kultúre, tradíciách miestnych obyvateľov slovenskej národnosti, o dejinách Slovákov a Slovenska a tiež o tom, ako sa Slováci dostali na dnešné územie Zakarpatskej oblasti.

USS vydal okrem kalendára aj publikácie ako napr. „Stopami slovenských buditeľov“, „Lastovička“ (rozprávky a básne pre deti), „Koledy Zakarpatska“, „Ukrajinsko-slovenská konverzácia“ a ďalšie. Najväčší úspech mali reedície vydané v spolupráci so Zakarpatským krajan-ským spolkom pre ochranu pamiatok a Klubom T. G. Masaryka v Užhorode – „Podkarpatská Rus. Práca a život ľudu“, „Podkarpatská Rus 1919-1936“, „Mukačevo“, „Chust v Marmaroši“, „Užhorod“ (sprievodca mestom), „Podkarpatská Rus vás zve“, „Cirkevní památky na Podkarpatské Rusi“, „Mukačevský hrad a Mukačevo“, atď.

Už niekoľko rokov výbor USS pracuje na tom, aby bol odhalený pomník alebo tabuľa na počesť významných Slovákov. Z iniciatívy spolku pred rokom Velykobereznjanská rada národných poslancov dala povolenie na zhotovenie bronzovej tabule na počesť veľkého Slováka M. R. Štefánika. Túto pamätnú tabuľu plánujeme realizovať s podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Pamätná tabuľa M. R. Štefánika by bola prvou pamiatkou na počesť Slováka v Zakarpatskej oblasti.

Dovoľte mi ešte na záver dodať, že Užhorodský spolok Slovákov je jedinou slovenskou organizáciou na Ukrajine, ktorá má svoju webovú stránku (www.uzhss.sk), prostredníctvom ktorej je možné spoznať jeho aktivity.

Juraj ČERVENÁK, Srbsko

podpredseda Výboru pre úradné používanie jazyka a písma v NRSNM

Spolupráca Výboru pre úradné používanie jazyka a písma Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny s orgánmi lokálnej samosprávy

Výbor pre úradné používanie jazyka a písma (ďalej len VPUPJP) Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny (ďalej len NRSNM) v prvej polovici roka 2012 pracoval v súlade so schváleným plánom a programom svojich šiestich komisií. Členovia Výboru pre úradné používanie jazyka a písma navštívili v období január - jún 2012 tieto lokálne samosprávy: Bač (Miestne spoločenstvo Selenča), Báčsky Petrovec, Alibunár (Miestne spoločenstvo Jánošík), Plandište (Miestne spoločenstvo Hajdušica), Pančevo (Miestne spoločenstvo Vojlovica), Surčín (Miestne spoločenstvo Boľovce a Miestne spoločenstvo Dobanovce).

Ústrednou témou pracovných stretnutí bolo úradné používanie jazyka a písma slovenskej menšiny vo vyššie spomenutých lokálnych samosprávach. Zároveň bolo cieľom týchto návštev vzájomné informovanie o aktuálnych otázkach týkajúcich sa postavenia Slovákov s dôrazom na úradné používanie slovenského jazyka a písma, vzdelávania, informovania a kultúry. Pri tejto príležitosti predstaviteľom lokálnych samospráv, v ktorých sa úradne používa slovenský jazyk a písmo, boli odovzdané symboly slovenskej národnostnej menšiny v podobe vlajky a erbu. Symboly slovenskej národnostnej menšiny sa v súlade so Zákomom o ochrane práv a slobôd národnostných menšín môžu úradne používať počas štátnych sviatkov a sviatkov národnostnej menšiny. Prípravu a tlač symbolov slovenskej národnostnej menšiny finančne podporil Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Aktivity Výboru pre úradné používanie jazyka a písma v roku 2012

Výbor pre úradné používanie jazyka a písma poskytoval podnety v postupe určovania názvov ulíc v Zreňanine, Novom Sade, Starej Pazove a Rumenke.

Dňa 28. marca 2012 v priestoroch Obce Báčsky Petrovec sa uskutočnila slávnostná prezentácia príručky pre matrikárov Transkripcia priezvisk Slovákov vo Vojvodine zo slovenčiny do srbciny. Táto dvojjazyčná slovensko-srbská príručka je významným príspevkom pre úradné používanie slovenského jazyka a písma aj z toho dôvodu, že problematika vydávania osobných dokladov v slovenčine v praxi ešte stále nie je doriešená na uspokojivej úrovni. Z uvedených dôvodov Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny poverila Dr. Annu Marićovú s tímom (Dr. Michal Týr, Dr. Anna Makišová, Mr. Zuzana Týrová), aby vyhotovili zoznam slovenských priezvisk vo Vojvodine a k slovenskej podobe dopísali srbské zápisy latinkou a cyrilikou v súlade s platnou normou. Táto príručka je výsledkom úsilia spoluautorov, aby sa určité otázky štandardizovali a dosiahla jednotná prax v tejto oblasti. Okrem prezentačnej časti malo podujatie aj poradensko-vzdelávací aspekt prostredníctvom prednášok odborníkov z tejto oblasti. Pracovnej časti podujatia sa zúčastnili Dr. Anna Makišová, spoluautorka publikácie, dipl. Ing. Pavel Marčok, predseda Výboru pre úradné používanie jazyka a písma NRSNM, dipl. právnik Vladislav Tárnoci, predseda Komisie pre spoluprácu s lokálnou samosprávou NRSNM a právnička Mária Triašková, matrikárika v Obci Báčsky Petrovec. Legislatívny rámec tejto problematiky priblížili Pavel Marčok a Vladislav Tárnoci prednáškami o predpisoch, ktorými je upravená oblasť úrad-

ného používania jazyka a písma národnostných menšín zvlášť z aspektu používania osobného mena príslušníka národnostnej menšiny a vydávania verejných listín v AP Vojvodiny.

Dňa 13. apríla 2012 Hajdušicu a Jánošík navštívili predsedníčka NRSNM Anna Tomanová Makanová, veľvyslanec SR v Belehrade Jeho Excelencia Ján Varšo a riaditeľka ÚKVS Milina Sklabinská. Pri tejto príležitosti Anna Tomanová Makanová a Ján Varšo spoločne odhalili pamätnú tabuľu na Slovenskom dome kultúrno-umeleckého spolku Bratstvo v Hajdušici. Kúpu budovy v roku 2009 financovala NRSNM a jej rekonštrukciu finančne podporil Zastupiteľský úrad SR v Belehrade z prostriedkov Slovak Aid.

Dňa 27. apríla 2012 na ZŠ Branka Radičevića v Boľovciach bol slávnostne otvorený multifunkčný kabinet slovenského jazyka. Na akte sa zúčastnili predsedníčka a podpredseda NRSNM menšiny Anna Tomanová Makanová a Ján Majorský, tretí tajomník Veľvyslanectva SR v Belehrade Martin Bielik, predseda Obce Surčín Vojislav Janošević a zástupcovia školy, miestnej samosprávy a NRSNM. Základná škola získala na realizáciu projektu materiálno-technické zabezpečenie kabinetu slovenského jazyka na základnej škole Branka Radičevića v Boľovciach od ZÚ SR v Belehrade z prostriedkov Slovak Aid nenávratný finančný príspevok 4 654 EUR. NRSNM prispela na časť rekonštrukcie a vybavenie kabinetu nábytkom, lavicami, stoličkami, pracovným stolom a skriňou v hodnote 350 000 dinárov. Vďaka koordinovanej činnosti všetkých účastníkov zachovávanía a zveľaďovania slovenskej národnej kultúry v Boľovciach a v Srbsku zjednotenej vo forme projektu pod názvom Zachovávanie slovenskej národnej kultúry v Boľovciach v inštitučných rámcoch, sa dnes v škole slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry učí viac ako 50 žiakov. Keď sa tento projekt začal realizovať v školskom roku 2006/2007 výučbe slovenčiny sa venovali 9 žiaci. Cieľom tohto projektu je zlepšenie pracovných podmienok výučby slovenského jazyka v multietnickom prostredí. Zlepšením podmienok výučby, života a práce žiakov, učiteľov a zamestnancov školy, sa cieľným spôsobom upevnia zručnosti, schopnosti v ústnej a písomnej forme a pozitívny vzťah k hodnotám slovenskej národnej kultúry a dosiahne sa tým kvalitnejšia úroveň vzdelania a zachovávanía slovenského jazyka. Realizácia vybudovania multifunkčnej modernej učebne slovenského vyučovacieho jazyka sinteraktívnou tabuľou je jedným zo základných kameňov budovania modernej základnej školy podľa noriem EÚ.

V nedeľu 29. apríla bol v Dobanovciach pri príležitosti osláv 150. výročia príchodu Slovákov do tejto osady slávnostne otvorený Slovenský národný dom. Pri otvorení tohto stánku slovenskej kultúry v Dobanovciach predsedníčka NRSNM Anna Tomanová Makanová a predseda Obce Surčín Vojislav Janošević odhalili pamätnú tabuľu venovanú tejto významnej udalosti. Výstavbu domu financovala Mestská obec Surčín Mesta Belehrad s podporou stavebného podniku Karabuva a vybavenie tohto domu finančne podporili NRSNM, Pokrajinský sekretariát pre kultúru a verejné informovanie, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí z Bratislavy, Slovenská republika a Slovenská evanjelická cirkev Laverton z Melbourne.

Na základe Zákona o národnostných radách národnostných menšín VPUPJP zaujímal pretože, vyvíjal iniciatívy a podnikal opatrenia v súvislosti so všetkými otázkami, ktoré priamo súvisia s postavením, identitou a právami národnostnej menšiny.

Parlamentné voľby v Srbsku priniesli aj nové zloženie v orgánoch lokálnych samospráv. Na jednej strane tento proces spomalil prácu VPUPJP, na strane druhej sa prerušila kontinuita spoločnej práce na zvýšení úrovne úradného používania jazyka a písma.

To znamená, že sa spolupráca s lokálnymi samosprávami v tejto oblasti na určitý spôsob začína od začiatku a že aj naďalej budeme bojovať s problémami, ktoré sa vzťahujú na úradné používanie slovenského jazyka a písma.

Jarmila GERBOCOVÁ

kurátorka krajaňských zbierok, Slovenské národné múzeum v Bratislave

Kovačický majster štetca

Na predstavenie vojvodinskej, ale najmä kovačickej maliarskej školy, jej tradícií a osobností, treba poriadny kus nielen znalostí z oblasti insity, ale vyžaduje si to od autora i veľa času na to, aby sa aspoň okrajovo či v náznakoch a odlišnostiach výtvarného prejavu spomenuli všetci tí, ktorí na plátna pomocou pestrých farieb ukladajú mozaiky zo všedného i sviatočného života svojej dediny.

V Kovačici azda nenájdete dom, v ktorom by sa aspoň jeden z členov rodiny nesnažil pomalovať plátno štetcom a farbami. Darí sa to viac-menej každému. Sú slávni či menej slávni, známi či menej známi. Sú takí, ktorých meno a tvorba dostali punc jedinečnosti nielen doma, ale takmer v celom svete.

Martin Jonáš (1924 – 1996), maliar, filozof, neúnavný hľadač krásy nielen slova, ale i ducha človeka, ktorý pozorovania okolitého sveta ukladal a zhmotňoval prostredníctvom farieb a štetca na plátna, ktoré získavali uznanie už počas jeho života nielen v rodnej Vojvodine, ale aj v početnom zahraničí, patrí nesporne k veľikánom tohto druhu výtvarného umenia. Po rokoch, keď sa verejnosť s majstrom Jonášom rozlúčila, keď sa definitívne za ním zatvorili dvere jeho ateliéru, štetce zostali nehybne ležať na poličkách medzi tubami farieb, nastal čas konať. Konať v zmysle – zachráňme pred zabudnutím. Aby sa nielen meno Martin Jonáš, ale ani jeho tvorba, jeho prínos pre hlbšie hodnotenie celkovej slovenskej vojvodinskej insity nedostalo na okraj záujmu obdivovateľov tohto druhu výtvarného umenia a jeho hodnotiteľov. Aby sa s jeho pozostalosťou nestalo to, čo s tvorbou ďalšej významnej, už takisto nežijúcej vojvodinskej insitnej maliarky, Kovačičanky Zuzany Chalupovej.

V tomto zmysle začal prvé kroky realizovať Dušan Čaplovič, onoho času podpredseda vlády SR pre národnostné menšiny, keď spolu s ministrom kultúry SR Markom Maďaričom v rámci oficiálnej návštevy Srbska navštívili aj Kovačicu a v nej rodný dom Martina Jonáša. Na ich návrh a na základe rozhodnutia kompetentných sa jednoznačne rozhodlo uvoľniť zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky finančné prostriedky na odkúpenie maliarovho rodného domu, odkúpenie pozostalosti a súčasne vyčleniť aj financie na zreštaurovanie celého objektu s tým, aby sa v konečnom dôsledku vytvorilo Múzeum Martina Jonáša.

Koncom roku 2010 sa vytvorila odborná komisia na spracovanie pozostalosti. Za Slovenskú republiku som bola do komisie navrhnutá ja ako odborníčka a znalkyňa Slovákov žijúcich na území Vojvodiny. Keďže som sa navyše osobne poznala s majstrom Jonášom a jeho manželkou Zuzanou, bolo pre mňa čťou pracovať na projekte s názvom Spomienka na Martina Jonáša.

Ako kurátorka a kustódka zbierky Slovákov žijúcich v zahraničí na pôde Historického múzea Slovenského národného múzea v Bratislave som priniesla do Kovačice špeciálny informačný systém na spracovanie múzejných a galerijných zbierok pod názvom ESEZ/CEMUZ (Centrálna evidencia múzejných zbierok), v ktorom pracujú nielen múzeá na Slovensku, ale začínajú sa v ňom pokusne orientovať aj krajaňské organizácie, spolky a jednotlivci v zahraničí, uchovávať dokumenty i trojrozmerné reálie.

Pozostalosť majstra Jonáša je vskutku rôznorodá a mimoriadne bohatá. Okrem vlastnej tvorby (olejomalby, akvarely, tuše, perokresby, grafiky) zbierka obsahuje diela maliarov Vojvodiny, Srbska; početné zastúpenie majú takisto maliari zo zahraničia. Majstrovstvo a estetika Jonáša sa prejavuje aj v množstve voľných grafických listov, grafických sérií či cyklov, ktoré ho prezentovali na viacerých domácich, predovšetkým však zahraničných výstavách v popredných svetových galériách a výstavných sieňach.

To, že Martin Jonáš bol nielen maliarom „par excellence“ medzi maliarmi insity či maliarmi naivného umenia (tento druh výtvarného umenia, ako ani samotný jeho názov výtvarní teoretici doteraz jednoznačne nedefinovali), dokazuje jeho obrovský záujem o krásu samu vo všeobecnosti, o krásno každodenného života. Stovky a stovky keramik, nachádzajúcich sa nielen v interiéri každej izby, ale aj na povale domu a v zadnej prístavbe, sú toho dôkazom. Pri pohľade na hlinené glazované taniere, hýriace pestrými farbami a tvarmi dolnozemsých kvetinových motívov, sa človeku predstavia pred očami nekonečné polia zaliate slnkom, ktoré akoby sa v plnej intenzite rozliali po celej rovinatej Vojvodine.

Aj bábiky zo šupolia, predstavujúce ženu vo všetkých jej každodennostiach doma i v práci na poli, výtvor manželky Zuzany, dotvárajú estetiku interiéru.

Ako plynie čas na spracovávaní majstrovej pozostalosti, tak v konečnom dôsledku sa rozhodlo o vlastníctve pozostalosti a celého objektu domu majstra Jonáša. Vlastníkom sa stala Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku (so sídlom Novom Sade).

Ak chceme hovoriť o pozostalosti Martina Jonáša vcelku, musíme ju chápať v rôznorodosti toho, čo nám okrem toho najpodstatnejšieho – malieb – v rámci svojich záľub zanechal. Časť interiéru, tzv. Modrá izba (Plava soba), okrem množstva olejomalieb na stenách, je zariadená klasickým slovenským dolnozemsým nábytkom bielo-modrej farby s kovačickou kvetinovou ornamentikou.

V ďalšej časti prechádzok po Jonášovom rodnom dome sa zrazu ocitneme akoby v inom svete. Miestnosť je zariadená mobiliárom z prelomu 19. a 20. storočia – sú tam skrinky, vitríny, stolík, stoličky, taburetky... Všade plno kníh, po stenách množstvo zarámovaných významenaní, ocenení z domova, ale predovšetkým zo zahraničia. Vo vitrínach medaily, nemí svedkovia uznání za celoživotnú tvorbu pri majstrových jubileách. Priestor slúžil Jonášovi súčasne ako pracovňa i oddychový kútik, kde zrejme čerpal tiež námety a inšpirácie na tvorbu.

Ale vráťme sa k tomu najpodstatnejšiemu, prečo sa Slovenská republika rozhodla zachrániť práve pozostalosť a meno Kovačičana Martina Jonáša. V čom tkvie jeho jedinečnosť, neopakovateľnosť, originalita, odlišujúca ho nielen od jeho vrstovníkov maliarov, ale ani u jeho pokračovateľov nenachádzame náznaky „jonášovčiny“?

Jonáš zväčša zobrazuje človeka pri práci, pri práci na poli, na dvore, pred domom, človeka – remeselníka viacerých profesií, ale aj jeho chvíle odpočinku, radosti zo všedného života, jeho spojenie s prírodou. Mohutné upracované ruky, skôr dlane, symbolizujúce roľníka z rozsiahlych vojvodinských rovín, mohutné chodidlá, akoby dotvárali svojou kresebnosťou pohyb človeka s malou hlavičkou. Sám majster Jonáš hovorieval, že roľník „rozmyšľa rukami a nohami“, hlavu mu netreba. Nemyslel to človečensky ponižujúco, skôr tým chcel povedať a potvrdiť to, že národ, ktorý sa pred viac ako 250 rokmi postupne presídľoval a kolonizoval vo viacerých etapách tieto územia, sa iba poctivou robotou dopracoval generáciami po dnešok.

Rôznorodá je pozostalosť Martina Jonáša. Zanechal nám veľkú knižnicu, v ktorej nájdeme vydania nielen slovenských autorov; je tu zastúpená aj prekladová literatúra – a čo je najpodstatnejšie, kompletne ročníky časopisov vydávaných na území Juhoslávie, ktoré sú zrkadlom vývinu slovenského etnika na území Vojvodiny.

V súčasnosti sa spracováva maliarova bohatá korešpondencia, fotografie z rodinného života, množstvo fotozáberov z autorových prezentácií, výstav doma i v zahraničí, zvukové a filmové nahrávky s autorom pri príležitosti výstav, životných jubileí a i.

Martin Jonáš bol aj skvelým archívárom či dokumentaristom dejín Kovačice. Dôkazom toho je aj rukopisná pozostalosť, v ktorej dopodrobna čítame genealógie jednotlivých rodín miestnych kožušníkov.

Martin Jonáš, ako každý z nás, mal aj „koničky“ – filateliu, numizmatiku, zbieranie starých fotografií, pohľadníc. Pre zaujímavosť – mal dôsledne usporiadané staré fotografie takmer všetkých slovenských osád Vojvodiny. V rukopise sa dokonca našla kompletná zbierka jeho básní.

Až definitívne spracovane kompletnej pozostalosti, následne vytvorenie scenára a stálej expozície pre Múzeum Martina Jonáša naplní heslo, ktoré sme si dali na počiatku – Zachráňme pred zabudnutím!

Postupne, ako odkrývam Jonášove „tajomstvá tretej komnaty“, prichádzam na to, že tento človek je nielen veľikánom maliarskej insity, ale že je to osobnosť širších rozmerov, že je to naozajstný hľadač krásy, majster štetca a slova.

Ján Zima, Nórsko

prezident Spoločnosti priateľov Slovenska – Norsk Slovakisk Forum

Legislatíva SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v Nórsku

Vážení účastníci Stálej konferencie, rád by som v mene Spoločnosti priateľov Slovenska v Nórsku vyjadril súhlas so slovami podpredsedu vlády a ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí pána Lajčáka, ktorý tomuto zhromaždeniu pripomenul zásadný moment: Potreby Slovákov, žijúcich v Západnej Európe alebo Severnej Amerike sú úplne iné, ako napríklad potreby Slovákov v krajinách bývalej Juhoslávie, či v Maďarsku, alebo na Ukrajine.

Vychádzajúc z tohto zásadného rozlíšenia, vnímame potrebu nasledujúcich zmien v rámci legislatívy SR vo vzťahu k Slovákom, žijúcim v Nórsku:

1. Možnosť voliť zo zahraničia

Súčasná legislatívna úprava síce umožňuje účasť na parlamentných voľbách slovenských občanov, ktorí sa nachádzajú alebo trvalo žijú mimo Slovenska, tento spôsob vykonania základného občianskeho práva je ale ťažkopádny, časovo aj administratívne náročný. S úprimnou závišťou sa pozeráme na českých či poľských spoluobčanov, ktorým raz za štyri roky otvorí ich veľvyslanectvá dvere, aby mohli odovzdať svoj hlas v parlamentných voľbách. Väčšina našich členov pôsobí v hlavnom meste Oslo a jeho okolí, a nemožnosť zúčastniť sa na volebnom akte priamo na zastupiteľskom úrade, ktorý sídli v tom istom meste, je pre mnohých nepochopiteľná.

Navrhujeme, aby stála konferencia a Úrad pre Slovákov, žijúcich v zahraničí, prijali ako jednu zo svojich priorít presadzovanie volieb slovenských občanov na zastupiteľských úradoch.

V týchto turbulentných časoch hospodárskej krízy, nepredstavuje takáto legislatívna zmena nijakú reálnu záťaž štátneho rozpočtu, a zároveň aktívne pôsobí na udržiavanie aktívneho zväzku so Slovenskom a slovenskými veľvyslanectvami vo svete.

2. Zmena zákona o dvojitom občianstve

Od zmeny zákona o občianstve, na ktorého nešťastné formulácie sme svojho času upozorňovali predstaviteľov vlády ako aj parlamentu SR, ubehlo dlhé obdobie. Zákon v podobe, ako platí dnes, priamo postihuje slovenských občanov – presnejšie slovenské občianky – ktoré sú v Nórsku vydaté, majú tu rodinu s nórsnym partnerom či manželom. Po uplynutí štvorročnej doby, na základe ktorej majú nárok získať nórske občianstvo, ich súčasné znenie slovenského zákona núti buď vzdať sa slovenského, alebo nenadobúdať nórske občianstvo. V praxi tak vznikajú paradoxné situácie, že matky aj otcovia slovenských detí sú iba Nórmí, alebo že nórsko- slovenská rodina má jediného člena so slovenským pasom, ktorým spravidla býva matka, a ktorý sa musí potýkať s dvoma úplne odlišnými vízovými režimami než zvyšok rodiny pri cestách na dovolenku, alebo pracovných pobytoch v zahraničí.

Tento zákon je potrebné čo najrýchlejšie zmeniť a prispôbiť potrebám slovenských občanov, ktorí žijú v krajinách EU. Dvojité občianstvo nepredstavuje v tomto kontexte nijaké nebezpečenstvo či riziko, ale naopak umožňuje jeho držiteľovi zachovávať si živý vzťah rovnako ku krajine svojho pôvodu, ako aj k svojej novej vlasti.

Navrhujeme preto, aby stála konferencia a Úrad pre Slovákov, žijúcich v zahraničí, ďalej sprostredkovali vláde a parlamentu SR, naše očakávanie urýchlenej zmeny existujúceho znenia zákona o slovenskom občianstve, keďže na základe súčasnej právnej úpravy Slovensko svojich občanov v Nórsku stráca.

3. Vytvorenie dvoch platforiem krajanských organizácií

Vychádzajúc z presného pomenovania skutočnosti pánom ministrom Lajčákom, vnímame akútnu potrebu vytvorenia dvoch platforiem krajanských organizácií, ktoré by podľa nášho náhľadu mali byť definované aj legislatívne spracované na základe dvoch parametrov:

a) Životnou úrovňou a výškou HDP.

b) Počtom občanov a historickými dôvodmi slovenského usídlenia sa v danej krajine.

Na základe uvedeného rozlíšenia sa podľa našej mienky veľmi jednoducho rysujú dve platformy slovenských krajanských organizácií vo svete: jedna s početnými krajanskými komunitami, s mnohoročnými historickými tradíciami usídlenia a nižšou životnou úrovňou – ako napríklad Maďarsko, Srbsko či Ukrajina, druhá s menšími komunitami, relatívne krátkou historikou usídlenia a vyššou životnou úrovňou – ako napríklad krajiny Západnej Európy, Škandinávia, či Severná Amerika a Kanada.

Obidve tieto platformy si vyžadujú odlišné prístupy, rôzne formy podpory a aktivít zo strany Slovenska. Finančná podpora vo výške niekoľko tisíc eur má v Srbsku úplne inú ekonomickú váhu, ako v Nórsku, kde nedosahuje ani jeden bežný mesačný príjem zamestnanca v priemysle. V krajine prvého typu sa dá za túto sumu možno zorganizovať celodňový folklórny festival, zatiaľ čo v krajinách druhého typu nepostačia tieto prostriedky ani na pokrytie prenájmu za priestor, alebo ozvučenie. Odlišné sú tiež požiadavky a oprávnenosť nárokov na podporu vzdelávania alebo kultúry. Zatiaľ čo niektorých krajinách existuje potreba spájať krajanské aktivity s pôsobením rôznych cirkví, v škandinávskych krajinách nielen že takáto potreba nie

je, ale v duchu dôsledného rešpektovania sekulárnej spoločnosti pôsobí spájanie viery a slovenského pôvodu nevhodne a rušivo. Slovensko na jednej strane tradične – a pochopiteľne – prihlíada na krajiny, kde má dodnes národno-štátne záujmy, zároveň ale posledných dvadsať rokov ekonomicky profituje z tisícok slovenských občanov žijúcich a pracujúcich v Západnej Európe, a z ich nemalého prínosu do rozpočtu SR.

Takýmto spôsobom vzniká pnutie v slovenskom krajanskom svete, o ktorom diskutuje aj táto konferencia, a ktorého existenciu si všetci musíme priznať, aby sme ho mohli spoločne riešiť.

Podľa nášho názoru je vytvorenie spomenutých platforiem predpokladom nielen na to, aby slovenským komunitám mohla byť poskytovaná priama alebo nepriama pomoc cielene a efektívne, ale zároveň bude prínosom pre reálne budovanie slovensko – krajanských vzťahov. Zároveň očakávame od takéhoto špecifického prístupu ku potrebám a očakávaniam Slovákov zahraničí tiež ozdravenie atmosféry a prehĺbenie dialógu medzi existujúcimi krajanskými komunitami.

Závery Stálej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2012, ktorá sa konala 30. - 31. 10. 2012 v Bratislave

Konferencia oceňuje a váži si doterajší prístup Slovenskej republiky ku krajskej problematike. Podporuje zmeny, ktoré majú priniesť zlepšenie výkonu štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí tak, aby sa efektívnejšie pôsobilo v záujme zachovania slovenskosti a slovenského jazyka a proti asimilácii pri rešpektovaní medzinárodnoprávných noriem v tejto oblasti.

V tomto duchu prijíma aj zmeny zákona, smerujúce k posilneniu postavenia MZVaEZ SR v oblasti krajských záležitostí. Víta tiež ukotvenie Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ďalej len „úrad“) pod gesciu MZVaEZ SR.

Konferencia vyjadruje presvedčenie, že zmena zákona umožní skvalitniť a zefektívniť politiku štátu, optimalizovať kontakty, komunikáciu a spätnú väzbu medzi Slovenskou republikou a Slovákmí žijúcimi v zahraničí.

Konferencia víta úsilie o konsolidáciu, upokojenie, stabilizáciu a kontinuitu výkonu štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí, ako aj pripravenosť akceptovať nové pohľady a priebežne reagovať na dynamický vývoj.

Konferencia plne akceptuje to, že aktuálne, historické a špecifické podmienky existencie jednotlivých slovenských komunít sa prejavujú v rôznorodosti názorov. Vyzýva na uplatňovanie tejto rôznorodosti v súlade s princípmi demokracie, osobnej slobody, úcty k názoru druhých a tolerancie. Rešpektujúc rôznosť organizačných foriem, vyslovuje sa za jednotu spoločných cieľov a záujmov. Len spoločné úsilie a práca prinášajú očakávané výsledky, napredovanie, upevňovanie identity a spolupatričnosti.

Konferencia vyjadruje uznanie a poďakovanie staršej generácii predstaviteľov krajských organizácií na celom svete, ktorí z vlastného presvedčenia, vlastnou prácou a s použitím vlastných prostriedkov dokázali previesť slovenské národnostné menšiny a krajské spoločenstvá rozbúrenými vodami k dnešku. O to viac si ceníme, že i v súčasnosti obetavo odovzdávajú svoje bohaté skúsenosti novým generáciám krajanov.

Kultúra, kultúrne dedičstvo, médiá a informácie, záujmovumelecké aktivity, mládež a šport

Priebeh rokovania potvrdil, že kultúra, kultúrno-umelecké aktivity a kultúrne hodnoty sú rozhodujúce pre uchovávanie jazykovej a národnej identity Slovákov žijúcich v zahraničí. Kultúrna sféra má osobitný význam v spoločenskom prostredí autochtónnych slovenských národnostných menšín, kde tvorí unikátnu slovenskú subkultúru ako súčasť slovenského kultúrneho dedičstva.

Nevyhnutné je naďalej systematicky podporovať kultúrny život a kultúrne potreby národnostných menšín a slovenských spoločenstiev v zahraničí, umelecko-kultúrne aktivity, vedúce k ochrane kultúrneho dedičstva a tradičnej kultúry zvlášť, knižnice, vydávanie periodickej a neperiodickej tlače s dôrazom na prezentáciu všetkých foriem. Je potrebné zabezpečiť, aby sa pri podpore týchto aktivít prioritne zohľadňovali podnety a návrhy, ktoré odzneli na konferen-

cií, v súlade s požiadavkami rovnakého zaobchádzania, rešpektovania teritoriálnych osobitostí a podmienok pôsobenia krajaných komunít.

Konferencia víta a podporuje zábery hľadať efektívnejšie možnosti spolupráce a propagácie slovenských spolkov a organizácií vrátane cirkevných ustanovizní pri prezentácii bohatstva a hodnôt slovenského kultúrneho života zahraničných Slovákov.

Delegáti konferencie zdôrazňujú nenahraditeľný význam kontaktov mladej generácie Slovákov žijúcich v zahraničí s materskou krajinou a podporujú kultúrno-spoločenské a jazykové pobyty detí na Slovensku s dôrazom na prítomnosť detí a mládeže zo Slovenska, čo upevňuje slovenské povedomie a zefektívňuje výsledky jazykovo-konverzačných pobytov.

Za integrálnu súčasť kultúrnych aktivít považuje konferencia vydavateľskú činnosť, vedecovskú projekty z kultúrnej a umeleckej sféry, výstavnú činnosť, pôsobenie múzejných inštitúcií a záujmových združení, stavovských organizácií spisovateľov a ich podujatia vrátane podpory edičných a vydavateľských inštitúcií a špecializovaných tlačiarň. Delegáti považujú za dôležité zabezpečiť efektívnejšiu distribúciu periodických a neperiodických publikácií do krajaných komunít.

Konferencia odporúča vo zvýšenej miere podporovať aj odborné krajané sympóziá, konferencie a workshopy s dôrazom na hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo, históriu, interkultúrne pôsobenie a uchovávanie identity vrátane novej tvorby a zachovávanie odkazu slovenských tvorcov a osobností.

Za významnú súčasť podpory kultúrnej sféry považuje konferencia spracovávanie, uchovávanie historických dokumentov a artefaktov s dôrazom na ich digitalizáciu. Očakáva pritom spoluprácu a pomoc od príslušných odborných inštitúcií Slovenskej republiky.

Za mimoriadne významnú považuje konferencia aj podporu aktivít a potrieb slovenských cirkevných spoločenstiev a slovenských kresťanských misií so zámerom využívať ich potenciál pri uchovávaní jazykovej, kultúrno-hodnotovej a národnej identity Slovákov žijúcich v zahraničí.

Médiá a informácie – súčasť problémového okruhu kultúry

Na zabezpečovanie vzájomnej komunikácie, informovania a spätnej väzby je potrebné vytvoriť vhodné podmienky na využívanie tradičných aj moderných foriem obojstrannej komunikácie medzi krajanmi a Slovenskom, medzi krajanmi navzájom, na zdieľanie informácií o živote ich komunít.

Delegáti sa zhodli, že integrovaná webová stránka úradu a informačný a komunikačný portál vytvorený úradom s možnosťou prenosu rozhlasového a televízneho vysielania, rovnako ako portál Svetového združenia Slovákov v zahraničí www.slovacivosvete.sk predstavujú vyššiu úroveň prepojenia krajaných komunít a Slovenska. Osobitne oceňujú možnosť aktívnej participácie krajanov ako spolutvorcov a prispievateľov portálu.

Delegáti vyzývajú krajanov na aktívne zapájanie do využívania tohto prostriedku vzájomnej komunikácie.

Dotlačný systém

Problematika dotlačného systému bola ako dôležitý materiálny základ všetkých aktivít predmetom záujmu delegátov počas celej konferencie.

Pozitívne sa hodnotilo, že napriek ťažkostiam prechodného obdobia od nástupu nového vedenia úradu, novosti súčasného dotlačného systému a všeobecným problémom vo finančnej

oblasti bol zachovaný princíp odbornosti a nestrannosti členov medzirezortných komisií, čo umožnilo transparentné a objektívne posúdenie a výber projektov, ako aj proporcionálne udeľovanie finančnej podpory s dôrazom na osobitosti slovenských komunít.

Stála konferencia vyjadruje presvedčenie, že vláda SR bude hľadať všetky možnosti na vyčlenenie dostatočného objemu finančných prostriedkov na zabezpečenie podpory potrieb a aktivít slovenských národnostných menšín a slovenských komunít v zahraničí, v záujme plnenia cieľov a priorít štátnej politiky v danej oblasti, a to aspoň na úrovni garantovanej Koncepciou štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí.

Stála konferencia očakáva, že Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí prehodnotí existujúci dotačný systém, aplikovaný v roku 2012, tak, aby sa odstránili neúčelné a neprehľadné administratívne a byrokratické postupy a výrazne sa urýchlil dotačný proces, pričom budú v systéme posilnené tie prvky, ktoré súvisia s naplnením účelu projektu, tak, že bude zabezpečená zákonnosť poskytovania podpory projektov krajanov.

Migrácia v globálnom i európskom rozmere, udržiavanie a rozvoj národnej identity

Konferencia konštatuje, že vplyvom globalizácie, otvorenia nových možností migrácie na princípe osobnej voľby každého jednotlivca dochádza k dynamickým zmenám v charaktere problémov, ktoré tento pohyb ľudí prináša. Konferencia považuje za potrebné aktívne reagovať na meniace sa potreby a požiadavky novej slovenskej diaspóry. V národnom, ale aj v nadnárodnom rámci je potrebné hľadať optimálne spôsoby udržiavania slovenskej identity v súlade s princípmi pozitívneho vzťahu k rôznorodosti cieľových štátov a hľadať cesty podpory potrieb slovenských komunít v oblasti kultúry a vzdelávania.

Stála konferencia oceňuje existujúcu úroveň pomoci zo strany úradu novým spoločenstvám krajanov. Víta vytvorenie nových funkčných krajanských organizácií, schopných zabezpečovať potreby spoločenského, národného a kultúrneho života krajanov, ich komunikácie, ale aj výberového a fakultatívneho jazykového vzdelávania.

Legislatíva SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí

Stála konferencia odporúča, aby v budúcnosti pripravované bilaterálne zmluvy v oblasti školstva a kultúry so štátmi, v ktorých žije slovenská národnostná menšina alebo slovenská komunita, sa vopred konzultovali so zástupcami Slovákov žijúcich v danej krajine.

Konferencia navrhuje zriadiť vo verejnoprávnej Slovenskej televízii pravidelnú reláciu *Slováci v zahraničí* s optimálnou periodicitou. Finančné prostriedky na uvedenú reláciu je potrebné zaradiť ako účelovú položku do príslušnej rozpočtovej kapitoly Ministerstva kultúry SR pre Rozhlas a televíziu Slovenska. Konferencia navrhuje nájsť spôsob bezplatnej distribúcie signálu Slovenskej televízie. Konferencia podporuje zriadenie samostatnej relácie v Slovenskom rozhlasе o Slovákoch žijúcich v zahraničí.

Vzdelávanie, školstvo, veda a výskum

Konferencia osobitne vyzdvihla význam vzdelávania, školstva, vedeckej a výskumnej činnosti ako nenahraditeľného zdroja a prostriedku na udržiavanie a revitalizáciu jazykovej, kultúrnej a národnej identity Slovákov žijúcich v zahraničí.

Konferencia vyzýva Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR pokračovať v ovej praxi podpory a vybavovania škôl slovenskej národnostnej menšiny a slovenských komunit učebnými pomôckami, odbornou a metodickou prípravou učiteľov, literatúrou, ako aj zabezpečovať prípravu učiteľov hlavne slovenského jazyka a mladých novinárov z krajanských komunit.

Konferencia odporúča, aby v obsahu učiva na základných a stredných školách v Slovenskej republike bola zdôraznená problematika Slovákov žijúcich v zahraničí. Konštatuje potrebu obnoviť fungovanie komisie pre školstvo a vzdelávanie pri Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí a navrhuje v gescii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pravidelne organizovať medzinárodné konferencie, venované problematike slovenského školstva v zahraničí.

Konferencia konštatuje, že moderné a atraktívne formy bezkontaktného elektronického vzdelávania a osvojovania si slovenského jazyka môžu odstrániť bariéry v prístupe k jazykovému vzdelávaniu aj pre odľahlé krajanské spoločenstvá, súčasne odporúča, aby boli v obsahu vzdelávania v Slovenskej republike na základných a stredných školách posilnené informácie o Slovákoch žijúcich v zahraničí.

Konferencia mimoriadne ocenila vysielanie pedagogických pracovníkov a ich pôsobenie vo vzdelávacom procese v krajanskom školstve. Navrhuje zväziť možnosti vysielania širšie kvalifikovaných špecialistov, ktorí by popri výučbe jazyka a slovenských reálií mohli pôsobiť pri celkovej revitalizácii krajanských spoločenstiev prostredníctvom organizovania voľnočasových a záujmových aktivít.

Konferencia konštatuje nenahraditeľný význam trvalej podpory projektov, podujatí a aktivít orientovaných na mladé slovenské generácie s cieľom udržania a rozvoja ich jazykovej a kultúrnej identity, za pomoci novokoncepovanej komisie pre školstvo pri Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Konferencia požaduje aktívne podporovať jazykové a kultúrne poznávacie pobyty detí a mládeže na Slovensku, ktorých program a organizácia by sa mali zveriť špecializovaným slovenským inštitúciám.

Konferencia odporúča v spolupráci s rezortom školstva využiť prvé pozitívne skúsenosti z vysielania našich študentov pedagogických odborov na výkon pedagogickej praxe do slovenských národnostných škôl v štátoch ako Maďarsko, Srbsko, Rumunsko, Ukrajina a Poľsko. Ďalej odporúča, aby rezort školstva podnikol príslušné kroky na uznávanie vysvedčení stredných škôl, univerzitných a vysokoškolských vysvedčení.

Stála konferencia sa prihovára za zjednodušenie a urýchlenie legislatívnych a administratívnych procesov pri vyhotovovaní osvedčení Slováka žijúceho v zahraničí a udeľovaní štátneho občianstva Slovenskej republiky pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ako aj pobytového režimu.

Konferencia žiada odstrániť negatívne dôsledky novelizácie zákona o pobyte cudzincov pre držiteľov osvedčenia zahraničného Slováka.

Stála konferencia tiež podporuje zámer úradu pripraviť novú Koncepciu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 a legislatívny rámec štátnej politiky novelizáciou zákona č. 474/2005 Z. z. z 23. septembra 2005 o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov tak, aby tieto základné dokumenty zodpovedali novým spoločenským a politickým podmienkam vrátane definovania referenčných pojmov nevyhnutných na vymedzenie strategických zámerov a cieľov.

Zoznam zúčastnených jednotlivcov a organizácií

Bez príspevku jednotlivci:

Česká republika

PIATNICA Jozef
ČAPLOVIČ Radovan

Kanada

LINDER Vladimír

Chorvátsko

LOMIANSKY Želko

Maďarsko

LÁSZIK Michal
Taliano
IŠTVÁNOVÁ Anna

Nemecko

ŽOLNÍROVÁ Katarína

Poľsko

MOLITORISOVÁ Milica

Rakúsko

KAŇA Michael
STEINER Helena

Rumunsko

UNC Bianca

MERKA Adrian

Srbsko

MARČOK Pavel

Sýria

GHATA Margita

Švédsko

HAMMARBERG Nad'a

Taliano

SOLIERI Zuzana

Ukrajina

BLANKO Valeria
DUDAŠ Marina
HAJNIŠ Jozef

USA

HOLLY Nina
PAVLO Ludwig
PAVLO Tatiana

Veľká Británia

POMICHAL Jozef

Bez príspevku organizácie:

Česká republika

Občianske združenie Jánošíkov Dukát
Slovensko – česká spoločnosť

Kanada

Slovak Heritage Live Newsletter

Maďarsko

Čabianska organizácia Slovákov

Nemecko

Nemecko-slovenský kultúrny klub,
Frankfurt e. V.

Rakúsko

Výbor storočnice Gorazda Zvonického
Detský folklórny súbor Rozmarín

Rumunsko

Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Krasku

Demokratický zväz Slovákov a Čechov
v Rumunsku

Sýria

Komunita krajanov v Homse

Srbsko

Národnostná rada slovenskej národnostnej
menšiny
Obec Báčsky Petrovec

Švédsko

Kultúrna spoločnosť priateľov M. Rúfusa

Taliano

Združenie Allegra

USA

Slovenská liga v Amerike

S príspevkom jednotlivci:

Austrália

LOMENOVÁ Elena

Česká republika

BURČÍK Vladimír

FABIŠÍK Vlastimil

HALUKOVÁ Janka

LIPTÁK Peter

MEDZIHORSKÝ Štefan

MIŇOVÁ Mária

NOSKOVÁ Helena

RÁCZ Juraj

SKALSKÝ Vladimír

SLUŠNÝ Jaromír

VOKUŠOVÁ Nad'a

Čierna Hora

SPEVÁK Michal

Francúzsko

MANÁKOVÁ Edita

TÓTH Imrich

Chorvátsko

KRALJ VUKŠIĆ Sandra

KURIC Andrej

Írsko

KAPIČÁKOVÁ Eva

PACHEROVÁ Mária

SUŠKOVÁ Alena

Kanada

ČIČVÁK Ilja

DUCETTE Mary Ann

FRAJKOR Ján Juraj

TÓTH Dušan

Maďarsko

ANDO Juraj

BENCSIK Ján

EGYEDOVÁ BARÁNEKOVÁ Ruženka

FUHL Imrich

FUZZIK Ján

GULÁČIOVÁ Hilda

HOLLÓSYOVÁ Zuzana

KOVÁČOVÁ Anna

KUCZIKOVÁ Júlia

SZABÓ Zoltán

Nemecko

BUJALKA Štefan

HORCH Viera

KLIMO Dušan

PODOLAY Pavol

Nórsko

ZIMA Ján

Poľsko

MOLITORIS Ľudomír

Rakúsko

LABAS Camille

Rumunsko

BÁLINT Juraj

HLÁSNIK Pavel

Slovensko

BENŽA Mojmir

ČAPLOVIČ Dušan

DRUGOVÁ Zuzana

FURDÍK Igor

GAŠPAROVIČ Ivan

GERBOCOVÁ Jarmila

HUEOVÁ Zlatica

JOVANKOVIČ Samuel

KAŇA Michael

KLÁTIK Miloš

LAJČÁK Miroslav

LAŠŠÁKOVÁ Jana

MURGAŠOVÁ Anita

SCHWARZ Jozef

TKÁČ Marián

ZVOLENSKÝ Stanislav

Srbsko

ANDRÁŠIKOVÁ Mária

BELIČKA Pavel

BENKA Miroslav

ČERVENÁK Juraj

LEVÁRSKA Božena

MELEGOVÁ MELICHOVÁ Katarína

STOJMIROVIČ Jarmila

TOMANOVÁ MAKANOVÁ Anna

VALENTÍK Vladimír

ZOLŇANOVÁ Svetlana

Švajčiarsko

PARAJKA Dušan
RYDLO Jozef M.
ZELENAY Aristid

Švédsko

DAUČÍK Dušan

Taliansko

ŠEVČÍKOVÁ Katarína

Ukrajina

HORVAT Ernest
LATKO Ivan

USA

HOLY Ján A.

S príspevkom organizácie:**Austrália**

Slovenská spoločenská a kultúrna asociácia L. Štúra, Melbourne

Česká republika

Dokumentačné a muzeálne stredisko slovenskej menšiny v ČR

Obec Slovákov v Hradci Králové
Evanjelický cirkevný a. v. zbor v Prahe

Folklórne združenie Púčík, Brno

Folklórny súbor Limbora

Obec Slovákov v Českej republike

Obec Slovákov v Prahe, Časopis Slovenské korene

Slovensko-český klub v Prahe

Svetové združenie Slovákov v zahraničí

Čierna Hora

Čiernohorskoslovenské priateľstvo

Francúzsko

Slovenská katolícka misia, Paríž

Spolok francúzsko-slovenského priateľstva

Chorvátsko

Slovenské kultúrne centrum, Našice

Zväz Slovákov v Chorvátsku - Slovenská národnostná menšina v Chorvátsku

Írsko

Slovak Online Ltd, Dublin

Vzdelávacie centrum pre slovenské deti

Kanada

Kanadská slovenská liga

Kanadská základina pre umenie a divadlo

Múzeum slovenského kanadského kultúrneho dedičstva

Maďarsko

Celoštátna slovenská samospráva

Spolok segedínskych Slovákov

Slovenská regionálna národnostná samospráva Boršodsko

Slovenská samospráva v Budapešti

Svetové združenie Slovákov v zahraničí

Slovenský evanjelický cirkevný zbor, Budapešť

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku

Zväz Slovákov v Maďarsku

Nemecko

Slovensko-nemecký kultúrny klub

Nemecko-slovenská hospodárska únia

Slovensko-nemecká únia

Nórsko

Norsk Slovakisk Forum

Poľsko

Spolok Slovákov v Poľsku

Rakúsko

Únia slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska

Rumunsko

Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku

Svetové združenie Slovákov v zahraničí

Slovenský evanjelický luteránsky seniorát, Nadlak

Slovensko

Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku

Konferencia biskupov Slovenska

Matica slovenská
Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky
Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
Národná rada Slovenskej republiky
Pedagogická fakulta UMB, Banská Bystrica

prezident Slovenskej republiky
Slovenské národné múzeum v Bratislave, krajaňské zbierky

Slovenské národné noviny
Štátny pedagogický ústav
Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica
Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí
Ústav etnológie SAV

Výbor storočnice Gorazda Zvonického

Srbsko

Art centrum Chlieb a hry
Asociácia slovenských pedagógov v Srbsku
Gymnázium Jána Kollára, Báčsky Petrovec
Knižnica Štefana Homolu, Báčsky Petrovec
Matica slovenská v Srbsku
Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny

Výbor pre úradné používanie jazyka a písma NRSNM

Výbor pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku
Združenie vychovávateľov osvetových pracovníkov Slovákov Vojvodiny

Švajčiarsko

Združenie Slovákov vo Švajčiarsku
Únia slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska

Švédsko

Švédsko-slovenský spolok

Taliansko

Združenie krajanov a priateľov Slovenska v Miláne

Ukrajina

Spolok slovenskej inteligencie v Zakarpatsku
Užhorodský spolok Slovákov

USA

Spolok kráľa Svätopluka – Zbor Slovenskej ligy v Amerike

Obsah

Igor FURDÍK	 3
<i>predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí</i>	
Ivan GAŠPAROVIČ	 5
<i>prezident Slovenskej republiky</i>	
Jana LAŠŠÁKOVÁ	 6
<i>podpredsedníčka Národnej rady Slovenskej republiky</i>	
Miroslav LAJČÁK	 7
<i>minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky</i>	
Dušan ČAPLOVIČ	 9
<i>minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky</i>	
Stanislav ZVOLENSKÝ	 12
<i>bratislavský arcibiskup metropolita, predseda Konferencie biskupov Slovenska</i>	
Miloš KLÁTIK	 13
<i>generálny biskup Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku</i>	
Marián TKÁČ	 14
<i>predseda Matice slovenskej</i>	
Igor FURDÍK	 16
<i>predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí</i>	
Vladimír SKALSKÝ, Česká republika	 24
<i>predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí</i>	
Anna TOMANOVÁ MAKANOVÁ, Srbsko	 25
<i>predsedníčka Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny</i>	
Ján A. HOLY, USA	 27
<i>predseda Spolku kráľa Svätopluka – Zbor Slovenskej ligy v Amerike</i>	
Ján FUZIK, Maďarsko	 28
<i>predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, generálny tajomník Svetového združenia Slovákov v zahraničí</i>	
Ľudomír MOLITORIS, Poľsko	 32
<i>generálny tajomník Spolku Slovákov v Poľsku</i>	
Pavel HLÁŠNIK, Rumunsko	 39
<i>podpredseda Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, prvý podpredseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí</i>	
Katarína MELEGOVÁ MELICHOVÁ, Srbsko	 45
<i>predsedníčka Matice slovenskej v Srbsku</i>	
Ján BENCSIK, Maďarsko	 47
<i>predseda Spoloku segedínskych Slovákov</i>	

Peter LIPTÁK, Česká republika	 49
<i>1. podpredseda Obce Slovákov v Českej republike</i>	
Eva KAPICÁKOVÁ, Írsko	 58
<i>šéfredaktorka Slovak Online Ltd, Dublin</i>	
Janka HALUKOVÁ, Česká republika	 61
<i>presbyterka evanjelického cirkevného a. v. zboru v Prahe</i>	
Miroslav BENKA, Srbsko	 64
<i>predseda Art centra Chlieb a hry</i>	
Jozef M. RYDLO, Švajčiarsko	 65
<i>predseda Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska</i>	
Hilda GULÁČIOVÁ, Maďarsko	 68
<i>farárka Slovenského evanjelického cirkevného zboru, Budapešť</i>	
Juraj BÁLINT, Rumunsko	 69
<i>senior Slovenského evanjelického luteránskeho seniorátu, Nadlak</i>	
Elena LOMENOVÁ, Austrália	 71
<i>predsedníčka Slovenskej spoločenskej a kultúrnej asociácie L. Štúra, Melbourne</i>	
Vlastimil FABIŠÍK, Česká republika	 73
<i>predseda folklórneho združenia Púčík, Brno</i>	
Ružena EGYEDOVÁ BARÁNEKOVÁ, Maďarsko	 77
<i>predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku</i>	
Juraj ANDO, Maďarsko	 80
<i>Celoštátna slovenská samospráva</i>	
Jarmila STOJMIROVIĆ, Srbsko	 83
<i>riaditeľka Knihnice Štefana Homolu, Báčsky Petrovec</i>	
Michael KAŇA	 85
<i>konateľ Výboru storočnice Gorazda Zvonického</i>	
Andrej KURIC, Chorvátsko	 86
<i>predseda Zväzu Slovákov v Chorvátsku – Slovenská národnostná menšina v Chorvátsku</i>	
Nad'a VOKUŠOVÁ, Česká republika	 91
<i>predsedníčka Slovensko-českého klubu v Prahe</i>	
Juraj RÁ CZ, Česká republika	 92
<i>podpredseda Obce Slovákov v Prahe, šéfredaktor časopisu Slovenské korene</i>	
Jaromír SLUŠNÝ, Česká republika	 95
<i>predseda Obce Slovákov v Českej republike</i>	
Dušan TÓTH, Kanada	 100
<i>predseda Kanadskej základiny pre umenie a divadlo</i>	
Ján Juraj FRAJKOR, Kanada	 103
<i>publicista, Múzeum slovenského kanadského kultúrneho dedičstva</i>	
Vladimír VALENTÍK, Srbsko	 103
<i>podpredseda Národnotnej rady slovenskej národnotnej menšiny</i>	
Sandra KRALJ VUKŠIĆ, Chorvátsko	 107
<i>predsedníčka Slovenského kultúrneho centra, Našice</i>	

Dušan PARAJKA, Švajčiarsko	111
<i>Združenie Slovákov vo Švajčiarsku</i>	
Svetlana ZOLŇANOVÁ, Srbsko	 113
<i>predsedníčka Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku</i>	
Pavel BELIČKA, Srbsko	 115
<i>riaditeľ Gymnázia Jána Kollára, Báčsky Petrovec</i>	
Júlia KUCZIKOVÁ, Maďarsko	 118
<i>Slovenská regionálna národnostná samospráva Boršodsko</i>	
Mária ANDRÁŠIKOVÁ, Srbsko	 119
<i>predsedníčka Asociácie slovenských pedagógov v Srbsku</i>	
Aristid ZELENAY, Švajčiarsko	 121
<i>Združenie Slovákov vo Švajčiarsku</i>	
Alena SUŠKOVÁ, Írsko	 124
<i>Vzdelávacie centrum pre slovenské deti, Dublin</i>	
Camille LABAS, Rakúsko	 126
<i>konateľka Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska</i>	
Anna KOVÁČOVÁ, Maďarsko	 128
<i>riaditeľka Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku</i>	
Helena NOSKOVÁ, Česká republika	 133
<i>Dokumentačné a muzeálne stredisko slovenskej menšiny v ČR</i>	
Mary Ann DUCETTE, Kanada	 137
<i>predsedníčka Kanadskej slovenskej ligy</i>	
Viera HORCH, Nemecko	 139
<i>Slovensko-nemecký kultúrny klub</i>	
Mária MIŇOVÁ, Česká republika	 141
<i>vedúca folklórneho súboru Limbora</i>	
Anita MURGAŠOVÁ	 143
<i>Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica</i>	
Štefan MEDZIHORSKÝ, Česká republika	 148
<i>Svetové združenie Slovákov žijúcich v zahraničí</i>	
Michal SPEVÁK, Čierna Hora	 150
<i>predseda Čiernohorsko-slovenského priateľstva</i>	
Dušan KLIMO, Nemecko	 153
<i>predseda Slovensko-nemeckej únie</i>	
Ernest HORVAT, Ukrajina	 156
<i>predseda Spolku slovenskej inteligencie v Zakarpatsku</i>	
Imrich TÓTH, Francúzsko	 156
<i>Slovenská katolícka misia, Paríž</i>	
Imrich FUHL, Maďarsko	 158
<i>Zväz Slovákov v Maďarsku</i>	
Zuzana DRUGOVÁ	 161
<i>Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica</i>	
Zuzana HOLLÓSYOVÁ, Maďarsko	 169
<i>predsedníčka Slovenskej samosprávy v Budapešti</i>	

Mojmír BENŽA	 169
<i>Ústav etnológie SAV</i>	
Zlatica HUEOVÁ	 172
<i>Pedagogická fakulta UMB, Banská Bystrica</i>	
Jozef SCHWARZ	 175
<i>Slovenské národné noviny</i>	
Štefan BUJALKA, Nemecko	 180
Ilja ČIČVÁK, Kanada	 182
Božena LEVÁRSKA, Srbsko	 184
<i>predsedníčka Združenia vychovávateľov osvetových pracovníkov Slovákov Vojvodiny</i>	
Vladimír BURČÍK, Česká republika	 187
<i>Obec Slovákov v Hradci Králové</i>	
Edita MANÁKOVÁ, Francúzsko	 189
<i>predsedníčka Spolku francúzsko-slovenského priateľstva</i>	
Mária PACHEROVÁ, Írsko	 190
<i>Vzdelávacie centrum pre slovenské deti v Írsku</i>	
Pavol PODOLAY, Nemecko	 191
<i>prezident Nemecko-slovenskej hospodárskej únie</i>	
Katarína ŠEVČÍKOVÁ, Taliansko	 193
<i>Združenie krajanov a priateľov Slovenska v Miláne</i>	
Zoltán SZABÓ, Maďarsko	 195
<i>predseda mládežníckeho výboru Celoštátnej slovenskej samosprávy</i>	
Dušan DAUČÍK, Švédsko	 197
<i>podpredseda Švédsko-slovenského spolku</i>	
Samuel JOVANKOVIČ	 197
<i>Štátny pedagogický ústav, Bratislava</i>	
Ivan LATKO, Ukrajina	 200
<i>predseda Užhorodského spolku Slovákov</i>	
Juraj ČERVENÁK, Srbsko	 201
<i>podpredseda Výboru pre úradné používanie jazyka a písma v NRSNM</i>	
Jarmila GERBOCOVÁ	 203
<i>kurátorka krajanových zbierok, Slovenské národné múzeum v Bratislave</i>	
Ján ZIMA	 205
<i>prezident Spoločnosti priateľov Slovenska - NorskSlovakiskForum</i>	
ZÁVERY KONFERENCIE	 208
ZOZNAM ZÚČASTNENÝCH JEDNOTLIVCOV A ORGANIZÁCIÍ	 212